

เอกสารประกอบการสอน
วิชา: ๒๗๘๓๕๒๕๙
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ๑
(Law of Civil Procedure I)

ผู้จัดทำ
นายศิริศักดิ์ จิ่งถาวรธรณ

สนับสนุนโดยทุนอุดหนุนการผลิตผลงานทางวิชาการ
คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
กันยายน ๒๕๖๒

คำนำ

เอกสารประกอบการสอนชิ้นนี้ ผู้เขียนจัดทำขึ้นเพื่อให้นิสิตภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ใช้อ่านประกอบการศึกษาในรายวิชา ๖๗๘๓๕๒๕๙ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ๑ ซึ่งผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาเป็น ๘ บท โดยแบ่งตามลักษณะ ซึ่งได้แก่ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ บททั่วไป ลักษณะ ๑ บทวิเคราะห์ศัพท์ ลักษณะ ๒ ศาล ลักษณะ ๓ คู่ความ ลักษณะ ๔ การยื่นและส่งคำคู่ความ ลักษณะ ๖ คำพิพากษาและคำสั่ง ภาค ๒ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น ลักษณะ ๑ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น ลักษณะ ๒ วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น ยกเว้น ภาค ๑ ลักษณะ ๕ พยานหลักฐาน ซึ่งเนื้อหาอยู่ในรายวิชา ๖๗๘๔๕๖๕๙ กฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน โดยผู้เขียนได้ค้นคว้าและรวบรวมคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้องโดยเน้นเฉพาะคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับใหม่ โดยเลือกนำคำพิพากษาศาลฎีกาที่ทันสมัยซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายในแต่ละประเด็นมาเป็นตัวอย่างประกอบคำอธิบาย

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารประกอบการสอนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตในการศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจได้มากยิ่งขึ้น และนิสิตสามารถนำความรู้ที่ศึกษาไปแล้วไปประยุกต์และปรับใช้ในการประกอบวิชาชีพกฎหมาย และในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งใช้เป็นพื้นฐานในการศึกษารายวิชากฎหมายวิธีพิจารณาคriminal อื่น ๆ ต่อไป ตลอดจนนำความรู้ที่ได้ศึกษาไปแล้วไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศชาติต่อไป

หากเอกสารประกอบการสอนชิ้นนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับข้อผิดพลาดทั้งหมดไว้แต่เพียงผู้เดียว แต่หากเอกสารประกอบการสอนชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนิสิตภาควิชานิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจ ผู้เขียนขออุทิศเป็นผลบุญกุศลให้แก่ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ลูกศิษย์ของผู้เขียน ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้เขียนทุกท่านด้วย

อนึ่ง ผู้เรียบเรียงขอขอบคุณ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ซึ่งได้ให้โอกาสในการทำงาน อีกทั้งให้การสนับสนุนโดยกรุณามอบทุนอุดหนุนการผลิตผลงานทางวิชาการ ประเภทเอกสารประกอบการสอน ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ศิริศักดิ์ จิ่งถาวรณ

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๑. ความเบื้องต้น.....	๑
บทที่ ๒ บทวิเคราะห์ศัพท์.....	๑
บทที่ ๓ ศาล	๑๔
๑. เขตอำนาจศาล.....	๑๕
๒. การคัดค้านผู้พิพากษา.....	๓๗
๓. อำนาจและหน้าที่ศาล.....	๔๐
๔. การนั่งพิจารณา.....	๕๖
๕. รายงานและสำนวนความ.....	๖๕
บทที่ ๔ คู่ความ.....	๗๑
๑. ผู้มีสิทธิเสนอคดีต่อศาล.....	๗๑
๒. ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทน.....	๗๑
๓. ผู้ร้องสอด.....	๗๒
๔. ทนายความ.....	๗๖
๕. ผู้รับมอบฉันทะ.....	๗๘
บทที่ ๕ การยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสาร.....	๘๐
๑. รายละเอียดของเอกสารที่จะส่งแก่คู่ความ.....	๘๐
๒. การยื่น ส่ง แจ่ง คำสั่งศาล.....	๘๑
๓. ยื่นคำคู่ความหรือเอกสารอื่น.....	๘๑
๔. เอกสารที่เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง.....	๘๑
๕. การส่งคำให้การและยื่นคำร้องแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ.....	๘๒
๖. การยื่นคำร้อง คำแถลงการณ์ และเอกสารอื่นๆ.....	๘๒
๗. การส่งเอกสารทางไปรษณีย์ลงทะเบียน.....	๘๔
๘. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นโดยเจ้าพนักงานศาล.....	๘๔
๙. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นให้แก่ทนายความ.....	๘๕
๑๐. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นแก่บุคคลซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือน หรือสำนักทำางานของคู่ความหรือบุคคลนั้น.....	๘๕
๑๑. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นไปยังสถานที่อื่นนอกจากภูมิลำเนา.....	๘๕
๑๒. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีวางหมาย.....	๘๖
๑๓. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นแทน.....	๘๖
๑๔. ไปรับหรือรายงานการส่งคำคู่ความหรือเอกสาร.....	๘๗
๑๕. การส่งหมายเรียกพยาน.....	๘๗
๑๖. การส่งสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารอื่นให้คู่ความหรือบุคคลหลายคน.....	๘๘
๑๗. กำหนดเวลาการยื่นและส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น.....	๘๘

๑๘. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นให้จำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร.....	๘๙
๑๙. การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นให้จำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาใน ราชอาณาจักรแต่ประกอบกิจการในราชอาณาจักร.....	๙๐
๒๐. คำแปลหมายเรียก คำฟ้องและเอกสารอื่น.....	๙๑
๒๑. การส่งหมายเรียก คำฟ้องนอกราชอาณาจักร.....	๙๒
๒๒. ส่งหมายเรียก คำฟ้องกรณีประกอบกิจการในราชอาณาจักร.....	๙๒
๒๓. การส่งหมายเรียกแก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกทางไปรษณีย์ระหว่างประเทศ..	๙๒
๒๔. ส่งโดยวิธีปิดประกาศที่ศาล.....	๙๓
บทที่ ๖ คำพิพากษาและคำสั่ง.....	๙๔
๑. ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคำร้อง คำขอ ประเด็นแห่งคดี.....	๙๔
๒. คำสั่งจำหน่ายคดี.....	๙๔
๓. ศาลชี้ขาดเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่ง.....	๙๕
๔. ห้ามศาลปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี.....	๙๕
๕. คดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นเงินและจำเลยนำเงินมาวางศาล.....	๙๕
๖. จำเลยนำเงินมาวางศาล หากโจทก์พอใจ ให้ศาลพิพากษตามนั้น.....	๙๖
๗. คดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นและจำเลยชำระหนี้เป็นอย่างอื่น.....	๙๗
๘. ศาลพิพากษตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ.....	๙๗
๙. การพิพากษาคดีที่รวมพิจารณา.....	๙๘
๑๐. การทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง.....	๙๙
๑๑. รายละเอียดในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล.....	๑๐๑
๑๒. ห้ามศาลพิพากษาเกินคำขอ.....	๑๐๒
๑๓. แก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ผิดพลาดเล็กน้อยหรือผิดหลงเล็กน้อย.....	๑๐๔
๑๔. ห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ.....	๑๐๖
๑๕. คำพิพากษาหรือคำสั่งผูกพันคู่ความ.....	๑๐๘
๑๖. คำพิพากษาหรือคำสั่งสองศาลต่างกัน.....	๑๑๐
๑๗. คำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นที่สุด.....	๑๑๑
๑๘. ห้ามฟ้องซ้ำ.....	๑๑๔
๑๙. ค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๑๖
๒๐. เสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์.....	๑๑๗
๒๑. คำสั่งคืนค่าขึ้นศาล.....	๑๑๙
๒๒. ค่าฤชาธรรมเนียมอื่น.....	๑๒๐
๒๓. ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี.....	๑๒๐
๒๔. เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีวางเงินค่าใช้จ่าย.....	๑๒๑
๒๕. คู่ความขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล.....	๑๒๒
๒๖. ศาลพิพากษาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๒๔

๒๗. ศาลสั่งให้ผู้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมชำระค่าธรรมเนียมศาล.....	๑๒๕
๒๘. ศาลพิพากษาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๒๖
๒๙. ความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมของโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม.....	๑๒๖
๓๐. ความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมกรณีตกลง ประนีประนอมยอมความ หรืออนุญาตตุลาการ.....	๑๒๗
๓๑. ความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมกรณีเรียกให้จำเลยชำระหนี้เงิน.....	๑๒๗
๓๒. ความรับผิดในค่าฤชาธรรมเนียมกรณีดำเนินการโดยไม่จำเป็น หรือ ประวิงคดี ความผิดหรือประมาทเลินเล่อร้ายแรง.....	๑๒๘
๓๓. ห้ามอุทธรณ์ฎีกาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแต่อย่างเดียว.....	๑๒๙
๓๔. บัญชีค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๒๙
๓๕. การบังคับทรัพย์สินของผู้ค้างชำระค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๒๙
๓๖. ลูกหนี้ตามคำพิพากษารับผิดในค่าฤชาธรรมเนียม.....	๑๓๐
บทที่ ๗ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น.....	๑๓๒
๑. เสนอคดีครั้งแรกต่อศาลชั้นต้น.....	๑๓๒
๒. สิทธิหน้าที่ของผู้ขอ.....	๑๓๒
๓. คำฟ้อง.....	๑๓๓
๔. ฟ้องซ้อน.....	๑๓๔
๕. ทิ้งฟ้อง.....	๑๓๗
๖. ถอนฟ้อง.....	๑๓๘
๗. ผลการทิ้งฟ้องหรือถอนฟ้อง.....	๑๔๐
๘. คำให้การ.....	๑๔๑
๙. ฟ้องแย้ง.....	๑๔๓
๑๐. เงื่อนไขการแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ.....	๑๔๓
๑๑. กำหนดเวลาแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ.....	๑๔๔
๑๒. พิพากษากรณีขอแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ.....	๑๔๕
๑๓. ชี้สองสถาน.....	๑๔๖
๑๔. วันสืบพยาน.....	๑๔๙
๑๕. คดีไม่มีข้อพิพาท.....	๑๕๐
บทที่ ๘ วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น.....	๑๕๒
๑. วิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่.....	๑๕๒
๒. การพิจารณาโดยขาดนัด.....	๑๖๐
๒.๑ การขาดนัดยื่นคำให้การ.....	๑๖๐
๒.๒ การขาดนัดพิจารณา.....	๑๖๘
๓. อนุญาตตุลาการ.....	๑๗๔
๔. การดำเนินคดีแบบกลุ่ม.....	๑๗๖

บรรณานุกรม.....	๑๘๒
ประวัติย่อของผู้เขียน.....	๑๘๓

๑. ความเบื้องต้น

เมื่อบุคคลสองฝ่ายซึ่งมีความผูกพันเป็นนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายเอกชนแล้ว ต่อมาบุคคลที่เกี่ยวข้องเกิดมีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิหน้าที่ตามกฎหมายเอกชน บุคคลทั้งสองฝ่ายนั้นอาจจะจับข้อพิพาทได้หลากหลายวิธีด้วยกัน อาจจะจับข้อพิพาทโดยการเจรจาระหว่างคู่กรณี หากไม่สามารถตกลงเจรจาตนเองได้ ก็อาจใช้วิธีหาคนกลางที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับมาช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเพื่อให้เกิดการตกลงระงับข้อพิพาท ซึ่งในกรณีที่คู่กรณีสามารถตกลงระงับข้อพิพาทได้ อาจมีการตกลงเป็นสัญญาประนีประนอมยอมความกันหรือคู่กรณีอาจตกลงแต่งตั้งคนกลางให้เป็นอนุญาโตตุลาการ เพื่อทำหน้าที่ชี้ขาดตัดสินข้อพิพาท โดยอาจตกลงกันว่าจะไม่นำกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้เป็นกติกาในการพิจารณาชี้ขาดข้อพิพาทก็ได้ หรืออาจใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยเสนอเป็นคดีต่อศาล ซึ่งกฎหมายกำหนดขั้นตอนและวิธีการดำเนินคดีไว้อย่างชัดเจน ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยเปิดเผยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ เมื่อศาลตัดสินชี้ขาดคดีแล้ว หากไม่พอใจอาจเสนอคดีต่อศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลซึ่งอยู่ในลำดับชั้นที่สูงขึ้นไปเพื่อให้ตรวจสอบการพิจารณาพิพากษาของศาลชั้นต้นได้ และในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี ก็สามารถร้องขอต่อศาลเพื่อให้มีคำสั่งในการบังคับคดีต่อไปได้

สำหรับแนวคิดสำคัญพื้นฐานในการวิธีพิจารณาคดี คือ การดำเนินคดีจะต้องก่อความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด เปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายได้โต้แย้ง แสดงพยานหลักฐานเพื่อต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ และศาลต้องรับฟังข้อต่อสู้ของคู่ความทุกฝ่าย หลักการค้นหาความจริง การพิสูจน์พยานหลักฐาน การชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน การดำเนินคดีต้องกระทำโดยศาลที่มีเขตอำนาจเหนือคดี กล่าวคือ กระทำโดยศาลที่เกี่ยวข้องกับคดี การห้ามพิจารณาคดีซ้ำสองครั้ง คำพิพากษาผูกพันคู่ความ การตรวจสอบคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดี การดำเนินคดีต้องเป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมาย

กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงขั้นตอนการดำเนินคดีแพ่ง กระบวนการใช้สิทธิเรียกร้องสิทธิของตนตามกฎหมายเอกชน ซึ่งได้แก่ ทั้งสิทธิตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือพระราชบัญญัติอื่นๆ ที่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ทางกฎหมายในเชิงของสิทธิและหน้าที่ระหว่างเอกชนกับเอกชนด้วยกัน หรือเอกชนกับรัฐหรือหน่วยงานของรัฐในฐานะที่ละเอกสิทธิและความคุ้มกันทำให้มีฐานะเสมือนเป็นเอกชนคนหนึ่ง หากมิใช่การเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายแพ่ง แต่เป็นการเรียกร้องตามสิทธิในกฎหมายอื่นที่มีกฎหมายวิธีพิจารณาบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะสำหรับเรื่องนั้น ก็จะนำกฎหมายวิธีพิจารณาคดีแพ่งมาใช้บังคับมิได้ เช่น เรื่องข้อพิพาทตามรัฐธรรมนูญ กฎหมายแรงงาน กฎหมายเยาวชนและครอบครัว กฎหมายภาษี กฎหมายล้มละลาย กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ ก็จะมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีเฉพาะประเภทคดีเหล่านั้น

๒. บทวิเคราะห์ศัพท์

มาตรา ๑ (๑) “ศาล” หมายความว่า ศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง

“ศาล” ในที่นี้มีสองความหมาย

ความหมายแรกคือ ศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง เช่น ศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลแพ่ง ศาลอุทธรณ์ หรือ ศาลฎีกา

ส่วนความหมายที่สองคือ ผู้พิพากษา (ตัวบุคคล) ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง

ทั้งนี้ จะมีความหมายเป็นศาลยุติธรรมหรือผู้พิพากษาขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละมาตรานั้นเอง

ตัวอย่างที่หนึ่ง มาตรา ๑๐ “ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใน (๑) ศาลชั้นต้นที่มีเขต (๒) ศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย คู่ความฝ่ายที่เสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้นจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อ (๓) ศาลชั้นต้น ซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรืออยู่ในเขต (๔) ศาลในขณะนั้นก็ได้ และให้ (๕) ศาลนั้นมีอำนาจทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม”

ซึ่งในที่นี่มีคำว่า “ศาล” อยู่ ๕ แห่ง โดยแห่งที่ ๑, ๒, ๓, ๔ มีความหมายเป็น ศาลยุติธรรม ส่วนแห่งที่ ๕ มีความหมายเป็น ผู้พิพากษา

ตัวอย่างที่สอง มาตรา ๑๗ “คดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อ (๑) ศาลนั้น ให้ (๒) ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ (๓) ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ”

ซึ่งในที่นี่มีคำว่า “ศาล” อยู่ ๓ แห่ง โดยแห่งที่ ๑ มีความหมายเป็น ศาลยุติธรรม ส่วนแห่งที่ ๒ และ ๓ มีความหมายเป็น ผู้พิพากษา

ตัวอย่างที่สาม มาตรา ๒๐ “ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ (๑) ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น”

ซึ่งในที่นี่มีคำว่า “ศาล” อยู่แห่งเดียว มีความหมายเป็น ผู้พิพากษา

มาตรา ๑ (๒) “คดี” หมายความว่า กระบวนการพิจารณานับตั้งแต่เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอให้รับรองคุ้มครองบังคับตามหรือเพื่อการใช้ซึ่งสิทธิหรือหน้าที่

“คดี” ในที่นี้หมายความว่า การเสนอคำฟ้อง (กรณีเป็นคดีมีข้อพิพาท) หรือเสนอคำร้องขอ (กรณีเป็นคดีไม่มีข้อพิพาท) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอให้ศาล รับรองสิทธิหรือหน้าที่ คุ้มครองสิทธิหรือหน้าที่ บังคับตามสิทธิหรือหน้าที่ ใช้สิทธิหรือหน้าที่ และเกิดเป็นคดีขึ้นทันทีตั้งแต่มีการเสนอต่อศาลโดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวมา

มาตรา ๑ (๓) “คำฟ้อง” หมายความว่า กระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่โจทก์ได้เสนอข้อหาต่อศาลไม่ว่าจะได้เสนอด้วยวาจาหรือทำเป็นหนังสือ ไม่ว่าจะได้เสนอต่อศาลชั้นต้น หรือชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ไม่ว่าจะได้เสนอในขณะที่เริ่มคดีโดยคำฟ้องหรือคำร้องขอหรือเสนอในภายหลังโดยคำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข หรือฟ้องแย้งหรือโดยสอดเข้ามาในคดีไม่ว่าด้วยสมัครใจ หรือถูกบังคับ หรือโดยมีคำขอให้พิจารณาใหม่

คำฟ้อง ในที่นี้ หมายความว่า ถึง การเสนอข้อหาต่อศาล โดยอาจเสนอเป็น “คำฟ้อง” หรือ “คำร้องขอ” ก็ได้

ในคดีมีข้อพิพาท เสนอคดีเป็น “คำฟ้อง” เพื่อเริ่มต้นคดีต่อศาลชั้นต้น มาตรา ๑๗๑ โดยอาจเสนอคำฟ้องด้วยวาจา มาตรา ๑๙๑ หรือเสนอคำฟ้องเป็นหนังสือ มาตรา ๑๗๒

ส่วนในคดีไม่มีข้อพิพาท เสนอคดีเป็น “คำร้องขอ” โดยทำเป็นหนังสือ มาตรา ๑๘๘ เช่น คำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คำร้องขอจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ คำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนسابสุญ คำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก เป็นต้น

สำหรับคำฟ้องที่เสนอต่อศาลชั้นอุทธรณ์ คือ คำฟ้องอุทธรณ์ หรือที่เรียกว่า “อุทธรณ์” มาตรา ๒๒๙

สำหรับคำฟ้องที่เสนอต่อศาลชั้นฎีกา คือ คำฟ้องฎีกา หรือที่เรียกว่า “ฎีกา” มาตรา ๒๔๗

คำฟ้องที่เสนอในภายหลังในที่นี้ หมายถึง คำฟ้องที่เสนอภายหลังจากเสนอคำฟ้องตั้งต้นคดีต่อศาลชั้นต้นแล้ว ซึ่งกรณีคำฟ้องที่เสนอภายหลังต่อศาลชั้นต้น อาจเป็น

คำฟ้องเพิ่มเติม หรือคำฟ้องแก้ไข ในคดีมีข้อพิพาท เมื่อศาลได้รับคำฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทไว้แล้ว หากโจทก์ซึ่งยื่นคำฟ้องไว้ต้องการเพิ่มเติมเนื้อหาของคำฟ้องเดิมที่ศาลได้รับไว้แล้ว โจทก์อาจทำเป็น “คำฟ้องเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำฟ้อง”) หรือหากโจทก์ต้องการแก้ไขเนื้อหาของคำฟ้องเดิมที่ศาลได้รับไว้แล้ว โจทก์อาจทำเป็น “คำฟ้องแก้ไข” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำฟ้อง”) ในกรณีที่โจทก์ต้องการทั้งแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาของคำฟ้องเดิมที่ยื่นไว้ โจทก์อาจทำเป็น “คำฟ้องแก้ไขเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้อง”) โดยโจทก์ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของ มาตรา ๑๗๙ มาตรา ๑๘๐ และ มาตรา ๑๘๑

คำร้องขอเพิ่มเติม หรือคำร้องขอแก้ไข ในคดีไม่มีข้อพิพาท เมื่อศาลได้รับคำร้องขอเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทไว้แล้ว หากผู้ร้องขอซึ่งยื่นคำร้องขอไว้ต้องการเพิ่มเติมเนื้อหาของคำร้องขอเดิมที่ศาลได้รับไว้แล้ว ผู้ร้องขออาจทำเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำร้องขอ”) หรือหากผู้ร้องขอต้องการแก้ไขเนื้อหาของคำร้องขอเดิมที่ศาลได้รับไว้ ผู้ร้องขออาจทำเป็น “คำร้องขอแก้ไข” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอ”) เช่น คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ คำร้องขอแก้ไขคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก เป็นต้น ในกรณีที่ผู้ร้องขอต้องการทั้งแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาของคำร้องขอเดิมที่ยื่นไว้ ผู้ร้องขออาจทำเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอ”) โดยผู้ร้องขอต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของ มาตรา ๑๗๙ มาตรา ๑๘๐ และ มาตรา ๑๘๑ เช่น คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอจัดการทรัพย์สินของผู้ไม่อยู่ คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนสาบสูญ คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก

คำฟ้องแย้ง ในกรณีที่ศาลรับฟ้องโจทก์ผู้ยื่นคำฟ้องหลักของคดีแล้ว หากจำเลยเห็นว่าโจทก์ผู้ยื่นฟ้องก็ได้แย้งสิทธิของจำเลยเช่นกัน จำเลยมีทางเลือกกว่าจำเลยจะยื่นฟ้องแย้งโจทก์ในคดีเดียวกัน หรือจำเลยจะไปยื่นฟ้องเป็นคดีใหม่ได้ ในกรณีที่จำเลยยื่นฟ้องแย้งโจทก์ เนื้อหาของคำฟ้องแย้ง จะเป็นการที่จำเลยเสนอข้อหาต่อศาลภายหลังจากโจทก์เสนอคำฟ้องหลักของคดีแล้ว ซึ่งจำเลยในคดีเห็นว่าโจทก์ได้แย้งสิทธิของจำเลยและจำเลยต้องการเรียกร้องให้โจทก์รับผิดชอบต่อจำเลยในคดีเดียวกันได้ หากคำฟ้องแย้งนั้นเกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมและพอจะรวมพิจารณาไปในคดีเดียวกันได้ โดยจำเลยต้องปฏิบัติตาม มาตรา ๑๗๗ วรรคสาม ประกอบ มาตรา ๑๗๙ ซึ่งในกรณีที่จำเลยต้องการเพิ่มเติมคำฟ้องแย้ง จำเลยอาจทำเป็น “คำฟ้องแย้งเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำฟ้องแย้ง”) หรือในกรณีที่จำเลยต้องการแก้ไขคำฟ้องแย้ง จำเลยอาจทำเป็น “คำฟ้องแย้งแก้ไข” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องแย้ง”) ในกรณีที่จำเลยต้องการทั้งแก้ไขและเพิ่มเติมเนื้อหาของคำฟ้องแย้งเดิมที่ยื่นไว้ จำเลยอาจทำเป็น “คำฟ้องแย้งแก้ไขเพิ่มเติม” (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องแย้ง”) โดยต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของการ มาตรา ๑๗๙ มาตรา ๑๘๐ และ มาตรา ๑๘๑ เช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๙๓๒/๒๕๔๙ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑ (๓) ฟ้องแย้งเป็นคำฟ้องอย่างหนึ่ง ดังนั้น การบรรยายฟ้องจะต้องปฏิบัติตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง กล่าวคือ ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและค่าขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น และต้องบรรยายให้เห็นว่าโจทก์ได้โต้แย้งสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของจำเลยที่ ๒ อย่างไรตามมาตรา ๕๕ ทั้งต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคำ

ฟ้องเดิมพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้ตามมาตรา ๑๗๗ วรรคสาม และมาตรา ๑๗๙ วรรคท้าย

คำร้องสอด ซึ่งในที่นี้จำกัดเฉพาะ คำร้องสอดที่มีเนื้อหาเป็นคำฟ้องโดยอาจเป็นการร้องสอดเข้ามาในคดีโดยสมัครใจเป็นคู่ความฝ่ายที่สามตาม มาตรา ๕๗(๑) หรือร้องสอดเข้ามาโดยสมัครใจเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมหรือแทนที่โจทก์ตาม มาตรา ๕๗(๒) และกรณีถูกบังคับให้เข้ามาเป็นโจทก์ มาตรา ๕๗(๓) แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงคำร้องขอให้เรียกบุคคลภายนอกเข้าเป็นจำเลยร่วม (ฎ.๔๐๘๕/๒๕๕๙) หรือคำร้องสอดที่เข้าแทนที่จำเลยเดิมและคำสั่งศาลเรียกให้เข้ามาเป็นจำเลยร่วม

คำขอพิจารณาคดีใหม่ ในกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การซึ่งต่อมาเป็นฝ่ายแพคดีมายื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ มาตรา ๑๙๙ จัตวา หรือกรณีคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณาแล้วต่อมาเป็นฝ่ายแพคดีมายื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ มาตรา ๒๐๖ และ มาตรา ๒๐๗

สำหรับคำฟ้องอุทธรณ์ หรือที่เรียกว่า “อุทธรณ์” นั้น ผู้ยื่นอุทธรณ์อาจเพิ่มเติมอุทธรณ์ได้ โดยผู้อุทธรณ์อาจทำเป็นอุทธรณ์เพิ่มเติม (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำฟ้องอุทธรณ์”) หรืออุทธรณ์แก้ไข (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องอุทธรณ์”) เข้ามาภายในกำหนดระยะเวลายื่นอุทธรณ์ด้วย มาตรา ๒๒๙ ด้วย

สำหรับคำฟ้องฎีกา หรือที่เรียกว่า “ฎีกา” นั้น ผู้ยื่นฎีกาอาจเพิ่มเติมฎีกาได้ โดยผู้ฎีกาอาจทำเป็นฎีกาเพิ่มเติม (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำฟ้องฎีกา”) หรือฎีกาแก้ไข (โดยยื่นเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องฎีกา”) แต่ทั้งนี้ ผู้ฎีกาต้องยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกา และคำร้องขอเพิ่มเติมคำฟ้องฎีกาหรือคำร้องขอแก้ไขคำฟ้องฎีกา เข้ามาภายในกำหนดระยะเวลายื่นฎีกา มาตรา ๒๔๗ วรรค ๒ และต้องได้รับอนุญาตให้ฎีกาจากองค์คณะที่พิจารณาคำร้องขออนุญาตฎีกาเสียก่อนจึงจะ เพิ่มเติมหรือแก้ไขคำฟ้องฎีกาได้

มาตรา ๑ (๔) “คำให้การ” หมายความว่า กระบวนพิจารณาใด ๆ ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งยกข้อต่อสู้เป็นข้อแก้คำฟ้องตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ นอกจากคำแถลงการณ์

คำให้การ คือ การยกข้อต่อสู้เพื่อแก้ข้อกล่าวหาของโจทก์ที่กล่าวหาจำเลยมาตามคำฟ้องต่อศาล ซึ่งตามขั้นตอนการดำเนินคดีแล้ว ซึ่งโดยปกติแล้ว จำเลยจะยกข้อต่อสู้ได้หลังจากจำเลยได้ทราบว่าจะตนเองถูกฟ้องต่อศาลแล้ว ซึ่งจำเลยมักจะทราบหลังจาก จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกเพื่อยื่นคำให้การนั่นเอง

๑.๑) คำให้การ (มาตรา ๑๗๗ วรรค ๒) โจทก์ยื่นฟ้องแล้ว ศาลรับฟ้องและสั่งให้โจทก์ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้จำเลย ต่อมาเมื่อจำเลยผู้ถูกฟ้องหรือผู้อยู่ในฐานะเป็นจำเลยทราบว่าตนถูกโจทก์ยื่นฟ้องกล่าวหาว่ากระทำการใดอันเป็นโต้แย้งสิทธิของโจทก์ จำเลยต้องยื่นคำให้การเพื่อแก้ข้อกล่าวหาตามที่โจทก์กล่าวหาในคำฟ้อง โดยจำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้น ซึ่งศาลจะต้องตรวจคำให้การของจำเลยตาม มาตรา ๑๘ ประกอบ มาตรา ๑๗๗ แล้วดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป แต่หากจำเลยไม่ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาจะถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ในกรณีคดีมีโนสาเร่จะดำเนินการตาม มาตรา ๑๙๓ วรรค ๔ หรือหากเป็นคดีแพ่งสามัญจะดำเนินการตาม มาตรา ๑๙๗ ประกอบ มาตรา ๑๗๗

๑.๒) คำให้การเพิ่มเติม หรือคำให้การแก้ไข จำเลยในคดีอาจเพิ่มเติมหรือแก้ไขคำให้การที่เคยยื่นไว้ได้

ในกรณีเพิ่มเติมข้อต่อสู้ในคำให้การเดิม โดยทำเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำให้การ”

ในกรณีที่จำเลยต้องการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อต่อสู้ในคำให้การเดิม โดยทำเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำให้การ”

ในกรณีที่ต้องการทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขและเพิ่มเติมข้อต่อสู้อยู่ในคำให้การ ทำเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ”

การทำคำให้การเพิ่มเติม หรือคำให้การแก้ไข ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของ มาตรา ๑๗๙ มาตรา ๑๘๐ มาตรา ๑๘๑

๑.๓) คำให้การแก้ฟ้องแย้ง (มาตรา ๑๗๘) กรณีที่จำเลยยื่นฟ้องแย้งโจทก์มาในคดีเดียวกัน ฝ่ายโจทก์ซึ่งถูกฟ้องแย้งจะมีฐานะเป็นจำเลยตามคำฟ้องแย้ง ซึ่งโจทก์ที่ถูกฟ้องแย้งต้องยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งครั้งแรกภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้ส่งคำให้การและฟ้องแย้งให้โจทก์ ซึ่งก็คือหลังจากโจทก์ทราบว่าคุณจำเลยยื่นฟ้องแย้งนั่นเอง โดยโจทก์ต้องยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งเป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้น ตาม มาตรา ๑๗๘ ประกอบ มาตรา ๑๗๗

๑.๔) คำให้การแก้ฟ้องแย้งเพิ่มเติม หรือคำให้การแก้ฟ้องแย้งแก้ไข

โจทก์ในคดีซึ่งถูกฟ้องแย้งอาจเพิ่มเติมหรือแก้ไขคำให้การแก้ฟ้องแย้งที่ยื่นไว้ต่อศาลได้

ในกรณีที่โจทก์ต้องการเพิ่มเติมข้อต่อสู้อยู่ในคำให้การแก้ฟ้องแย้งเดิม โจทก์ทำเป็น “คำร้องขอเพิ่มเติมคำให้การแก้ฟ้องแย้ง”

ในกรณีที่โจทก์ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขข้อต่อสู้อยู่ในคำให้การแก้ฟ้องแย้งเดิม โจทก์ทำเป็น “คำร้องขอแก้ไขคำให้การแก้ฟ้องแย้ง”

ในกรณีที่โจทก์ต้องการทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขและเพิ่มเติมข้อต่อสู้อยู่ในคำให้การแก้ฟ้องแย้งเดิม โจทก์ทำเป็น “คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การแก้ฟ้องแย้ง”

การทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งเพิ่มเติม หรือคำให้การแก้ฟ้องแย้งแก้ไข ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของ มาตรา ๑๗๙ มาตรา ๑๘๐ มาตรา ๑๘๑

มาตรา ๑ (๕) “คำคู่ความ” หมายความว่า บรรดาคำฟ้อง คำให้การหรือคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาล เพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ

“คำคู่ความ” ในที่นี้แยกเป็น

๑) บรรดาคำฟ้องตาม มาตรา ๑(๓) เช่น คำฟ้อง คำร้องขอ คำฟ้องแย้ง คำฟ้องเพิ่มเติมหรือแก้ไข คำขอพิจารณาคดีใหม่ คำร้องสอด คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา

๒) บรรดาคำให้การตาม มาตรา ๑(๔) เช่น คำให้การ คำให้การแก้ฟ้องแย้ง คำให้การเพิ่มเติมหรือแก้ไข คำแก้อุทธรณ์ (ฎ.๑๐๙๓๐/๒๕๕๔) คำแก้ฎีกา

๓) บรรดาคำร้องทั้งหลายที่ยื่นต่อศาลเพื่อตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ ในที่นี้หมายถึง คำร้องขอต่างๆ ในคดีไม่มีข้อพิพาท

สังเกต หากเป็นคำร้องที่มีได้ตั้งประเด็นแห่งคดี “คำร้อง” ไม่เป็นคำคู่ความ เช่น คำร้องขอเลื่อนคดี มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ คำร้องขอให้ศาลสั่งเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี ตาม มาตรา ๕๗ (๓) คำร้องขอขยายเวลาตาม มาตรา ๒๓ คำร้องขอให้ชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมายตาม มาตรา ๒๔ ฯลฯ

คำแก้อุทธรณ์เป็นคำคู่ความ (ฎ.๑๐๙๓๐/๒๕๕๔)

มาตรา ๑ (๖) “คำแถลงการณ์” หมายความว่า คำแถลงด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือ ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำหรือยื่นต่อศาล ด้วยมุ่งหมายที่จะเสนอความเห็นต่อศาลในข้อความในประเด็นที่ได้ยกขึ้นอ้างในคำคู่ความหรือในปัญหาข้อใดที่ศาลจะพึงมีคำสั่งหรือคำพิพากษา ซึ่งในข้อเหล่านี้คู่ความฝ่ายนั้นเพียงแต่แสดง

หรือกล่าวทบทวนหรือยืนยันหรืออธิบายข้อความแห่งคำพยานหลักฐาน และปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ทั้งปวง คำแถลงการณ์อาจรวมอยู่ในคำคู่ความ

คำแถลงการณ์ ในที่นี้ทางปฏิบัติมักจะเรียกว่า “คำแถลง”

๑) คำแถลงการณ์ หรือคำแถลง

๑.๑) คำแถลงด้วยวาจา

๑.๒) คำแถลงเป็นหนังสือ ในที่นี้หมายถึง ทำคำแถลงเป็นลายลักษณ์อักษร

๒) คู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำต่อศาล ในที่นี้คือ พูดด้วยวาจาต่อศาล หรือยื่นคำแถลงเป็นหนังสือต่อศาล

๓) เนื้อหาของคำแถลงเป็นการมุ่งเสนอความเห็น ไม่ว่าจะเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือข้อกฎหมาย ต่อศาล

๓.๑) เกี่ยวกับประเด็นที่ได้ยกขึ้นอ้างในคำคู่ความ โดยอาจอยู่ในคำฟ้อง คำให้การ หรือคำร้องที่ตั้งประเด็นระหว่างคู่ความ

๓.๒) เกี่ยวกับประเด็นที่ได้ยกขึ้นอ้างในปัญหาข้อที่ศาลมีคำสั่งหรือคำพิพากษา

๔) โดยคู่ความแสดง กล่าวทบทวน ยืนยัน อธิบาย

๔.๑) คำพยานหลักฐาน

๔.๒) ปัญหาข้อกฎหมาย

๔.๓) ปัญหาข้อเท็จจริง

๕) คำแถลงการณ์อาจรวมอยู่ในคำคู่ความก็ได้

มาตรา ๑ (๗) “กระบวนพิจารณา” หมายความว่า การกระทำใด ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ อันเกี่ยวข้องกับคดีซึ่งได้กระทำไปโดยคู่ความในคดีนั้นหรือโดยศาล หรือตามคำสั่งของศาลไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทุกฝ่าย และรวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

กระบวนพิจารณา ในที่นี้หมายความว่า การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับคดีตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งกำหนดไว้ อาจเป็นการกระทำโดยคู่ความในคดีซึ่งอาจเป็น โจทก์ จำเลย ผู้ร้องขอ ผู้คัดค้าน ทนายความ หรือกระทำโดยศาล หรือกระทำการตามคำสั่งศาล

กระบวนพิจารณา เช่น “การที่โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาล” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจฟ้อง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่เจ้าพนักงานของศาลส่งสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกให้จำเลยยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยยื่นฟ้องแย้ง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจคำฟ้องแย้ง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยขออนุญาตยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่โจทก์ยื่นคำขอชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลชี้สองสถาน” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาท” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดการพิจารณาพิสูจน์” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดลำดับให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนหรือหลัง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การสืบพยานโจทก์” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การสืบพยานจำเลย” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การเดินเผชิญสืบพยาน” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “ศาลชั้นต้นพิจารณาคำฟ้องคำให้การและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อทำคำพิพากษา

หรือคำสั่งชี้ขาดคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การอ่านคำพิพากษาศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอพิจารณาใหม่” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การแจ้งผลคำพิพากษาและคำบังคับตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอออกหมายบังคับคดีของศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การงดการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การเพิกถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง

“การยื่นคำฟ้องอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การส่งหมายเรียกและสำเนาอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การยื่นคำแก้อุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “ศาลอุทธรณ์พิจารณาคำฟ้องอุทธรณ์ คำแก้อุทธรณ์ และสำนวนที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การอ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การแจ้งผลคำพิพากษาและคำบังคับตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอออกหมายบังคับคดีของศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอทุเลาการบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การงดการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การเพิกถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง

“การขออนุญาตฎีกาและการยื่นคำฟ้องฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การส่งหมายเรียกและสำเนาฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การยื่นคำแก้ฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “ศาลฎีกาพิจารณาคำฟ้องฎีกา คำแก้ฎีกา และสำนวนที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การอ่านคำพิพากษาศาลฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การแจ้งผลคำพิพากษาและคำบังคับตามคำพิพากษาศาลฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การขอออกหมายบังคับคดีของศาลฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกา” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การงดการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง “การเพิกถอนการบังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะการกระทำนั้นจะเป็นการกระทำอย่างไรต่อไปนี้

๑) การกระทำของคู่ความในคดีนั้น

๑.๑) คู่ความฝ่ายใดกระทำต่อศาล อาจเป็น โจทก์ จำเลย ผู้ร้องสอด หรือผู้เข้าแทนที่คู่ความที่มีมรดกหรือเป็นการกระทำของทนายความ

กรณีโจทก์กระทำต่อศาล เช่น โจทก์ยื่นคำฟ้องต่อศาล หรือโจทก์ยื่นคำร้องต่างๆ ต่อศาล

กรณีจำเลยกระทำต่อศาล เช่น จำเลยยื่นคำให้การต่อศาล จำเลยยื่นคำฟ้องแย้ง จำเลยยื่นคำร้องต่างๆ ต่อศาล

กรณีผู้ร้องสอดกระทำต่อศาล เช่น ผู้ร้องสอดยื่นคำร้องสอดขอเข้ามาในคดีต่อศาล

๑.๒) คู่ความฝ่ายหนึ่งกระทำต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง โจทก์กระทำต่อจำเลย หรือจำเลยกระทำต่อโจทก์ หรือผู้ร้องสอดกระทำต่อโจทก์และจำเลย

๒) การกระทำโดยศาล

๒.๑) ศาลกระทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ศาลมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทราบหรืออาจมีคำสั่งให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการบางอย่าง ซึ่งอาจจะสั่งเฉพาะโจทก์ เฉพาะจำเลย เฉพาะผู้ร้องสอด เฉพาะผู้เข้าแทนที่คู่ความที่มีฐานะ หรือเฉพาะทนายความก็ได้

๒.๒) ศาลกระทำต่อคู่ความทุกฝ่าย ศาลมีคำสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายในคดีมาศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๙๕๗/๒๕๕๔ การที่ศาลชั้นต้นสอบถามคู่ความและนำรายละเอียดต่างๆ ทั้งหมดในเอกสารมาประกอบการพิจารณาแล้ววินิจฉัยทำคำสั่ง ถือเป็นกระบวนการพิจารณาอย่างหนึ่ง

๓) การกระทำตามคำสั่งของศาล อาจเป็นการกระทำของคู่ความ หรือของบุคคลอื่นก็ได้ เช่น ศาลมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ศาลการกระทำตามคำสั่งของศาลบางประการ

๔) รวมถึงการส่งคำคู่ความและเอกสารอื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้ เช่น การส่งสำเนา คำฟ้องและหมายเรียกให้จำเลยยื่นคำให้การ การส่งหมายนัดต่างๆ

มาตรา ๑ (๘) “การพิจารณา” หมายความว่า กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลใดศาลหนึ่งก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การพิจารณา หมายถึง กระบวนพิจารณาตาม มาตรา ๑(๗) ทุกกระบวนพิจารณาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในศาลก่อนศาลชี้ขาดตัดสินคดี รวมกันเรียกว่าการพิจารณา

๑) กระบวนพิจารณาทั้งหมดทุกๆ ขั้นตอนในศาลใดศาลหนึ่ง

๒) ก่อนศาลนั้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง

การพิจารณา ในที่นี้ การพิจารณา หมายถึง กระบวนพิจารณาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในลำดับชั้นศาลนั้น เริ่มตั้งแต่ศาลมีคำสั่งรับฟ้องเป็นต้นไป จนกระทั่งก่อนที่ศาลลำดับชั้นนั้นจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ซึ่งกระบวนพิจารณาทุกขั้นตอนตามที่กล่าวมาใน มาตรา ๑(๗) รวมกันเป็นการพิจารณาของศาลลำดับชั้นนั้น แต่มีข้อยกเว้นในกรณีการพิจารณาคำสั่งระหว่างพิจารณาตาม มาตรา ๒๒๖ วรรค ๓ ซึ่งกำหนดไว้โดยเฉพาะให้นับตั้งแต่ยื่นคำฟ้องต่อศาล แม้ว่าศาลจะยังไม่มีคำสั่งรับฟ้องก็ถือว่าอยู่ระหว่างพิจารณาแล้ว

การพิจารณาของศาลชั้นต้น ในที่นี้หมายถึง กระบวนพิจารณาทั้งหมดในศาลชั้นต้นที่เกิดขึ้นก่อนศาลชั้นต้นชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่ง เช่น “การที่โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาล” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจฟ้อง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่เจ้าพนักงานของศาลส่งสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกให้จำเลยยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยยื่นฟ้องแย้ง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลตรวจคำฟ้องแย้ง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่จำเลยขออนุญาตยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่โจทก์ยื่นคำขอชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลชี้สองสถาน” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาท” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดการระงับการพิสูจน์” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การที่ศาลกำหนดลำดับให้โจทก์หรือจำเลยนำพยานหลักฐานเข้าสืบก่อนหรือหลัง” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การสืบพยานโจทก์” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การสืบพยานจำเลย” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การเดินเผชิญสืบพยาน” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “ศาลชั้นต้นพิจารณาคำฟ้องคำให้การและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อทำคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี” เป็นกระบวนพิจารณาหนึ่ง “การขอคุ้มครองชั่วคราวในระหว่าง

บังคับคดี” เป็นกระบวนการพิจารณาหนึ่ง มิใช่การพิจารณาของศาลฎีกา เนื่องจากเกิดขึ้นหลังจากศาลฎีกาชี้ขาดตัดสินหรือจำหน่ายคดีโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว

เมื่อศาลชั้นต้นสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ หลังจากนั้นก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลชั้นต้นนั้นอีก หรือในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว อันเป็นกรณีที่คดีเสร็จการพิจารณาจากศาลชั้นต้นนั้น ก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลชั้นต้นนั้นอีก เว้นแต่เป็นกรณีศาลชั้นต้นทำการแทนศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา หรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสั่งให้ย้อนสำนวนกลับมาให้ศาลชั้นต้นพิจารณาพิพากษาใหม่

ในกรณีที่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นต่อศาลอุทธรณ์ คดีนั้นจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ หากต่อมาศาลอุทธรณ์สั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ หลังจากนั้นก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลอุทธรณ์นั้นอีก หรือในกรณีที่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว อันเป็นกรณีที่คดีเสร็จการพิจารณาจากศาลอุทธรณ์นั้น ก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลอุทธรณ์นั้นอีก เว้นแต่เป็นกรณีศาลฎีกาสั่งให้ย้อนสำนวนกลับมาให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาใหม่

ในกรณีที่มีการฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ต่อศาลฎีกา เมื่อศาลฎีกาอนุญาตให้ฎีกา คดีนั้นจะเข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา หากต่อมาศาลฎีกาสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ หลังจากนั้นก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลฎีกานั้นอีก หรือในกรณีที่ศาลฎีกามีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว อันเป็นกรณีที่คดีเสร็จการพิจารณาจากศาลฎีกานั้น ก็จะไม่มีการพิจารณาในศาลฎีกานั้นอีก และจะเข้าสู่ชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไป

มาตรา ๑ (๙) “การนั่งพิจารณา” หมายความว่า การที่ศาลออกนั่งเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเช่น ชี้สองสถาน สืบพยาน ทำการไต่สวน ฟังคำขอต่าง ๆ และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา

“การนั่งพิจารณา” ในที่นี้คือ การที่ผู้พิพากษาออกนั่งการพิจารณาคดี เช่น การชี้สองสถาน การสืบพยาน การไต่สวนคำร้องขอต่างๆ การไต่สวนคำขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนศาลพิพากษา การที่ศาลออกนั่งพิจารณาเพื่อฟังคำขอต่างๆ หรือฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจา

คำพิพากษาศาลฎีกา ๕๔๑๒/๒๕๕๔ ในคดีอาญา การสอบจำเลยเรื่องทนายความ การสืบพยาน เป็นการที่ศาลออกนั่งพิจารณา

มาตรา ๑ (๑๐) “วันสืบพยาน” หมายความว่า วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน

วันสืบพยาน ในที่นี้ แบ่งเป็นความหมายอย่างกว้างและความหมายอย่างแคบ

วันสืบพยาน ในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ทุกวันที่มีการสืบพยานกัน ไม่ว่าจะเป็นการสืบพยานในห้องพิจารณาของศาลหรือไม่ก็ตาม รวมถึงการเดินเผชิญสืบพยานนอกศาลด้วย

“วันสืบพยาน” ตาม มาตรา ๑(๑๐) ในบริบทนี้มีความหมายอย่างแคบ หมายถึง วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน ซึ่งในที่นี้จำกัดเฉพาะวันแรกที่มีการสืบพยานเท่านั้นที่ถือเป็นวันสืบพยานตาม มาตรา ๑(๑๐) ซึ่ง

วันสืบพยานตาม มาตรา ๑(๑๐) ใช้ในการวินิจฉัยว่า คู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันสืบพยานวันแรกจะตกเป็นคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา ตาม มาตรา ๒๐๐

หากเป็นวันสืบพยานนัดอื่นหรือวันนัดสืบพยานถัดไป มิใช่วันสืบพยานแรก ที่เริ่มต้นทำการสืบพยานตาม มาตรา ๑(๑๐) แม้จะเป็นวันที่มีการสืบพยานกันจริง แม้คู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลก็ไม่เป็นคู่ความฝ่ายขาด

นัดพิจารณา สำหรับวันสืบพยานในนัดอื่นก็คงมีผลเป็นวันสืบพยานตามความหมายอย่างกว้าง มิใช่วันสืบพยานตาม มาตรา ๑ (๑๐) นั้นเอง

มาตรา ๑ (๑๑) “คู่ความ” หมายความว่า บุคคลผู้ยื่นคำฟ้อง หรือถูกฟ้องต่อศาล และเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาให้รวมถึงบุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้น ๆ ตามกฎหมาย หรือในสถานะทนายความ

คู่ความ ผู้ที่จะฟ้องหรือถูกฟ้องต่อศาลนั้น ต้องมีสภาพเป็นบุคคลตามกฎหมาย ซึ่งได้แก่ บุคคลธรรมดา และนิติบุคคล ในที่นี้แบ่งคู่ความเป็น ๔ กลุ่ม ได้แก่

๑) “**บุคคลผู้ยื่นคำฟ้อง**” บุคคลผู้ถูกโต้แย้งสิทธิหรือมีความจำเป็นต้องใช้สิทธิทางศาล ในที่นี้คือ โจทก์ ในคดีมีข้อพิพาท ผู้ร้องขอในคดีไม่มีข้อพิพาท รวมถึงบุคคลผู้อยู่ในฐานะเสมือนเป็นโจทก์ เช่น จำเลยผู้ยื่นฟ้องแย้ง ตาม มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง หรือผู้ร้องสอดที่ขอเข้ามาเป็นคู่ความฝ่ายที่สาม ตาม มาตรา ๕๗(๑) หรือขอเข้ามาเป็นโจทก์หรือแทนที่โจทก์ มาตรา ๕๗ (๒) หรือบุคคลภายนอกที่ถูกเรียกให้เข้ามาเป็นโจทก์ ตาม มาตรา ๕๗(๓)

๒) “**บุคคลผู้ถูกฟ้อง**” บุคคลผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้โต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่ ในที่นี้คือ ในที่นี้คือ จำเลยในคดีมีข้อพิพาท รวมถึงบุคคลผู้อยู่ในฐานะเสมือนเป็นจำเลย เช่น โจทก์ผู้ถูกจำเลยยื่นฟ้องแย้ง หรือผู้ร้องสอดที่ขอเข้ามาเป็นจำเลยหรือแทนที่จำเลย มาตรา ๕๗(๒) ผู้คัดค้านในคดีไม่มีข้อพิพาทด้วย หรือบุคคลภายนอกที่ถูกเรียกให้เข้ามาเป็นจำเลย ตาม มาตรา ๕๗(๓)

นอกจากบุคคลตาม ข้อ ๑ และ ข้อ ๒) แล้วยังรวมถึง

๓) “**บุคคลผู้มีสิทธิกระทำการแทนบุคคลนั้นๆ**” ตามกฎหมาย หมายถึง บุคคลผู้กระทำการแทนบุคคลผู้ยื่นคำฟ้องต่อศาลหรือบุคคลผู้ถูกฟ้องต่อศาลแล้วแต่กรณี เฉพาะในกรณีที่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งในที่นี้หมายถึง ผู้รับมอบฉันทะในกรณีมีการมอบฉันทะ ผู้รับมอบอำนาจในกรณีมีการมอบอำนาจ ตาม มาตรา ๖๐ วรรคสอง ผู้แทนโดยชอบธรรม ตาม มาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง หรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดาน หรือผู้ปกครองหรือผู้ใช้อำนาจปกครอง ในกรณีการดำเนินการเกี่ยวกับผู้เยาว์ ศาลในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ต้องขออนุญาตจากศาลก่อน ผู้อนุญาตในกรณีศาลสั่งให้บุคคลเป็นคนเสมือนไร้ความสามารถ ผู้พิทักษ์ในกรณีศาลสั่งให้บุคคลเป็นคนไร้ความสามารถ ผู้แทนของนิติบุคคล ตาม มาตรา ๖๐ วรรคหนึ่ง ผู้แทนเฉพาะคดี ตาม มาตรา ๕๖ วรรคสี่ หรือพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบุคคลดังกล่าวมาข้างต้นและศาลมีคำสั่งแต่งตั้ง ตาม มาตรา ๕๖ วรรคสี่ เจ้าพนักงานบังคับคดีหรือบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติกรแทน ในกรณีการดำเนินการเกี่ยวกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๓๒๓/๒๕๕๑ ผู้รับมอบอำนาจให้ฟ้องคดีอยู่ในฐานะคู่ความตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑ (๑๑) จึงมีอำนาจยื่นคำฟ้องต่อศาลได้และชอบที่จะเรียงหรือแต่งคำฟ้องรวมทั้งลงชื่อเป็นโจทก์ในคำฟ้องแทนโจทก์ได้ด้วย เพราะมิใช่การว่าความอย่างทนายความตามมาตรา ๖๐ วรรคสองและ พ.ร.บ. ทนายความ พ.ศ.๒๕๒๘ มาตรา ๓๓

๔) **บุคคลในฐานะ “ทนายความ”** ในที่นี้หมายถึง ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินคดี ตาม

มาตรา ๖๐ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๒ เว้นแต่ในกรณีจำเป็น บุคคลที่เคยเป็นทนายความอาจดำเนินการแทนเป็นการชั่วคราวเพื่อรักษาประโยชน์ของตัวความในคดี

แต่คณะบุคคลมิใช่บุคคลตามกฎหมายจึงไม่อาจเป็นคู่ความในคดีได้ (ฎ.๘๗๕๓/๒๕๕๖)

มาตรา ๑ (๑๒) “บุคคลผู้ไร้ความสามารถ” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ซึ่งไม่มีความสามารถตามกฎหมายหรือความสามารถถูกจำกัดโดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ

บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ในที่นี้มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “คนไร้ความสามารถ” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากบุคคลผู้ไร้ความสามารถในที่นี้ มีความหมายรวมถึง ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต บุคคลล้มละลาย โดยแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ

๑) บุคคลใดๆ ซึ่ง **ไม่มีความสามารถตามกฎหมาย** เช่น สามีภริยาจัดการทรัพย์สินของคู่สมรส

๒) บุคคลใดที่ความสามารถถูกจำกัด เช่น ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถ นอกจากนี้จะรวมถึงบุคคลล้มละลายด้วย

มาตรา ๑ (๑๓) “ผู้แทนโดยชอบธรรม” หมายความว่า บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถหรือเป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาต หรือให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

๑) บุคคลซึ่งตามกฎหมายมีสิทธิที่จะทำการแทนบุคคลผู้ไร้ความสามารถ

บุคคลผู้ไร้ความสามารถ ได้แก่ ผู้เยาว์ คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต คนล้มละลาย โดยบุคคลที่กระทำการแทนผู้เยาว์ ได้แก่ ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้ปกครองหรือผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้บุพการี ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ ผู้แทนเฉพาะคดี หรือพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครอง เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

๒) เป็นบุคคลที่จะต้องให้คำอนุญาตแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ศาล ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๗ มาตรา ๑๕๗๔ มาตรา ๑๕๗๕ ศาลในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดให้ต้องขออนุญาตจากศาลก่อน

๓) เป็นบุคคลที่จะต้องให้ความยินยอมแก่ผู้ไร้ความสามารถในอันที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ผู้แทนโดยชอบธรรม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๗ ผู้พิทักษ์ และมาตรา ๓๔

มาตรา ๑ (๑๔) เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค ๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน

๑) เจ้าพนักงานบังคับคดี ได้แก่

๑.๑) เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดี

๑.๒) พนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ ในกรณีที่มิใช่กฎหมายเฉพาะอื่นให้อำนาจพนักงานตามกฎหมายอื่นในการบังคับคดีได้

๑.๓) รวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน

๒) อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดีเป็นการปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค ๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้

๒.๒) ปฏิบัติการเพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา ในที่นี้คือ การปฏิบัติตามวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา เป็นการปฏิบัติการในระหว่างพิจารณาของศาลต่างๆ

๒.๓) ปฏิบัติการเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง เป็นการปฏิบัติการหลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดตัดสินคดีแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๒๒/๒๕๕๐ ป.วิ.พ. มาตรา ๑ (๑๔) เจ้าพนักงานบังคับคดี หมายความว่า “เจ้าพนักงานในสังกัดกรมบังคับคดีหรือพนักงานอื่นผู้มีอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ใช้อยู่ในอันที่จะปฏิบัติตามวิธีการที่บัญญัติไว้ในภาค ๔ แห่งประมวลกฎหมายนี้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งและให้หมายความรวมถึงบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานบังคับคดีให้ปฏิบัติการแทน” เจ้าพนักงานบังคับคดีจึงเป็นเจ้าพนักงานที่ต้องปฏิบัติในการที่จะบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลเท่านั้น ไม่มีอำนาจเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือเป็นคู่ความได้

ศาล
เขตศาล

มาตรา ๒ ห้ามมิให้เสนอคำฟ้องต่อศาลใด เว้นแต่

(๑) เมื่อได้พิจารณาถึงสภาพแห่งคำฟ้องและชั้นของศาลแล้ว ปรากฏว่า ศาลนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และ

(๒) เมื่อได้พิจารณาถึงคำฟ้องแล้ว ปรากฏว่าคดีนั้นอยู่ในเขตศาลนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้อง และตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลด้วย

เมื่อบุคคลใดถูกโต้แย้งสิทธิหรือหน้าที่แล้ว บุคคลนั้นต้องการจะเสนอคำฟ้องเป็นคดีต้องพิจารณาเงื่อนไขดังนี้

๑) พิจารณาสภาพของคำฟ้อง ว่าเป็นคดีมีข้อพิพาท หรือคดีไม่มีข้อพิพาท หรือคดีมีทุนทรัพย์หรือไม่มีทุนทรัพย์ ในกรณีเป็นคดีมีทุนทรัพย์ ทุนทรัพย์ในคดีในศาลชั้นต้นเท่ากับเท่าใด เป็นคดีแพ่งที่อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวง¹ ศาลจังหวัด² หรือศาลแพ่ง³ ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม⁴ แล้วแต่กรณี

การเสนอคำฟ้องเริ่มต้นคดีครั้งแรกต้องเสนอต่อศาลชั้นต้น ส่วนการเสนอคำฟ้องในชั้นอุทธรณ์ต้องเสนอต่อศาลอุทธรณ์ และการเสนอคำฟ้องในชั้นฎีกาต้องเสนอต่อศาลฎีกา ทั้งนี้เงื่อนไขการเสนอคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกา ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาด้วย

๒) คำฟ้องที่จะเสนอต่อศาลเป็นคดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลที่จะรับฟ้องตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง กล่าวคือ คดีนั้นอยู่ในเขตศาล เนื่องจากเป็นศาลที่มีมูลคดีเกิดในเขตศาล หรือเป็นศาลที่จำเลยหรือผู้ร้องขอมิยอมมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือเป็นศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาล หรือเป็นศาลที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตศาล หรือเป็นศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คำฟ้องนั้นอยู่ในเขตศาลตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลหรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลที่เกี่ยวข้อง ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลชำนาญพิเศษอื่น เช่น คดีแรงงาน คดีภาษีอากร คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ คดีล้มละลาย คดีเยาวชนและครอบครัว คดีปกครอง คดีตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๓๘/๒๕๕๗ เขตอำนาจศาลที่จะรับคำฟ้องย่อมเป็นไปตามสภาพแห่งคำฟ้องและชั้นของศาลว่าศาลนั้นมีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพระ

¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๗ ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจทำการไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๔ และมาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง

² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๘ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๙/๑ ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น

พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๙/๑ วรรคหนึ่ง บรรดาคดีซึ่งเกิดขึ้นในเขตศาลแขวงและอยู่ในอำนาจของศาลแขวงนั้นถ้ายื่นฟ้องต่อศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี หรือศาลจังหวัด ให้อยู่ในดุลพินิจของศาลดังกล่าวที่จะยอมรับพิจารณาคดีใดคดีหนึ่งที่ยื่นฟ้องเช่นนั้นหรือมีคำสั่งโอนคดีไปยังศาลแขวงที่มีเขตอำนาจก็ได้ และไม่ว่ากรณีจะเป็นประการใด หากศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ ศาลแพ่งธนบุรี ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญารธนบุรี หรือศาลจังหวัดได้มีคำสั่งรับฟ้องคดีเช่นนั้นไว้แล้ว ให้ศาลดังกล่าวพิจารณาพิพากษาคดีนั้นต่อไป

³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๙ วรรคหนึ่ง “ศาลแพ่ง ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ และศาลแพ่งธนบุรีมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทั้งปวงและคดีอื่นใดที่มีได้อยู่ในอำนาจของศาลยุติธรรมอื่น

⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๐ ศาลยุติธรรมอื่นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นหรือกฎหมายอื่นกำหนดไว้

ธรรมนูญศาลยุติธรรม และต้องปรากฏว่าคดีนั้นอยู่ในเขตศาลนั้นตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยศาลที่จะรับคำฟ้องและตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่กำหนดเขตศาลด้วยตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒ เมื่อจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ มีภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันระบุว่า โจทก์และจำเลยทั้งสามทำสัญญากันที่สำนักงานของโจทก์ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ทั้งตามสัญญาเช่าซื้อยังระบุว่า คู่สัญญาตกลงกันว่าหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นเกี่ยวกับสัญญานี้ก็ให้เสนอคดีต่อศาลแพ่งซึ่งเป็นศาลชั้นต้นคดีนี้ อันเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นและศาลจังหวัดนนทบุรีต่างมีเขตอำนาจในคดีนี้ แม้หนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีจะระบุให้ฟ้องคดีต่อศาลจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นศาลที่จำเลยที่ ๑ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจ แต่เมื่อศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในคดีนี้ด้วย ย่อมไม่จำกัดสิทธิของผู้รับมอบอำนาจที่จะฟ้องจำเลยทั้งสามต่อศาลชั้นต้นที่คดีอยู่ในเขตอำนาจอีกศาลหนึ่งได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕

กรณีเป็นคดีมีข้อพิพาทเสนอคดีเป็นคำฟ้อง

๑) คำฟ้องในกรณีทั่วไป

มาตรา ๔ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(๑) คำฟ้อง ให้เสนอต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

มาตรา ๔ (๑) บททั่วไป ไม่ว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

๑. ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา

๒. ศาลที่มูลคดีเกิด

กรณีมาตรา ๔(๑) เป็นกรณีที่โจทก์เสนอคำฟ้องเป็นคดีมีข้อพิพาทศาล โดยโจทก์เลือกได้ว่าจะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือโจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้

ในกรณีที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล แต่มูลคดีมิได้เกิดขึ้นในเขตศาล หรือจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล โจทก์ก็ยังมีสิทธิเสนอคำฟ้องเป็นคดีต่อศาลใดศาลหนึ่ง ได้ตาม มาตรา ๔(๑) กล่าวคือ

กรณีที่ ๑ กรณีที่จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร **แต่**มูลคดีเกิดในราชอาณาจักร โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลที่มูลคดีเกิดได้ตาม มาตรา ๔(๑)

หรือกรณีที่ ๒ กรณีที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร **แต่**มูลคดีมิได้เกิดในราชอาณาจักร โจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาในเขตศาลได้ตาม มาตรา ๔(๑) เช่นกัน

สำหรับกรณีที่จำเลยมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร แม้จะไม่เจอตัวจำเลยหรือไม่ทราบว่าจำเลยอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักร ก็ยังคงเป็นกรณี มาตรา ๔(๑) มิได้ทำให้กลายเป็นกรณีตามมาตรา ๔ ตรี แต่อย่างใด

๑. ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนา

“ภูมิลำเนาของจำเลย” ในที่นี้ต้องพิจารณาว่า จำเลย เป็นบุคคลธรรมดา หรือเป็นนิติบุคคล

กรณีจำเลยเป็น “บุคคลธรรมดา” “ภูมิลำเนาของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา” หมายถึง ถิ่นอันจำเลยในคดีนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ หมายถึง สถานที่ที่อาศัยอยู่จริง⁵ ไม่ว่าจะมิชื้ออยู่ในทะเบียนบ้านหรือไม่ก็ตาม โดยจะต้องเป็นภูมิลำเนาของจำเลยในขณะยื่นฟ้องด้วย

ในกรณีจำเลยมีที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สลับเปลี่ยนกันไปหรือมีหลักแหล่งที่ทำการงานเป็นปกติหลายแห่ง ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของจำเลยนั้น ซึ่งในที่นี้ก็คือ โจทก์สามารถยื่นฟ้องต่อศาลใดที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ก็ได้⁶

ในกรณีที่ไมปรากฏว่าจำเลยมีสถานที่ที่อาศัยจริงอยู่ที่ใด ให้ถือว่าถิ่นที่จำเลยอยู่เป็นภูมิลำเนา⁷ และหากจำเลยเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปกติเป็นหลักแหล่ง หรือเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจากหลักแหล่งที่ทำการงาน พบตัวในถิ่นไหนให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย⁸

กรณีจำเลยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน กฎหมายจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ สถานที่อยู่ตามทะเบียนบ้านนั้นด้วย โดยจำเลยอาจนำสืบพิสูจน์หักล้างว่าไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ ณ สถานที่นั้นก็ได้อีก

อย่างไรก็ตาม ภูมิลำเนาของบุคคลย่อมเปลี่ยนไปด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะเปลี่ยนภูมิลำเนา⁹ หากเพียงแต่แจ้งย้ายชื่อออกจากทะเบียนบ้าน แต่ตัวบุคคลนั้นยังคงอาศัยอยู่ ณ สถานที่นั้น สถานที่นั้นก็ยังคงเป็นภูมิลำเนาอยู่ แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่มีชื่อในทะเบียนบ้านนั้นก็ตาม¹⁰

ภูมิลำเนาเฉพาะการ ถ้าบุคคลใดได้เลือกเอาถิ่นใดโดยมีเจตนาชัดแจ้งว่าจะให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำการใด ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับการนั้น¹¹

ภูมิลำเนาของสามีและภรรยา ได้แก่ ถิ่นที่อยู่ของสามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา เว้นแต่สามีหรือภรรยาได้แสดงเจตนาให้ปรากฏว่ามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน¹²

ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครอง แต่ในกรณีที่ผู้เยาว์อยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา ถ้าบิดาและมารดามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ได้แก่ ภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาซึ่งตนอยู่ด้วย¹³

ภูมิลำเนาของคนไร้ความสามารถ ได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้อุปการ¹⁴

⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๗ ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๘ ถ้าบุคคลธรรมดามีถิ่นที่อยู่หลายแห่งซึ่งอยู่สลับเปลี่ยนกันไปหรือมีหลักแหล่งที่ทำการงานเป็นปกติหลายแห่ง ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๙ ถ้าภูมิลำเนาไม่ปรากฏ ให้ถือว่าถิ่นที่อยู่เป็นภูมิลำเนา

⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๐ บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นผู้ไม่มีที่อยู่ปกติเป็นหลักแหล่ง หรือเป็นผู้ครองชีพในการเดินทางไปมาปราศจากหลักแหล่งที่ทำการงาน พบตัวในถิ่นไหนให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น

⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๑ ภูมิลำเนาย่อมเปลี่ยนไปด้วยการย้ายถิ่นที่อยู่ พร้อมด้วยเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะเปลี่ยนภูมิลำเนา

¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๗ ภูมิลำเนาของบุคคลธรรมดา ได้แก่ถิ่นอันบุคคลนั้นมีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ

¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒ ถ้าบุคคลใดได้เลือกเอาถิ่นใด โดยมีเจตนาปรากฏชัดแจ้งว่าจะให้เป็นภูมิลำเนาเฉพาะการเพื่อทำการใด ให้ถือว่าถิ่นนั้นเป็นภูมิลำเนาเฉพาะการสำหรับการนั้น

¹² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๓ ภูมิลำเนาของสามีและภรรยา ได้แก่ ถิ่นที่อยู่ของสามีและภรรยาอยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยา เว้นแต่สามีหรือภรรยาได้แสดงเจตนาให้ปรากฏว่ามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน

¹³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๔ ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ ได้แก่ ภูมิลำเนาของผู้แทนโดยชอบธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครอง

ในกรณีที่ผู้เยาว์อยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา ถ้าบิดาและมารดามีภูมิลำเนาแยกต่างหากจากกัน ภูมิลำเนาของผู้เยาว์ได้แก่ ภูมิลำเนาของบิดาหรือมารดาซึ่งตนอยู่ด้วย

ภูมิสำเนาของข้าราชการ ได้แก่ ถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ หากมิใช่เป็นตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราวชั่วคราวระยะเวลาหรือเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะการครั้งเดียวคราวเดียว¹⁵

ภูมิสำเนาของผู้ที่ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่ จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว¹⁶

กรณีจำเลยเป็น “นิติบุคคล” “ภูมิสำเนาของจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคล” หมายถึง ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของนิติบุคคลนั้น หรือถิ่นอันเป็นที่ตั้งที่ทำการ หรือถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิสำเนาเฉพาะการตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง ซึ่งจะทราบได้จากการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลนั้น และแสดงอยู่ในหนังสือบริคณห์สนธิของนิติบุคคลนั้น¹⁷

ในกรณีที่จำเลยเป็นนิติบุคคลซึ่งมีที่ตั้งทำการหลายแห่งหรือมีสำนักงานสาขา ให้ถือว่าถิ่นอันเป็นที่ตั้งของที่ทำการหรือของสำนักงานสาขาเป็นภูมิสำเนาในส่วนกิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้นด้วย¹⁸

กรณีที่อยู่สำนักงานสาขาเป็นภูมิสำเนาด้วยได้นั้น ก็แต่เฉพาะในส่วนกิจการอันได้กระทำที่สำนักงานสาขานั้น ดังนั้น ในกรณีฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย แต่ปรากฏว่าสำนักงานสาขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประกันภัยรถยนต์ของจำเลย การที่โจทก์ไปติดต่อให้ใช้ค่าเสียหาย ก็เกิดภายหลังเกิดเหตุละเมิดแล้ว สำนักงานสาขาจึงไม่ใช่ภูมิสำเนาในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาประกันภัย จะฟ้องต่อศาลที่สำนักงานสาขาตั้งอยู่ไม่ได้ (ฎ.๖๔๕๙/๔๖)

๒. ศาลที่มูลคดีเกิด

“มูลคดีเกิด” ในที่นี้ศาลฎีกาวางหลักว่า มูลคดีเกิด หมายถึง ต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ อันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง (ฎ.๒๔๓๗/๔๐) โดยจะต้องเป็นมูลคดีในขณะยื่นฟ้องด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๙๓/๒๕๕๙ แม้ตามคำฟ้องโจทก์จะระบุภูมิสำเนาของจำเลยอยู่ที่จังหวัดนครปฐม แต่โจทก์บรรยายคำฟ้องว่า โจทก์กับจำเลยทำสัญญาซื้อขายกันที่อำเภอหาดใหญ่ และโจทก์ได้แนบสำเนาหนังสือสัญญาซื้อขายซึ่งระบุว่ามีการทำสัญญาที่โรงแรมซากุระ แกรนด์วิว หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา จึงถือว่ามูลคดีนี้เกิดขึ้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ (๑) การที่โจทก์เสนอคำฟ้องคดีต่อศาลชั้นต้นจึงชอบแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๖๒/๒๕๕๘ คำว่า มูลคดีเกิดขึ้น หมายถึง เหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ อันจะทำให้โจทก์มีอำนาจฟ้อง ตามฟ้องระบุสัญญาเช่าระหว่างโจทก์และจำเลยที่ ๑ ทำที่โรงแรมเรดิสัน ตั้งอยู่ที่เลขที่ ๙๒ ถนนพระราม ๙ เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลแพ่ง ต่อมาจำเลยที่ ๑ ผิดสัญญาเช่า จำเลยที่ ๒ และที่ ๓ ผู้ค้ำประกันไม่ชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ทำให้โจทก์ได้รับความเสียหาย เห็น

¹⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๕ ภูมิสำเนาของใคร่ความสามารถ ได้แก่ ภูมิสำเนาของผู้อนุบาล

¹⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๖ ภูมิสำเนาของข้าราชการ ได้แก่ ถิ่นอันเป็นที่ทำการตามตำแหน่งหน้าที่ หากมิใช่เป็นตำแหน่งหน้าที่ชั่วคราวชั่วคราวระยะเวลาหรือเป็นเพียงแต่งตั้งไปเฉพาะการครั้งเดียวคราวเดียว

¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๗ ภูมิสำเนาของผู้ที่ถูกจำคุกตามคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลหรือตามคำสั่งโดยชอบด้วยกฎหมาย ได้แก่ เรือนจำหรือทัณฑสถานที่ถูกจำคุกอยู่ จนกว่าจะได้รับการปล่อยตัว

¹⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๘ ภูมิสำเนาของนิติบุคคลได้แก่ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่หรือถิ่นอันเป็นที่ตั้งที่ทำการหรือถิ่นที่ได้เลือกเอาเป็นภูมิสำเนาเฉพาะการตามข้อบังคับหรือตราสารจัดตั้ง

¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๙ ในกรณีที่นิติบุคคลมีที่ตั้งทำการหลายแห่งหรือมีสำนักงานสาขา ให้ถือว่าถิ่นอันเป็นที่ตั้งของที่ทำการหรือของสำนักงานสาขาเป็นภูมิสำเนาในส่วนกิจการอันได้กระทำ ณ ที่นั้นด้วย

ได้ว่า เหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิที่ทำให้โจทก์มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลแพ่ง โจทก์จึงมีอำนาจเสนอคำฟ้องต่อศาลแพ่งได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๒๓๑/๒๕๕๖ โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระหนี้ตามสัญญาซื้อขาย ซึ่งถือว่าเป็นหนี้เหนือบุคคล โจทก์มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลก็ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ (๑) ข้อเท็จจริงปรากฏว่า โจทก์มีภูมิลำเนาที่อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ส่วนจำเลยมีภูมิลำเนาที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี ในการติดต่อสั่งซื้อสินค้าระหว่างโจทก์กับจำเลยนั้น จำเลยจะส่งใบสั่งซื้อสินค้าทางโทรสารไปยังที่ทำการโจทก์ที่อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี หลังจากนั้นโจทก์จะจัดส่งสินค้าให้จำเลย ณ ที่ทำการบริษัทจำเลยที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี เห็นว่า การที่จำเลยทำคำเสนอส่งให้แก่โจทก์ทางโทรสารเป็นเพียงการแสดงเจตนาต่อโจทก์โดยไม่ปรากฏว่าโจทก์บอกกล่าวสนองรับไปถึงจำเลย ณ ที่นั้นเวลานั้นแต่อย่างใด ทั้งจำเลยไม่ได้แสดงเจตนาโดยให้ถือว่าการดำเนินการจัดส่งสินค้าเป็นการสนองรับหรือปรากฏข้อเท็จจริงใดที่แสดงให้เห็นว่าโจทก์และจำเลยมีประเพณีปฏิบัติในการค้าต่อกัน โดยไม่จำเป็นต้องมีคำสนองรับที่จะก่อให้เกิดสัญญาจนทำให้เกิดมูลหนี้ ณ ภูมิลำเนาของโจทก์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น การที่โจทก์จัดส่งสินค้าตามคำสั่งซื้อไปให้จำเลย ณ ที่ทำการบริษัทจำเลยซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี และจำเลยได้ยอมรับมอบสินค้าไว้แทนการบอกกล่าวสนองรับ จึงถือว่าสถานที่รับมอบสินค้าเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้น โจทก์จึงต้องฟ้องจำเลยต่อศาลจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาและมูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล

ฟ้องให้รับผิดชอบในมูลละเมิด สถานที่เกิดเหตุละเมิด คือ สถานที่มูลคดีเกิด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๕๙/๒๕๕๖ เหตุคดีนี้เกิดในเขตศาลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจำเลยที่ ๑ ผู้ทำละเมิดมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลจังหวัดอุทัยธานี จำเลยที่ ๒ เจ้าของรถยนต์และนายจ้างของจำเลยที่ ๑ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลจังหวัดสมุทรปราการ ส่วนจำเลยที่ ๓ บริษัทผู้รับประกันภัยรถยนต์ของจำเลยที่ ๒ มีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในเขตศาลแพ่งกรุงเทพใต้ แม้สำนักงานสาขาอุดรธานีของจำเลยที่ ๓ จะเป็นสำนักงานสาขาของจำเลยที่ ๓ แต่ข้อเท็จจริงไม่ปรากฏว่า สำนักงานสาขาอุดรธานีของจำเลยที่ ๓ มีส่วนเกี่ยวข้องกับประกันภัยรถยนต์ของจำเลยที่ ๒ อย่างไรก็ดี คงได้ความเพียงพอว่าโจทก์ได้ไปติดต่อให้สำนักงานสาขาอุดรธานีชดเชยค่าเสียหายแก่โจทก์เท่านั้นซึ่งเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังเกิดเหตุละเมิดแล้ว กรณียังถือไม่ได้ว่าถิ่นอันเป็นที่ตั้งของสำนักงานสาขาอุดรธานีของจำเลยที่ ๓ เป็นภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๓ ในส่วนกิจการอันได้กระทำเกี่ยวกับการประกันภัยรถยนต์บรรทุกของจำเลยที่ ๒ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๙ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยทั้งสามต่อศาลจังหวัดอุดรธานี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ (๑)

กรณีฟ้องหย่าระหว่างสามีภริยา สถานที่มูลคดีเกิด คือ ต้นเหตุของคดีคือ เหตุหย่า ส่วนการจดทะเบียนสมรสเป็นต้นเหตุของความ เป็นสามีภริยากัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๔๓/๒๕๕๖ คำว่า "มูลคดีเกิด" ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔(๑)หมายถึง ต้นเหตุอันเป็นที่มาของคำฟ้อง โจทก์ฟ้องหย่าจำเลย ต้นเหตุของคำฟ้องคือเหตุหย่า ส่วนการจดทะเบียนสมรสเป็นต้นเหตุของความ เป็นสามีภริยากัน สถานที่จดทะเบียนสมรสจึงมิใช่เป็นสถานที่มูลคดีของเหตุฟ้องหย่าเกิด เมื่อโจทก์จำเลยพักอาศัยอยู่บ้านเดียวกันที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำเลยได้กระทำการเป็นปรปักษ์ต่อการเป็นสามีภริยา โดยทำร้ายร่างกายโจทก์และขับไล่โจทก์ออกจากบ้าน อันเป็นเหตุฟ้องหย่าจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเป็นสถานที่มูลคดีของเหตุฟ้องหย่าเกิด

ฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญา สถานที่ที่ทำสัญญาและที่ประพตติผิดสัญญา ดังนั้น ในคดีเรื่องหนึ่งอาจมีท้องที่ที่ มูลคดีเกิดขึ้นหลายแห่งก็ได้ เช่น ฟ้องว่าคู่สมรสอีกฝ่ายทำละเมิดโดยนำสินสมรสไปขายให้บุคคลอื่น ดังนั้น สถานที่ที่คู่สมรสทำสัญญาขายสินสมรสให้บุคคลอื่นนั้น เป็นที่มาแห่งมูลละเมิด จึงเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้น (ฎ.๒๓๖๘/๔๐) ฟ้องว่าผิดสัญญาหย่า (ฎ.๒๔๖๔/๔๒, ๖๑๕๕/๔๐) เรื่องนี้เป็นกรณีที่การจดทะเบียนหย่ากัน แล้ว ต่อมา มีการผิดสัญญาหย่า ถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นที่สถานที่จดทะเบียนหย่า ฟ้องว่าจำเลยผิดสัญญาซื้อขาย เครื่องจักร เนื่องจากการส่งมอบและติดตั้งไม่เป็นไปตามสัญญา ดังนั้นสถานที่ที่มูลคดีเกิด ได้แก่ สถานที่ที่ทำ สัญญาและสถานที่ที่ส่งมอบและติดตั้งเครื่องจักร (ฎ.๒๕๑๖/๔๘)

ฟ้องจำเลยผู้ขายที่ดินให้คืนเงินตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน ถือว่าสถานที่ทำสัญญาเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิด ส่วนสถานที่ที่ตั้งของที่ดินที่ตกลงจะซื้อจะขายไม่ใช่สถานที่ที่มูลคดีเกิดด้วย (ฎ.๘๘๔๗/๔๗)

เรื่องนี้แม้จะเป็นการฟ้องคดีที่สืบเนื่องมาจากจำเลยผิดสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินก็ตาม แต่เป็นการฟ้องให้ จำเลยคืนเงิน ไม่ได้ฟ้องให้จำเลยโอนที่ดินที่ซื้อขาย มิใช่เป็นการฟ้องบังคับเอาแก่ที่ดินโดยตรง มิใช่คำฟ้องตาม มาตรา ๔ ทวิ

สัญญาประกันชีวิต สถานที่ที่ผู้ขอเอาประกันทำคำขอเพื่อเอาประกันชีวิตกับตัวแทนของบริษัทรับประกัน ภัย เป็นสถานที่เริ่มต้นทำสัญญาประกันชีวิต ถือเป็นที่มูลคดีเกิดแห่งหนึ่งด้วย (ฎ.๕๗๒/๒๙, ฎ.๙๒๒/๔๒) ใน กรณีเช่นนี้ หากพิจารณาในเรื่องหลักการเกิดสัญญา กล่าวคือ คำขอเอาประกันชีวิตมีลักษณะเป็นคำเสนอ การ ที่บริษัทรับประกันภัยสำนักงานใหญ่พิจารณาออกกรมธรรม์เป็นคำสนอง แต่ตามหลักเรื่องสัญญาระหว่าง บุคคลซึ่งอยู่ห่างโดยระยะทางตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๑ จะเกิดเป็นสัญญาประกัน ชีวิตเมื่อมีการบอกกล่าวคำสนองไปยังผู้เอาประกันชีวิตแล้ว อย่างไรก็ตาม อาจถือได้ว่าการที่บริษัทผู้รับ ประกันภัยออกกรมธรรม์ และให้ความคุ้มครองทันที ถือได้ว่าเป็นพฤติการณ์ที่สัญญาเกิดขึ้นแล้ว ตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๑ วรรคสอง จึงถือได้ว่ามูลคดีเกิดที่สำนักงานใหญ่ (ฎ.๖๒๐/๔๘)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๕๑๘/๒๕๔๕ ส. ตัวแทนขายประกันของจำเลย สาขานครราชสีมา ติดต่อ อ. ให้ ทำสัญญาประกัน และ อ. ตกลงทำสัญญาตามแบบฟอร์มตรวจร่างกายและสัญญาประกันภัยของจำเลย จึงเป็น การเริ่มต้นทำสัญญาประกันภัยที่จังหวัดนครราชสีมาถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาลจังหวัดนครราชสีมา โจทก์ จึงมีอำนาจฟ้องคดีที่ศาลจังหวัดนครราชสีมาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔(๑)

ข้อสังเกต สถานที่เกิดสัญญาถือเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดอยู่ในตัว แต่สถานที่ที่มูลคดีเกิดไม่จำเป็นต้องเป็น สถานที่เกิดสัญญาเสมอไป กล่าวคือ สัญญาเกิดเมื่อมีการสนองรับคำเสนอ ส่วนมูลคดีเกิด หมายถึง ต้นเหตุอัน เป็นที่มาของการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้เกิดอำนาจฟ้องร้องตามสิทธินั้น

สัญญาบัตรเครดิต สำนักงานสาขารับเรื่องคำขอใช้บัตรเครดิตจากลูกค้าแล้วส่งเรื่องไปให้สำนักงานใหญ่ (ซึ่ง อยู่ต่างเขตอำนาจกัน) พิจารณานุมัติให้สินเชื่อและออกบัตรเครดิตส่งกลับไปให้สำนักงานสาขาเพื่อมอบให้แก่ ลูกค้าอีกต่อหนึ่งนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๗๘๘/๔๖ (ประชุมใหญ่) มูลคดีเกิดที่สาขาธนาคารที่ลูกค้ามาขอให้บัตรเครดิต และรับบัตรเครดิต เพราะการรับบัตรเครดิตเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ลูกค้าจะนำไปใช้ชำระค่าสินค้าหรือค่าบริการ ได้ ซึ่งเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิ ส่วนการอนุมัติและการออกบัตรเครดิตโดยสำนักงานใหญ่ เป็นขั้นตอน ปฏิบัติของธนาคารเท่านั้น จึงไม่ถือว่ามูลคดีเกิดที่ธนาคารสำนักงานใหญ่ด้วย (ฎ.๗๗๘๘/๔๖ (ป.), ฎ.๘๑๙/ ๔๗)

แต่ถ้ามีการทำสัญญาและรับบัตรเครดิตกระทำที่สำนักงานใหญ่ ถือว่าสำนักงานใหญ่เป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิด ด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๙๖๑/๒๕๔๕ แม้จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดนครศรีธรรมราชจะยื่นใบสมัครสมาชิกบัตรเครดิตต่อโจทก์ที่สาขาในจังหวัดปทุมธานีก็ตาม แต่โจทก์บรรยายฟ้องว่ามูลคดีเกิดขึ้นที่สำนักงานใหญ่ เพราะโจทก์ที่สำนักงานใหญ่เป็นผู้อนุมัติสินเชื่อบัตรเครดิต ย่อมถือได้ว่าสำนักงานใหญ่ของโจทก์เป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้น เมื่อสำนักงานใหญ่ของโจทก์อยู่ในเขตศาลแขวงพระโขนง โจทก์จึงขอที่จะเสนอคำฟ้องของโจทก์ต่อศาลแขวงพระโขนงได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔(๑) (ฎ. ๘๔๑/๔๙)

อย่างไรก็ตาม ถ้ามีการทำหนังสือรับสภาพหนี้ ที่เกิดจากการใช้บัตรเครดิต ที่สำนักงานใหญ่ ก็ถือว่ามูลคดีเกิดตามหนังสือรับสภาพหนี้ โจทก์ฟ้องต่อศาลชั้นต้นซึ่งสถานที่ทำหนังสือรับสภาพหนี้ตั้งอยู่ในเขตได้ (ฎ. ๙๕๐๘/๔๗)

ข้อสังเกต แม้สำนักงานใหญ่จะอนุมัติและออกบัตรเครดิตให้แล้ว แต่ถ้าลูกค้ายังไม่ได้รับบัตรเครดิตไป ลูกค้าก็ยังไม่อาจใช้สินเชื่อบัตรเครดิตในการซื้อสินค้าหรือชำระค่าบริการ หรือเบิกเงินสดได้ มูลคดีจึงมิได้เกิดที่สำนักงานใหญ่ แต่ถือว่ามูลคดีเกิดที่ สำนักงานสาขาที่ลูกค้ามารับบัตรเครดิต ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายที่ลูกค้าจะนำไปใช้ตามข้อตกลงได้ ถ้าลูกค้ายังไม่ได้รับบัตรเครดิตก็ยังไม่เกิดนิติสัมพันธ์เกี่ยวกับบัตรเครดิตหรือสินเชื่อแต่อย่างใด

กรณีต่างจากสัญญาการให้บริการวิทยุคมนาคม กล่าวคือ เมื่อสำนักงานใหญ่ผู้ให้บริการพิจารณาอนุมัติตามคำขอของลูกค้าที่ยื่นต่อสำนักงานสาขาหรือตัวแทนแล้ว ก็จะเปิดสัญญาณคลื่นวิทยุคมนาคมให้แก่ลูกค้าใช้ได้ทันทีโดยไม่ต้องมีขั้นตอนอื่นอีก การเปิดคลื่นดังกล่าวถือเป็นการแสดงเจตนาสนองรับคำเสนอของลูกค้า โดยไม่ต้องมีคำบอกกล่าวสนองไปถึงลูกค้าอีก ถือว่ามูลคดีเกิดที่สำนักงานใหญ่ด้วย (ฎ.๑๗๙๓/๔๘)

สำหรับสำนักงานสาขาหรือตัวแทนของผู้ให้บริการเป็นสถานที่ที่ลูกค้ามาติดต่อและยื่นคำขอให้บริการ ถือว่าเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอีกแห่งหนึ่งด้วย จึงถือว่ามูลคดีเกิดที่สำนักงานสาขาหรือตัวแทนด้วย

กรณีสัญญาเช่าซื้อ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าสัญญาเช่าซื้อ ต้องทำเป็นหนังสือ ลงลายมือชื่อทั้งสองฝ่าย ดังนั้นการที่ผู้เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อลงชื่อในสัญญาไม่พร้อมกัน และต่างสถานที่กัน ถือว่าสัญญาเช่าซื้อเกิดขึ้นทั้งสองแห่ง คือสถานที่ที่เช่าซื้อและผู้ให้เช่าซื้อลงชื่อในสัญญาเช่าซื้อ (ฎ.๘๕๕๓/๔๗, ฎ.๒๕๘๖/๔๐)

แต่กรณีที่ฟ้องเฉพาะผู้ค้าประกัน แม้สัญญาเช่าซื้อทำที่กรุงเทพฯ แต่สัญญาผู้ค้าประกันทำที่จังหวัดลำปาง ถือว่ามูลคดีตามสัญญาผู้ค้าประกันเกิดขึ้นที่จังหวัดลำปาง โจทก์จึงต้องฟ้องผู้ค้าประกันที่ศาลจังหวัดลำปาง (ฎ. ๖๙๓๖/๓๙) เรื่องนี้ มูลคดีตามสัญญาผู้ค้าประกันเกิดขึ้นที่จังหวัดลำปาง ส่วนมูลคดีคดีตามสัญญาเช่าซื้อเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องเฉพาะผู้ค้าประกัน โจทก์จึงฟ้องต่อศาลแพ่งไม่ได้ ตามมาตรา ๔(๑) แต่ถ้าโจทก์ฟ้องทั้งผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันให้รับผิดชอบร่วมกัน โจทก์จะฟ้องต่อศาลแพ่งได้โดยมาตรา ๕

สถานที่เกิดสัญญาเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิด เช่น ตกลงทำสัญญาซื้อขาย แสดงเจตนาข้อเสนอและสนองถูกต้องตรงกันจนเกิดสัญญาซื้อขายสินค้ากันที่ใด ถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นที่นั่น ส่วนสถานที่ส่งและรับมอบสินค้าเป็นสถานที่ชำระหนี้ ไม่ใช่สถานที่เกิด (ฎ.๕๔๘๓/๔๐) กรณีโจทก์จำเลยตกลงซื้อปลากันที่จังหวัดสงขลา มูลคดี จึงเกิดขึ้นที่จังหวัดสงขลา ส่วนจังหวัดภูเก็ตเป็นที่ส่งและรับสินค้าไม่ใช่ที่เกิดสัญญาซื้อขาย

แต่ถ้าแสดงเจตนาเป็นข้อเสนอเพียงฝ่ายเดียว อีกฝ่ายยังไม่แสดงเจตนาเป็นคำสนอง ยังไม่มีสัญญาซื้อขายเกิดขึ้น เพียงแต่ผู้ซื้อเสนอซื้อสินค้าไปยังผู้ขาย ยังไม่เกิดสัญญาซื้อขาย แต่เมื่อผู้ขายส่งสินค้าไปให้ผู้ซื้อ กรณีเช่นนี้ถือว่าการที่ผู้ขายส่งสินค้าที่ซื้อไปให้ผู้เสนอซื้อนั้น เป็นการสนองรับคำเสนอของผู้ซื้อแล้ว จึงเกิดเป็นสัญญาซื้อขาย ณ สถานที่รับมอบสินค้า (ฎ. ๒๑๙/๒๓)

ถ้าสัญญาที่เกิดขึ้นเป็นสัญญาระหว่างบุคคลที่อยู่ห่างกันโดยระยะทาง คู่สัญญาอยู่ในเขตอำนาจศาลต่างกัน สัญญาจะเกิดขึ้นเมื่อคำสนองไปถึงผู้ทำข้อเสนอ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๖๑) ถือได้ว่า

ทั้งสถานที่ทำค้ำเสนอและสถานที่ทำค้ำสนองเป็นสถานที่มูลคดีเกิด โจทก์จึงฟ้องจำเลยให้รับผิดชอบตามสัญญา ดังกล่าวต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ (ฎ.๒๑๙/๒๓, ฎ.๒๖๙/๔๓, ฎ.๕๓๔/๔๐) การที่โจทก์ส่งสินค้าไปให้ ส. ตามที่ ส. สั่งซื้อ เป็นการแสดงเจตนาสนองรับค้ำเสนอแล้ว จึงถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นที่ จังหวัดนครปฐม โจทก์จึงฟ้องที่ จังหวัดนครปฐมได้

สำหรับการฟ้องคดีแพ่งเรียกเงินตามเช็ค หรือตัวสัญญาใช้เงิน หรือตัวแลกเงิน ตามกฎหมายลักษณะตัวเงิน นั้น ศาลฎีกาเคยตัดสินโดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า มูลคดีฟ้องเรียกเงินตามเช็คอาจมีได้หลายแห่ง ได้แก่ (๑) ที่ ออกเช็ค สถานที่ส่งจ่ายหรือสถานที่ออกเช็คนั่นเอง (๒) ที่ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน สถานที่ธนาคารตามเช็ค ปฏิเสธการจ่ายเงย (สถานที่ตั้งของธนาคารที่ปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค) (๓) สถานที่ส่งมอบเช็คเพื่อชำระหนี้ นอกจากนี้ยังถือว่าสถานที่ที่มูลหนี้ตามเช็คเกิดขึ้นเป็นที่มูลคดีเกิดขึ้นด้วย เช่น เช็คที่ออกชำระหนี้ราคา ทรัพย์สินที่ซื้อขาย สัญญาซื้อขายเกิดที่ใด ก็ถือว่ามูลคดีตามเช็คเกิดขึ้นที่นั่นด้วย (ฎ.๓๘๑๘/๓๘) หรือออกเช็คเพื่อ ชำระค่าก่อสร้าง ถือว่าสถานที่ทำสัญญาว่าจ้างก่อสร้างเป็นที่มูลคดีตามเช็คเกิดขึ้นด้วย (ฎ.๑๘๖๔/๔๘) หรือ เช็คที่มูลหนี้มาจากการขายลดเช็คหรือแลกเงินสด ถือว่าสถานที่ทำสัญญาขายลดเช็คหรือแลกเงินสดเป็นที่มูล คดีเกิดขึ้นด้วย (ฎ.๗๒๑๒/๔๕) หรือสถานที่ออกตัวสัญญาใช้เงิน (ฎ.๒๐๑๖/๒๕๕๔) แสดงว่ามูลคดีตามเช็ค อาจ เกิดขึ้นหลายแห่งก็ได้ โจทก์มีสิทธิฟ้องศาลใดศาลหนึ่ง ตามมาตรา ๕ ได้

เช็คที่ออกเพื่อชำระหนี้ค่าหุ้นของบริษัทซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นใด ถือว่ามูลคดีเกิดในเขต อำนาจของศาลชั้นต้นนั้นด้วย โจทก์จึงฟ้องเรียกเงินตามเช็คต่อศาลชั้นต้นดังกล่าวได้ (ฎ.๘๓๐๔/๔๔)

สำหรับการบรรยายคำฟ้อง หากเป็นการฟ้องคดีต่อศาลที่มูลคดีเกิดในเขตศาล โจทก์สามารถฟ้องได้โดยไม่ต้องขออนุญาตต่อศาลก่อน (ฎ.๓๙๙๔/๔๐) โดยโจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายมาในฟ้องว่ามูลคดีเกิดที่ศาลใด ทั้งนี้ ศาลต้องพิจารณาจากสภาพข้อหาที่ปรากฏในฟ้อง (ฎ.๕๔๔๗/๔๕) ว่าเป็นการฟ้องตามเรื่องใด และมูลคดีเกิด ในเขตศาลนั้นหรือไม่ แต่หากคำฟ้องนั้นไม่ปรากฏข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์ที่ทำให้เห็นว่าคดีเกิดขึ้นในเขตศาล ที่โจทก์ยื่นฟ้องอย่างไร ก็จะฟ้องต่อศาลนั้นไม่ได้ (ฎ.๑๖๔๖/๓๗) โดยศาลอาจมีคำสั่งไม่รับฟ้อง เนื่องจากเห็นว่า มูลคดีไม่ได้เกิดในเขตศาลนั้น

หากเป็นการฟ้องคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลนั้น ในการบรรยายฟ้องนั้น หากฟ้องต่อศาลที่ จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล แม้โจทก์ไม่บรรยายฟ้องว่าจำเลยมีภูมิลำเนาในเขตศาลก็ไม่เป็นข้อขัดข้อง เพราะ ตามคำฟ้องก็ต้องบรรยายระบุมูลคดีของจำเลยในแบบพิมพ์คำฟ้องของศาลอยู่แล้ว

สังเกต มีบทเฉพาะ ปวิพ. มาตรา ๔ เบญจ หากไม่เข้า ปวิพ. มาตรา ๔ เบญจ ก็ต้องกลับไปใช้ มาตรา ๔(๑) หรือ มาตรา ๔(๒) หรือบทเฉพาะอื่นๆ แล้วแต่กรณี

หากจำเลยไม่ได้มีภูมิลำเนาในเขตศาลและมูลคดีมิได้เกิดในเขตศาลศาลจะไม่รับฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๓๐๐/๒๕๕๑ มูลคดีเกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นหรือไม่ เห็นว่า คำว่า มูลคดีหมายถึง ต้นเหตุอันเป็นที่มาแห่งการโต้แย้งสิทธิอันจะทำให้โจทก์เกิดอำนาจฟ้อง ปรากฏว่าจำเลยไม่มี ภูมิลำเนาในเขตอำนาจศาลชั้นต้น และเมื่อพิจารณาใบสมัครขอสินเชื่อก็ปรากฏว่าจำเลยทำสัญญาขอสินเชื่อ เชื้อ วงเงิน ๗๕,๐๐๐ บาท จากโจทก์สาขารังสิตซึ่งมีได้อยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ดังนี้ มูลคดีจึงมิได้เกิดขึ้นใน เขตอำนาจของศาลชั้นต้น ส่วนที่โจทก์อ้างว่าโจทก์ได้โอนเงินกู้ที่จำเลยขอสินเชื่อเข้าบัญชีของจำเลยที่ธนาคาร กรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาซีคอนสแควร์ ซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น จึงต้องถือว่ามูลคดีเกิดในเขต อำนาจของศาลชั้นต้นด้วยนั้น เห็นว่า ธนาคารกรุงเทพ จำกัด (มหาชน) สาขาซีคอนสแควร์ เป็นเพียงธนาคาร ซึ่งจำเลยมีบัญชีเงินฝากอยู่เท่านั้น ไม่ใช่สถานที่ที่จำเลยได้ทำสัญญากับโจทก์ อีกทั้งไม่ใช่สถานที่ที่จำเลยจะต้อง ไปรับเงินที่กู้จากโจทก์โดยตรง กรณีไม่อาจถือว่าสถานที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดคำพิพากษาศาลฎีกาที่

โจทก์อ้างมีข้อเท็จจริงไม่ตรงกับคดีนี้ เมื่อมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นดังที่ได้วินิจฉัย การที่ศาลชั้นต้นสั่งไม่รับฟ้องของโจทก์จึงชอบแล้ว

๒) คำฟ้องในกรณีเฉพาะเรื่อง

๒.๑) คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

มาตรา ๔ ทวิ คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ให้เสนอต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่ หรือต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔ ทวิ เป็นบทเฉพาะ ใช้กับคดี ๓ ประเภท ได้แก่

(ก) คำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ในที่นี้คือ คำฟ้องที่มุ่งบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์โดยตรง เช่น ฟ้องขอให้โอนกรรมสิทธิ์ ฟ้องบังคับจำนอง ฟ้องขับไล่ ซึ่งโดยสภาพแล้ว อสังหาริมทรัพย์นั้นต้องตั้งอยู่ในเขตศาลซึ่งก็คือราชอาณาจักรไทยนั่นเอง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๕๓๐/๒๕๔๒ โจทก์ฟ้องขอให้จำเลยชำระเงินพร้อมดอกเบี้ยและขอให้บังคับจำนองแก่ที่ดินของจำเลยด้วย คำฟ้องบังคับจำนองที่ดินเช่นนี้ย่อมเป็นคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เนื่องจากจะต้องมีการบังคับคดีแก่ตัวทรัพย์สิน โจทก์จึงมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลชั้นต้นที่อสังหาริมทรัพย์นั้นตั้งอยู่ในเขตศาลได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ ทวิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๗๓/๒๕๑๘ คำฟ้องว่าจำเลยนำคนงานลูกจ้างบุกรุกเข้ามาโค่นตัดฟันต้นผลอาสิน ขอให้บังคับจำเลยใช้ค่าเสียหาย และห้ามจำเลยกับบริวารมิให้เกี่ยวข้องรบกวนสิทธิครอบครองทำความเสียหายแก่โจทก์ต่อไปเช่นนี้เป็นคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์โจทก์มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินเหล่านั้นตั้งอยู่ในเขตศาลได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๔ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๗๘๓/๒๕๒๗ (ประชุมใหญ่) โจทก์ฟ้องว่าจำเลยกระทำละเมิดต่อโจทก์เป็นเหตุให้โจทก์ ได้รับความเสียหายต้องสูญเสียที่ดินของโจทก์ไป จำเลยให้การต่อสู้ว่า ที่ดินที่พิพาทเป็นที่สาธารณะมิใช่ของโจทก์ และจำเลยมิได้กระทำละเมิดต่อโจทก์แม้จำเลยจะมีได้กล่าวแก่เป็นข้อพิพาทด้วยกรรมสิทธิ์ว่าที่ดิน เป็นของจำเลย และตามคำฟ้องของโจทก์มิได้มีคำขอที่จะ บังคับแก่ที่ดินที่พิพาท แต่การที่จะพิจารณาว่าจำเลย กระทำละเมิดต่อโจทก์หรือไม่ก็ต้องพิจารณาด้วยว่าที่ดินที่พิพาทเป็นของโจทก์หรือไม่ อันเป็นการพิจารณาถึงความเป็นอยู่แห่งอสังหาริมทรัพย์จึงเป็นคดีเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

(ข) คำฟ้องเกี่ยวกับสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ในที่นี้คือ ฟ้องที่ไม่ได้มุ่งบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์โดยตรง แต่เป็นการฟ้องที่มุ่งบังคับเอาสิทธิหรือประโยชน์ที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ เช่น ฟ้องเรียกค่าเช่าตามสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ เช่น ค่าเช่าที่ดิน ค่าเช่าห้อง ค่าเช่าบ้าน เรียกค่าเสียหายกรณีทำละเมิดบุกรุกอสังหาริมทรัพย์ เช่น ค่าเสียหายจากการบุกรุกที่ดิน ซึ่งต้องกลับไปพิจารณาตัวอสังหาริมทรัพย์ว่าได้รับความเสียหายหรือไม่ เพียงใด

หากเป็นการเสนอคำฟ้องตาม (ก) หรือ (ข) ที่กล่าวมา โจทก์อาจเสนอคำฟ้องต่อศาลได้ ๒ ศาล คือ

๑. ศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาล ไม่ว่าจำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรหรือไม่

แม้จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร และมูลคดีมิได้เกิดในราชอาณาจักร แต่หากคำฟ้องนั้นมุ่งบังคับเอาอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์ที่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขตศาลได้

๒. ศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาในเขตศาล “ภูมิลำเนาของจำเลย” ในที่นี้ต้องพิจารณาว่า จำเลย เป็นบุคคลธรรมดา หรือเป็นนิติบุคคล

กรณีจำเลยเป็น “บุคคลธรรมดา” “ภูมิลำเนาของจำเลยซึ่งเป็นบุคคลธรรมดา” หมายถึง ถิ่นอันจำเลยในคดีนี้มีสถานที่อยู่เป็นแหล่งสำคัญ หมายถึงอาศัยอยู่จริง แม้จะไม่ได้มีชื่อในทะเบียนบ้านก็ตาม

อย่างไรก็ตาม การมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน กฎหมายจะสันนิษฐานไว้ก่อนว่า จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ สถานที่อยู่ตามทะเบียนบ้านนั้นด้วย โดยจำเลยอาจนำสืบพิสูจน์หักล้างว่าไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ ณ สถานที่นั้นก็ได้

กรณีจำเลยเป็น “นิติบุคคล” “ภูมิลำเนาของจำเลยซึ่งเป็นนิติบุคคล” หมายถึง ถิ่นอันเป็นที่ตั้งสำนักงานใหญ่ของนิติบุคคลนั้น ซึ่งจะทราบได้จากการจดทะเบียนจัดตั้งนิติบุคคลนั้น และแสดงอยู่ในหนังสือบริคณห์สนธิของนิติบุคคลนั้น

๒.๒) คำฟ้องอื่นนอกจากคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร

มาตรา ๔ ตี คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ทวิ ซึ่งจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร และมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ถ้าโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลแพ่งหรือต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตศาลก็ได้

มาตรา ๔ ตี วรรค ๑ แยกองค์ประกอบได้ดังนี้

๑) คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ทวิ

๒) จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร

๓) ถ้าโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

ผล ให้เสนอต่อศาลแพ่งหรือต่อศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

๑) ฟ้องอื่นนอกจาก มาตรา ๔ ทวิ ในที่นี้หมายถึง คำฟ้องนั้นไม่ใช่เกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์นั่นเอง กล่าวคือ เป็นคำฟ้องที่บังคับหนี้เงินบุคคล หรือคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

๒) จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดในราชอาณาจักร ต้องครบทั้งสองเงื่อนไขคือ จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมูลคดีมิได้เกิดในราชอาณาจักร

หากไม่ครบทั้งสองเงื่อนไขจะไม่ใช้กรณีตาม มาตรา ๔ ตี แต่อาจเป็นกรณีมาตรา ๔(๑) ซึ่งโจทก์ยังสามารถเสนอคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มูลคดีเกิดได้

๒.๑) จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ในที่นี้หมายถึง จำเลยไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ที่เป็นแหล่งสำคัญในราชอาณาจักรเลย หากเป็นกรณีที่จำเลยมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร แม้จะไม่เจอตัวจำเลยหรือไม่ทราบว่าจำเลยอยู่ ณ ที่ใด จะเป็นกรณีตามมาตรา ๔(๑) ไม่ได้ทำให้กลายเป็นกรณีตามมาตรา ๔ ตี แต่อย่างไร

๒.๒) มุลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ในที่นี้หมายถึง มุลคดีเกิดนอกราชอาณาจักรนั่นเอง ทั้งนี้ มุลคดีต้องไม่ได้เกิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทยด้วย จึงจะเป็นกรณีตาม มาตรา ๔ ตรี หากมุลคดีเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย จะเป็นกรณีตามมาตรา ๓(๑) ไม่ได้ทำให้กลายเป็นกรณีตาม มาตรา ๔ ตรี แต่อย่างใดเช่นกัน

๓) โจทก์สัญชาติไทย หรือโจทก์มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร ต้องเข้าเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งในขณะยื่นฟ้อง คือ

- ๓.๑) โจทก์มีสัญชาติไทยในขณะยื่นฟ้อง ซึ่งโจทก์จะมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักรหรือไม่ก็ได้ หรือ
 - ๓.๒) โจทก์ไม่มีสัญชาติไทยในขณะยื่นฟ้อง แต่โจทก์มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร
- หากไม่เข้าเงื่อนไข ๓.๑) และ ๓.๒) กล่าวคือ โจทก์ไม่ได้มีสัญชาติไทยในขณะยื่นฟ้อง และโจทก์ไม่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร โจทก์จะไม่สามารถยื่นฟ้องต่อศาลตาม มาตรา ๔ ตรี ได้
- เมื่อเข้าเงื่อนไข ๑) ๒) และ ๓) ทั้งสามประการ โจทก์อาจเสนอคดีต่อศาลได้ ๒ ศาลคือ
๑. ศาลแพ่ง
 ๒. ศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาในเขตศาล

มาตรา ๔ ตรี วรรค ๒ แยกองค์ประกอบ

- ๑) คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง
- ๒) ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร ผล โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ในเขตศาลก็ได้

กรณีตามมาตรา ๔ ตรี วรรค ๒ เป็นการเพิ่มศาลที่จะเสนอคำฟ้องขึ้นจากเดิมที่มีเพียงศาลแพ่ง และศาลที่โจทก์มีภูมิลำเนาในเขตศาลมาตรา ๔ ตรี วรรค ๑ ซึ่งแม้ว่าโจทก์เป็นผู้ไม่มีสัญชาติไทยหรือไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่หากจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะเป็นการชั่วคราวหรือถาวร โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลที่ทรัพย์สินของจำเลยอยู่ในเขตศาลนั้นได้

๑) คำฟ้องตามวรรคหนึ่ง ซึ่งก็คือ คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ทวิ และจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมุลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร

๑.๑) คำฟ้องอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔ ทวิ หมายถึง คำฟ้องนั้นไม่ใช่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์นั่นเอง กล่าวคือ เป็นคำฟ้องที่บังคับหนี้เหนือบุคคล หรือคำฟ้องเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์

หากเป็นคำฟ้องตาม มาตรา ๔ ทวิ โจทก์ก็ฟ้องตามมาตรา ๔ ทวิ ได้อยู่แล้ว ซึ่งจะไม่สามารถใช้มาตรา ๔ ตรีได้

๑.๒) จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมุลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ต้องครบทั้งสองเงื่อนไขคือ จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรและมุลคดีมิได้เกิดในราชอาณาจักร หากไม่ครบทั้งสองเงื่อนไขจะไม่ใช้กรณีตาม มาตรา ๔ ตรี แต่อาจเป็นกรณีมาตรา ๔(๑) ซึ่งโจทก์ยังสามารถเสนอคดีต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือศาลที่มุลคดีเกิดได้

๑.๒.๑) จำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ในที่นี้หมายถึง จำเลยไม่ได้มีถิ่นที่อยู่ที่เป็นแหล่งสำคัญในราชอาณาจักรเลย หากเป็นกรณีที่จำเลยมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร แม้จะไม่เจอตัวจำเลยหรือไม่ทราบจำเลยอยู่ ณ ที่ใด จะเป็นกรณีตามมาตรา ๔(๑) ไม่ได้ทำให้กลายเป็นกรณีตามมาตรา ๔ ตรี แต่อย่างใด

๑.๒.๒) มุลคติมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ในที่นี้หมายถึง มุลคติเกิดนอกราชอาณาจักรนั่นเอง ทั้งนี้ มุลคติต้องไม่ได้เกิดในเรือไทยหรืออากาศยานไทยด้วย จึงจะเป็นกรณีตาม มาตรา ๔ ตรี หากมุลคติเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย จะเป็นกรณีตามมาตรา ๓(๑) ไม่ได้ทำให้กลายเป็นกรณีตาม มาตรา ๔ ตรี แต่อย่างใดเช่นกัน

๒) ถ้าจำเลยมีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร หมายถึง จำเลยมีทรัพย์สินอยู่ในราชอาณาจักร และเป็นทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้ แม้ทรัพย์สินนั้นจะเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวก็ตาม ก็สามารถฟ้องตามมาตรา ๔ ตรี วรรค ๒ ได้ แต่หากเป็นกรณีจำเลยไม่มีทรัพย์สินที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในราชอาณาจักรเลย ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร หรือเป็นกรณีที่จำเลยมีทรัพย์สินอยู่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะชั่วคราวหรือถาวร แต่เป็นทรัพย์สินที่ไม่อาจถูกบังคับคดีได้ ก็ไม่สามารถฟ้องตามมาตรา ๔ ตรี วรรค ๒ ได้

หากครบเงื่อนไขทั้ง ๑) และ ๒) แล้ว ทรัพย์สินของจำเลยที่อาจถูกบังคับคดีได้อยู่ในเขตศาลใด โจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาลนั้นได้

๓) การเสนอคำฟ้องกรณีมุลคติเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร หรือจำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

มาตรา ๓ เพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง

(๑) ในกรณีที่มุลคติเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ

(๒) ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

(ก) ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

(ข) ถ้าจำเลยประกอบหรือเคยประกอบกิจการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะโดยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าสถานที่ที่ใช้หรือเคยใช้ประกอบกิจการหรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนหรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้น เป็นภูมิลำเนาของจำเลย

มาตรา ๓ เป็นบทขยายเขตอำนาจศาลเพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง โดยให้ศาลที่จะรับคำฟ้องมีอำนาจรับฟ้องได้เมื่อเป็นไปตามเงื่อนไข ทั้งนี้ กรณีตามมาตรา ๓ นี้ น่าจะจำกัดเฉพาะคำฟ้องในคดีมีข้อพิพาทเท่านั้น ไม่ใช่ถึงคำร้องขอในคดีไม่มีข้อพิพาท แม้ว่าในมาตรา ๑(๓) จะกำหนดให้คำร้องขอเป็นคำฟ้องด้วยก็ตาม

มาตรา ๓ เป็นบทขยายเขตอำนาจศาลที่จะรับฟ้องเพิ่มเติมจากบททั่วไปในมาตรา ๔(๑) และบทเฉพาะในมาตรา ๔ ทวิ และ มาตรา ๔ ตรี โดยกำหนด ๒ กรณี คือ ขยายเขตอำนาจศาลด้านมุลคติเกิดตาม มาตรา ๓ (๑) และขยายเขตอำนาจศาลในกรณีภูมิลำเนาของจำเลยในขณะเสนอคำฟ้องตาม มาตรา ๓(๒)

มาตรา ๓ เพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง

มาตรา ๓(๑) ในกรณีที่มุลคติเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ แยกองค์ประกอบ มาตรา ๓(๑) (ขยายมุลคติ)

๑) มุลคติเกิดในเรือไทย หรืออากาศยานไทย

๒) เรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่นอกราชอาณาจักร

ผล ให้ศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจ

มาตรา ๓(๑) เพิ่มศาลแพ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจรับคำฟ้อง

ประเด็นของ มาตรา ๓(๑) นี้ มุ่งพิจารณาไปที่ มูลคดีเกิดนอกราชอาณาจักร

กรณีที่มีมูลคดีนั้นเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ซึ่งเรือไทยในที่นี้ คือ เรือที่จดทะเบียนสัญชาติไทย ส่วนอากาศยานไทยในที่นี้ คือ อากาศยานที่จดทะเบียนสัญชาติไทย และขณะที่มูลคดีเกิดขึ้นนั้นเรือไทยหรืออากาศยานไทยอยู่นอกราชอาณาจักร โจทก์จะเสนอคำฟ้องต่อศาลแพ่งได้ตาม มาตรา ๓(๑)

หากมูลคดีเกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทยที่อยู่ในราชอาณาจักร จะเป็นกรณีมูลคดีเกิดในเขตศาลซึ่งโดยสภาพมูลคดีย่อมเกิดในราชอาณาจักรเสมอตามมาตรา ๔(๑) ซึ่งจะไม่ใช่มาตรา ๓(๑) เลย

หากมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และจำเลยไม่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร ศาลไทยจะไม่มีอำนาจรับคำฟ้องไว้พิจารณาได้เลยตามมาตรา ๔(๑) แต่หากเป็นกรณีใดกรณีหนึ่งตาม มาตรา ๔ ทวิ หรือมาตรา ๔ ตริ โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลไทยได้

กรณีที่มูลคดีเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร และไม่ได้เกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย ไม่อาจใช้มาตรา ๓ (๑) ได้ แต่หากคำฟ้องนั้นเป็นคำฟ้องเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลตาม มาตรา ๔ ทวิได้ แต่หากคำฟ้องนั้นไม่ใช่คำฟ้องเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ หรือสิทธิหรือประโยชน์อันเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ตามมาตรา ๔ ทวิ และจำเลยมิได้มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ก็ใช้มาตรา ๔(๑) ไม่ได้ ซึ่งหากโจทก์เป็นผู้มีสัญชาติไทยหรือมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลตามมาตรา ๔ ตริ แต่ถ้าโจทก์ไม่ใช่ผู้มีสัญชาติไทยหรือไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ก็จะใช้มาตรา ๔ ตริไม่ได้

แม้ว่ามูลคดีเกิดนอกราชอาณาจักรนั้นย่อมหมายความว่ามูลคดีนั้นมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร ทำให้ไม่เข้าเงื่อนไขที่จะฟ้องต่อศาลที่มีมูลคดีเกิดขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม หากจำเลยมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร โจทก์ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้ตามมาตรา ๔(๑) อยู่นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มูลคดีเกิดขึ้นนอกราชอาณาจักร และไม่ได้เกิดขึ้นในเรือไทยหรืออากาศยานไทย และจำเลยไม่มีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร ไม่เข้าเงื่อนไขมาตรา ๓(๑) แต่หากจำเลยเคยมีภูมิลำเนาหรือเคยประกอบกิจการในราชอาณาจักร ก็เข้าเงื่อนไขมาตรา ๓(๒) ก็เสนอคำฟ้องต่อศาลได้

มาตรา ๓ เพื่อประโยชน์ในการเสนอคำฟ้อง

มาตรา ๓ (๒) ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

(ก) ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

(ข) ถ้าจำเลยประกอบหรือเคยประกอบกิจการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในราชอาณาจักรไม่ว่าโดยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าสถานที่ที่ใช้หรือเคยใช้ประกอบกิจการหรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนหรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้น เป็นภูมิลำเนาของจำเลย

มาตรา ๓(๒) ขยายภูมิลำเนาของจำเลย

ประเด็นของ มาตรา ๓(๒) นี้ มุ่งพิจารณาวันเวลาขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาลนั้น จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเลย แต่หากเข้าเงื่อนไข (ก) หรือ (ข) ให้ถือเพิ่มสถานที่ภูมิลำเนาของจำเลยที่โจทก์อาจ

เสนอคำฟ้องต่อศาลได้ หากในวันเวลาขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร จะเป็นกรณีมาตรา ๔(๑)

มาตรา ๓(๒)(ก) ถ้าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ ณ ที่ใดในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย

แม้ขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่หากได้ความว่าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรภายในกำหนดสองปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง ให้ถือว่าที่นั้นเป็นภูมิลำเนาของจำเลย โดยกำหนดเวลาสองปีก่อนวันที่ฟ้อง หากจำเลยเคยมีภูมิลำเนาในราชอาณาจักร ณ สถานที่ใดในกำหนดเวลา ๒ ปี สถานที่นั้นจะเป็นภูมิลำเนาของจำเลย ซึ่งโจทก์เสนอคำฟ้องต่อศาลที่จำเลยเคยมีภูมิลำเนาในเขตศาลนั้นได้ ตามมาตรา ๓(๒)(ก) นั้นเอง

หากในขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร หากได้ความว่าจำเลยเคยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่เกินกว่า ๒ ปีก่อนวันที่มีการเสนอคำฟ้อง จะไม่เข้าเงื่อนไขมาตรา ๓(๒)(ข)

หากในขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเลย จะไม่เข้าเงื่อนไขมาตรา ๓(๒)(ข) เลย

มาตรา ๓(๒)(ข) ถ้าจำเลยประกอบหรือเคยประกอบกิจการทั้งหมดหรือแต่บางส่วนในราชอาณาจักรไม่ว่าโดยตนเองหรือตัวแทน หรือโดยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร ให้ถือว่าสถานที่ที่ใช้หรือเคยใช้ประกอบกิจการหรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนหรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้น เป็นภูมิลำเนาของจำเลย

กรณีที่ ๑ ขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่หากได้ความว่าจำเลยยังประกอบกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนในราชอาณาจักรไม่ว่าโดยตนเองหรือตัวแทน

กรณีที่ ๒ ขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่หากได้ความว่าจำเลยเคยประกอบกิจการทั้งหมดหรือบางส่วนในราชอาณาจักรไม่ว่าโดยตนเองหรือตัวแทน

กรณีที่ ๓ ขณะที่โจทก์เสนอคำฟ้อง จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร แต่หากได้ความว่าจำเลยมีบุคคลหนึ่งบุคคลใดเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการนั้นในราชอาณาจักร

ทั้งสามกรณีข้างต้น ให้ถือว่าสถานที่ที่จำเลยใช้หรือเคยใช้ประกอบกิจการหรือติดต่อดังกล่าว หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนหรือของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนนั้น เป็นภูมิลำเนาของจำเลย ซึ่งในที่นี้จำแนกภูมิลำเนาของจำเลยได้ดังนี้

- (๑) สถานที่ที่จำเลยหรือตัวแทนใช้ประกอบกิจการ ในวันที่มีการเสนอคำฟ้อง
- (๒) สถานที่ที่จำเลยหรือตัวแทนเคยใช้ประกอบกิจการภายในกำหนดสองปีก่อนวันเสนอคำฟ้อง
- (๓) สถานที่ที่จำเลยหรือตัวแทนใช้ติดต่อบุคคล ในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนวันเสนอคำฟ้อง
- (๔) สถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนวันเสนอคำฟ้อง
- (๕) สถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของผู้ติดต่อในวันที่มีการเสนอคำฟ้องหรือภายในกำหนดสองปีก่อนวันเสนอคำฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๘๕/๒๕๕๑ จำเลยที่ ๒ มิได้เป็นตัวแทนของจำเลยที่ ๑ ในการขายสินค้าให้แก่ กรมสรรพาวุธทหารบกซึ่งมีโจทก์เป็นนายหน้า จึงถือไม่ได้ว่าสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่หรือสำนักทำการงานของ จำเลยที่ ๒ เป็นภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๑ ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่นอกราชอาณาจักร การที่ศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศกลางมีคำสั่งให้ส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลยที่ ๑ ณ สถานที่ อันเป็นถิ่นที่อยู่หรือสำนักทำการงานที่จำเลยที่ ๒ ใช้ประกอบกิจการจึงไม่ชอบด้วย พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สิน ทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.๒๕๓๙ มาตรา ๒๖ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๓ (๒) (ข), ๘๓ ทวิ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๘๐/๒๕๕๒ จำเลยที่ ๒ เป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการขนส่งของจำเลยที่ ๑ โดยเป็นผู้ติดต่อในการนำเรือให้ถึง ท่าปลายทางและติดต่อนำเรือออกจากท่าปลายทาง ตลอดจนติดต่อทำ หน้าที่เป็นตัวแทนเรือในกิจการขนส่งทางทะเลอันเป็นธุรกิจบริการของจำเลยที่ ๒ แม้จำเลยที่ ๒ จะไม่ใช่ผู้ร่วม ขนส่งกับจำเลยที่ ๑ แต่ก็ถือได้ว่าจำเลยที่ ๒ เป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการขนส่งของจำเลยที่ ๑ ใน ราชอาณาจักร เมื่อปรากฏตามคำฟ้องว่าจำเลยที่ ๒ ซึ่งเป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการของจำเลยที่ ๑ มี ภูมิลำเนาในเขตศาลแพ่งกรุงเทพใต้ จึงถือว่าภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๒ เป็นภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๑ โจทก์จึงมี อำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ที่ศาลแพ่งกรุงเทพใต้ อันเป็นศาลที่ถือว่าจำเลยที่ ๑ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลตาม ป. วิ.พ. มาตรา ๔ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๓๗/๒๕๕๑ จำเลยที่ ๑ และที่ ๓ เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดจดทะเบียนที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจำเลยที่ ๒ และที่ ๔ เป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดจดทะเบียนในประเทศไทย ผู้ขายสินค้าพิพาท ได้ว่าจ้างให้จำเลยที่ ๑ เป็นผู้ขนส่งสินค้าพิพาท โดยจำเลยที่ ๑ มี หน้าที่รับสินค้าพิพาทจากผู้ขายสินค้าและบรรทุกสินค้าลงเรือเมื่อเรือขนส่งสินค้ามาถึงท่าเรือปลายทางจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ จะต้องติดต่อประสานงานในการนำเรือเข้าจอดเทียบท่า และติดต่อพิธีการทางศุลกากร ในการติดต่อ ขอรับสินค้า บริษัทขอผู้สั่งซื้อสินค้าจะต้องติดต่อกับจำเลยที่ ๒ เพื่อชำระค่าระวางบรรทุกสินค้า เมื่อจำเลยที่ ๒ รับชำระค่าระวางบรรทุกสินค้าแล้วจะแจ้งให้จำเลยที่ ๔ ออกใบปล่อยสินค้าให้ และใบตราส่งซึ่งจำเลยที่ ๑ ออกให้แก่ผู้ขายสินค้ามีข้อความระบุว่า การปล่อยสินค้าให้ติดต่อกับจำเลยที่ ๒ และมีข้อความระบุอีกว่าค่าระวาง บรรทุกสินค้าให้ชำระที่เมืองท่าปลายทาง แสดงว่าจำเลยที่ ๒ ทำหน้าที่เก็บค่าระวางบรรทุกสินค้าสำหรับสินค้า พิพาทแทนจำเลยที่ ๑ เช่นนี้ ย่อมฟังได้ว่าจำเลยที่ ๑ มีจำเลยที่ ๒ เป็นผู้ติดต่อในการประกอบกิจการของ จำเลยที่ ๑ ในราชอาณาจักร จึงถือได้ว่าภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๒ ซึ่งจำเลยที่ ๑ ใช้ในการติดต่อดังกล่าวเป็น ภูมิลำเนาของจำเลยที่ ๑ ด้วย โจทก์ทั้งสองจึงมีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ ต่อศาลแพ่งได้ ตามประมวลกฎหมายวิธี พิจารณาความแพ่งมาตรา ๓(๒)(ข)

คำร้องขอ

กรณีเป็นคดีไม่มีข้อพิพาทเสนอคดีเป็นคำร้องขอ

๑) คำร้องขอในกรณีทั่วไป

มาตรา ๔ เว้นแต่จะมีบทบัญญัติเป็นอย่างอื่น

(๒) คำร้องขอ ให้เสนอต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔(๒) (บททั่วไป)

๑. ศาลที่มูลคดีเกิด

๒. ศาลที่ผู้ร้องมีภูมิลำเนา

คำร้องขอแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๓๘๒ (แต่ศาลฎีกาวางหลักว่าเป็น มาตรา ๔ ทวิ)

คำร้องขอให้ศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ คำร้องขอให้ศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ เป็นต้น

ในคดีร้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถนั้น เหตุวิกลจริตเกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลใด ถือว่ามูลคดีเกิดในเขตอำนาจของศาลนั้น (ฎ.๔๕๑๓/๔๒)

ยกเว้นคดีที่เสนอเป็นคำร้องขอในกรณีต่อไปนี้ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา ๔(๒) คือ

๑. คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดก ให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ในขณะที่แก่ความตาย แต่ถ้าเจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาล (มาตรา ๔ จัตวา)

ในกรณีที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ต้องยื่นคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ในขณะที่แก่ความตาย จะยื่นคำร้องต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาลไม่ได้ (ฎ. ๑๔๔๘/๔๓)

๒. คำร้องขอเพิกถอนมติที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคลตาม มาตรา ๔ เบญจ

๓. คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรตาม มาตรา ๔ ฉ

๒) คำร้องขอในกรณีเฉพาะเรื่อง

๒.๑) คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดก

มาตรา ๔ จัตวา คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดก ให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล ในขณะที่แก่ความตาย

ในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔ จัตวา คำร้องตั้งผู้จัดการมรดก (บทเฉพาะ)

๑. ศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนา (ในราชอาณาจักร) ขณะถึงแก่ความตาย

มาตรา ๔ จัตวา วรรค ๒ เจ้ามรดกไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

๒. ศาลที่ทรัพย์สินมรดกอยู่ในเขตศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๑๖/๒๕๕๘ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกสามราย ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ จัตวา วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะที่แก่ความตาย" แต่เจ้ามรดกทั้งสามรายมีภูมิลำเนาต่างท้องที่กัน ตามมาตรา ๕ บัญญัติว่า "คำฟ้องหรือคำร้องขอซึ่งอาจเสนอต่อศาลได้สองศาลหรือกว่านั้น ไม่ว่าจะเพราะภูมิลำเนาของบุคคลก็ดี เพราะที่ตั้งของทรัพย์สินก็ดี เพราะสถานที่ที่เกิดมูลคดีก็ดี หรือเพราะมีข้อหาหลายข้อก็ดี ถ้ามูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์หรือผู้ร้องจะเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดศาลหนึ่งเช่นว่านั้นได้" เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าเจ้ามรดกทั้งสามรายมีทรัพย์สินอันเป็นมรดกร่วมกัน ย่อมถือได้ว่าคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกทั้งสามรายดังกล่าวมีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกันพอที่จะพิจารณารวมกันได้ ผู้ร้องย่อมมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกทั้งสามรายต่อศาลชั้นต้นเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๑/๒๕๕๐ พระภิกษุ พ. มีถิ่นที่อยู่ ๒ แห่ง คือที่วัดหัวป่าและวัดผู้คัดค้าน ซึ่งตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๘ ให้ถือเอาแห่งใดแห่งหนึ่งเป็นภูมิลำเนาของบุคคลนั้น จึงต้องถือว่าวัดหัวป่าเป็น

ภูมิลำเนาของพระภิกษุเพิ่มแห่งหนึ่งด้วย ผู้ร้องในฐานะเป็นพนักงานอัยการย่อมมีสิทธิร้องขอตั้งผู้จัดการมรดก ต่อศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะที่ถึงแก่ความตายตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ จัตวา วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๙๑๒/๒๕๓๙ แม้ผู้ตายมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและถึงแก่ความตายที่จังหวัด พิษณุตรแต่ผู้ตายก็ได้ยกินเป็นสามีภริยากับผู้ร้องถึง ๒๐ ปี ที่จังหวัดสมุทรปราการและได้ซื้อที่ดินไว้ที่จังหวัด สมุทรปราการด้วย แสดงว่าผู้ตายมีบ้านอยู่ที่จังหวัดสมุทรปราการเป็นสถานที่อยู่อันเป็นแหล่งสำคัญอีกแห่ง หนึ่งด้วย บ้านที่จังหวัดสมุทรปราการจึงเป็นภูมิลำเนาของผู้ตาย ผู้ร้องมีสิทธิเสนอคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ของผู้ตายต่อศาลจังหวัดสมุทรปราการได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๔ จัตวา

๒.๒) คำร้องขอเกี่ยวกับนิติบุคคล

มาตรา ๔ เบญจ คำร้องขอเพิกถอนมติของที่ประชุมหรือที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล คำร้องขอเลิกนิติ บุคคล คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ชำระบัญชีของนิติบุคคล หรือคำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล ให้เสนอต่อศาลที่ นิติบุคคลนั้นมีสำนักงานแห่งใหญ่อยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔ เบญจ (บทเฉพาะ)

คำร้องเพิกถอนมติของที่ประชุม / ที่ประชุมใหญ่ของนิติบุคคล / คำร้องเลิกนิติบุคคล / คำร้องขอตั้งหรือถอนผู้ ชำระบัญชีของนิติบุคคล / คำร้องขออื่นใดเกี่ยวกับนิติบุคคล

๑. ศาลที่นิติบุคคลมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่

สังเกต มีบทเฉพาะ ปวิพ. มาตรา ๔ เบญจ หากไม่เข้า ปวิพ. มาตรา ๔ เบญจ ก็ต้องกลับไปใช้ มาตรา ๔(๑) หรือ มาตรา ๔(๒) หรือบทเฉพาะอื่นๆ แล้วแต่กรณี

กรณีที่ตั้งว่าสำนักงานสาขาเป็นภูมิลำเนาด้วยได้นั้น ก็แต่เฉพาะในส่วนกิจการอันได้กระทำที่สำนักงาน สาขานั้น ดังนั้น ในกรณีฟ้องให้รับผิดชอบตามสัญญาประกันภัย แต่ปรากฏว่าสำนักงานสาขาไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การประกันภัยรถยนต์ของจำเลย การที่โจทก์ไปติดต่อให้ใช้ค่าเสียหาย ก็เกิดภายหลังเกิดเหตุละเมิดแล้ว สำนักงานสาขาจึงไม่ใช่ภูมิลำเนาในส่วนที่เกี่ยวกับสัญญาประกันภัย จะฟ้องต่อศาลที่สำนักงานสาขาตั้งอยู่ ไม่ได้ (ฎ.๖๔๕๙/๔๖)

๒.๓) คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักร

มาตรา ๔ ฉ คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรก็ดี คำร้องขอที่หากศาลมีคำสั่งตามคำร้องขอ นั้นจะเป็นผลให้ต้องจัดการหรือเลิกจัดการทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักรก็ดี ซึ่งมูลคดีมิได้เกิดขึ้นใน ราชอาณาจักรและผู้ร้องไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้เสนอต่อศาลที่ทรัพย์สินดังกล่าวอยู่ในเขตศาล

มาตรา ๔ ฉ (บทเฉพาะ)

คำร้องขอเกี่ยวกับทรัพย์สินที่อยู่ในราชอาณาจักร / คำร้องขอที่หากศาลมีคำสั่งตามคำร้องขอจะเป็นผลให้ต้อง จัดการ / เลิกจัดการทรัพย์สินในราชอาณาจักร ซึ่งมูลคดีมิได้เกิดขึ้นในราชอาณาจักร และผู้ร้องไม่มีภูมิลำเนาใน ราชอาณาจักร

๑. ศาลที่ทรัพย์สินอยู่ในเขต

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๑๓/๒๕๔๒ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลคดีเยาวชนและครอบครัวกลางมีคำสั่งว่า ช.เป็นคนไร้ความสามารถและให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้อนุบาล ช.เมื่อปรากฏตามคำร้องขอของผู้ร้องและคำร้องที่ขอ

อนุญาตให้พิจารณาคดีในศาลที่มูลคดีเกิดว่า ช.เกิดที่กรุงเทพมหานครและมีภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร.ป่วยด้วยโรคปัญญาอ่อนมาตั้งแต่กำเนิด ส่งผลให้เป็นบุคคลวิกลจริต อาการวิกลจริตและความบกพร่องทางสมอง และสติปัญญาของ ช. มีอยู่จนถึงปัจจุบัน ไม่สามารถจัดทำกรงานของตนเองได้ ดังนี้เมื่อ ช. อยู่ในประเทศไทยและมีภูมิลำเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานครเหตุแห่งการวิกลจริต ซึ่งเป็นมูลคดีนี้เกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง จึงขอที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง จะรับคำร้องขอไว้พิจารณาต่อไป

มาตรา ๕ คำฟ้องหรือคำร้องขอซึ่งอาจเสนอต่อศาลได้สองศาลหรือกว่านั้นไม่ว่าจะเป็นเพราะภูมิลำเนาของบุคคลก็ดี เพราะที่ตั้งของทรัพย์สินก็ดี เพราะสถานที่ที่เกิดมูลคดีก็ดี หรือเพราะมีข้อหาหลายข้อก็ดี ถ้ามูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์หรือผู้ร้องจะเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดศาลหนึ่งเช่นว่านั้นก็

ในกรณีต่อไปนี้ โจทก์ หรือผู้ร้อง จะเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดศาลหนึ่งต่อไปนี้ก็ได้

๑. คดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลหลายศาล เช่น คดีที่จำเลยร่วมกันหลายคนซึ่งมีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน และจำเลยแต่ละคนมีภูมิลำเนาต่างกัน
๒. คดีที่มีมูลคดีเกิดในเขตอำนาจศาลหลายศาล
๓. คดีที่ทรัพย์สินตั้งอยู่ในเขตอำนาจหลายศาล
๔. คดีที่มีข้อหาหลายข้อหา

ซึ่งมีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน แต่ละข้อหาอยู่ในเขตอำนาจศาลต่างกัน

เช่น โจทก์ฟ้องทั้งหนี้สามัญ และบังคับจำนองอสังหาริมทรัพย์ โดยหนี้สามัญมีการทำสัญญากันในเขตอำนาจของศาลหนึ่ง และที่ดินที่จำนองนั้นอยู่ในเขตอำนาจของอีกศาลหนึ่ง ในกรณีเช่นนี้ โจทก์มีสิทธิฟ้องต่อศาลใดศาลหนึ่งก็ได้ (ฎ.๗๙๒/๔๑)

แต่กรณีที่ฟ้องเฉพาะผู้ค้าประกัน แม้สัญญาเช่าซื้อทำที่กรุงเทพฯ แต่สัญญาค้ำประกันทำที่จังหวัดลำปาง ถือว่ามูลคดีตามสัญญาค้ำประกันเกิดขึ้นที่จังหวัดลำปาง โจทก์จึงต้องฟ้องผู้ค้าประกันที่ศาลจังหวัดลำปาง (ฎ.๖๙๓๖/๓๙) เรื่องนี้ มูลคดีตามสัญญาค้ำประกันเกิดขึ้นที่จังหวัดลำปาง ส่วนมูลคดีคดีตามสัญญาเช่าซื้อเกิดขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องเฉพาะผู้ค้าประกัน โจทก์จึงฟ้องต่อศาลแพ่งไม่ได้ ตามมาตรา ๔(๑) แต่ถ้าโจทก์ฟ้องทั้งผู้เช่าซื้อและผู้ค้าประกันให้รับผิดชอบร่วมกัน โจทก์จะฟ้องต่อศาลแพ่งได้โดยมาตรา ๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๗/๒๕๖๑ แม้จำเลยที่ ๒ มีบ้านพักอาศัยอยู่ที่จังหวัดนนทบุรีและได้แจ้งย้ายออกจากบ้านหลังดังกล่าวแล้วโดยไม่ปรากฏว่าได้แจ้งย้ายเข้าที่ใด แสดงว่าจำเลยที่ ๒ ไม่มีเจตนาย้ายถิ่นที่อยู่ และจึงจะเปลี่ยนภูมิลำเนาตาม ป.พ.พ. มาตรา ๔๑ ต้องถือว่าจำเลยที่ ๒ ยังมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดนนทบุรีก็ตาม แต่จำเลยที่ ๒ เป็นกรรมการผู้มีอำนาจกระทำการแทนบริษัท ธ. ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้นที่ทำการบริษัทดังกล่าวจึงเป็นสำนักทำการงานที่สำคัญอันเป็นถิ่นที่อยู่ที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจำเลยที่ ๒ ตาม ป.พ.พ. มาตรา ๓๗ จึงเป็นกรณีที่จำเลยที่ ๒ มีภูมิลำเนาหลายแห่ง โจทก์จึงสามารถฟ้องจำเลยที่ ๒ ยังภูมิลำเนาแห่งใดก็ได้ และถึงแม้จำเลยที่ ๑ ไม่ได้มีภูมิลำเนาและมูลคดีไม่ได้เกิดในเขตอำนาจศาลชั้นต้น แต่เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยทั้งสองให้ร่วมรับผิดชอบโจทก์และขณะยื่นฟ้องจำเลยที่ ๒ มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้น โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องคดีนี้ยังศาลชั้นต้นได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ (๑) ประกอบมาตรา ๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๒๑๖/๒๕๕๘ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกสามราย ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ จัตวา วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า "คำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกให้เสนอต่อศาลที่เจ้ามรดกมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลในขณะที่แจ้งความตาย" แต่เจ้ามรดกทั้งสามรายมีภูมิลำเนาต่างท้องที่กัน

ตามมาตรา ๕ บัญญัติว่า "คำฟ้องหรือคำร้องขอซึ่งอาจเสนอต่อศาลได้สองศาลหรือกว่านั้น ไม่ว่าจะเป็เพราะ ภูมิลาเนาของบุคคลก็ดี เพราะที่ตั้งของทรัพย์สินก็ดี เพราะสถานที่ที่เกิดมูลคดีก็ดี หรือเพราะมีข้อหาหลายข้อก็ ดี ถ้ามูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกัน โจทก์หรือผู้ร้องจะเสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดศาลหนึ่งเช่นว่านั้น ได้" เมื่อข้อเท็จจริงได้ความว่าเจ้ามรดกทั้งสามรายมีทรัพย์สินอันเป็นมรดกร่วมกัน ย่อมถือได้ว่าคำร้องขอ แต่งตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกทั้งสามรายดังกล่าวมีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกันพอที่จะพิจารณารวมกัน ได้ ผู้ร้องย่อมมีอำนาจที่จะยื่นคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกทั้งสามรายต่อศาลชั้นต้นเดียวกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๐๓/๒๕๒๓ จำเลยหลายคนมีภูมิลาเนาต่างกัน โจทก์ฟ้องจำเลยทุกคนต่อศาลที่ จำเลยคนหนึ่งคนใดมีภูมิลาเนาแล้ว แม้ต่อมาโจทก์จะถอนฟ้องจำเลยที่มีภูมิลาเนาอยู่ในเขตศาลนั้น ศาลนั้นก็ ยังพิจารณาคดีจำเลยซึ่งไม่มีภูมิลาเนาในเขตอำนาจศาลนั้นต่อไป

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๖๐/๒๕๓๔ มูลความแห่งคดีของหนี้นี้ตามสัญญาคู่และสัญญาคู่ประกัน เป็น เรื่องเดียวกันไม่อาจแบ่งแยกจากกันได้ โจทก์จึงฟ้องลูกหนี้และผู้ค้ำประกันเป็นจำเลยต่อศาลที่จำเลยคนหนึ่ง คนใดมีภูมิลาเนาอยู่ในเขตศาลได้

กรณียื่นคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกได้หลายศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๔๗/๒๕๔๔ อ. ก. และ ป. เจ้ามรดกทั้งสามรายมีทรัพย์สินอันเป็นมรดกร่วมกัน คือที่ดินน.ส. ๓ ที่จังหวัดมหาสารคาม ย่อมถือได้ว่าคำร้องขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของเจ้ามรดกทั้งสามราย ดังกล่าวมีมูลความแห่งคดีเกี่ยวข้องกันพอที่จะพิจารณารวมกันได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๕ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอตั้งผู้จัดการมรดกของ อ. และ ก. ซึ่งมีภูมิลาเนาอยู่ในเขตอำนาจของศาลจังหวัด มหาสารคามในขณะที่ถึงแก่ความตาย ตามมาตรา ๔ จัตวา และขอแต่งตั้งผู้จัดการมรดกของ ป. ซึ่งไม่ได้มี ภูมิลาเนาอยู่ในจังหวัดมหาสารคามมาในคำร้องเดียวกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๓๐๖/๒๕๕๐ จำเลยที่ ๑ มีภูมิลาเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร แต่โจทก์ฟ้องให้ จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ร่วมกันรับผิดชอบเนื่องมาจากการเป็นตัวการตัวแทน จึงเป็นกรณีที่มีมูลความแห่งคดี เกี่ยวข้องกัน โจทก์จึงฟ้องจำเลยที่ ๑ ซึ่งมีภูมิลาเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร และจำเลยที่ ๒ ซึ่งมีภูมิลาเนาอยู่ใน เขตศาลชั้นต้นต่อศาลชั้นต้นได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๖๓๘/๒๕๕๗ เมื่อจำเลยที่ ๒ และที่ ๓ มีภูมิลาเนาอยู่ที่กรุงเทพมหานคร สัญญา เช่าซื้อและสัญญาคู่ประกันระบุว่า โจทก์และจำเลยทั้งสามทำสัญญากันที่สำนักงานของโจทก์ซึ่งตั้งอยู่ที่ กรุงเทพมหานครซึ่งอยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้น ทั้งตามสัญญาเช่าซื้อยังระบุว่า คู่สัญญาดกลงกันว่าหากมี ข้อพิพาทเกิดขึ้นเกี่ยวกับสัญญานี้ก็ให้เสนอคดีต่อศาลแพ่งซึ่งเป็นศาลชั้นต้นคดีนี้ อันเป็นกรณีที่ศาลชั้นต้นและ ศาลจังหวัดนนทบุรีต่างมีเขตอำนาจในคดีนี้ แม้หนังสือมอบอำนาจให้ฟ้องคดีจะระบุให้ฟ้องคดีต่อศาลจังหวัด นนทบุรี ซึ่งเป็นศาลที่จำเลยที่ ๑ มีภูมิลาเนาอยู่ในเขตอำนาจ แต่เมื่อศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในคดีนี้ ด้วย ย่อมไม่จำกัดสิทธิของผู้รับมอบอำนาจที่จะฟ้องจำเลยทั้งสามต่อศาลชั้นต้นที่คดีอยู่ในเขตอำนาจอีกศาล หนึ่งได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕

กรณีการชำระหนี้ที่อาจแบ่งแยกจากกันได้ เป็นเรื่องมูลความแห่งคดีไม่เกี่ยวข้องกัน ไม่เข้า ปวิพ.มาตรา ๕

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๒๕๕/๒๕๔๐ เมื่อมูลหนี้ที่โจทก์นำมาฟ้องจำเลยทั้งเจ็ด มิใช่หนี้ร่วมที่จำเลยทั้ง เจ็ดต้องร่วมรับผิดชอบต่อโจทก์ หากแต่เป็นหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งจำเลยแต่ละคนจะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์มูลความ แห่งคดีที่จำเลยทั้งเจ็ดจะต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามคำพิพากษา จึงเป็นการชำระหนี้ที่อาจแบ่งแยกจากกันได้ หา ได้เกี่ยวข้องกันไม่ ดังนี้ โจทก์จะเสนอคำฟ้องจำเลยทั้งเจ็ดรวมมาในคดีเดียวกันมิได้

กรณียกเว้นการเลือกเขตศาล

มาตรา ๗ บทบัญญัติในมาตรา ๔ มาตรา ๔ ทวิ มาตรา ๔ ตริ มาตรา ๔ จัตวา มาตรา ๔ เบญจ มาตรา ๔ ฉ มาตรา ๕ มาตรา ๖ และมาตรา ๖/๑ ต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติดังต่อไปนี้

- (๑) คำฟ้องหรือคำร้องขอที่เสนอภายหลังเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใดให้เสนอต่อศาลนั้น
- (๒) คำฟ้องหรือคำร้องขอที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลซึ่งคำฟ้องหรือคำร้องขอนั้นจำเป็นต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ดำเนินไปได้โดยครบถ้วนและถูกต้องนั้น ให้เสนอต่อศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดีตามมาตรา ๓๐๒
- (๓) คำร้องตามมาตรา ๑๐๑ ถ้าได้เสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใดแล้ว ให้เสนอต่อศาลนั้นในกรณีที่ยังไม่ได้เสนอคำฟ้องหรือคำร้องขอต่อศาลใด ถ้าพยานหลักฐานซึ่งจะเรียกมาสืบหรือบุคคลหรือทรัพย์หรือสถานที่ที่จะต้องตรวจอยู่ในเขตศาลใด ให้เสนอต่อศาลนั้น
- (๔) คำร้องที่เสนอให้ศาลถอนคืนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตที่ศาลได้ให้ไว้ก็ดี คำร้องที่เสนอให้ศาลถอดถอนบุคคลใดจากฐานะที่ศาลได้แต่งตั้งไว้ก็ดี คำร้องที่เสนอให้ศาลมีคำสั่งใดที่เกี่ยวกับการถอนคืนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตหรือที่เกี่ยวกับการแต่งตั้งเช่นว่านั้นก็ดี คำร้องขอหรือคำร้องอื่นใดที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งไปแล้วก็ดี ให้เสนอต่อศาลในคดีที่ได้มีคำสั่ง การอนุญาต การแต่งตั้ง หรือคำพิพากษานั้น

กรณีที่ไม่ต้องพิจารณาเขตศาลใหม่

- (๑) คำฟ้อง/คำร้องขอที่เสนอภายหลังเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใด ให้เสนอต่อศาลนั้น แม้คำฟ้องที่ยื่นภายหลังจะเกินอำนาจ ศาลก็มีอำนาจพิจารณา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๖๑/๒๕๔๑ โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ต่อศาลแขวง แม้จำเลยจะฟ้องแย้งเรียกจำนวนเงินเกินอำนาจของศาลแขวง ก็ไม่ทำให้คดีเดิมที่โจทก์ฟ้องเสียไปเพราะคดีเดิมโจทก์ฟ้องอยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว เมื่อจำเลยนำคดีของตนไปฟ้องแย้งยังศาลแขวง ศาลแขวงก็บังคับให้ตามคำฟ้องแย้งของจำเลยไม่ได้ คงถือว่า ข้อที่จำเลยฟ้องแย้งเป็นแต่เพียงข้อต่อสู้ฟ้องเดิมของโจทก์ข้อหนึ่งเท่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๑/๒๕๑๑ การพิจารณาชั้นร้องขอตีทรัพย์สินถือเป็นการพิจารณาในเรื่องเดิมที่โจทก์ฟ้องจำเลย ฉะนั้น แม้คดีร้องขอตีทรัพย์สิน ผู้ร้องได้ตั้งจำนวนทุนทรัพย์เกินจำนวนที่อาจฟ้องต่อศาลแขวง ก็หาเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาไม่

(๒) คำฟ้อง/คำร้องขอที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลซึ่งคำฟ้องหรือคำร้องขอนั้นจำเป็นต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ดำเนินไปได้โดยครบถ้วนและถูกต้องนั้น ให้เสนอต่อศาลที่มีกำหนดไว้ใน มาตรา ๒๗๑

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๙๐/๒๕๑๕ (ประชุมใหญ่) ศาลซึ่งได้รับมอบหมายจากศาลซึ่งพิจารณาพิพากษาคดี ให้ดำเนินการบังคับคดียึดทรัพย์และขายทอดตลาดแทนนั้น เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการขายทอดตลาดโดยไม่ชอบ และความไม่ถูกต้องของการบังคับคดีปรากฏขึ้นต่อศาลโดยขัดแจ้งศาลซึ่งดำเนินการบังคับคดีแทนนั้นย่อมมีอำนาจสั่งไต่สวนและมีคำสั่งเพิกถอนการขายทอดตลาดที่กระทำโดยไม่ชอบนั้นเสียได้ เพื่อให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรมตามที่เห็นสมควรตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๗๑ หาเป็นการขัดต่อประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๓๐๒ (ปัจจุบันเป็นมาตรา ๒๗๑) ไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๓๖๒/๒๕๕๑ คำร้องขอให้ปล่อยทรัพย์สินที่ยึดหรือคำร้องขอตีทรัพย์สิน เป็นคำฟ้องหรือคำร้องขอที่เกี่ยวเนื่องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาของศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๗ (๒) ที่ต้องยื่นต่อศาลที่มีอำนาจบังคับคดีตามมาตรา ๓๐๒ ซึ่งบัญญัติว่า ศาลที่มีอำนาจออกหมายบังคับคดีหรือหมายจับลูกหนี้ตาม

คำพิพากษา หรือมีอำนาจทำคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องใด ๆ อันเกี่ยวข้องด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาคือศาลที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในศาลชั้นต้น ดังนั้น การยื่นคำร้องขอคัดทรัพย์สินจึงต้องยื่นต่อศาลชั้นต้นที่พิจารณาและตัดสินคดีตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๗ (๒) ประกอบมาตรา ๓๐๒ จะยื่นต่อศาลชั้นต้นที่ดำเนินการบังคับคดีแทนศาลชั้นต้นดังกล่าวไม่ได้

(๓) คำร้องตามมาตรา ๑๐๑

๑) ถ้าได้เสนอคำฟ้อง/คำร้องขอต่อศาลใดแล้วให้เสนอต่อศาลนั้น

๒) ในกรณีที่ยังไม่ได้เสนอคำฟ้อง/คำร้องขอต่อศาลใด ถ้าพยานหลักฐานซึ่งจะเรียกมาสืบหรือบุคคลหรือทรัพย์สินหรือสถานที่ที่จะต้องตรวจอยู่ในเขตศาลใด ให้เสนอต่อศาลนั้น

(๔) ๑) คำร้องที่เสนอให้ศาลถอนคืน/เปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตที่ศาลได้ให้ไว้ก็ดี ๒) คำร้องที่เสนอให้ศาลถอดถอนบุคคลใดจากฐานะที่ศาลได้แต่งตั้งไว้ก็ดี ๓) คำร้องที่เสนอให้ศาลมีคำสั่งใดที่เกี่ยวกับการถอนคืน/เปลี่ยนแปลงคำสั่งหรือการอนุญาตหรือที่เกี่ยวกับการแต่งตั้งเช่นว่านั้นก็ดี ๔) คำร้องขอหรือคำร้องอื่นใดที่เสนอเกี่ยวเนื่องกับคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งไปแล้วก็ดี ผล ให้เสนอต่อศาลในคดีที่ได้มีคำสั่งการอนุญาต การแต่งตั้ง หรือคำพิพากษานั้น

ศาลที่มีอำนาจในกรณีไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย

มาตรา ๑๐ ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย คู่ความฝ่ายที่เสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้นจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น ซึ่งตนมีภูมิลำเนาหรืออยู่ในเขตศาลในขณะนั้นก็ได้ และให้ศาลนั้นมีอำนาจทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๑) ถ้าไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้นได้โดยเหตุสุดวิสัย

๒) คู่ความฝ่ายที่เสียหายหรืออาจเสียหายเพราะการนั้นจะยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้อง

๓) ยื่นต่อศาล

๓.๑) ศาลชั้นต้นซึ่งคู่ความมีภูมิลำเนา หรือ

๓.๒) ศาลชั้นต้นซึ่งคู่ความอยู่ในเขตศาลในขณะนั้นก็ได้ และ

๔) ให้ศาลนั้น (ศาลที่คู่ความมีภูมิลำเนา หรือศาลที่คู่ความอยู่ในเขตศาลในขณะนั้น) มีอำนาจทำคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

แบบฝึกหัดเรื่องเขตศาล

ข้อ ๑) นายเอกทำสัญญาซื้อขายเครื่องกำเนิดไฟฟ้าราคา ๒,๐๐๐,๐๐๐ บาท กับนายโทและนายตรี โดยชำระราคางวดแรก ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท และมีข้อตกลงให้นำไปส่งมอบและติดตั้ง ณ สำนักงานของนายเอกที่จังหวัดราชบุรี พร้อมด้วยเงื่อนไขว่าเครื่องกำเนิดไฟฟ้าจะต้องเดินเครื่องยนต์และจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ตามคุณสมบัติที่ตกลงกัน นายเอกจึงจะชำระราคาส่วนที่เหลือให้ สัญญาดังกล่าวทำขึ้นที่ภูมิลำเนาของนายเอกซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ ส่วนนายโทและนายตรีต่างมีภูมิลำเนาอยู่ที่จังหวัดสระบุรี ต่อมาหลังจากที่ติดตั้งแล้วปรากฏว่าเครื่องกำเนิดไฟฟ้ามีคุณสมบัติไม่ตรงตามที่ตกลงซื้อขายเพราะไม่สามารถจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ นายเอกจึงบอกเลิกสัญญาและยื่นฟ้องนายโทกับนายตรีต่อศาลจังหวัดราชบุรี ขอให้คืนเงินค่าสินค้าที่ชำระไปจำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท พร้อมดอกเบี้ยและให้ขนย้ายเครื่องกำเนิดไฟฟ้าออกไป นายโทให้การต่อสู้คดีขอให้ยกฟ้องและยื่นคำร้องขอให้วินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นเรื่องเขตอำนาจศาลว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องต่อศาลนี้

ส่วนนายตรี พนักงานเดินหมายรายงานว่าส่งหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องให้ไม่ได้โดยได้รับแจ้งว่าถึงแก่กรรม ศาลมีคำสั่งให้โจทก์แถลง ต่อมาโจทก์ยื่นคำแถลงต่อศาลว่านายตรีได้ถึงแก่กรรมไปก่อนโจทก์ยื่นฟ้องคดีตามมรณะบัตรที่แนบมาและยื่นคำร้องขอให้ศาลหมายเรียกทายาทของนายตรีเข้ามาเป็นคู่ความแทนที่นายตรีผู้มรณะ

ให้วินิจฉัยว่า คำร้องของนายโทฟังขึ้นหรือไม่ และศาลจะมีคำสั่งตามคำร้องและคำฟ้องของโจทก์ที่เกี่ยวกับนายตรีอย่างไร

จงคำตอบ

นายเอกทำสัญญาซื้อขายเครื่องกำเนิดไฟฟ้ากับนายโทและนายตรีที่ภูมิลำเนาของนายเอกซึ่งอยู่ที่กรุงเทพฯ โดยมีข้อตกลงให้นำไปส่งมอบและติดตั้ง ณ สำนักงานของนายเอกที่จังหวัดราชบุรี พร้อมด้วยเงื่อนไขว่า เครื่องกำเนิดไฟฟ้าจะต้องเดินเครื่องยนต์และจ่ายกระแสไฟฟ้าได้ตามคุณสมบัติที่ตกลงกัน นายเอกจึงจะชำระราคาส่วนที่เหลือให้ เมื่อนายเอกอ้างว่านายโทและนายตรีนำเครื่องกำเนิดไฟฟ้าที่มีคุณสมบัติไม่ตรงตามข้อกำหนดในสัญญาไปส่งมอบและติดตั้งอันเป็นการผิดสัญญาก็เท่ากับมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้นเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาซื้อขายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขการส่งมอบและติดตั้ง จังหวัดราชบุรีซึ่งเป็นสถานที่ที่ต้องมีการส่งมอบและติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าจึงเป็นสถานที่ที่มูลคดีเกิดขึ้นอีกแห่งหนึ่งด้วย นายเอกย่อมมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลจังหวัดราชบุรีได้ตามปวิพ. มาตรา ๔ (๑) คำร้องของนายโทฟังไม่ขึ้น (ฎ.๒๙๑๖/๒๕๔๘)

กรณีนายตรีได้ถึงแก่กรรมไปก่อนที่จะถูกนายเอกฟ้องคดี นายตรีไม่มีสภาพบุคคลอยู่ในขณะที่นายเอกยื่นฟ้องไม่อาจเป็นคู่ความในคดีได้ตามปวิพ. มาตรา ๕๕ ฟ้องของนายเอกเฉพาะที่เกี่ยวกับนายตรีจึงมีขอบเขตแต่ต้น นายเอกไม่อาจยื่นฟ้องนายตรีต่อศาลได้ จึงต้องเพิกถอนคำสั่งรับคำฟ้องเป็นไม่รับคำฟ้องและจำหน่ายคดีจากสารบบความเฉพาะที่เกี่ยวกับนายตรี (ฎ.๑๒๐/๒๕๓๖, ๓๑๕๓/๒๕๔๕) นายเอกจะขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกทายาทของนายตรีเข้ามาเป็นคู่ความแทนหาได้ไม่ เพราะไม่ใช่กรณีคู่ความมรณะในระหว่างคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลตาม มาตรา ๔๒

ข้อ ๒) นายเอกเป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาของนายโทในคดีแพ่งของศาลจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพิพากษาให้นายโทชำระหนี้จำนวน ๘๐๐,๐๐๐ บาทแก่นายเอก ต่อมานายเอกและนายโทได้ทำบันทึกข้อตกลงกันว่าให้นายโทชำระหนี้ตามคำพิพากษาในคดีดังกล่าวแก่นายเอกจำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท ส่วนที่เหลือนายเอกไม่ติดใจ ดำเนินการบังคับคดีแก่นายโทอีกต่อไป บันทึกข้อตกลงดังกล่าวทำขึ้น ณ ภูมิลำเนาของนายเอกที่จังหวัด

เชียงใหม่ นายโทได้ชำระเงินตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวให้แก่นายเอกครบถ้วนแล้ว แต่นายเอกได้ดำเนินการบังคับคดียึดที่ดินโฉนดเลขที่ ๑๑๒๒ ของนายโท ซึ่งตั้งอยู่ที่จังหวัดลำปาง นายโทจึงยื่นฟ้องนายเอกเป็นจำเลยต่อศาลจังหวัดเชียงใหม่โดยกล่าวมาในคำฟ้องว่านายเอกผิดสัญญาเป็นเหตุให้นายโทได้รับความเสียหาย และมีคำขอบังคับ ขอให้เพิกถอนการยึดที่ดินโฉนดเลขที่ ๑๑๒๒ ของนายโท หากไม่ปฏิบัติให้ถือเอาคำพิพากษาแทนการแสดงเจตนาของจำเลย

ให้วินิจฉัยว่า ศาลจังหวัดเชียงใหม่จะรับคำฟ้องไว้พิจารณาได้หรือไม่

ธงคำตอบ

คำฟ้องของนายโทกล่าวอ้างว่า นายเอกซึ่งเป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาของนายโทในคดีของศาลจังหวัดเชียงใหม่ดำเนินการบังคับคดีโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากนายโทกับนายเอกตกลงกันว่า ให้นายโทชำระหนี้ตามคำพิพากษาเพียง ๕๐๐,๐๐๐ บาท นอกนั้นไม่ติดใจดำเนินการบังคับคดีแก่นายโท นายโทชำระหนี้ตามข้อตกลงครบถ้วนแล้ว นายเอกไม่มีสิทธิดำเนินการบังคับคดีแก่นายโท ขอให้เพิกถอนการบังคับคดีเสีย แม้นายโทจะกล่าวมาในคำฟ้องว่า นายเอกผิดสัญญาเป็นเหตุให้นายโทเสียหายอันเป็นข้อโต้แย้งสิทธิของนายโทมาด้วยก็ตาม แต่นายโทมิได้มีคำขอบังคับให้นายเอกชดใช้ค่าเสียหายจากการที่นายเอกผิดสัญญา โดยเพียงแต่ขอให้เพิกถอนการบังคับคดีในคดีเดิมนั้น คำฟ้องของนายโทจึงเป็นคำฟ้องที่เกี่ยวข้องกับการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ซึ่งคำฟ้องหรือคำร้องขอนั้นจำต้องมีคำวินิจฉัยของศาลก่อนที่การบังคับคดีจะได้ดำเนินไปโดยครบถ้วนและถูกต้องตามบทกฎหมายดังกล่าว กรณีเช่นว่านี้ นายโทชอบที่จะยื่นคำร้องต่อศาลในคดีเดิม มิใช่ฟ้องเป็นคดีใหม่ตามปวิพ. มาตรา ๗(๒) และมาตรา ๓๐๒ (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๖๑๒/๒๕๔๙) ศาลจังหวัดเชียงใหม่ชอบที่จะมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องไว้พิจารณา

เหตุคัดค้านผู้พิพากษา

ผู้พิพากษาต้องพิจารณาพิพากษาคดีด้วยความเป็นธรรม หากผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้ตัดสินคดีได้เห็นว่าเป็นตัวเองมีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดี หรือในกรณีที่เห็นว่าการพิจารณาพิพากษาคดีใดตนอาจถูกตั้งข้อสงสัยในความเป็นกลางว่าอาจพิจารณาพิพากษาคดีอย่างไม่เป็นธรรม ผู้พิพากษาท่านนั้นอาจขอลอนตัวจากการเป็นผู้พิจารณาพิพากษาคดีนั้นได้ แต่ในกรณีที่ผู้พิพากษาไม่ได้ลอนตนจะการพิจารณาพิพากษาคดีนั้น แล้วคู่ความเห็นว่าผู้พิพากษาท่านนั้นอาจมีส่วนได้เสีย หรือมีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งอาจทำให้พิจารณาพิพากษาคดีไม่เป็นธรรม คู่ความก็อาจคัดค้านตัวผู้พิพากษาที่จะมาทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีได้

มาตรา ๑๑ เมื่อคดีถึงศาล ผู้พิพากษาคคนหนึ่งคนใดในศาลนั้นอาจถูกคัดค้านได้ในเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

- (๑) ถ้าผู้พิพากษานั้นมีผลประโยชน์ได้เสียเกี่ยวข้องกับอยู่ในคดีนั้น
- (๒) ถ้าเป็นญาติเกี่ยวข้องกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คือว่าเป็นบุพการี หรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใด ๆ หรือเป็นที่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวพันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (๓) ถ้าเป็นผู้ที่ได้ถูกอ้างเป็นพยานโดยที่รู้ได้เห็นเหตุการณ์ หรือโดยเป็นผู้เชี่ยวชาญมีความรู้เป็นพิเศษเกี่ยวข้องกับคดีนั้น
- (๔) ถ้าได้เป็นหรือเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนหรือได้เป็นทนายความของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแล้ว
- (๕) ถ้าได้เป็นผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว หรือเป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
- (๖) ถ้ามีคดีอีกเรื่องหนึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่งผู้พิพากษานั้นเอง หรือภริยา หรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไป หรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้นฝ่ายหนึ่ง พินาทกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือภริยา หรือญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของคู่ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- (๗) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

เหตุคัดค้านผู้พิพากษา

- (๑) ผู้พิพากษามีผลประโยชน์ได้เสีย
- (๒) ผู้พิพากษาเป็นญาติของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
(บุพการี/ ผู้สืบสันดานทุกชั้น/ พี่น้อง ลูกพี่ลูกน้อง ใน ๓ ชั้น/ ญาติทางแต่งงาน ใน ๒ ชั้น)
- (๓) ผู้พิพากษาถูกอ้างเป็นพยานที่รู้เห็นเหตุการณ์/พยานเป็นผู้เชี่ยวชาญ
- (๔) ได้เป็น/เป็น ผู้แทนโดยชอบธรรม/ ผู้แทน/ ได้เป็นทนายความ ของคู่ความฝ่ายใดมาฝ่ายหนึ่งแล้ว
- (๕) ได้เป็น ผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเดียวกันนั้นในศาลอื่นมาแล้ว/ เป็นอนุญาโตตุลาการมาแล้ว
- (๖) มีคดีอีกเรื่องอยู่ในระหว่างพิจารณาซึ่ง ผู้พิพากษานั้นเอง/ ภริยา/ ญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือตรงลงมาของผู้พิพากษานั้น พินาทกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง/ ภริยา/ญาติทางสืบสายโลหิตตรงขึ้นไปหรือลงมาของคู่ความฝ่ายนั้นอีกฝ่ายหนึ่ง
- (๗) ถ้าผู้พิพากษานั้นเป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๑๒ เมื่อศาลใดมีผู้พิพากษาแต่เพียงคนเดียว ผู้พิพากษานั้นอาจถูกคัดค้านด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในมาตราก่อนนั้นได้ หรือด้วยเหตุประการอื่นอันมีสภาพร้ายแรงซึ่งอาจทำให้การพิจารณาหรือพิพากษาคดีเสียความยุติธรรมไป

ผู้พิพากษาถูกคัดค้านด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งตาม มาตรา ๑๑ หรือเหตุประการอื่นอันมีสภาพร้ายแรง ซึ่งอาจทำให้การพิจารณาหรือพิพากษาคดีเสียความยุติธรรมไป

การพิจารณาคำร้องคัดค้านผู้พิพากษา

มาตรา ๑๓ ถ้ามีเหตุที่จะคัดค้านได้อย่างใดอย่างหนึ่งดังที่กล่าวไว้ในสองมาตราก่อนเกิดขึ้นแก่ผู้พิพากษาคนใดที่นั่งในศาล

(๑) ผู้พิพากษานั้นเองจะยื่นคำบอกกล่าวต่อศาลแสดงเหตุที่ตนอาจถูกคัดค้าน แล้วขอถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดีนั้นก็ได้

(๒) คู่ความที่เกี่ยวข้องอาจยกข้อคัดค้านขึ้นอ้างโดยทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลแต่ถ้าตนได้ทราบเหตุที่ฟังคัดค้านได้ก่อนวันสืบพยาน ก็ให้ยื่นคำร้องคัดค้านเสียก่อนวันสืบพยานนั้นหรือถ้าทราบเหตุที่ฟังคัดค้านได้ในระหว่างพิจารณา ก็ให้ยื่นคำร้องคัดค้านไม่ช้ากว่าวันนัดสืบพยานครั้งต่อไป แต่ต้องก่อนเริ่มสืบพยานเช่นว่านั้น

เมื่อได้ยื่นคำร้องดังกล่าวแล้ว ให้ศาลงดกระบวนการพิจารณาทั้งปวงไว้ก่อนจนกว่าจะได้มีคำชี้ขาดในเรื่องที่คัดค้านนั้นแล้ว แต่ความข้อนี้มีให้ใช้แก่กระบวนการพิจารณาซึ่งจะต้องดำเนินโดยมิชักช้า อนึ่ง กระบวนการพิจารณาทั้งหลายที่ได้ดำเนินไปก่อนได้ยื่นคำร้องคัดค้านก็ดี และกระบวนการพิจารณาทั้งหลายในคดีที่จะต้องดำเนินโดยมิชักช้า แม้ถึงว่าจะได้ดำเนินไปภายหลังที่ได้ยื่นคำร้องคัดค้านก็ดี เหล่านี้ย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไป เพราะเหตุที่ศาลมีคำสั่งยอมฟังคำคัดค้าน เว้นแต่ศาลจะได้กำหนดไว้ในคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ถ้าศาลใดมีผู้พิพากษาคคนเดียว และผู้พิพากษาคคนนั้นถูกคัดค้าน หรือถ้าศาลใดมีผู้พิพากษาคหลายคน และผู้พิพากษาคทั้งหมดถูกคัดค้าน ให้ศาลซึ่งมีอำนาจสูงกว่าศาลนั้นตามลำดับเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน

ถ้าศาลใดมีผู้พิพากษาคหลายคน และผู้พิพากษาคที่มีได้ถูกคัดค้านรวมทั้งข้าหลวงยุติธรรม ถ้าได้นั่งพิจารณาด้วยมีจำนวนครบที่จะเป็นองค์คณะและมีเสียงข้างมากตามที่กฎหมายต้องการ ให้ศาลเช่นว่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน แต่ในกรณีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคคนเดียวจะชี้ขาดคำคัดค้าน ห้ามมิให้ผู้พิพากษาคคนนั้นมีคำสั่งให้ยกคำคัดค้าน โดยผู้พิพากษาคอีกคนหนึ่งหรือข้าหลวงยุติธรรมมิได้เห็นพ้องด้วย

ถ้าศาลใดมีผู้พิพากษาคหลายคน และผู้พิพากษาคที่มีได้ถูกคัดค้าน แม้จะนับรวมข้าหลวงยุติธรรมเข้าด้วย ยังมีจำนวนไม่ครบที่จะเป็นองค์คณะและมีเสียงข้างมากตามที่กฎหมายต้องการ หรือถ้าผู้พิพากษาคคนเดียวไม่สามารถมีคำสั่งให้ยกคำคัดค้านเสียด้วยความเห็นพ้องของผู้พิพากษาคอีกคนหนึ่ง หรือข้าหลวงยุติธรรมตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อน ให้ศาลซึ่งมีอำนาจสูงกว่าศาลนั้นตามลำดับเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน

การดำเนินการหลังจากมีเหตุคัดค้านผู้พิพากษา

(๑) ผู้พิพากษา ยื่นคำบอกกล่าวขอถอนตัว แสดงเหตุที่อาจถูกคัดค้าน

(๒) คู่ความที่เกี่ยวข้อง ยื่นคำร้องคัดค้าน

๒.๑) ทราบเหตุก่อนวันสืบ ก็ยื่นคำคัดค้านก่อนวันสืบพยานนั้น

๒.๒) ทราบเหตุระหว่างพิจารณา ก็ยื่นคำร้องคัดค้านไม่ช้ากว่าวันนัดสืบพยานครั้งต่อไป แต่ต้องก่อนเริ่มสืบพยาน

ขั้นตอนเมื่อยื่นคำร้องคัดค้านผู้พิพากษา

เมื่อยื่นคำร้องแล้วให้ศาลงดกระบวนการพิจารณาจนกว่าจะมีคำชี้ขาดเรื่องที่คัดค้าน (แต่มีให้ใช้แก่กระบวนการพิจารณาซึ่งจะต้องดำเนินโดยมิชักช้า) กระบวนการพิจารณาที่ทำไปก่อนยื่นคำร้องคัดค้าน และกระบวนการพิจารณาในคดีที่ต้องดำเนินโดยมิชักช้า แม้ดำเนินไปหลังยื่นคำร้อง ย่อมสมบูรณ์ไม่เสียไปเพราะเหตุศาลรับฟังคำคัดค้าน เว้นแต่ศาลสั่งเป็นอย่างอื่น

ถ้าผู้พิพากษาคศาล (ทั้งหมดถูกคัดค้าน) ไต

๑) มีผู้พิพากษาคคนเดียวและคนนั้นถูกคัดค้าน

๒) มีผู้พิพากษาคหลายคนและทั้งหมดถูกคัดค้าน

ให้ศาลซึ่งสูงกว่าศาลนั้นตามลำดับเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน

มีองค์คณะครบ

ถ้าศาลมีผู้พิพากษาหลายคน และผู้พิพากษาที่มีได้ถูกคัดค้านรวมทั้งข้าหลวงยุติธรรม ถ้ามีจำนวนครบที่จะเป็นองค์คณะและมีเสียงข้างมากตามกฎหมายต้องการ ให้ศาลเช่นว่านั้นเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน

แต่ในกรณีที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษาคนเดียวจะชี้ขาด ห้ามมิให้ผู้พิพากษานั้นสั่งยกคำคัดค้าน โดยผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งหรือข้าหลวงยุติธรรมมิได้เห็นพ้องด้วย

มีองค์คณะไม่ครบ

ถ้าศาลมีผู้พิพากษาหลายคน และผู้พิพากษาที่มีได้ถูกคัดค้าน แม้รวมข้าหลวงยุติธรรมเข้าด้วย ยังมีจำนวนไม่ครบที่จะเป็นองค์คณะและมีเสียงข้างมากตามกฎหมายต้องการ / ถ้าผู้พิพากษาคนเดียวไม่สามารถมีคำสั่งให้ยกคำคัดค้านเสียด้วยความเห็นพ้องของผู้พิพากษาอีกคนหนึ่ง หรือข้าหลวงยุติธรรมตาม วรครก่อน ให้ศาลซึ่งมีอำนาจสูงกว่าศาลนั้นตามลำดับเป็นผู้ชี้ขาดคำคัดค้าน

มาตรา ๑๔ เมื่อได้มีการร้องคัดค้านขึ้น และผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านไม่ยอมถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดี ให้ศาลฟังคำแถลงของคำคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องและของผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้าน กับทำการสืบพยานหลักฐานที่บุคคลเหล่านั้นได้นำมาและพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควร แล้วออกคำสั่งยอมรับหรือยกเสียซึ่งคำคัดค้านนั้น คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลที่ผู้พิพากษาแห่งศาลนั้นเองถูกคัดค้าน จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดคำคัดค้านห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านนั้นนั่งหรือออกเสียงกับผู้พิพากษาอื่น ๆ ในการพิจารณาและชี้ขาดคำคัดค้านนั้น

ถ้าผู้พิพากษาคงใดได้ขอถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดีก็ดี หรือศาลได้ยอมรับคำคัดค้านผู้พิพากษาคงใดก็ดี ให้ผู้พิพากษาคงอื่นทำการแทนตามบทบัญญัติในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

มาตรา ๑๔ การวินิจฉัยคำร้องคัดค้านผู้พิพากษาและสืบพยาน

- ๑) เมื่อมีคำร้องคัดค้านและผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านไม่ยอมถอนตัวจากการนั่งพิจารณา
- ๒) ให้ศาลฟังคำแถลงของคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องและของผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้าน
- ๓) สืบพยานหลักฐานที่บุคคลเหล่านั้น (ผู้คัดค้าน) นำมา และพยานหลักฐานอื่นตามที่เห็นสมควรแล้ว
- ๔) ให้ศาลออกคำสั่งยอมรับ/ยกเสียซึ่งคำคัดค้าน คำสั่งเป็นที่สุด

เมื่อศาลที่ผู้พิพากษาแห่งศาลนั้นเองถูกคัดค้าน จะต้องวินิจฉัยชี้ขาดคำคัดค้าน

ห้ามมิให้ผู้พิพากษาที่ถูกคัดค้านนั้นนั่งหรือออกเสียงกับผู้พิพากษาอื่น ๆ ในการพิจารณาและชี้ขาดคำคัดค้านนั้น

ถ้าผู้พิพากษาคงใดได้ขอถอนตัวออกจากการนั่งพิจารณาคดีก็ดี หรือ

ศาลได้ยอมรับคำคัดค้านผู้พิพากษาคงใด (คู่ความยื่นคำร้องต่อศาล) ก็ดี

ให้ผู้พิพากษาคงอื่นทำการแทนตาม มาตรา ๘ มาตรา ๙ มาตรา ๑๐ มาตรา ๑๓ ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม

อำนาจและหน้าที่ของศาล

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ศาลใช้อำนาจนอกเขตศาล

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ศาลใช้อำนาจนอกเขตศาล เว้นแต่

(๑) ถ้าบุคคลผู้ที่จะถูกซักถามหรือถูกตรวจ หรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือสถานที่ซึ่งจะถูกตรวจมิได้ยกเรื่องเขตศาลขึ้นคัดค้าน ศาลจะทำการซักถามหรือตรวจตั้งว่าอยู่นอกเขตศาลก็ได้

(๒) ศาลจะออกหมายเรียกคู่ความหรือบุคคลนอกเขตศาลก็ได้ ส่วนการที่จะนำบทบัญญัติมาตรา ๓๑, ๓๓, ๑๐๘, ๑๐๙ และ ๑๑๑ แห่งประมวลกฎหมายนี้และมาตรา ๑๔๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญามาใช้บังคับได้นั้น ต้องให้ศาลซึ่งมีอำนาจในเขตศาลนั้นสลักหลังหมายเสียก่อน

(๓) หมายบังคับคดีและหมายของศาลที่ออกให้จับและกักขังบุคคลผู้ใดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ อาจบังคับได้ไม่ว่าในที่ใด ๆ

ในกรณีที่มีการบังคับคดีนอกเขตศาลที่ออกหมายบังคับคดี ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษายื่นคำแถลงหรือเจ้าพนักงานบังคับคดีรายงานให้ศาลที่จะมีการบังคับคดีทราบ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลที่จะมีการบังคับคดีตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการบังคับคดีโดยไม่ชักช้า และให้ศาลนั้นดำเนินการไปเสมือนหนึ่งเป็นศาลที่บังคับคดีแทนตามมาตรา ๓๐๒ วรรคสาม

คดีที่ศาลแพ่งได้รับไว้พิจารณาพิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือที่ได้โอนไปยังศาลแพ่งตามมาตรา ๖/๑ ให้ศาลแพ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ นอกเขตศาลได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ศาลใช้อำนาจนอกเขตศาล เว้นแต่

(๑) ถ้าบุคคลผู้ที่จะถูกซักถามหรือถูกตรวจ หรือบุคคลผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินหรือสถานที่ซึ่งจะถูกตรวจมิได้ยกเรื่องเขตศาลขึ้นคัดค้าน ศาลจะทำการซักถามหรือตรวจตั้งว่าอยู่นอกเขตศาลก็ได้

(๒) ศาลจะออกหมายเรียกคู่ความหรือบุคคลนอกเขตศาลก็ได้ ส่วนการที่จะนำมาตรา ๓๑, ๓๓, ๑๐๘, ๑๐๙ และ ๑๑๑ แห่งประมวลกฎหมายนี้ และมาตรา ๑๔๗ แห่งกฎหมายลักษณะอาญามาใช้บังคับได้นั้น ต้องให้ศาลซึ่งมีอำนาจในเขตศาลนั้นสลักหลังหมายเสียก่อน

(๓) หมายบังคับคดีและหมายของศาลที่ออกให้จับและกักขังบุคคลผู้ใดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ อาจบังคับได้ไม่ว่าในที่ใด ๆ

ในกรณีที่มีการบังคับคดีนอกเขตศาลที่มีอำนาจในการบังคับคดี ให้บังคับตามมาตรา ๒๗๑ วรรคสาม วรรคสี่ และวรรคห้า

คดีที่ศาลแพ่งได้รับไว้พิจารณาพิพากษาตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมหรือที่ได้โอนไปยังศาลแพ่งตามมาตรา ๖/๑ ให้ศาลแพ่งมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ นอกเขตศาลได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๖ ศาลที่พิจารณาตั้งศาลอื่นให้ซักถาม ตรวจ ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทน

มาตรา ๑๖ ถ้าจะต้องทำการซักถาม หรือตรวจ หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ

(๑) โดยศาลชั้นต้นศาลใด นอกเขตศาลนั้น หรือ

(๒) โดยศาลแพ่งหรือศาลอาญา นอกเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีหรือโดยศาลอุทธรณ์หรือฎีกา

ให้ศาลที่กล่าวแล้วมีอำนาจที่จะแต่งตั้งศาลอื่นที่เป็นศาลชั้นต้นให้ทำการซักถามหรือตรวจภายในบังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๐๒ หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนได้

มาตรา ๑๖ ถ้าจะต้องทำการซักถาม หรือตรวจ หรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ

(๑) โดยศาลชั้นต้นศาลใด (ศาลที่รับฟ้อง) นอกเขตศาลนั้น (ให้ศาลอื่นทำแทน) หรือ

(๒) (๒.๑) โดยศาลแพ่งหรือศาลอาญา นอกเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีหรือ

(๒.๒) โดยศาลอุทธรณ์หรือฎีกา

ผล ให้ศาลที่กล่าวแล้ว (๒.๑ ศาลแพ่ง ศาลอาญา ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา) มีอำนาจที่จะแต่งตั้งศาลอื่นที่เป็นศาลชั้นต้นให้

ผล ๑. ทำการซักถามหรือตรวจภายในบังคับบัญญัติมาตรา ๑๐๒

ผล ๒. ดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนได้

มาตรา ๑๗ พิจารณาคดีตามลำดับ

มาตรา ๑๗ คดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ

มาตรา ๑๗ คดีที่ได้ยื่นฟ้องไว้ต่อศาลนั้น ให้ศาลดำเนินการไปตามลำดับเลขหมายสำนวนในสารบบความ เว้นแต่ศาลจะกำหนดเป็นอย่างอื่นเมื่อมีเหตุผลพิเศษ

มาตรา ๑๘ ตรวจคำคู่ความ

มาตรา ๑๘ ให้ศาลมีอำนาจที่จะตรวจคำคู่ความที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลได้รับไว้เพื่อยื่นต่อศาล หรือส่งให้แก่คู่ความ หรือบุคคลใด ๆ

ถ้าศาลเห็นว่าคำคู่ความที่ได้ยื่นไว้ดังกล่าวแล้วนั้น อ่านไม่ออกหรืออ่านไม่เข้าใจหรือเขียนฟุ่มเฟือยเกินไป หรือไม่มีรายการ ไม่มีลายมือชื่อ ไม่แนบเอกสารต่าง ๆ ตามที่กฎหมายต้องการ หรือมิได้ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมศาลโดยถูกต้องครบถ้วน ศาลจะมีคำสั่งให้คืนคำคู่ความนั้นไปให้ทำมาใหม่ หรือแก้ไขเพิ่มเติม หรือชำระหรือวางค่าธรรมเนียมศาลให้ถูกต้องครบถ้วน ภายในระยะเวลาและกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ตลอดจนเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้ ถ้ามิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลในระยะเวลาหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ก็ให้มีคำสั่งไม่รับคำคู่ความนั้น

ถ้าศาลเห็นว่าคำคู่ความที่ได้นำมายื่นดังกล่าวข้างต้น มิได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายที่บังคับไว้ นอกจากที่กล่าวมาในวรรคก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเห็นว่าสิทธิของคู่ความหรือบุคคลซึ่งยื่นคำคู่ความนั้นได้ถูกจำกัดห้ามโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องเขตอำนาจศาล ก็ให้ศาลมีคำสั่งไม่รับหรือคืนคำคู่ความนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

ถ้าไม่มีข้อขัดข้องดังกล่าวแล้ว ก็ให้ศาลจัดแจ้งแสดงการรับคำคู่ความนั้นไว้บนคำคู่ความนั้นเองหรือในที่อื่น คำสั่งของศาลที่ไม่รับหรือให้คืนคำคู่ความตามมาตรา นี้ ให้อุทธรณ์และฎีกาได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๗, ๒๒๘ และ ๒๔๗

มาตรา ๑๘ ให้ศาลมีอำนาจที่จะตรวจคำคู่ความที่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลได้รับไว้เพื่อยื่นต่อศาล หรือส่งให้แก่คู่ความ หรือบุคคลใด ๆ

ถ้าศาลเห็นว่าคำคู่ความที่ได้ยื่นไว้ดังนี้

- ๑) อ่านไม่ออก อ่านไม่เข้าใจ เขียนฟุ่มเฟือยเกินไป
- ๒) ไม่มีรายการ ไม่มีลายมือชื่อ ไม่แนบเอกสารต่าง ๆ ตามที่กฎหมายต้องการ
- ๓) มิได้ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมศาลโดยถูกต้องครบถ้วน

ศาลจะมีคำสั่ง

- ๑) ให้คืนคำคู่ความนั้นไปให้ทำมาใหม่
- ๒) แก้ไขเพิ่มเติม
- ๓) ชำระหรือวางค่าธรรมเนียมศาลให้ถูกต้องครบถ้วน

พร้อมทั้งกำหนด ภายในระยะเวลาและกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ตลอดจนเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

กรณีฝ่าฝืนคำสั่ง ถ้ามิได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลในระยะเวลาหรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ก็ให้มีคำสั่งไม่รับคำคู่ความนั้น

ถ้าศาลเห็นว่า

๑) คำคู่ความ ที่ได้นำมายื่นดังกล่าวข้างต้น มิได้เป็นไปตามเงื่อนไขแห่งกฎหมายที่บังคับไว้ (เช่น คำฟ้อง มาตรา ๑(๓) คำให้การ มาตรา ๑(๔) คำร้องสอด คำร้องทั้งหลายที่ตั้งประเด็น ขาดรายละเอียดสำคัญของคำคู่ความประเภทนั้น) นอกจากที่กล่าวมาในวรรคก่อน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หรือ

๒) สิทธิของคู่ความหรือบุคคลซึ่งยื่นคำคู่ความนั้นได้ถูกจำกัดห้ามโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องเขตอำนาจศาล

๓) ให้ศาลมีคำสั่ง

๓.๑) ไม่รับ

๓.๒) คืนคำคู่ความนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

คำสั่งศาล ถ้าไม่มีข้อขัดข้องดังกล่าวแล้ว (ตาม วรรค ๒ และ วรรค ๓) ก็ให้ศาลจัดแจ้งแสดงการรับคำคู่ความนั้นไว้บนคำคู่ความนั้นเองหรือในที่อื่น

การโต้แย้งคำสั่งศาล คำสั่งของศาลที่ไม่รับ (ตาม วรรค ๒ วรรค ๓) หรือให้คืนคำคู่ความ (ตาม วรรค ๒) ให้อุทธรณ์และฎีกาได้ตามมาตรา ๒๒๗, ๒๒๘ และ ๒๔๗

มาตรา ๑๙ ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลเพื่อตกลงกัน

มาตรา ๑๙ ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้คู่ความทุกฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ดี อนึ่งถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง

มาตรา ๑๙ ศาลมีอำนาจสั่งได้ตามที่เห็นสมควรให้

๑) คู่ความทุกฝ่าย หรือ ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาศาลด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าคู่ความนั้น ๆ จะได้มีทนายความว่าต่างแยกต่างอยู่แล้วก็ดี

๒) ถ้าศาลเห็นว่าการที่คู่ความมาศาลด้วยตนเองอาจยังให้เกิดความตกลงหรือการประนีประนอมยอมความดังที่บัญญัติไว้ในมาตราต่อไปนี้ (มาตรา ๒๐ มาตรา ๒๐ ทวิ) ก็ให้ศาลสั่งให้คู่ความมาศาลด้วยตนเอง

มาตรา ๒๐ ศาลมีอำนาจไกล่เกลี่ยให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมยอมความกัน

มาตรา ๒๐ ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลมีอำนาจที่จะไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

มาตรา ๒๐ ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด

ให้ศาลมีอำนาจที่จะ

๑) ไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกัน หรือ

๒) ประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้น

มาตรา ๒๐ ทวิ ดำเนินการลับเพื่อใกล้ชิด

มาตรา ๒๐ ทวิ เพื่อประโยชน์ในการใกล้ชิด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการใกล้ชิดให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการใกล้ชิดของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๐ ทวิ เพื่อประโยชน์ในการใกล้ชิด

๑) ดำเนินการลับเฉพาะต่อหน้าบุคคล

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลจะสั่งให้ดำเนินการเป็นการลับเฉพาะต่อหน้าตัวความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยจะให้มีทนายความอยู่ด้วยหรือไม่ก็ได้

๒) ตั้งผู้ประนีประนอมช่วยใกล้ชิด

เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ ศาลอาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลเป็นผู้ประนีประนอม เพื่อช่วยเหลือศาลในการใกล้ชิดให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน

หลักเกณฑ์และวิธีการในการใกล้ชิดของศาล การแต่งตั้งผู้ประนีประนอม รวมทั้งอำนาจหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

ข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามวรรคสาม เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๒๑ คำขอ คำแถลง

มาตรา ๒๑ มาตรา ๒๑ เมื่อคู่ความฝ่ายใดเสนอคำขอหรือคำแถลงต่อศาล

(๑) ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า คำขอหรือคำแถลงจะต้องทำเป็นคำร้องหรือเป็นหนังสือ ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะยอมรับคำขอหรือคำแถลงที่คู่ความได้ทำในศาลด้วยวาจาได้ แต่ศาลต้องจดข้อความนั้นลงไว้ในรายงาน หรือจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง หรือยื่นคำแถลงเป็นหนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

(๒) ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า คำขออันใดจะทำได้แต่ฝ่ายเดียวห้ามมิให้ศาลทำคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ โดยมีให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ มีโอกาสคัดค้านก่อน แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัด

(๓) ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า คำขออันใดอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ ก่อนออกคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ ได้เว้นแต่ในกรณีที่คำขอนั้นเป็นเรื่องขอหมายเรียกให้ให้การ หรือเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินก่อนคำพิพากษาหรือเพื่อให้ออกหมายบังคับ หรือเพื่อจับหรือกักขังจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(๔) ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่าศาลต้องออกคำสั่งอนุญาตตามคำขอที่ได้เสนอต่อศาลนั้นโดยไม่ต้องทำการไต่สวนแล้ว ก็ให้ศาลมีอำนาจทำการไต่สวนได้ตามที่เห็นสมควรก่อนมีคำสั่งตามคำขอนั้น

ในกรณีเรื่องใดที่ศาลอาจออกคำสั่งได้เองหรือต่อเมื่อคู่ความมีคำขอ ให้ใช้บทบัญญัติอนุมาตรา (๒), (๓) และ

(๔) แห่งมาตรานี้บังคับ

ในกรณีเรื่องใดที่คู่ความไม่มีอำนาจขอให้ศาลมีคำสั่ง แต่หากศาลอาจมีคำสั่งในกรณีเรื่องนั้นได้เอง ให้ศาลมีอำนาจภายในบังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๐๓ และ ๑๘๑ (๒) ที่จะงดฟังคู่ความหรืองดทำการไต่สวนก่อนออกคำสั่งได้

มาตรา ๒๑ เมื่อคู่ความฝ่ายใดเสนอคำขอหรือคำแถลงต่อศาล

(๑) ศาลมีอำนาจฟังด้วยวาจา

ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติว่า คำขอหรือคำแถลงจะต้องทำเป็นคำร้องหรือเป็นหนังสือ ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะยอมรับคำขอหรือคำแถลงที่คู่ความทำได้ทำในศาลด้วยวาจาได้ แต่ศาลต้องจดข้อความนั้นลงไว้ในรายงาน หรือจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายนั้นยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง หรือยื่นคำแถลงเป็นหนังสือก็ได้ แล้วแต่ศาลจะเห็นสมควร

(๒) ศาลให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสคัดค้านก่อนได้ เว้นแต่คำขอฝ่ายเดียว

ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า คำขออันใดจะทำได้แต่ฝ่ายเดียว ห้ามมิให้ศาลทำคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ โดยมีให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ มีโอกาสคัดค้านก่อน แต่ทั้งนี้ ต้องอยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติของประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัด

(๓) แม้เป็นคำขอฝ่ายเดียว ศาลก็มีอำนาจฟังคู่ความอีกฝ่ายก่อน

ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่า คำขออันใดอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียวแล้ว ให้ศาลมีอำนาจที่จะฟังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ ก่อนออกคำสั่งในเรื่องนั้น ๆ ได้ เว้นแต่ในกรณีที่คำขอนั้นเป็นเรื่องขอหมายเรียกให้ให้การ หรือเพื่อยึดหรืออายัดทรัพย์สินก่อนคำพิพากษาหรือเพื่อให้ออกหมายบังคับ หรือเพื่อจับหรือกักขังจำเลยหรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา

(๔) ศาลมีอำนาจไต่สวน

ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ว่าศาลต้องออกคำสั่งอนุญาตตามคำขอที่ได้เสนอต่อศาลนั้นโดยไม่ต้องทำการไต่สวนแล้ว ก็ให้ศาลมีอำนาจทำการไต่สวนได้ตามที่เห็นสมควรก่อนมีคำสั่งตามคำขอนั้น

ในกรณีเรื่องใดที่ศาลอาจออกคำสั่งได้เองหรือต่อเมื่อคู่ความมีคำขอ ให้ใช้บทบัญญัติอนุมาตรา (๒), (๓) และ (๔) แห่งมาตรานี้บังคับ

ในกรณีเรื่องใดที่คู่ความไม่มีอำนาจขอให้ศาลมีคำสั่ง แต่หากศาลอาจมีคำสั่งในกรณีเรื่องนั้นได้เอง ให้ศาลมีอำนาจภายในบังคับมาตรา ๑๐๓ และ ๑๘๑ (๒) ที่จะงดฟังคู่ความหรืองดทำการไต่สวนก่อนออกคำสั่งได้

มาตรา ๒๒ กำหนดกำหนดเวลาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๒๒ กำหนดระยะเวลาทั้งปวงไม่ว่าที่กฎหมายกำหนดไว้หรือที่ศาลเป็นผู้กำหนดก็ดี เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้น ให้ศาลคำนวณตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลา

มาตรา ๒๒

๑) กำหนดระยะเวลาทั้งปวงที่

๑.๑) กฎหมายกำหนดไว้หรือ

๑.๒) ศาลเป็นผู้กำหนด

๒) เพื่อให้ดำเนิน หรือ มิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้น

ผล ให้ศาลคำนวณตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยระยะเวลา **เรื่องระยะเวลา ต้องบังคับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๑ ถึง มาตรา ๑๙๓/๘**

มาตรา ๑๙๓/๔ ในทางคดีความ ในทางราชการ หรือทางธุรกิจการค้าและอุตสาหกรรม วัน หมายความว่า เวลาทำการตามที่ได้กำหนดขึ้นโดยกฎหมาย คำสั่งศาล หรือระเบียบข้อบังคับ หรือเวลาทำการตามปกติของกิจการนั้น แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๙๓/๗ ถ้ามีการขยายระยะเวลาออกไปโดยมิได้มีการกำหนดวันเริ่มต้นแห่งระยะเวลาที่ขยายออกไป ให้นับวันที่ต่อจากวันสุดท้ายของระยะเวลาเดิมเป็นวันเริ่มต้น

มาตรา ๑๙๓/๘ ถ้าวันสุดท้ายของระยะเวลาเป็นวันหยุดทำการตามประกาศเป็นทางการหรือตามประเพณี ให้นับวันที่เริ่มทำการใหม่ต่อจากวันที่หยุดทำการนั้นเป็นวันสุดท้ายของระยะเวลา

หมายเหตุ หากระยะเวลานั้นเป็นอายุความ ต้องบังคับตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๑๑

มาตรา ๑๙๓/๑๑ อายุความที่กฎหมายกำหนดไว้วันนั้น คู่กรณีจะตกลงกันให้งดใช้หรือขยายออกหรือยื่นเข้าไม่ได้

อายุความสะดุดหยุดลง

มาตรา ๑๙๓/๑๔ อายุความย่อมสะดุดหยุดลงในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ลูกหนี้รับสภาพหนี้ต่อเจ้าหนี้ตามสิทธิเรียกร้องโดยทำเป็นหนังสือรับสภาพหนี้ให้ ชำระหนี้ให้บางส่วน ชำระดอกเบี้ย ให้ประกัน หรือกระทำการใด ๆ อันปราศจากข้อสงสัยแสดงให้เห็นเป็นปริยายว่ายอมรับสภาพหนี้ตามสิทธิเรียกร้อง

(๒) เจ้าหนี้ได้ฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้

(๓) เจ้าหนี้ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ในคดีล้มละลาย

(๔) เจ้าหนี้ได้มอบข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการพิจารณา

(๕) เจ้าหนี้ได้กระทำการอื่นใดอันมีผลเป็นอย่างเดียวกันกับการฟ้องคดี

มาตรา ๑๙๓/๑๕ เมื่ออายุความสะดุดหยุดลงแล้ว ระยะเวลาที่ล่วงไปก่อนนั้นไม่นับเข้าในอายุความ เมื่อเหตุที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงสิ้นสุดเวลาใด ให้เริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น

มาตรา ๑๙๓/๑๗ ในกรณีที่อายุความสะดุดหยุดลงเพราะเหตุตามมาตรา ๑๙๓/๑๔ (๒) หากคดีนั้นได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกคำฟ้อง หรือคดีเสร็จไปโดยการจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง หรือทิ้งฟ้อง ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง

ในกรณีที่คดีนั้นศาลไม่รับหรือคืนหรือให้ยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาล หรือศาลให้ยกคำฟ้อง โดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะฟ้องใหม่ และปรากฏว่าอายุความครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณา หรือจะครบกำหนดภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้เจ้าหนี้มีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด

มาตรา ๒๓ การยื่น ขยายเวลา

มาตรา ๒๓ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือมีคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือย่นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการ

วิธีพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้นแต่การขยายหรือย่นเวลาเช่นว่านี้ให้พึงทำได้ต่อเมื่อมีพฤติการณ์พิเศษ และศาลได้มีคำสั่งหรือคู่ความมีคำขอขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลานั้น เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย

๑) เมื่อ

๑.๑) ศาลเห็นสมควร หรือ

๑.๒) คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง

๒) ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่ง “ขยาย” หรือ “ย่น” ระยะเวลา

๓) เป็นเวลา

๓.๑) ตามที่กำหนดไว้ในปวิพ. หรือ

๓.๒) ตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือ

๓.๓) ตามระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น

๔) เพื่อ “ให้ดำเนิน” หรือ “มิให้ดำเนิน” กระบวนวิธีพิจารณาใด ๆ

๕) การขยายหรือย่นเวลา

๕.๑) ขอมมา “ก่อน” สิ้นระยะเวลานั้น ทำได้ต่อเมื่อ “มีพฤติการณ์พิเศษ” และ ศาลได้ “มีคำสั่ง” หรือ คู่ความ “มีคำขอขึ้นมาก่อนสิ้นระยะเวลานั้น” (ไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุสุดวิสัยก็ได้)

๕.๒) ขอมมา “หลัง” สิ้นระยะเวลา (หลังพ้น / หลังครบ กำหนดเวลา) ต้องมี “พฤติการณ์พิเศษ” และ “มีเหตุสุดวิสัย”

มาตรา ๒๔ ขีขาดเบื้องต้นในปัญหาข้อกฎหมาย

มาตรา ๒๔ เมื่อคู่ความฝ่ายใดยกปัญหาข้อกฎหมายขึ้นอ้าง ซึ่งถ้าหากได้วินิจฉัยให้เป็นคุณแก่ฝ่ายนั้นแล้ว จะไม่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อไปอีก หรือไม่ต้องพิจารณาประเด็นสำคัญแห่งคดีบางข้อ หรือถึงแม้จะ ดำเนินการพิจารณาประเด็นข้อสำคัญแห่งคดีไป ก็ไม่ทำให้ได้ความชัดเจนอีกแล้ว เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้มีผลว่าก่อนดำเนินการพิจารณาต่อไป ศาลจะได้ พิจารณาปัญหาข้อกฎหมายเช่นว่านี้แล้ววินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหานั้น

ถ้าศาลเห็นว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดเช่นว่านี้จะทำให้คดีเสร็จไปได้ทั้งเรื่องหรือเฉพาะแต่ประเด็นแห่งคดีบางข้อ ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาที่กล่าวแล้วและพิพากษาคดีเรื่องนั้นหรือเฉพาะแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องไปโดยคำ พิพากษาหรือคำสั่งฉบับเดียวกันก็ได้

คำสั่งใด ๆ ของศาลที่ได้ออกตามมาตรา นี้ ให้อุทธรณ์และฎีกาได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๗, ๒๒๘ และ ๒๔๗

๑) เมื่อคู่ความฝ่ายใดยกปัญหาข้อกฎหมายขึ้นอ้าง

๒) ถ้าหากได้วินิจฉัยให้เป็นคุณแก่ฝ่ายนั้น (ฝ่ายที่ยกขึ้นอ้าง) แล้ว

๓) หากวินิจฉัยแล้วจะมีผล

๓.๑) จะไม่ต้องมีการพิจารณาคดีต่อไปอีก หรือ

๓.๒) ไม่ต้องพิจารณาประเด็นสำคัญแห่งคดีบางข้อ หรือ

๓.๓) ถึงแม้จะดำเนินการพิจารณาประเด็นข้อสำคัญแห่งคดีไป ก็ไม่ทำให้ได้ความชัดเจนอีกแล้ว

๔) เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ

๕) ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งให้มีผลว่าก่อนดำเนินการพิจารณาต่อไป ศาลจะได้พิจารณาปัญหาข้อ กฎหมายเช่นว่านี้แล้ววินิจฉัยชี้ขาดเบื้องต้นในปัญหานั้น

ถ้าศาลเห็นว่าคำวินิจฉัยชี้ขาดจะทำให้คดีเสร็จไปได้ทั้งเรื่องหรือเฉพาะแต่ประเด็นแห่งคดีบางข้อ ศาลจะวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาที่กล่าวแล้ว และ พิพากษาคดีเรื่องนั้น หรือ เฉพาะแต่ประเด็นที่เกี่ยวข้องไปโดยคำพิพากษาหรือคำสั่งฉบับเดียวกันก็ได้

คำสั่งใด ๆ ของศาลที่ได้ออกตามมาตรา นี้ ให้อุทธรณ์และฎีกาได้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๗, ๒๒๘ และ ๒๔๗

มาตรา ๒๕ ให้ศาลมีคำสั่งเกี่ยวกับคำร้องขอคุ้มครองสิทธิของคู่ความ หรือคำร้องขอบังคับคดี

มาตรา ๒๕ ถ้าคู่ความฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลสั่งกำหนดวิธีการอย่างใด ๆ ที่บัญญัติไว้ในภาค ๔ เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือยกคำขอนั้นเสียโดยไม่ชักช้า

ถ้าในเวลาที่ยื่นคำขอนั้นศาลจะชี้ขาดคดีได้อยู่แล้ว ศาลจะวินิจฉัยคำขอนั้นในคำพิพากษา หรือในคำสั่งชี้ขาดคดีก็ได้

๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลสั่งกำหนดวิธีการอย่างใด ๆ ที่บัญญัติไว้ในภาค ๔

๑.๑) เพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือ

๑.๒) เพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๒) หลัก ให้ศาลมีคำสั่งโดยไม่ชักช้า

ก) อนุญาต หรือ

ข) ยกคำขอนั้นเสีย

ข้อยกเว้น

ถ้าในเวลาที่ยื่นคำขอนั้นศาลจะชี้ขาดคดีได้อยู่แล้ว

ผล ศาลจะวินิจฉัยคำขอนั้นในคำพิพากษา หรือในคำสั่งชี้ขาดคดีก็ได้

มาตรา ๒๖ ให้จัดข้อถาม คำสั่ง ข้อคัดค้านและสภาพการคัดค้านในรายงานกระบวนการพิจารณา

มาตรา ๒๖ ถ้าศาลได้ตั้งข้อถาม หรือออกคำสั่งหรือชี้ขาดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีเรื่องนั้นคัดค้านข้อถามหรือคำสั่งหรือคำชี้ขาดนั้นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลจัดข้อถามหรือคำสั่งหรือคำชี้ขาดที่ถูกคัดค้านและสภาพแห่งการคัดค้านลงไว้ในรายงาน แต่ส่วนเหตุผลที่ผู้คัดค้านยกขึ้นอ้างอิงนั้น ให้ศาลใช้ดุลพินิจจดลงไว้ในรายงาน หรือกำหนดให้คู่ความฝ่ายที่คัดค้านยื่นคำแถลงเป็นหนังสือเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๒๖

๑) ถ้าศาลได้ตั้งข้อถาม หรือออกคำสั่งหรือชี้ขาดเกี่ยวกับการดำเนินคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และ

๒) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีเรื่องนั้นคัดค้านข้อถามหรือคำสั่งหรือคำชี้ขาดนั้นว่าไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๓) ก่อนที่ศาลจะดำเนินคดีต่อไป

ผล

๑) ให้ศาลจดข้อถามหรือคำสั่งหรือคำชี้ขาดที่ถูกคัดค้านและสภาพแห่งการคัดค้านลงไว้ในรายงาน

๒) แต่ส่วนเหตุผลที่ผู้คัดค้านยกขึ้นอ้างอิงนั้น

- ๒.๑) ให้ศาลใช้ดุลพินิจตกลงไว้ในรายงาน หรือ
 ๒.๒) กำหนดให้คู่ความฝ่ายที่คัดค้านยื่นคำแถลงเป็นหนังสือเพื่อรวมไว้ในสำนวน

มาตรา ๒๗ การเพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบ

มาตรา ๒๗ ในกรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ในข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่องการเขียน และการยื่นหรือการส่ง คำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ หรือในการพิจารณาคดี การพิจารณาพยานหลักฐาน หรือการบังคับคดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มิได้ปฏิบัติเช่นนั้นยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือสั่งแก้ไขหรือมีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ศาลเห็นสมควร

ข้อคัดค้านเรื่องผิดระเบียบนั้น คู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่าแปดวันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น แต่ทั้งนี้คู่ความฝ่ายนั้นต้องมีได้ดำเนินการอันใดขึ้นใหม่หลังจากที่ได้ทราบเรื่องผิดระเบียบแล้ว หรือต้องมีได้ให้สัตยาบันแก่การผิดระเบียบนั้น ๆ

ถ้าศาลสั่งให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบใด ๆ อันมิใช่เรื่องที่คู่ความละเลยไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้นภายในระยะเวลาซึ่งกฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ เพียงเท่านั้นไม่เป็นการตัดสิทธิคู่ความฝ่ายนั้นในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับ

๑) กรณีที่มิได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งปวิพ.นี้ใน

- ๑.๑) ข้อที่มุ่งหมายจะยังให้การเป็นไปด้วยความยุติธรรม หรือ
 ๑.๒) ข้อที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนในเรื่อง

๒) เรื่อง

- ๒.๑) การเขียน และการยื่น หรือ
 ๒.๒) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่น ๆ หรือ
 ๒.๓) การพิจารณาคดี
 ๒.๔) การพิจารณาพยานหลักฐาน หรือ
 ๒.๕) การบังคับคดี

๓) เมื่อ ก) ศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความฝ่ายที่เสียหายเนื่องจากการที่มิได้ปฏิบัติเช่นนั้นยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง

๔) ศาลมีอำนาจที่จะสั่ง

- ๔.๑) ให้เพิกถอนการพิจารณาที่ผิดระเบียบนั้นเสียทั้งหมดหรือบางส่วน หรือ
 ๔.๒) สั่งแก้ไข หรือ
 ๔.๓) มีคำสั่งในเรื่องนั้นอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามที่ศาลเห็นสมควร

๑) ข้อคัดค้านเรื่องผิดระเบียบนั้น คู่ความฝ่ายที่เสียหายอาจยกขึ้นกล่าวได้

๒) ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา แต่ต้องไม่ช้ากว่า ๘ วันนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นได้ทราบข้อความหรือพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น

๓) คู่ความฝ่ายนั้น

- ๓.๑) ต้องมีได้ดำเนินการอันใดขึ้นใหม่หลังจากที่ได้ทราบเรื่องผิดระเบียบแล้ว หรือ

๓.๒) ต้องมีได้ให้สัตยาบันแก่การผิดระเบียบนั้น ๆ

ถ้าศาลสั่งให้เพิกถอนกระบวนการพิจารณาที่ผิดระเบียบใด ๆ อันมิใช่เรื่องที่คุณค่าความละเอียดไม่ดำเนินกระบวนการพิจารณาเรื่องนั้นภายในระยะเวลาซึ่งกฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ เพียงเท่านั้นไม่เป็นการตัดสิทธิคุณค่าความฝายนั้น ในอันที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ๆ ใหม่ให้ถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับ

มาตรา ๒๘ ขอรวมพิจารณาคดี

มาตรา ๒๘ ถ้ามีคดีหลายเรื่องค้างพิจารณาอยู่ในศาลเดียวกันหรือในศาลชั้นต้นสองศาลต่างกัน และคู่ความทั้งหมด หรือแต่บางฝ่ายเป็นคู่ความรายเดียวกัน กับทั้งการพิจารณาคดีเหล่านั้น ถ้าได้รวมกันแล้ว จะเป็นการสะดวก หากศาลนั้นหรือศาลหนึ่งศาลใดเหล่านั้นเห็นสมควรให้พิจารณาคดีรวมกัน หรือหากคู่ความทั้งหมดหรือแต่บางฝ่ายมีคำขอให้พิจารณาคดีรวมกันโดยแถลงไว้ในคำให้การหรือทำเป็นคำร้องไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายแห่งคดีนั้น ๆ แล้ว ถ้าศาลเป็นที่พอใจว่า คดีเหล่านั้นเกี่ยวเนื่องกัน ก็ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้พิจารณาคดีเหล่านั้นรวมกัน

ถ้าจะโอนคดีมาจากอีกศาลหนึ่งหรือโอนคดีไปยังอีกศาลหนึ่งที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ศาลจะมีคำสั่งก่อนที่ได้รับความยินยอมของอีกศาลหนึ่งนั้นไม่ได้ แต่ถ้าศาลที่จะรับโอนคดีไม่ยินยอม ก็ให้ศาลที่จะโอนคดีนั้นส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

๑) ถ้ามีคดีหลายเรื่อง ค้างพิจารณาอยู่ในศาลเดียวกันหรือในศาลชั้นต้นสองศาลต่างกัน

๒) คู่ความทั้งหมด หรือแต่บางฝ่ายเป็นคู่ความรายเดียวกัน

๓) เหตุผลในการขอ “การพิจารณาคดีเหล่านั้น ถ้าได้รวมกันแล้ว จะเป็นการสะดวก”

๔) ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้พิจารณาคดีเหล่านั้นรวมกันหาก

๔.๑) ศาลนั้นหรือศาลหนึ่งศาลใดเหล่านั้น (ศาลสั่งเอง) “เห็นสมควรให้พิจารณาคดีรวมกัน” หรือ

๔.๒) หากคู่ความทั้งหมดหรือแต่บางฝ่าย (คู่ความขอ) “เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายแห่งคดีนั้น ๆ แล้ว ถ้าศาล (ที่รับคำร้อง) เป็นที่พอใจว่า คดีเหล่านั้นเกี่ยวเนื่องกัน”

๔.๒.๑) คำขอให้พิจารณาคดีรวมกันโดยแถลงไว้ในคำให้การ หรือ

๔.๒.๒) ทำเป็นคำร้อง ไม่ว่าในเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

๑) ถ้าจะโอน

๑.๑) โอนคดีมาจากอีกศาลหนึ่ง หรือ

๑.๒) โอนคดีไปยังอีกศาลหนึ่งที่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น

๒) ศาล (ที่รับคำร้อง) จะมีคำสั่ง (ให้โอน) ก่อนที่ได้รับความยินยอมของอีกศาลหนึ่งนั้นไม่ได้ (ถ้าศาลที่จะรับโอนยินยอม ก็โอนไปได้)

๓) แต่ถ้าศาลที่จะรับโอนคดีไม่ยินยอม ก็ให้ศาลที่จะโอนคดีนั้นส่งเรื่องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ชี้ขาด คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๙ ขอแยกพิจารณาคดี

มาตรา ๒๙ ถ้าคดีที่ฟ้องกันนั้นมีข้อหาหลายข้อด้วยกันและศาลเห็นว่าข้อหาข้อหนึ่งข้อใดเหล่านั้นมิได้เกี่ยวข้องกันกับข้ออื่น ๆ เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความผู้มีส่วนได้เสียได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องให้ศาลมีคำสั่งให้แยกคดีเสียโดยเร็ว ถ้าโจทก์ประสงค์จะให้พิจารณาข้อหาเช่นว่านั้นต่อไป ก็ให้ศาลดำเนินการ

พิจารณาคดีไปเสมือนหนึ่งว่าเป็นคดีอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก โดยมีเงื่อนไขที่ศาลจะกำหนดไว้ตามที่เห็นสมควร
 ถ้าคดีที่ฟ้องกันนั้นมีข้อหาหลายข้อ และศาลเห็นว่าหากแยกพิจารณาข้อหาทั้งหมดหรือข้อใดข้อหนึ่งออกจากกันแล้ว จะทำให้การพิจารณาข้อหาเหล่านั้นสะดวก ไม่ว่าจะเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความผู้มีส่วนได้เสียยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง และเมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งแยกข้อหาเหล่านั้นทั้งหมดหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่งออกพิจารณาต่างหากเป็นเรื่อง ๆ ไป

๑) คดีที่ฟ้องกันนั้นมีข้อหาหลายข้อด้วยกัน และ ศาลเห็นว่า ข้อหาข้อหนึ่งข้อใดเหล่านั้นมิได้เกี่ยวข้องกับข้ออื่น ๆ

๒) เมื่อ ก) ศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความผู้มีส่วนได้เสียได้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง

ผล ศาลมีคำสั่งให้แยกคดีเสียโดยเร็ว

(การปฏิบัติ ถ้าโจทก์ประสงค์จะให้พิจารณาข้อหาเช่นว่านั้นต่อไป ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีไปเสมือนหนึ่งว่าเป็นคดีอีกเรื่องหนึ่งต่างหาก โดยมีเงื่อนไขที่ศาลจะกำหนดไว้ตามที่เห็นสมควร)

๑) ถ้าคดีที่ฟ้องกันนั้นมีข้อหาหลายข้อ (ข้อหาเหล่านั้นเกี่ยวข้องกัน) และศาลเห็นว่า หากแยกพิจารณาข้อหาทั้งหมดหรือข้อใดข้อหนึ่งออกจากกันแล้ว จะทำให้การพิจารณาข้อหาเหล่านั้นสะดวก

๒) ไม่ว่าจะเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

๓) เมื่อ ก) ศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความผู้มีส่วนได้เสีย ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง และ เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายแล้ว

ผล ศาลมีอำนาจสั่งแยกข้อหาเหล่านั้นทั้งหมดหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่งออกพิจารณาต่างหากเป็นเรื่อง ๆ ไป

ละเมิดอำนาจศาล

ละเมิดอำนาจ เป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจศาลออกข้อกำหนด เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว คู่กรณีให้ผู้ใดก่อกวนศาลในการพิจารณาพิพากษาคดี และให้อำนาจศาลในการพิจารณาสั่งลงโทษ

มาตรา ๓๐ ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว

มาตรา ๓๐ ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว อำนาจเช่นว่านี้ ให้รวมถึงการสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญ หรือในทางประวิงให้ชักช้าหรือในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร

๑) ให้ศาลมีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือแก่บุคคลภายนอกที่อยู่ต่อหน้าศาลตามที่เห็นจำเป็น เพื่อรักษาความเรียบร้อยในบริเวณศาล และเพื่อให้กระบวนการพิจารณาดำเนินไปตามเที่ยงธรรมและรวดเร็ว

๒) ศาลมีอำนาจสั่งห้ามคู่ความมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณา

๒.๑) ในทางก่อความรำคาญ หรือ

๒.๒) ในทางประวิงให้ชักช้า หรือ

๒.๓) ในทางฟุ่มเฟือยเกินสมควร

มาตรา ๓๑ การกระทำที่เป็นละเมิดอำนาจศาล

มาตรา ๓๑ ผู้ใดกระทำการอย่างใด ๆ ดังกล่าวต่อไปนี้ ให้ถือว่ากระทำผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(๑) ขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา ๓๐ อันว่าด้วยการรักษาความเรียบร้อย หรือประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

(๒) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๑๕๖/๑ แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

(๓) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้วจงใจไปเสียให้พ้น หรือหาทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น

(๔) ตรวจเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ หรือคัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไปโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ มาตรา ๕๔

(๕) ขัดขึ้นไม่มาศาล เมื่อศาลได้มีคำสั่งตามมาตรา ๑๙ หรือมีหมายเรียกตามมาตรา ๒๗๗

๑) ขัดขึ้นไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของศาลตามมาตรา ๓๐ (มาตรา ๓๐) อันว่าด้วย

๑.๑) การรักษาความเรียบร้อย หรือ

๑.๒) ประพฤติตนไม่เรียบร้อยในบริเวณศาล

๒) เมื่อได้มีคำร้องและได้รับอนุญาตจากศาลให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๑๕๖/๑ แล้ว ปรากฏว่าได้แสดงข้อเท็จจริงหรือเสนอพยานหลักฐานอันเป็นเท็จต่อศาลในการไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

๓) เมื่อรู้ว่าจะมีการส่งคำคู่ความหรือส่งเอกสารอื่น ๆ ถึงตน แล้ว

ก) จงใจไปเสียให้พ้น หรือ

- ข) หากทางหลีกเลี่ยงที่จะไม่รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นโดยสถานอื่น
- ๔) ตรวจสอบเอกสารหรือคัดสำเนา ฝ่าฝืน มาตรา ๕๔
- ๔.๑) ตรวจสอบเอกสารทั้งหมด หรือฉบับใดฉบับหนึ่ง ซึ่งอยู่ในสำนวนความ โดยฝ่าฝืน มาตรา ๕๔ หรือ
- ๔.๒) คัดเอาสำเนาเอกสารเหล่านั้นไป โดยฝ่าฝืนต่อ มาตรา ๕๔
- ๕) ชัดขึ้นไม่มาศาล เมื่อศาลได้ ก) มีคำสั่งตาม มาตรา ๑๙ หรือ
- ข) มีหมายเรียกถูกหนีตามคำพิพากษาหรือบุคคลอื่นตาม มาตรา ๒๗๗
- (และผิด ปอ.มาตรา ๑๗๐ ผู้ใดขัดขึ้นหมายหรือคำสั่งของศาลให้มาให้ถ้อยคำ ให้มาเบิกความ หรือส่งทรัพย์สินหรือเอกสารใดในการพิจารณาคดี ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน หรือปรับไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

มาตรา ๓๒ การละเมิดอำนาจศาลของผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน

มาตรา ๓๒ ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน ไม่ว่าบุคคลเหล่านั้นจะรับรู้ถึงซึ่งข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้นหรือไม่ ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างดังจะกล่าวต่อไปนี้

(๑) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้นได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผยข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมอื่น ๆ แห่งคดี หรือกระบวนการพิจารณาใด ๆ แห่งคดี ซึ่งเพื่อความเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผยหรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

(๒) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงคฺจะให้มีอิทธิพลเหนือความรู้สึกของประชาชน หรือเหนือศาลหรือเหนือคู่ความหรือเหนือพยานแห่งคดีซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป เช่น

- ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ
- ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนการพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ
- ค. เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ
- ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ
- เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะหฺ์ศัพท์ทั้งปวงในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช ๒๔๗๖ มาใช้บังคับ

๑) ผู้ใดเป็นผู้ประพันธ์ บรรณาธิการ หรือผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์อันออกโฆษณาต่อประชาชน

๒) ไม่ว่าบุคคลตามข้อ ๑) เหล่านี้จะรับรู้ถึงซึ่งข้อความหรือการออกโฆษณาแห่งหนังสือพิมพ์ หรือสิ่งพิมพ์เช่นว่านั้นหรือไม่

๓) ให้ถือว่าได้กระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลในกรณีอย่างใดอย่างหนึ่งในสองอย่างดังจะกล่าวต่อไปนี้

๓.๑.๑) เพื่อความเหมาะสมหรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ศาลได้มีคำสั่งห้ามการออกโฆษณาสิ่งเหล่านั้น ไม่ว่าโดยวิธีเพียงแต่สั่งให้พิจารณาโดยไม่เปิดเผยหรือโดยวิธีห้ามการออกโฆษณาโดยชัดแจ้ง

๓.๑.๒) ไม่ว่าเวลาใด ๆ

๓.๑.๓) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นอันเป็นการเปิดเผย

ก) ข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์อื่น ๆ แห่งคดี หรือ

ข) กระบวนพิจารณาใด ๆ แห่งคดี

๓.๒.๑) ถ้าหนังสือพิมพ์หรือสิ่งพิมพ์

๓.๒.๒) ในระหว่างการพิจารณาแห่งคดีไปจนมีคำพิพากษาเป็นที่สุด

๓.๒.๓) ได้กล่าวหรือแสดงไม่ว่าโดยวิธีใด ๆ ซึ่งข้อความหรือความเห็นโดยประสงค์จะให้มิอทธิพลเหนือ (๑) ความรู้สึกของประชาชน หรือ (๒) ศาล หรือ (๓) คู่ความ หรือ (๔) พยานแห่งคดี ซึ่งพอเห็นได้ว่าจะทำให้การพิจารณาคดีเสียความยุติธรรมไป

ก. เป็นการแสดงผิดจากข้อเท็จจริงแห่งคดี หรือ

ข. เป็นรายงานหรือย่อเรื่องหรือวิภาค ซึ่งกระบวนพิจารณาแห่งคดีอย่างไม่เป็นกลางและไม่ถูกต้อง หรือ

ค. (๑) เป็นการวิภาคโดยไม่เป็นธรรม ซึ่งการดำเนินคดีของคู่ความ หรือคำพยานหลักฐาน หรือนิสัยความประพฤติของคู่ความหรือพยาน

(๒) รวมทั้งการแถลงข้อความอันเป็นการเสื่อมเสียต่อชื่อเสียงของคู่ความหรือพยาน แม้ถึงว่าข้อความเหล่านั้นจะเป็นความจริง หรือ

ง. เป็นการชักจูงให้เกิดมีคำพยานเท็จ

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้นำวิเคราะห์ศัพท์ มาตรา ๔ พรบ.การพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๗๖ มาใช้บังคับ

มาตรา ๓๓ ศาลมีอำนาจสั่งลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล

มาตรา ๓๓ ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้นให้จำคุกได้ไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลใด

๒) ให้ศาลนั้นมีอำนาจสั่งลงโทษโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง หรือทั้งสองวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(ก) ไล่ออกจากบริเวณศาล หรือ

(ข) ให้ลงโทษจำคุก หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ

(ก) การไล่ออกจากบริเวณศาลนั้นให้กระทำได้

(ก.๑) ระยะเวลา

(ก.๑.๑) ชั่วระยะเวลาที่ศาลนั่งพิจารณา หรือ

(ก.๑.๒) ภายในระยะเวลาใด ๆ ก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

(ก.๒) เมื่อจำเป็นจะเรียกให้ตำรวจช่วยจัดการก็ได้

(ข) ในกรณีกำหนดโทษจำคุกและปรับนั้น

(ข.๑) ให้จำคุกได้ไม่เกิน ๖ เดือน หรือ

(ข.๒) ปรับไม่เกิน ๕๐๐ บาท

มาตรา ๓๔ ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งในต่างประเทศ

มาตรา ๓๔ ถ้าจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งเรื่องหรือแต่บางส่วน โดยทางอาศัยหรือโดยร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ เมื่อไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้สำหรับเรื่องนั้นแล้ว ให้ศาลปฏิบัติตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ

ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศ ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งตามข้อตกลงระหว่างประเทศนั้น แต่ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศ ศาลจะดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีแพ่งตามมาตรา ๓๔ กล่าวคือ ศาลจะปฏิบัติตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ

๑) ถ้าจะต้องดำเนินกระบวนการพิจารณา

๑.๑) ทั้งเรื่อง หรือ

๑.๒) แต่บางส่วน

๒) ดำเนินกระบวนการพิจารณา

๒.๑) โดยทางอาศัย (เจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ) หรือ

๒.๒) โดยร้องขอต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองต่างประเทศ

๓) เงื่อนไข

๓.๑) เมื่อไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือ

๓.๒) ไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้สำหรับเรื่องนั้นแล้ว

ผล ให้ศาลปฏิบัติตามหลักทั่วไปแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ

มาตรา ๓๔/๑ ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับคดี

มาตรา ๓๔/๑ เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมหรือเพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการฟ้องคดี การสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐานการวินิจฉัยคดี ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ตามความจำเป็น

ข้อกำหนดตามวรรคหนึ่งเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ประธานศาลฎีกาออกข้อกำหนดเกี่ยวกับคดีเพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมหรือเพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท

เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรมหรือเพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท ให้ประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดเกี่ยวกับ

๑) การฟ้องคดี

๒) การสืบพยานและการรับฟังพยานหลักฐาน

๓) การวินิจฉัยคดี

๔) ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ตามความจำเป็น

ข้อกำหนดเมื่อประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

การนั่งพิจารณา

การนั่งพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยในห้องพิจารณาของศาล ตามวันและเวลาราชการ โดยพิจารณาคดีต่อเนื่องติดต่อกันโดยไม่เลื่อนคดีไปพิจารณาวันอื่น เพื่อให้พิจารณาคดีเสร็จโดยเร็ว และในกรณีที่มีเหตุจำเป็นศาลอาจนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น หรือนั่งพิจารณานอกวันและเวลาราชการก็ได้

การเลื่อนคดีไปพิจารณาในวันอื่นจำทำได้เมื่อมีเหตุจำเป็น

มาตรา ๓๕ การนั่งพิจารณาในวันเวลาทำการ

มาตรา ๓๕ ถ้าประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น การนั่งพิจารณาคดีที่ยื่นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้นในวันที่ศาลเปิดทำการและตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ แต่ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินหรือเป็นการจำเป็นศาลจะมีคำสั่งกำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น หรือในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ ก็ได้ ให้ผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานศาลซึ่งปฏิบัติงานในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ นอกเวลาทำการปกติได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีในศาล ตามวันเวลาราชการ แต่กรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ศาลอาจพิจารณาคดี ณ สถานที่อื่น และนอกเวลาราชการก็ได้ กรณีที่มีการพิจารณานอกเวลาทำการราชการ ผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานศาลซึ่งปฏิบัติงานในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ นอกเวลาทำการปกติได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

หลัก

๑) การนั่งพิจารณาคดีที่ยื่นไว้ต่อศาลใดจะต้องกระทำในศาลนั้น

๒) ต้องพิจารณา ในวันที่ศาลเปิดทำการ (จันทร์ ถึง ศุกร์) และตามเวลาทำงานที่ศาลได้กำหนดไว้ (เวลาราชการ ๘.๓๐-๑๖.๓๐ น.) แต่

๒.๑) ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน หรือ

๒.๒) เป็นการจำเป็น

ผล หากเข้าเงื่อนไข ๑) และ ๒) ศาลอาจมีคำสั่ง

กำหนดการนั่งพิจารณา ณ สถานที่อื่น (ศาลอื่น หรือ สถานที่ใดๆ ที่มีใช้ในศาลที่ยื่นฟ้องไว้) หรือ

ในวันหยุดงาน หรือในเวลาใด ๆ ก็ได้ (นอกเวลาราชการ)

ให้ผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานศาลซึ่งปฏิบัติงานได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษ ตามระเบียบที่กระทรวงยุติธรรมกำหนด โดยได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงการคลัง

มาตรา ๓๖ การนั่งพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

มาตรา ๓๖ การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย เว้นแต่

(๑) ในคดีเรื่องใดที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในศาล เมื่อศาลได้ขับไล่คู่ความฝ่ายใดออกไปเสียจากบริเวณศาลโดยที่ประพฤติไม่สมควร ศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อไปลับหลังคู่ความฝ่ายนั้นก็ได้

(๒) ในคดีเรื่องใด เพื่อความเหมาะสม หรือเพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์ ถ้าศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริง หรือพฤติการณ์ต่าง ๆ ทั้งหมด หรือแต่บางส่วนแห่งคดีซึ่งปรากฏจากคำคู่ความหรือคำแถลงการณ์ของคู่ความหรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้วศาลจะมีคำสั่งดังต่อไปนี้ก็ได้

(ก) ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย หรือ

(ข) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เช่นว่านั้น

ในบรรดาคดีทั้งปวงที่ฟ้องขอหย่าหรือฟ้องชายชู้หรือฟ้องให้รับรองบุตร ให้ศาลห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งตามอนุมาตรา (๒) นี้หรือไม่ คำสั่งหรือคำพิพากษาชี้ขาดคดีของศาลนั้น ต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย และมีให้ถือว่า การออกโฆษณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแห่งคำพิพากษานั้นหรือย่อเรื่องแห่งคำพิพากษาโดยเป็นกลางและถูกต้องนั้น เป็นผิดกฎหมาย

หลักศาลต้องพิจารณาโดยเปิดเผย ทั้งนี้ศาลอาจพิจารณาคดีเป็นการไม่เปิดเผยได้ เช่น มีเหตุจำเป็นเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย เรื่องความเหมาะสม คู่ครองสาธารณประโยชน์ หรือตามที่ศาลเห็นสมควร

กรณี que การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ศาลอนุญาตให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณาได้

กรณีที่พิจารณาคดีโดยไม่เปิดเผย ศาลจะไม่อนุญาตให้ประชาชนเข้าฟังการพิจารณา แต่ในการพิพากษาศาลจะเปิดเผยคำพิพากษาได้

หลัก

การนั่งพิจารณาคดีจะต้องกระทำในศาลต่อหน้าคู่ความที่มาศาลและโดยเปิดเผย

ข้อยกเว้น

การพิจารณาที่มีได้ทำในศาลต่อหน้าคู่ความโดยเปิดเผย

๑) ในคดีเรื่องใดที่มีความจำเป็นเพื่อรักษาความเรียบร้อยในศาล

เมื่อศาลได้ขับไล่คู่ความฝ่ายใดออกไปเสียจากบริเวณศาลโดยที่ประพฤติไม่สมควร ตามปวิพ.มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ และมาตรา ๓๓)

ผล ศาลจะดำเนินการนั่งพิจารณาคดีต่อไปลับหลังคู่ความฝ่ายนั้นก็ได้

๑) ในคดีเรื่องใด

๑.๑) เพื่อความเหมาะสม หรือ

๑.๒) เพื่อคุ้มครองสาธารณประโยชน์

๒) ศาลเห็นสมควรจะห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่ง ๒.๑) ข้อเท็จจริง หรือ ๒.๒) พฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแห่งคดีซึ่งปรากฏจากคำคู่ความหรือคำแถลงการณ์ของคู่ความหรือจากคำพยานหลักฐานที่ได้สืบมาแล้ว

ผล ศาลจะมีคำสั่งดังต่อไปนี้ก็ได้

ก) ห้ามประชาชนมิให้เข้าฟังการพิจารณาทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แล้วดำเนินการพิจารณาไปโดยไม่เปิดเผย หรือ

ข) ห้ามมิให้ออกโฆษณาข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมต่าง ๆ เช่นว่านั้น

๑) ในบรรดาคดีทั้งปวงที่

๑.๑) ฟ้องขอหย่า หรือ

๑.๒) ฟ้องชายชู้ หรือ

๑.๓) ฟ้องให้รับรองบุตร

๒) ให้ศาลห้ามมิให้มีการเปิดเผยซึ่งข้อเท็จจริงหรือพฤติกรรมใด ๆ ที่ศาลเห็นเป็นการไม่สมควร หรือพอจะเห็นได้ว่าจะทำให้เกิดการเสียหายอันไม่เป็นธรรมแก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

๓) ไม่ว่าศาลจะได้มีคำสั่งตาม มาตรา ๓๖ (๒) นี้หรือไม่ คำสั่งหรือคำพิพากษาชี้ขาดคดีของศาลนั้น ต้องอ่านในศาลโดยเปิดเผย และมีให้ถือว่าการออกโทษทัณฑ์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแห่งคำพิพากษานั้น หรือ ย่อเรื่องแห่งคำพิพากษาโดยเป็นกลางและถูกต้องนั้น เป็นผิดกฎหมาย

มาตรา ๓๗ การนั่งพิจารณาคดีต่อเนื่อง

มาตรา ๓๗ ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้โดยไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี

หลัก

๑) ให้ศาลดำเนินการนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปเท่าที่สามารถจะทำได้

๒) ไม่ต้องเลื่อนจนกว่าจะเสร็จการพิจารณาและพิพากษาคดี

โดยหลักศาลต้องพิจารณาคดีต่อเนื่อง แต่ศาลอาจให้เลื่อนการนั่งพิจารณาคดี ได้ในกรณีต่อไปนี้

๑) ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณา เพราะกิจธุระของศาล มาตรา ๓๘

๒) เลื่อนพิจารณาเพราะรอคำชี้ขาดตัดสินในคดีนั้นเอง คดีอื่น หรือเจ้าพนักงานฝ่ายธุรการ หรือศาลที่พิจารณาคดีอาญา มาตรา ๓๙

๓) คู่ความขอเลื่อนการพิจารณาเพราะมีเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้ และจะเสียความยุติธรรม มาตรา ๔๐

๔) เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะ ตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยาน หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาล ไม่สามารถมาศาลได้เพราะป่วยเจ็บ มาตรา ๔๑ และการตั้งเจ้าพนักงานไปตรวจ

๕) เลื่อนการพิจารณาเพราะคู่ความมรณะ มาตรา ๔๒ ถึง มาตรา ๔๔

มาตรา ๓๘ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะกิจธุระของศาล

มาตรา ๓๘ ถ้าในวันที่กำหนดนัดนั่งพิจารณาศาลไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณา เนื่องจากกิจธุระของศาล ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้

เหตุ การเลื่อนพิจารณาของศาล

ถ้าในวันที่กำหนดนัดนั่งพิจารณาศาลไม่มีเวลาพอที่จะดำเนินการนั่งพิจารณา เนื่องจากกิจธุระของศาล

ผล

ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาไปในวันอื่นตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๓๙ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะรอคำชี้ขาดบางข้อของศาลอื่น

มาตรา ๓๙ ถ้าการที่จะชี้ขาดตัดสินคดีเรื่องใดที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใดจะต้องอาศัยทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งคำชี้ขาดตัดสินบางข้อที่ศาลนั้นเองหรือศาลอื่นจะต้องกระทำเสียก่อน หรือจำต้องรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการวินิจฉัยชี้ขาดในข้อเช่นนั้นเสียก่อน หรือถ้าปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นซึ่งอาจมีการฟ้องร้องอันอาจกระทำให้การชี้ขาดตัดสินคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป หรือในกรณีอื่นใดซึ่งศาลเห็นว่า ถ้าได้เลื่อนการพิจารณาไปจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไปจนกว่าจะได้มีการพิพากษาหรือชี้ขาดในข้อนั้น ๆ แล้วหรือภายในระยะเวลาใด ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

ถ้าศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาดังกล่าวแล้วโดยไม่มีกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความที่

เกี่ยวข้องกับร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

- ๑) ถ้าการที่จะชี้ขาดตัดสินคดีเรื่องใดที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลใดจะต้องอาศัยทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่ง
 - ๑.๑) คำชี้ขาดตัดสินบางข้อที่ศาลนั้นเองหรือศาลอื่นจะต้องกระทำเสียก่อน หรือ
 - ๑.๒) จำต้องรอให้เจ้าพนักงานฝ่ายธุรการวินิจฉัยชี้ขาดในข้อเช่นนั้นเสียก่อน หรือ
 - ๑.๓) ถ้าปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นซึ่งอาจมีการฟ้องร้องอันอาจกระทำให้การชี้ขาดตัดสินคดีที่พิจารณาอยู่นั้นเปลี่ยนแปลงไป หรือ
 - ๑.๔) ในกรณีอื่นใดซึ่งศาลเห็นว่าถ้าได้เลื่อนการพิจารณาไปจักทำให้ความยุติธรรมดำเนินไปด้วยดี
- ๒) เมื่อ
 - ก) ศาลเห็นสมควร หรือ
 - ข) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ
- ๓) ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนการนั่งพิจารณาต่อไป
 - ๓.๑) จนกว่าจะได้มีการพิพากษาหรือชี้ขาดในข้อนั้น ๆ แล้ว หรือ
 - ๓.๒) ภายในระยะเวลาใด ๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรก็ได้
- ๔) ถ้าศาลมีคำสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณาดังกล่าวแล้วโดยไม่มีกำหนด เมื่อศาลเห็นสมควรหรือคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๔๐ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงได้

มาตรา ๔๐ เมื่อศาลได้กำหนดวันนั่งพิจารณาและแจ้งให้คู่ความทราบแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอเลื่อนการนั่งพิจารณา คู่ความฝ่ายนั้นต้องเสนอคำขอเข้ามาก่อนหรือในวันนัดและแสดงเหตุผลแห่งการขอเลื่อนนั้น ในกรณีเช่นนี้ ห้ามมิให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ เว้นแต่การขอเลื่อนการนั่งพิจารณานั้นมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และหากศาลไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม

เมื่อศาลจะสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณา ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้นเสียค่าปวยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของตัว ความ ทนายความ หรือพยาน เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่ชำระค่าปวยการหรือค่าใช้จ่ายตามที่ศาลกำหนด ให้ศาลยกคำขอเลื่อนคดีนั้นเสีย

ค่าปวยการหรือค่าใช้จ่ายที่จ่ายตามวรรคสองให้ตกเป็นพับ

คำขอเลื่อนคดีตามวรรคหนึ่ง ถ้าไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจา ก็ให้ทำเป็นคำร้องและจะทำฝ่ายเดียวโดยได้รับอนุญาตจากศาลก็ได้

เมื่อศาลได้กำหนดวันนั่งพิจารณาและแจ้งให้คู่ความทราบแล้ว ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะขอเลื่อนการนั่งพิจารณา

- ๑) คู่ความฝ่ายนั้นต้องเสนอคำขอเข้ามา
- ๒) ก่อนหรือในวันนัด และ แสดงเหตุผลแห่งการขอเลื่อนนั้น
- ๓) เงื่อนไข ห้ามมิให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ เว้นแต่การขอเลื่อนการนั่งพิจารณานั้นมีเหตุจำเป็นอันมิอาจก้าวล่วงเสียได้ และหากศาลไม่อนุญาตจะทำให้เสียความยุติธรรม

ผล

- ๑) เมื่อศาลจะสั่งให้เลื่อนการนั่งพิจารณา ศาลสั่งให้จ่ายค่าปวยการและค่าใช้จ่ายอื่น

ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายนั้น (ฝ่ายที่ขอเลื่อน) เสียค่าป่วยการพยานซึ่งมาศาลตามหมายเรียกและเสียค่าใช้จ่ายในการที่คู่ความฝ่ายอื่นมาศาล เช่น ค่าพาหนะเดินทางและค่าเช่าที่พักของตัวความ ทนายความ หรือพยาน เป็นต้น ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

การฝ่าฝืน ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขอเลื่อนคดีไม่ชำระค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายตามที่ศาลกำหนด ให้ศาลยกคำขอเลื่อนคดีนั้นเสีย

๒) ค่าป่วยการหรือค่าใช้จ่ายที่จ่ายตามวรรคสองให้ตกเป็นพับ

๓) ค่าขอเลื่อนคดี

๓.๑) เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจาได้

๓.๒) ถ้าไม่ได้เสนอต่อหน้าศาลด้วยวาจา ก็ให้ทำเป็นคำร้องและจะทำฝ่ายเดียวโดยได้รับอนุญาตจากศาลก็ได้

มาตรา ๔๑ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะตัวความ ผู้แทน ทนายความ พยาน หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลได้เพราะป่วยเจ็บ

มาตรา ๔๑ ถ้ามีการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยอ้างว่าตัวความผู้แทนทนายความ พยาน หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลได้เพราะป่วยเจ็บ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ศาลจะมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานไปทำการตรวจก็ได้ และถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจด้วย ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจได้รายงานโดยสาบานตนหรือกล่าวคำปฏิญาณแล้ว และศาลเชื่อว่าอาการของผู้ที่อ้างว่าป่วยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับจะมาศาลไม่ได้ ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการขาดนัดหรือการไม่มาศาลของบุคคลที่อ้างว่าป่วยนั้น แล้วแต่กรณี

ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้ไปตรวจตามวรรคหนึ่ง หรือคู่ความใดไปกับผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจ คู่ความนั้นจะมอบให้ผู้ใดไปแทนตนก็ได้

ค่าพาหนะและค่าป่วยการของเจ้าพนักงานและแพทย์ ให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียม และให้นำมาตรา ๑๖๖ มาใช้บังคับ

๑) ถ้ามีการขอเลื่อนการนั่งพิจารณาโดยอ้างว่าตัวความผู้แทนทนายความ พยาน หรือบุคคลอื่นที่ถูกเรียกให้มาศาลไม่สามารถมาศาลได้เพราะป่วยเจ็บ เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว

๒) ศาลจะมีคำสั่งตั้งเจ้าพนักงานไปทำการตรวจก็ได้และถ้าสามารถหาแพทย์ได้ก็ให้ตั้งแพทย์ไปตรวจด้วย

๓) ถ้าผู้ที่ศาลตั้งให้ไปตรวจได้รายงานโดยสาบานตน หรือ กล่าวคำปฏิญาณแล้ว และ ศาลเชื่อว่าอาการของผู้ที่อ้างว่าป่วยนั้นไม่ร้ายแรงถึงกับจะมาศาลไม่ได้

๔) ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาตาม ปวิพ.ว่าด้วย การขาดนัด หรือ การไม่มาศาลของบุคคลที่อ้างว่าป่วยนั้น แล้วแต่กรณี

๕) ศาลอาจสั่งให้คู่ความฝ่ายที่ขอให้ไปตรวจ/ คู่ความใด ไปกับผู้ที่ศาลตั้ง (แพทย์ หรือเจ้าพนักงานอื่นใด) ให้ไปตรวจ คู่ความนั้นจะมอบให้ผู้ใดไปแทนตนก็ได้

๖) ค่าพาหนะและค่าป่วยการของเจ้าพนักงานและแพทย์ ให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียม และให้นำมาตรา ๑๖๖ มาใช้บังคับ

มาตรา ๔๒ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะคู่ความมรณะ

มาตรา ๔๒ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าทายาทของผู้มรณะหรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือบุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้ จะได้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ โดยมีคำขอเข้ามาเอง หรือโดยที่ศาลหมายเรียกให้เข้ามา เนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว คำขอเช่นว่านี้จะต้องยื่นภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นมรณะ

ถ้าไม่มีคำขอของบุคคลดังกล่าวมาแล้ว หรือไม่มีคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเสียจากสารบบความ

๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลได้มรณะเสียก่อนศาลพิพากษาคดี

๒) ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่า บุคคลจะได้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่ผู้มรณะ

ก) ทายาทของผู้มรณะ หรือ

ข) ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือ

ค) บุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดกไว้

๓) วิธีการ

๓.๑) บุคคลตาม ๒) มีคำขอเข้ามาเอง หรือ

๓.๒) ศาลหมายเรียกให้ บุคคลตาม ๒) เข้ามาในคดี เนื่องจากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว

๔) คำขอเช่นว่านี้ [ตาม ๓.๑) หรือ ๓.๒)] จะต้องยื่นภายในกำหนด ๑ ปีนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นมรณะ

๕) ถ้าไม่มีคำขอตาม ๓.๑) หรือ ๓.๒) ภายในเวลาที่กำหนดไว้ (๑ ปีนับแต่วันที่คู่ความฝ่ายนั้นมรณะ) ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเรื่องนั้นเสียจากสารบบความ

มาตรา ๔๓ ผู้ขอเข้าเป็นคู่ความแทนที่คู่ความที่มรณะ

มาตรา ๔๓ ถ้าทายาทของผู้มรณะ หรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือบุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดก ประสงค์จะขอเข้ามาเป็นคู่ความแทน ก็ให้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อการนั้น

ในกรณีเช่นนี้ เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอศาลอาจสั่งให้ผู้ที่ขอเข้ามาเป็นคู่ความแทนนั้นแสดงพยานหลักฐานสนับสนุนคำขอเช่นว่านั้นได้เมื่อได้แสดงพยานหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตในการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความแทน

๑) ผู้ประสงค์ขอเข้ามาในคดีเป็นคู่ความแทน มี ๓ กลุ่ม ได้แก่

ก) ทายาทของผู้มรณะ หรือ

ข) ผู้จัดการทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ หรือ

ค) บุคคลอื่นใดที่ปกครองทรัพย์สินมรดก

๒) ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อขอเข้ามาในคดีเป็นคู่ความแทน

๓) เมื่อมี

ก) ศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ

ผล ศาลอาจสั่งให้ผู้ที่ขอเข้ามาเป็นคู่ความแทนนั้นแสดงพยานหลักฐานสนับสนุนคำขอเช่นว่านั้นได้เมื่อได้แสดงพยานหลักฐานดังกล่าวมาแล้ว

ให้ศาลมีคำสั่ง ก) อนุญาต หรือ

ข) ไม่อนุญาตในการที่จะเข้ามาเป็นคู่ความแทน

มาตรา ๔๔ การคัดค้านคำสั่งเรียกเข้าเป็นคู่ความแทนที่คู่ความที่มรณะ

มาตรา ๔๔ คำสั่งให้หมายเรียกบุคคลใดเข้ามาแทนผู้มรณะนั้น จะต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควรเพื่อให้บุคคลนั้นมีโอกาสคัดค้านในศาลว่าตนมิได้เป็นทายาทของผู้มรณะ หรือมิได้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินมรดกหรือผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกนั้น

ทายาท ผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือบุคคลผู้ถูกเรียกไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามหมายเช่นนั้นก่อนระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อการยอมรับฐานะนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว

ถ้าบุคคลที่ถูกศาลหมายเรียกนั้น ยินยอมรับเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้มรณะ ให้ศาลจดยางานพิสดารไว้และดำเนินคดีต่อไป

ถ้าบุคคลนั้นไม่ยินยอมหรือไม่มาศาล ให้ศาลทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควร ถ้าศาลเห็นว่าหมายเรียกนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ออกคำสั่งตั้งบุคคลผู้ถูกเรียกเป็นคู่ความแทนผู้มรณะแล้วดำเนินคดีต่อไป ถ้าศาลเห็นว่าข้อคัดค้านของบุคคลผู้ถูกเรียกมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนหมายเรียกนั้นเสีย และถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเรียกทายาทอื่นแท้จริงหรือผู้จัดการทรัพย์สินมรดกหรือบุคคลที่ปกครองทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้มรณะได้ภายในกำหนดเวลาหนึ่งปี ก็ให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๑) คำสั่งให้หมายเรียกบุคคลใดเข้ามาแทนผู้มรณะนั้น จะต้องกำหนดเวลาพอสมควรเพื่อให้บุคคลนั้นมีโอกาสคัดค้านในศาลว่าตน

ก) มิได้เป็นทายาทของผู้มรณะ หรือ

ข) มิได้เป็นผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือ

ค) มิได้เป็นผู้ปกครองทรัพย์สินมรดกนั้น

๒) ทายาท ผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือบุคคลผู้ถูกเรียกไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามหมายเช่นนั้นก่อนระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้เพื่อการยอมรับฐานะนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว

๓) ผู้ถูกหมายเรียกยอมเข้ามา

ถ้าบุคคลที่ถูกศาลหมายเรียกนั้น ยินยอมรับเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้มรณะ ให้ศาลจดยางานพิสดารไว้และดำเนินคดีต่อไป

๔) ผู้ถูกหมายเรียกไม่ยินยอมเข้ามา หรือไม่มาศาล

ถ้าบุคคลนั้นไม่ยินยอม หรือไม่มาศาล ให้ศาลทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควร

๔.๑) ถ้าศาลเห็นว่าหมายเรียกนั้นมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ออกคำสั่งตั้งบุคคลผู้ถูกเรียกเป็นคู่ความแทนผู้มรณะแล้วดำเนินคดีต่อไป

๔.๒) ถ้าศาลเห็นว่าข้อคัดค้านของบุคคลผู้ถูกเรียกมีเหตุผลฟังได้ ก็ให้ศาลสั่งเพิกถอนหมายเรียกนั้นเสีย และถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถเรียก

ก) ทายาทอื่นแท้จริง หรือ

ข) ผู้จัดการทรัพย์สินมรดก หรือ

ค) บุคคลที่ปกครองทรัพย์สินมรดกของผู้มรณะ

คดีเข้ามาเป็นคู่ความแทนผู้มรณะได้ภายในกำหนดเวลา ๑ ปี ก็ให้ศาลมีคำสั่งตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๔๕ เลื่อนการนั่งพิจารณาเพราะคู่ความกลายเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทน

มาตรา ๔๕ ถ้าปรากฏต่อศาลว่าคู่ความหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถก็ดี หรือผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทนก็ดี ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปภายในระยะเวลาอันสมควรเพื่อผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่จะได้แจ้งให้ทราบถึงการได้รับแต่งตั้งของตนโดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อการนั้น ถ้ามิได้ยื่นคำขอดังกล่าวมาแล้วให้นำมาตรา ๕๖ มาใช้บังคับ

ถ้าผู้แทนหรือทนายความของคู่ความได้มรณะ หรือหมดอำนาจเป็นผู้แทน ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะได้ยื่นคำร้องต่อศาลแจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความขึ้นใหม่ หรือคู่ความฝ่ายนั้นมีความประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง แต่ถ้าศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว ให้ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้งหรือความประสงค์ของตนนั้นก็ได้ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

บทบัญญัติแห่งวรรคก่อนนั้นให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง เพราะเหตุที่บุคคลนั้นได้มีความสามารถขึ้นแล้วด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๔๕ วรรค ๑

๑) ถ้าปรากฏต่อศาลว่า

๑.๑) คู่ความฝ่ายหนึ่งตกเป็นผู้ไร้ความสามารถก็ดี หรือ

๑.๒) ผู้แทนโดยชอบธรรมของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ไร้ความสามารถ ได้มรณะ หรือหมดอำนาจเป็นผู้แทนก็ดี

๒) ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปภายในระยะเวลาอันสมควรเพื่อผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมคนใหม่จะได้แจ้งให้ทราบถึงการได้รับแต่งตั้งของตน

๒.๑) โดยยื่นคำขอเป็นคำร้องต่อศาลเพื่อการนั้น

๒.๒) ถ้ามิได้ยื่นคำขอดังกล่าวมาแล้วให้นำ มาตรา ๕๖ มาใช้บังคับ

มาตรา ๔๕ วรรค ๒

๑) ถ้าผู้แทนหรือทนายความของคู่ความได้มรณะหรือหมดอำนาจเป็นผู้แทน

ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความจะได้ยื่นคำร้องต่อศาลแจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความขึ้นใหม่ หรือคู่ความฝ่ายนั้นมีความประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง

๒) แต่ ก) ถ้าศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว

ให้ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อ

๒.๑) ให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้ง/ ความประสงค์ของตนนั้นก็ได้

๒.๒) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

มาตรา ๔๕ วรรค ๓

ให้นำ มาตรา ๔๕ วรรค ๒ มาใช้บังคับแก่กรณีที่ ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง เพราะเหตุที่บุคคล (ผู้ไร้ความสามารถ) นั้นได้มีความสามารถขึ้นแล้วด้วยโดยอนุโลม

๑) ผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้ไร้ความสามารถหมดอำนาจลง เพราะเหตุที่บุคคลนั้นได้มีความสามารถขึ้นแล้ว (ผู้ไร้ความสามารถกลับมาเป็นคนปกติมีความสามารถแล้ว)

ให้ศาลเลื่อนการนั่งพิจารณาไปจนกว่าตัวความ (ผู้ไร้ความสามารถ) จะได้ยื่นคำร้องต่อศาลแจ้งให้ทราบถึงการที่ได้แต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความขึ้นใหม่ หรือคู่ความฝ่ายนั้น (ผู้ไร้ความสามารถที่กลับมีความสามารถ) มีความประสงค์จะมาว่าคดีด้วยตนเอง

๒) แต่ ก) ถ้าศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีคำขอฝ่ายเดียว

ให้ศาลมีอำนาจสั่งกำหนดระยะเวลาไว้พอสมควร เพื่อ

๒.๑) ให้ตัวความมีโอกาสแจ้งให้ทราบถึงการแต่งตั้ง/ ความประสงค์ของตนนั้นก็ได้

๒.๒) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าตัวความมิได้แจ้งให้ทราบภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ศาลจะมีคำสั่งให้เริ่มการนั่งพิจารณาต่อไปในวันใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

รายงานและสำนวนความ

มาตรา ๔๖ ดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยภาษาไทย

มาตรา ๔๖ บรรดากระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งทั้งหลายซึ่งศาลเป็นผู้ทำนั้น ให้ทำเป็นภาษาไทย

บรรดาคำคู่ความและเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่คู่ความหรือศาลหรือเจ้าพนักงานศาลได้ทำขึ้นซึ่งประกอบเป็นสำนวนของคดีนั้น ให้เขียนเป็นหนังสือไทยและเขียนด้วยหมึกหรือดีดพิมพ์หรือตีพิมพ์ ถ้ามีผิดตกที่ใดห้ามมิให้ขูดลบออก แต่ให้ขีดฆ่าเสียแล้วเขียนลงใหม่ และผู้เขียนต้องลงชื่อไว้ที่ริมกระดาษ ถ้ามีข้อความตกเติมให้ผู้ตกเติมลงลายมือชื่อ หรือลงชื่อย่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าต้นฉบับเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่ส่งต่อศาลได้ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ศาลส่งคู่ความฝ่ายที่ส่งให้ทำคำแปลทั้งฉบับหรือเฉพาะแต่ส่วนสำคัญ โดยมีคำรับรองมายื่นเพื่อแนบไว้กับต้นฉบับ

ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดที่มาศาลไม่เข้าใจภาษาไทยหรือเป็นใบ้หรือหูหนวกและอ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ให้ให้คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม

๑) บรรดากระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีแพ่งทั้งหลายซึ่งศาลเป็นผู้ทำนั้น ให้ทำเป็นภาษาไทย

๒) บรรดาคำคู่ความและเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่คู่ความหรือศาลหรือเจ้าพนักงานศาลได้ทำขึ้นซึ่งประกอบเป็นสำนวนของคดีนั้น ให้เขียนเป็นหนังสือไทยและเขียนด้วยหมึกหรือดีดพิมพ์หรือตีพิมพ์

๒.๑) ถ้ามีผิดตกที่ใดห้ามมิให้ขูดลบออก แต่ให้ขีดฆ่าเสียแล้วเขียนลงใหม่ และผู้เขียนต้องลงชื่อไว้ที่ริมกระดาษ

๒.๒) ถ้ามีข้อความตกเติมให้ผู้ตกเติมลงลายมือชื่อ หรือลงชื่อย่อไว้เป็นสำคัญ

๓) ถ้าต้นฉบับเอกสารหรือแผ่นกระดาษไม่ว่าอย่างใด ๆ ที่ส่งต่อศาลได้ทำขึ้นเป็นภาษาต่างประเทศ ให้ศาลส่งคู่ความฝ่ายที่ส่งให้ทำคำแปลทั้งฉบับหรือเฉพาะแต่ส่วนสำคัญ โดยมีคำรับรองมายื่นเพื่อแนบไว้กับต้นฉบับ

๔) ถ้าคู่ความฝ่ายใดหรือบุคคลใดที่มาศาล ไม่เข้าใจภาษาไทย หรือเป็นใบ้ หรือหูหนวก และ อ่านเขียนหนังสือไม่ได้ ให้ให้คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องจัดหาล่าม

มาตรา ๔๗ ตรวจสอบการมอบอำนาจ

มาตรา ๔๗ ถ้าคู่ความหรือบุคคลใดยื่นใบมอบอำนาจต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลนั้น ให้ถ้อยคำสาบานตัวว่าเป็นใบมอบอำนาจอันแท้จริง

ถ้าศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่า ใบมอบอำนาจที่ยื่นนั้นจะไม่ใช่ใบมอบอำนาจอันแท้จริงก็ดี หรือเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าใบมอบอำนาจนั้นจะมีใช่ใบมอบอำนาจอันแท้จริงก็ดี ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นยื่นใบมอบอำนาจตามที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้

ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในราชอาณาจักรสยามต้องให้นายอำเภอเป็นพยาน ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่มีกงสุลสยาม ต้องให้กงสุลนั้นเป็นพยาน ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่ไม่มีกงสุลสยาม ต้องให้บุคคลเหล่านี้เป็นพยานคือเจ้าพนักงานโนตารีปบลิคหรือแมยิสเตร็ด หรือบุคคลอื่นซึ่งกฎหมายแห่งท้องถิ่นตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจเป็นพยานในเอกสารเช่นว่านี้ และต้องมีใบสำคัญของรัฐบาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องแสดงว่าบุคคลที่เป็นพยานนั้นเป็นผู้มีอำนาจกระทำการได้

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ให้ใช้บังคับแก่ใบสำคัญและเอกสารอื่น ๆ ทำนองเช่นว่ามานี้ ซึ่งคู่ความจะต้องยื่นต่อศาล

๑) ถ้าคู่ความ/บุคคลใดยื่นใบมอบอำนาจต่อศาล ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้คู่ความ/บุคคลนั้น ให้ถ้อยคำสาบาน ตั๋วว่าเป็นใบมอบอำนาจอันแท้จริง

๒) ก) ถ้าศาลมีเหตุอันควรสงสัยว่า ใบมอบอำนาจที่ยื่นนั้นจะไม่ใช้ใบมอบอำนาจอันแท้จริงก็ดี หรือ

ข) เมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องแสดงเหตุอันควรสงสัยว่าใบมอบอำนาจนั้นจะมีใช้ใบมอบอำนาจอันแท้จริงก็ดี

๓) ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้คู่ความ/บุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นยื่นใบมอบอำนาจตามที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้

๓.๑) ถ้าใบมอบอำนาจนั้นได้ทำในราชอาณาจักรสยามต้องให้นายอำเภอเป็นพยาน

๓.๒) ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่มีกงสุลสยาม ต้องให้กงสุลนั้นเป็นพยาน

๓.๓) ถ้าได้ทำในเมืองต่างประเทศที่ไม่มีกงสุลสยาม

๓.๓.๑) ต้องให้บุคคลเหล่านี้เป็นพยานคือ

ก) เจ้าพนักงานโนตารีปับลิกหรือแมยิสเตร์รีด หรือ

ข) บุคคลอื่นซึ่งกฎหมายแห่งท้องถิ่นตั้งให้เป็นผู้มีอำนาจเป็นพยานในเอกสารเช่นว่านี้ และ

๓.๓.๒) ต้องมีใบสำคัญของรัฐบาลต่างประเทศที่เกี่ยวข้องแสดงว่าบุคคลที่เป็นพยานนั้นเป็นผู้มี

อำนาจกระทำการได้

ใช้บังคับแก่ใบสำคัญและเอกสารอื่น ๆ ซึ่งคู่ความจะต้องยื่นต่อศาล

มาตรา ๔๘ รายการในรายงานกระบวนการพิจารณา

มาตรา ๔๘ ในคดีทุกเรื่อง ให้เป็นหน้าที่ของศาลต้องจัดแจ้งรายงานการนั่งพิจารณาหรือกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ของศาลไว้ทุกครั้ง

รายงานนั้นต้องมีรายการต่อไปนี้

(๑) เลขคดี

(๒) ชื่อคู่ความ

(๓) สถานที่ วัน และเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณา

(๔) ข้อความโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่ทำและรายการข้อสำคัญอื่น ๆ

(๕) ลายมือชื่อผู้พิพากษา

เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้หรือเมื่อศาลเห็นเป็นการจำเป็นก็ให้ศาลจดบันทึก (โดยจัดรวมไว้ในรายงานพิสดารหรืออีกส่วนหนึ่งต่างหาก) ซึ่งคำแถลงหรือคำคัดค้านในข้อสำคัญข้อตกลง คำชี้ขาด คำสั่ง หรือการอื่น ๆ หรือกระบวนการพิจารณาที่ทำด้วยวาจาตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้

๑) คดีทุกเรื่อง ศาลมีหน้าที่ต้องจัดแจ้งรายงานการนั่งพิจารณาหรือกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ของศาลไว้ทุกครั้ง

๒) รายงานต้องมีรายการต่อไปนี้

๒.๑) เลขคดี

๒.๒) ชื่อคู่ความ

๒.๓) สถานที่ วัน และเวลาที่ศาลนั่งพิจารณาหรือดำเนินกระบวนการพิจารณา

๒.๔) ข้อความโดยย่อเกี่ยวกับเรื่องที่ทำและรายการข้อสำคัญอื่น ๆ

๒.๕) ลายมือชื่อผู้พิพากษา

๓) จัดแจ้งรายงานอื่นๆ เมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้หรือเมื่อศาลเห็นเป็นการจำเป็นก็ให้ศาลจัดบันทึก (โดยจัดรวมไว้ในรายงานพิสดารหรืออีกส่วนหนึ่งต่างหาก) ซึ่งคำแถลงหรือคำคัดค้านในข้อสำคัญข้อตกลง คำชี้ขาด คำสั่ง หรือการอื่น ๆ หรือกระบวนการพิจารณาที่ทำได้วาทตามปรวิพ.

มาตรา ๔๙ รายงานของศาลเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้น

มาตรา ๔๙ ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วยคำแถลงหรือคำคัดค้านของคู่ความ หรือคำให้การของพยานหรือผู้เชี่ยวชาญ หรือข้อตกลงในการสละสิทธิของคู่ความนั้น ให้ถือว่ารายงานของศาลเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นได้ต่อเมื่อศาลได้อ่านให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องฟังและได้จัดลงไว้ซึ่งข้อแก้ไขเพิ่มเติมตามที่ขอร้องหรือที่ชี้แจงใหม่ ทั้งคู่ความหรือบุคคลนั้น ๆ ได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

๑) ในส่วนที่เกี่ยวข้องด้วย คำแถลง/ คำคัดค้านของคู่ความ/ คำให้การของพยาน/ผู้เชี่ยวชาญ/ ข้อตกลงในการสละสิทธิของคู่ความนั้น

๒) ให้ถือว่ารายงานของศาลเป็นพยานหลักฐานเบื้องต้นได้ต่อเมื่อ

๒.๑) ศาลได้อ่านให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องฟัง และ

๒.๒) ได้จัดลงไว้ซึ่งข้อแก้ไขเพิ่มเติมตามที่ขอร้องหรือที่ชี้แจงใหม่

๒.๓) ทั้งคู่ความหรือบุคคลนั้น ๆ ได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

มาตรา ๕๐ การลงลายมือชื่อรับรองรายงานกระบวนการพิจารณา

มาตรา ๕๐ ถ้าคู่ความฝ่ายใด หรือบุคคลใดจะต้องลงลายมือชื่อในรายงานใดเพื่อแสดงรับรู้รายงานนั้น หรือจะต้องลงลายมือชื่อในเอกสารใดเพื่อรับรองการอ่านหรือการส่งเอกสารเช่นนั้น

(๑) การลงลายมือ พิมพ์นิ้วมือ แงงไต หรือเครื่องหมายอย่างอื่นที่ได้ทำต่อหน้าศาลนั้น ไม่จำเป็นต้องมีลายมือชื่อของพยานสองคนรับรอง

(๒) ถ้าคู่ความ หรือบุคคลที่จะต้องลงลายมือชื่อในรายงานดังกล่าวแล้ว ลงลายมือชื่อไม่ได้ หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ ให้ศาลทำรายงานจัดแจ้งเหตุที่ไม่มีลายมือชื่อเช่นนั้นไว้แทนการลงลายมือชื่อ

๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใด หรือบุคคลใดจะต้องลงลายมือชื่อ

๑.๑) ในรายงานใดเพื่อแสดงรับรู้รายงานนั้น หรือ

๑.๒) ในเอกสารใดเพื่อรับรองการอ่านหรือการส่งเอกสารเช่นนั้น

การลงลายมือ พิมพ์นิ้วมือ แงงไต หรือเครื่องหมายอย่างอื่นที่ได้ทำต่อหน้าศาลนั้น ไม่จำเป็นต้องมีลายมือชื่อของพยานสองคนรับรอง

๒) ถ้าคู่ความ หรือบุคคลที่จะต้องลงลายมือชื่อในรายงานดังกล่าวแล้วลงลายมือชื่อไม่ได้ หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อ

ให้ศาลทำรายงานจัดแจ้งเหตุที่ไม่มีลายมือชื่อเช่นนั้นไว้แทนการลงลายมือชื่อ

มาตรา ๕๑ หน้าที่ศาล

มาตรา ๕๑ ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะปฏิบัติดังนี้

(๑) ลงทะเบียนคดีในสารบบความของศาลตามลำดับที่รับไว้ กล่าวคือ ตามวันและเวลาที่ยื่นหรือเสนอคำฟ้องเพื่อเริ่มคดีต่อศาล ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้

(๒) ลงทะเบียนคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดคดีทั้งหมดของศาลในสารบบคำพิพากษา

(๓) รวบรวมรายงานและเอกสารที่ส่งต่อศาลหรือศาลทำขึ้น กับคำสั่งและคำพิพากษาของศาล ไว้ในสำนวน

ความเรื่องนั้น แล้วเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย

(๔) คัดสำเนาคำพิพากษา คำสั่งชี้ขาดคดี แล้วเก็บรักษาไว้เรียงตามลำดับและในที่ปลอดภัย

(๕) เก็บรักษาสารบบและสมุดของศาล เช่นสารบบความและสารบบคำพิพากษาไว้ในที่ปลอดภัย

การจัดทำสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา การรวบรวมเอกสารในสำนวนความ และการเก็บรักษาสำเนา คำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๕) อาจกระทำในรูปแบบข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และให้ถือว่าสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ดังกล่าวที่รับรองโดยวิธีการที่ศาลกำหนด เป็นสำเนาสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา หรือเป็นสำเนาเอกสารในสำนวนความ แล้วแต่กรณี และให้ใช้ แทนต้นฉบับได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

๑) ลงทะเบียนคดีในสารบบความของศาลตามลำดับที่รับไว้ กล่าวคือ ตามวันและเวลาที่ยื่นหรือเสนอคำ ฟ้องเพื่อเริ่มคดีต่อศาล ตามที่ปวิพ.

๒) ลงทะเบียนคำพิพากษา หรือคำสั่งชี้ขาดคดีทั้งหมดของศาลในสารบบคำพิพากษา

๓) รวบรวมรายงานและเอกสารที่ส่งต่อศาลหรือศาลทำขึ้น กับคำสั่งและคำพิพากษาของศาล ไว้ในสำนวน ความเรื่องนั้น แล้วเก็บรักษาไว้ในที่ปลอดภัย

๔) คัดสำเนาคำพิพากษา คำสั่งชี้ขาดคดี แล้วเก็บรักษาไว้เรียงตามลำดับและในที่ปลอดภัย

๕) เก็บรักษาสารบบและสมุดของศาล เช่น สารบบความและสารบบคำพิพากษาไว้ในที่ปลอดภัย

๖) การจัดทำสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา การรวบรวมเอกสารในสำนวนความ และการเก็บรักษา สำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง (๑) (๒) (๓) (๔) และ (๕)

๗) อาจกระทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ก็ได้ และให้ถือว่าสิ่งพิมพ์ออกของข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ ดังกล่าวที่รับรองโดยวิธีการที่ศาลกำหนดเป็นสำเนาสารบบความหรือสารบบคำพิพากษา หรือเป็นสำเนา เอกสารในสำนวนความ แล้วแต่กรณี และให้ใช้แทนต้นฉบับได้

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๕๒ การเก็บสำนวนคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งเด็ดขาดถึงที่สุด

มาตรา ๕๒ เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งอันเป็นเด็ดขาดถึงที่สุดแล้วเรื่องใดได้มีการปฏิบัติตาม หรือบังคับไป แล้ว หรือระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการบังคับนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว ให้ศาลที่เก็บสำนวนนั้นไว้ จัดส่งสำนวนนั้น ไปยังกระทรวงยุติธรรม เพื่อเก็บรักษาไว้หรือจัดการตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยการนั้น

๑) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งอันเป็นเด็ดขาดถึงที่สุดแล้ว

๒) เรื่องใดได้

๒.๑) มีการปฏิบัติตาม หรือ

๒.๒) บังคับไปแล้ว หรือ

๒.๓) ระยะเวลาที่กำหนดไว้เพื่อการบังคับนั้นได้ล่วงพ้นไปแล้ว

๓) ให้ศาลที่เก็บสำนวนนั้นไว้ จัดส่งสำนวนนั้นไปยังกระทรวงยุติธรรม เพื่อเก็บรักษาไว้หรือจัดการตาม กฎกระทรวงว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๕๓ ส่งสำเนาเอกสารในสำนวนที่สูญหาย

มาตรา ๕๓ ถ้ารายงาน คำพิพากษา คำสั่งหรือเอกสารอื่นใดที่รวมไว้ในสำนวนความซึ่งยังอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือรอการบังคับของศาลสูญหายไป หรือบุบสลายทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เป็นการขัดข้องต่อการชี้ขาดตัดสินหรือบังคับคดีเมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลส่งคู่ความหรือบุคคลผู้ถือเอกสารนั้น นำสำเนาที่รับรองถูกต้องมาส่งต่อศาล ถ้าหากสำเนาเช่นว่านั้นทั้งหมดหรือบางส่วนหาไม่ได้ ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ หรือมีคำสั่งอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๑) ถ้ารายงาน คำพิพากษา คำสั่งหรือเอกสารอื่นใดที่รวมไว้ในสำนวนความซึ่งยังอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือรอการบังคับของศาล สูญหายไป หรือบุบสลายทั้งหมดหรือแต่บางส่วน เป็นการขัดข้องต่อการชี้ขาดตัดสินหรือบังคับคดี

๒) เมื่อ ก) ศาลเห็นสมควร หรือ

ข) เมื่อคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง

ให้ศาลส่งคู่ความหรือบุคคลผู้ถือเอกสารนั้น นำสำเนาที่รับรองถูกต้องมาส่งต่อศาล

๓) ถ้าหากสำเนาเช่นว่านั้นทั้งหมดหรือบางส่วนหาไม่ได้ ให้ศาลมีคำสั่ง

ก) ให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ หรือ

ข) มีคำสั่งอย่างอื่นตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๕๔ การขอตรวจเอกสารและขอถ่ายสำเนาเอกสารในสำนวน

มาตรา ๕๔ คู่ความก็ดี หรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การของตนในคดีนั้นก็ดีหรือบุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี อาจร้องขออนุญาตต่อศาลไม่ว่าเวลาใดในระหว่าง หรือภายหลังการพิจารณาเพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวนเรื่องนั้น หรือขอคัดสำเนา หรือขอให้จำศาลคัดสำเนาและรับรอง แต่ทั้งนี้

(๑) ห้ามมิให้อนุญาตเช่นว่านั้นแก่บุคคลอื่นนอกจากคู่ความหรือพยานในคดีที่พิจารณาโดยไม่เปิดเผย หรือในคดีที่ศาลได้มีคำสั่งห้ามการตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนทั้งหมดหรือบางฉบับเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือผลประโยชน์ทั่วไปของประชาชน ถึงแม้ผู้ขอจะเป็นคู่ความหรือพยานก็ห้ามมิให้อนุญาตดุจกัน แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในการที่จะตรวจหรือคัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น หรือในการที่จะขอสำเนาอันรับรองถูกต้อง

(๒) ห้ามมิให้อนุญาตให้คู่ความคัดถ้อยคำพยานฝ่ายตนจนกว่าจะได้สืบพยานฝ่ายตนเสร็จสิ้นแล้ว เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษที่จะให้อนุญาต

เมื่อได้ให้อนุญาตแล้ว การตรวจ หรือการคัดสำเนานั้น ให้ผู้ขอหรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้ขอโดยชอบเป็นผู้คัดตามเวลาและเงื่อนไขซึ่งจำศาลจะได้กำหนดให้เพื่อความสะดวกของศาลหรือเพื่อความปลอดภัยของเอกสารนั้น

ห้ามมิให้คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่ง ก่อนที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นและก่อนที่ได้ลงทะเบียนในสารบบคำพิพากษา

ในกรณีที่ศาลได้ทำคำอธิบายเพิ่มเติมแก่คำสั่งหรือคำพิพากษาซึ่งกระทำด้วยวาจาตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๑ คำอธิบายเพิ่มเติมเช่นว่านั้นคู่ความจะขอตรวจหรือขอคัดสำเนา หรือขอสำเนาเสมือนเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาก็ได้

สำเนาที่รับรองนั้น ให้จำศาลเป็นผู้รับรองโดยเรียกค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในอัตราท้ายประมวล

กฎหมายนี้ ในกรณีที่มีผู้ขอตรวจเอกสารหรือขอคัดสำเนาด้วยตนเอง ไม่ต้องเรียกค่าธรรมเนียม

การตรวจและคัดสำเนา

๑) บุคคลที่ขอตรวจเอกสารหรือคัดสำเนา

๑.๑) คู่ความก็ดี หรือพยานในส่วนที่เกี่ยวกับคำให้การของตนในคดีนั้นก็ดีหรือ

๑.๒) บุคคลภายนอกผู้มีส่วนได้เสียโดยชอบหรือมีเหตุผลอันสมควรก็ดี

๒) กำหนดเวลา

๒.๑) ไม่ว่าเวลาใดในระหว่าง หรือ

๒.๒) ภายหลังการพิจารณา

๓) อาจร้องขออนุญาตต่อศาล

๓.๑) เพื่อตรวจเอกสารทั้งหมดหรือแต่บางฉบับในสำนวนเรื่องนั้น หรือ

๓.๒) ขอคัดสำเนา หรือขอให้ศาลคัดสำเนาและรับรอง

ห้ามตรวจและคัดสำเนา

๔) แต่ทั้งนี้ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้ตรวจหรือคัดสำเนาเอกสาร

๔.๑) ห้ามมิให้อนุญาตเช่นนั้นแก่

๔.๑.๑) บุคคลอื่นนอกจากคู่ความหรือพยานในคดีที่พิจารณาโดยไม่เปิดเผย (มาตรา ๓๖) หรือ

๔.๑.๒) ในคดีที่ศาลได้มีคำสั่งห้ามการตรวจหรือคัดสำเนาเอกสารในสำนวนทั้งหมดหรือบางฉบับเพื่อ

รักษาความสงบเรียบร้อยหรือผลประโยชน์ทั่วไปของประชาชน แม้จะเป็นคู่ความหรือพยานก็ห้าม

ข้อยกเว้น แต่ทั้งนี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในการที่จะตรวจหรือคัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้น หรือในการที่จะขอสำเนาอันรับรองถูกต้อง

๔.๒) ห้ามมิให้อนุญาตให้คู่ความคัดถ้อยคำพยานฝ่ายตนจนกว่าจะได้สืบพยานฝ่ายตนเสร็จสิ้นแล้ว เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษที่จะให้อนุญาต

เมื่อได้ให้อนุญาต (ตรวจหรือคัดสำเนา) แล้ว

๑) การตรวจ หรือการคัดสำเนานั้น ให้ผู้ขอหรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากผู้ขอโดยชอบเป็นผู้คัดตามเวลาและเงื่อนไขซึ่งจำศาล (ผู้อำนวยการศาล) จะได้กำหนดให้เพื่อความสะดวกของศาลหรือเพื่อความปลอดภัยของเอกสารนั้น

การคัดคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๑) ห้ามมิให้คัดสำเนาคำพิพากษาหรือคำสั่ง ก่อนที่ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นและก่อนที่ได้ลงทะเบียนในสารบบคำพิพากษา

๒) กรณีที่ศาลได้ทำคำอธิบายเพิ่มเติมกลัดไว้กับรายงานแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาซึ่งกระทำด้วยวาจาตาม มาตรา ๑๔๑ คำอธิบายเพิ่มเติมเช่นนั้นคู่ความจะขอตรวจหรือขอคัดสำเนา หรือขอสำเนาเสมือนเป็นส่วนหนึ่งแห่งคำสั่งหรือคำพิพากษาก็ได้

๓) สำเนาที่รับรองนั้น ให้จำศาลเป็นผู้รับรองโดยเรียกค่าธรรมเนียมตามที่กำหนดไว้ในอัตราท้ายพิพ.

๔) ในกรณีที่มีผู้ขอตรวจเอกสารหรือขอคัดสำเนาด้วยตนเอง ไม่ต้องเรียกค่าธรรมเนียม

คู่ความ

มาตรา ๕๕ ผู้มีสิทธิเสนอคดีต่อศาล

มาตรา ๕๕ เมื่อมีข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือบุคคลใด จะต้องใช้สิทธิทางศาล บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายนี้

เมื่อมี

ก) ข้อโต้แย้งเกิดขึ้น เกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลใดตามกฎหมายแพ่ง หรือ

ข) บุคคลใดจะต้องใช้สิทธิ (ตาม กฎหมาย แพ่ง) ทางศาล

บุคคลนั้นชอบที่จะเสนอคดีของตนต่อศาลส่วนแพ่งที่มีเขตอำนาจได้ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายแพ่งและปวิพ.

คู่ความ โจทก์ จำเลย ผู้ร้องสอด ต้องมีสภาพบุคคลตาม กฎหมาย และมีความสามารถ

บุคคลธรรมดา ต้องมีสภาพบุคคล (ปพพ.มาตรา ๑๕) ต้องบรรลุนิติภาวะแล้ว (ปพพ.มาตรา ๑๙) หากยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต้องดำเนินคดีโดยผู้แทนโดยชอบธรรม (ปวิพ.มาตรา ๕๖) คนไร้ความสามารถ (ปพพ.มาตรา ๒๘) คนเสมือนไร้ความสามารถ (ปพพ. มาตรา ๓๒)

นิติบุคคล ต้องจดทะเบียนจึงจะมีสภาพบุคคล (ปพพ.มาตรา ๖๕ มาตรา ๖๖ มาตรา ๖๗) ต้องทำการผ่านผู้แทน (ปพพ. มาตรา ๗๐ มาตรา ๗๑ มาตรา ๗๔)

ผู้มีความสามารถบกพร่อง ต้องแก้ไขเรื่องความสามารถก่อน

มาตรา ๕๖ ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทน

มาตรา ๕๖ ผู้ไร้ความสามารถหรือผู้ทำการแทนจะเสนอข้อหาต่อศาลหรือดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ได้ ต่อเมื่อได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยความสามารถและตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ การให้อนุญาตหรือยินยอมตามบทบัญญัติเช่นว่านั้น ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษาเมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง ให้ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และถ้าเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสียให้บริบูรณ์ภายในกำหนดเวลาอันสมควรที่ศาลจะสั่ง

ถ้าศาลเห็นว่า เพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนการพิจารณาดำเนินเนินเข้าไป ศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว

ถ้าผู้ไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทนโดยชอบธรรมทำหน้าที่ไม่ได้ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งให้อนุญาตหรือให้ความยินยอมตามที่ต้องการ หรือตั้งผู้แทนเฉพาะคดีนั้นให้แก่ผู้ไร้ความสามารถ ถ้าไม่มีบุคคลอื่นใดให้ศาลมีอำนาจตั้งพนักงานอัยการหรือเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองอื่นให้เป็นผู้แทนได้

มาตรา ๕๖วรรค ๑ การเสนอคดีของผู้ที่มีความสามารถบกพร่อง

๑) ผู้ที่มีความสามารถบกพร่องจะเสนอคดีแพ่งต่อศาล

๑.๑) ผู้ไร้ความสามารถ (คือ ผู้ที่มีความสามารถบกพร่อง ได้แก่ ผู้เยาว์ คนวิกลจริต คนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ) หรือ

๑.๒) ผู้ทำการแทนผู้ไร้ความสามารถ (บิดา มารดา ผู้แทนโดยชอบธรรม คู่สมรส ผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์ หรือ พนักงานอัยการ)

๒) ดำเนินกระบวนการพิจารณา

๒.๑) จะเสนอข้อหา (เป็นโจทก์ในคดีมีข้อพิพาท หรือเป็นผู้ร้องในคดีไม่มีข้อพิพาท) ต่อศาล หรือ

๒.๒) ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ (ยื่นคำให้การ ยื่นคำคัดค้าน ยื่นคำร้องต่างๆ) ได้

๓) ได้ปฏิบัติตามปพพ.ว่าด้วยความสามารถ (กรณีที่มีคำสั่งศาลตั้งผู้พิทักษ์ ผู้อนุบาล ต้องขอคำอนุญาตจาก ศาล หรือขอความยินยอมจาก ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้พิทักษ์ หรือผู้อนุบาล) และตามปวิพ.

การ “ให้อนุญาต” หรือ “ยินยอม” ตามบทบัญญัติเช่นว่านั้น ให้ทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

มาตรา ๕๖วรรค ๒ การสอบสวนเรื่องความสามารถและการแก้ไขข้อบกพร่องเรื่องความสามารถ

๑) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

๒) เมื่อมีเหตุ

๒.๑) เมื่อศาลเห็นสมควร หรือ

๒.๒) เมื่อคู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้อง

๓) ให้ศาลมีอำนาจทำการสอบสวนในเรื่องความสามารถของผู้ขอ (ตัวคู่ความเอง) หรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง และ

๔) ถ้าเป็นที่พอใจว่ามีการบกพร่องในเรื่องความสามารถ ศาลอาจมีคำสั่งกำหนดให้แก้ไขข้อบกพร่องนั้นเสีย ให้บริบูรณ์ ภายในกำหนดเวลาอันสมควรที่ศาลจะสั่ง

มาตรา ๕๖ วรรค ๓ การดำเนินการกรณีที่ศาลหรือคู่ความร้องขอให้สอบสวนเรื่องความสามารถตาม มาตรา ๕๖วรรค ๒

ถ้าศาลเห็นว่า เพื่อความยุติธรรมไม่ควรให้กระบวนการพิจารณาดำเนินเนินเข้าไป

ศาลจะสั่งให้คู่ความฝ่ายที่บกพร่องในเรื่องความสามารถนั้นดำเนินคดีไปก่อนชั่วคราวก็ได้ แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาในประเด็นแห่งคดีจนกว่าข้อบกพร่องนั้นได้แก้ไขโดยบริบูรณ์แล้ว

มาตรา ๕๗ ผู้ร้องสอด

มาตรา ๕๗ บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความอาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ด้วยการร้องสอด

(๑) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง ค้ำครอง หรือบังคับตาม สิทธิของตนที่มีอยู่ โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา หรือเมื่อตนมีสิทธิเรียกร้อง เกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

(๒) ด้วยความสมัครใจเองเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้นโดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่า เวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา ขออนุญาตเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือเข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่าย หนึ่งเสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ว่าแม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการเสมือนหนึ่งว่ามีได้มีการเข้าแทนที่กันเสีย

(๓) ด้วยถูกหมายเรียกให้เข้ามาในคดี (ก) ตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่า ตนอาจฟ้องหรือถูกคู่ความเช่นว่านั้นฟ้องตนได้ เพื่อการใช้สิทธิไต่เบี่ยง หรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาล พิพากษาให้คู่ความเช่นว่านั้นแพ้คดี หรือ (ข) โดยคำสั่งของศาลเมื่อศาลนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียก

บุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม แต่ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีดังกล่าว แล้วให้เรียกด้วยวิธียื่นคำร้องเพื่อให้หมายเรียกพร้อมกับคำฟ้องหรือคำให้การ หรือในเวลาใด ๆ ต่อมาก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้

การส่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตามอนุมาตรานี้ต้องมีสำเนาคำขอ หรือคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตั้งที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๕๗ (๑) บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความ อาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ ด้วยการร้องสอด

๑) ด้วยความสมัครใจเองเพราะเห็นว่าเป็นการจำเป็นเพื่อยังให้ได้รับ

๑.๑) ความรับรอง

๑.๒) ค้ำครอง หรือ

๑.๓) บังคับตามสิทธิของตนที่มีอยู่

๒) กำหนดเวลาและศาลที่ยื่น

๒.๑) (ระหว่างพิจารณา)

โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่คดีนั้น อยู่ในระหว่างพิจารณา หรือ

๒.๒) (หลังศาลมีคำพิพากษา ในชั้นบังคับคดี)

เมื่อตนมีสิทธิเรียกร้องเกี่ยวเนื่องด้วยการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีนั้น

มาตรา ๕๗ (๒) บุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความ อาจเข้ามาเป็นคู่ความได้ ด้วยการร้องสอด

๑) ด้วยความสมัครใจเองเพราะตนมีส่วนได้เสียตามกฎหมายในผลแห่งคดีนั้น

๒) โดยยื่นคำร้องขอต่อศาลไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

๓) ขออนุญาตเข้าเป็น

ก) โจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม หรือ

ข) เข้าแทนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียทีเดียวโดยได้รับความยินยอมของคู่ความฝ่ายนั้น แต่ว่าแม้ศาลจะได้อนุญาตให้เข้าแทนที่กันได้ก็ตาม คู่ความฝ่ายนั้นจำต้องผูกพันตนโดยคำพิพากษาของศาลทุกประการเสมือนหนึ่งว่ามีได้มีการเข้าแทนที่กันเลย

มาตรา ๕๗ (๓) (ก) ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดีตามคำขอของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๑) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๒) ทำเป็นคำร้องแสดงเหตุว่า

๒.๑) ตนอาจฟ้อง หรือ

๒.๒) ตนอาจถูกคู่ความเช่นนั้นฟ้องตนได้

๓) เหตุที่อาจฟ้องหรือถูกฟ้อง เพื่อการใช้สิทธิไล่เบี้ยหรือเพื่อใช้ค่าทดแทน ถ้าหากศาลพิจารณาให้คู่ความเช่นนั้นแพ้คดี หรือ

มาตรา ๕๗ (๓) (ข) ด้วยกฎหมายเรียกให้เข้ามาในคดีโดยคำสั่งของศาล

๑) เมื่อ

๑.๑) ศาลนั้นเห็นสมควร หรือ

๑.๒) เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ

๒.๑) (ก) เหตุที่ศาลจะสั่งเรียกเอง

๒.๑.๑) ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้บุคคลภายนอกเข้ามาในคดี หรือ

๒.๑.๒) ศาลเห็นจำเป็นที่จะเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดีเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๒.๒) (ข) ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ยื่นคำร้องเพื่อให้หมายเรียกบุคคลภายนอกเข้ามาในคดี

๒.๒.๑) ยื่นคำร้องพร้อมกับคำฟ้อง (โจทก์เรียกคนนอกมาเป็นโจทก์ร่วม) หรือ

๒.๒.๒) ยื่นคำร้องพร้อมคำให้การ (จำเลยเรียกคนนอกมาเป็นจำเลยร่วม) หรือ

๒.๒.๓) ยื่นคำร้องในเวลาใด ๆ ต่อมาก่อนมีคำพิพากษาโดยได้รับอนุญาตจากศาล เมื่อศาลเป็นที่พอใจว่าคำร้องนั้นไม่อาจยื่นก่อนนั้นได้

การส่งหมายเรียกบุคคลภายนอกตาม [มาตรา ๕๗ (๓)] นี้

ต้องมีสำเนาคำขอ หรือคำสั่งของศาล แล้วแต่กรณี และคำฟ้องตั้งต้นคดีนั้นแนบไปด้วย

ปฏิทินนี้ไม่ตัดสิทธิของเจ้าหนี้ ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องของลูกหนี้และที่จะเรียกลูกหนี้ให้เข้ามาในคดีตั้งที่บัญญัติไว้ในปพพ. (ปพพ. มาตรา ๒๓๓-มาตรา ๒๓๖)

มาตรา ๕๘ สิทธิของผู้ร้องสอด

มาตรา ๕๘ ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคู่ความตามอนุมาตรา (๑) และ (๓) แห่งมาตราก่อนนี้ มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้ฟ้องหรือถูกฟ้องเป็นคดีเรื่องใหม่ ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจนำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถ้ามค้านพยานที่ได้สืบมาแล้วและคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ และอาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม

ห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่ได้เป็นคู่ความตามอนุมาตรา (๒) แห่งมาตราก่อน ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความฝ่ายซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องสอด และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นนั้น ในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิม และให้ผู้ร้องสอดเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การที่ร้องสอด แต่ถ้าศาลได้อนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดจึงมีฐานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเข้าแทน

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อข้องเกี่ยวกับคดี เป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัยในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่ายที่ตนเข้ามาร่วม หรือที่ตนถูกหมายเรียกให้เข้ามาร่วม ผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

(๒) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเถียงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่เช่นนั้น

ผู้ร้องสอดที่ได้เข้าเป็นคู่ความตาม มาตรา ๕๗(๑) และ มาตรา ๕๗(๓) มีสิทธิเสมือนหนึ่งว่าตนได้

ก) ฟ้อง (เป็นโจทก์) หรือ

ข) ถูกฟ้อง (เป็นจำเลย) เป็นคดีเรื่องใหม่

ซึ่งโดยเฉพาะผู้ร้องสอดอาจ

๑) นำพยานหลักฐานใหม่มาแสดง คัดค้านเอกสารที่ได้ยื่นไว้ ถ้ามานพยานที่ได้สืบมาแล้ว และคัดค้านพยานหลักฐานที่ได้สืบไปแล้วก่อนที่ตนได้ร้องสอด

๒) อาจอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลตามที่กฎหมาย บัญญัติไว้ และ

๓) อาจได้รับหรือถูกบังคับให้ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม

๑) กรณีเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม

ห้ามมิให้ผู้ร้องสอดที่ได้เป็นคู่ความตาม มาตรา ๕๗(๒) ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่คู่ความฝ่ายซึ่งตนเข้าเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องสอด และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์หรือจำเลยเดิม และ

๒) กรณีเข้าแทนที่

แต่ถ้าศาลได้อนุญาตให้เข้าแทนที่โจทก์หรือจำเลยเดิม ผู้ร้องสอดจึงมีฐานะเสมอด้วยคู่ความที่ตนเข้าแทน

๓) ให้ผู้ร้องสอดเสียค่าฤชาธรรมเนียมอันเกิดแต่การที่ร้องสอด

เมื่อได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ถ้ามีข้อเกี่ยวข้องกับคดี เป็นปัญหาจะต้องวินิจฉัย

ในระหว่างผู้ร้องสอดกับคู่ความฝ่าย

ก) ที่ตนเข้ามาร่วม หรือ

ข) ที่ตนถูกหมายเรียกให้เข้ามาร่วม

ผู้ร้องสอดย่อมต้องผูกพันตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้ (ผู้ร้องสอดไม่ต้องผูกพันตามคำพิพากษา)

๑) เนื่องจากความประมาทเลินเล่อของคู่ความนั้น ทำให้ผู้ร้องสอดเข้ามาเป็นคู่ความในคดีช้าเกินสมควรที่จะแสดงข้อเถียงอันเป็นสาระสำคัญได้ หรือ

๒) เมื่อคู่ความนั้นจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงมิได้ยกขึ้นใช้ซึ่งข้อเถียงในปัญหาข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญซึ่งผู้ร้องสอดมิได้รู้ว่ามีอยู่เช่นนั้น

มาตรา ๕๘ คู่ความร่วมเนื่องจากมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี

มาตรา ๕๘ บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ถ้าหากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน เว้นแต่มูลแห่งความคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้นโดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

(๑) บรรดากระบวนการพิจารณาซึ่งได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้นให้ถือว่าได้ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมคนอื่น ๆ

(๒) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้น ให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย

๑) บุคคลตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไป อาจเป็นคู่ความในคดีเดียวกันได้ โดยเป็นโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วม ถ้าหากปรากฏว่าบุคคลเหล่านั้นมีผลประโยชน์ร่วมกันในมูลความแห่งคดี แต่ห้ามมิให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกัน

เว้นแต่ มูลแห่งความคดีเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ หรือได้มีกฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้นโดยชัดแจ้ง ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าบุคคลเหล่านั้นแทนซึ่งกันและกันเพียงเท่าที่จะกล่าวต่อไปนี้

(๑) บรรดากระบวนการพิจารณา ซึ่งได้ ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้นให้ถือว่าได้ ทำโดย หรือทำต่อคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย เว้นแต่ กระบวนการพิจารณาที่คู่ความร่วมคนหนึ่งกระทำไปเป็นที่เสื่อมเสียแก่คู่ความร่วมคนอื่น ๆ

(๒) การเลื่อนคดีหรือการงดพิจารณาคดีซึ่งเกี่ยวกับคู่ความร่วมคนหนึ่งนั้นให้ใช้ถึงคู่ความร่วมคนอื่น ๆ ด้วย

มาตรา ๖๐ คู่ความอาจว่าความด้วยตนเองหรือแต่งตั้งทนายความ

มาตรา ๖๐ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือผู้แทนในกรณีที่คู่ความเป็นนิติบุคคล จะว่าความด้วยตนเองและดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของตน หรือจะตั้งแต่งตั้งทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนก็ได้

ถ้าคู่ความ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนในคดี ผู้รับมอบอำนาจเช่นว่านั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ แต่ยอมตั้งทนายความเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาได้

๑) บุคคลจะว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยตนเอง

๑.๑) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ

๑.๒) ผู้แทนโดยชอบธรรมในกรณีที่คู่ความเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือ

๑.๓) ผู้แทนในกรณีที่คู่ความเป็นนิติบุคคล

ก) จะว่าความด้วยตนเองและดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งปวงตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์ของตน หรือ

ข) บุคคลแต่งตั้งทนายความ จะตั้งแต่งตั้งทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนก็ได้

ค) บุคคลมอบอำนาจให้บุคคลอื่นทำการแทน

ถ้าคู่ความ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน ทำหนังสือมอบอำนาจให้บุคคลใดเป็นผู้แทนตนในคดี แต่ผู้รับมอบอำนาจเช่นว่านั้นจะว่าความอย่างทนายความไม่ได้ แต่ยอมตั้งทนายความเพื่อดำเนินกระบวนการพิจารณาได้

มาตรา ๖๑ การแต่งตั้งทนายความ

มาตรา ๖๑ การตั้งทนายความนั้น ต้องทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อตัวความและทนายความ แล้วยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน ใบแต่งตั้งทนายนี้ให้ใช้ได้เฉพาะคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ตามที่ได้ยื่นไว้เท่านั้น เมื่อทนายความผู้ใดได้รับมอบอำนาจทั่วไปที่จะแทนบุคคลอื่นไม่ว่าในคดีใด ๆ ให้ทนายความผู้นั้นแสดงใบมอบอำนาจทั่วไป แล้วคัดสำเนายื่นต่อศาลแทนใบแต่งตั้งทนาย เพื่อดำเนินคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป ตามความในมาตรานี้

๑) การแต่งตั้งทนายความนั้น

๑.๑) ต้องทำเป็นหนังสือ (ใบแต่งตั้งทนายความ) ลงลายมือชื่อตัวความและทนายความแล้วยื่นต่อศาลเพื่อรวมไว้ในสำนวน

๑.๒) ใบแต่งตั้งทนายนี้ให้ใช้ได้เฉพาะคดีเรื่องหนึ่ง ๆ ตามที่ได้ยื่นไว้เท่านั้น

๒) ทนายความได้รับมอบอำนาจทั่วไป

๒.๑) เมื่อทนายความผู้ใดได้รับมอบอำนาจทั่วไปที่จะแทนบุคคลอื่นไม่ว่าในคดีใด ๆ ให้ทนายความผู้นั้นแสดงใบมอบอำนาจทั่วไป แล้วคัดสำเนายื่นต่อศาลแทนใบแต่งตั้งทนายเพื่อดำเนินคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป

มาตรา ๖๒ อำนาจของทนายความที่ได้รับการแต่งตั้ง

มาตรา ๖๒ ทนายความซึ่งคู่ความได้ตั้งแต่งตั้งนั้นมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความนั้น แต่ถ้ากระบวนการพิจารณาใดเป็นไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ เช่น การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ หรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่ ทนายความไม่มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาเช่นว่านี้ได้ โดยมีได้รับอำนาจจากตัวความโดยชัดแจ้ง อำนาจโดยชัดแจ้ง เช่นว่านี้จะระบุไว้ในใบแต่งตั้งทนายสำหรับคดีเรื่องนั้น หรือทำเป็นใบมอบอำนาจต่างหากในภายหลังใบเดียว หรือหลายใบก็ได้ และในกรณีหลังนี้ให้ใช้บทบัญญัติมาตรา ๖๑ บังคับ

กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ตัวความหรือผู้แทนจะปฏิเสธหรือแก้ไขข้อเท็จจริงที่ทนายความของตนได้กล่าวด้วยวาจาต่อหน้าตนในศาลในขณะนั้นก็ได้ แม้ถึงว่าตัวความหรือผู้แทนนั้นจะมีได้สงวนสิทธิเช่นนั้นไว้ในใบแต่งตั้งทนายก็ดี

๑) ทนายความซึ่งคู่ความได้ตั้งแต่งตั้งนั้นมีอำนาจว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ แทนคู่ความได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อรักษาผลประโยชน์ของคู่ความนั้น

๒) ทนายความไม่มีอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาไปในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความได้

กระบวนการพิจารณาในทางจำหน่ายสิทธิ เช่น การยอมรับตามที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเรียกร้อง การถอนฟ้อง การประนีประนอมยอมความ การสละสิทธิ หรือใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา หรือในการขอให้พิจารณาคดีใหม่

หากทนายความได้รับมอบอำนาจจากตัวความให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางจำหน่ายสิทธิโดยชัดแจ้ง ทนายความก็มีอำนาจดำเนินการได้

๓) อำนาจ (ในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความ) โดยชัดแจ้งเช่นว่านี้จะระบุให้ไว้

๓.๑) ในใบแต่งตั้งทนายสำหรับคดีเรื่องนั้น หรือ

๓.๒) ทำเป็นใบมอบอำนาจต่างหากในภายหลัง ก) ใบเดียว หรือ ข) หลายใบก็ได้ และในกรณีหลัง (การมอบอำนาจ) นี้ให้ใช้ มาตรา ๖๑ บังคับ (ให้ทนายความผู้นั้นแสดงใบมอบอำนาจทั่วไป แล้วคัดสำเนายื่นต่อศาลแทนใบแต่งตั้งทนายเพื่อดำเนินคดีเป็นเรื่อง ๆ ไป)

กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ตัวความหรือผู้แทนจะปฏิเสธหรือแก้ไขข้อเท็จจริงที่ทนายความของตนได้กล่าวด้วยวาจาต่อหน้าตนในศาลในขณะนั้นก็ได้ แม้ถึงว่าตัวความหรือผู้แทนนั้นจะมีได้สงวนสิทธิเช่นนั้นไว้ในใบแต่งตั้งทนายก็ดี

มาตรา ๖๓ การตั้งผู้แทนหรือทนายความให้มีอำนาจรับเงินหรือทรัพย์สิน

มาตรา ๖๓ บทบัญญัติแห่งมาตราก่อนนี้ไม่ตัดสิทธิตัวความในอันที่จะตั้งแต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อให้รับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งได้ชำระไว้ในศาลหรือวางไว้ยังศาลเป็นเงินค่าธรรมเนียมหรืออย่างอื่น และศาลได้สั่งให้จ่ายคืน หรือส่งมอบให้แก่ตัวความฝ่ายนั้น แต่ถ้าศาลนั้นมีความสงสัยในความสามารถหรือตัวบุคคลผู้แทน หรือทนายความซึ่งได้รับแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้น ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ตัวความหรือทนายความหรือทั้งสองคนให้มาศาลโดยตนเองได้

๑) มอบอำนาจให้รับเงิน ทรัพย์สิน

ตาม มาตรา ๖๒ ไม่ตัดสิทธิตัวความในอันที่จะตั้งแต่งตั้งผู้แทนหรือทนายความโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาลเพื่อให้รับเงินหรือทรัพย์สินซึ่งได้ชำระไว้ในศาลหรือวางไว้ยังศาลเป็นเงินค่าธรรมเนียมหรืออย่างอื่น และศาลได้สั่งให้จ่ายคืน หรือส่งมอบให้แก่ตัวความฝ่ายนั้น

๒) ตรวจสอบอำนาจการรับเงิน ทรัพย์สิน

ถ้าศาลนั้นมีความสงสัยในความสามารถหรือตัวบุคคลผู้แทน หรือทนายความซึ่งได้รับแต่งตั้งดังกล่าวข้างต้น ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ตัวความหรือทนายความหรือทั้งสองคนให้มาศาลโดยตนเองได้

มาตรา ๖๔ คู่ความหรือทนายความมอบฉันทะ

มาตรา ๖๔ เว้นแต่ศาลจะได้สั่งเป็นอย่างอื่น เมื่อคดีมีเหตุผลพิเศษอันเกี่ยวกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทนายความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ คู่ความหรือทนายความอาจแต่งตั้งให้บุคคลใดทำการแทนได้ โดยยื่นใบมอบฉันทะต่อศาลทุกครั้ง เพื่อกระทำการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ กำหนดวันนั่งพิจารณาหรือวันสืบพยาน หรือวันฟังคำสั่ง คำบังคับ หรือคำชี้ขาดใด ๆ ของศาล มาฟังคำสั่ง คำบังคับ หรือคำชี้ขาดใด ๆ ของศาลหรือสลักหลังรับรู้ซึ่งข้อความนั้น ๆ รับสำเนาแห่งคำให้การ คำร้องหรือเอกสารอื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๑ และ ๗๒ และแสดงการรับรู้สิ่งเหล่านั้น

๑) เว้นแต่ศาลจะได้สั่งเป็นอย่างอื่น

๒) เมื่อคดีมีเหตุผลพิเศษอันเกี่ยวกับคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทนายความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยเฉพาะ

๓) คู่ความหรือทนายความอาจแต่งตั้งให้บุคคลใดทำการแทนได้ โดยยื่นใบมอบฉันทะต่อศาลทุกครั้ง เพื่อกระทำการกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

กำหนดวันนั่งพิจารณาหรือวันสืบพยาน หรือวันฟังคำสั่ง คำบังคับ หรือคำชี้ขาดใด ๆ ของศาล มาฟังคำสั่ง คำบังคับ หรือคำชี้ขาดใด ๆ ของศาลหรือสลักหลังรับรู้ซึ่งข้อความนั้น ๆ รับสำเนาแห่งคำให้การ คำร้องหรือเอกสารอื่น ๆ ตาม มาตรา ๗๑ และ มาตรา ๗๒ และแสดงการรับรู้สิ่งเหล่านั้น

มาตรา ๖๕ ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งขอถอนตัวจากการเป็นทนายความในคดี

มาตรา ๖๕ ทนายความที่ตัวความได้แต่งตั้งให้เป็นทนายในคดีจะมีคำขอต่อศาลให้สั่งถอนตนจากการตั้งแต่นั้นก็ได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าทนายความผู้นั้นได้แจ้งให้ตัวความทราบแล้ว เว้นแต่จะหาตัวความไม่พบ

เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอแล้ว ให้ศาลส่งคำสั่งนั้นให้ตัวความทราบโดยเร็วโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนแล้วแต่จะเห็นสมควร

๑) ทนายความที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นทนายในคดีจะมีคำขอต่อศาลให้สั่งถอนตนจากการตั้งแต่นั้นก็ได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นที่พอใจแก่ศาลว่าทนายความผู้นั้นได้แจ้งให้ตัวความทราบแล้ว

เว้นแต่จะหาตัวความไม่พบ (ศาลอาจอนุญาตให้ถอนจากการเป็นทนายความได้ แม้ทนายความผู้นั้นยังไม่ได้แจ้งให้ตัวความทราบ)

๒) เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ (ให้ถอนจากการเป็นทนายความ) แล้ว

ให้ศาลส่งคำสั่งนั้นให้ตัวความทราบโดยเร็วโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนแล้วแต่จะเห็นสมควร

มาตรา ๖๖ การสอบสวนอำนาจของผู้แทนโดยชอบธรรมของตัวความหรือเป็นผู้แทนของนิติบุคคล

มาตรา ๖๖ ผู้ใดอ้างว่าเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของตัวความหรือเป็นผู้แทนของนิติบุคคล เมื่อศาลเห็นสมควรหรือเมื่อคู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องในขณะที่ยื่นคำฟ้องหรือคำให้การ ศาลจะทำการสอบสวนถึงอำนาจของผู้นั้นก็ได้ และถ้าเป็นที่พอใจว่าผู้นั้นไม่มีอำนาจ หรืออำนาจของผู้นั้นบกพร่อง ศาลมีอำนาจยกฟ้องคดีนั้นเสีย หรือมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอย่างอื่นได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

- ๑) ผู้ใดอ้างว่า
 - ๑.๑) เป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของตัวความหรือ
 - ๑.๒) เป็นผู้แทนของนิติบุคคล
- ๒) เมื่อ
 - ๒.๑) ศาลเห็นสมควร หรือ
 - ๒.๒) คู่ความฝ่ายที่เกี่ยวข้องยื่นคำขอ โดยทำเป็นคำร้องในขณะที่ยื่นคำฟ้องหรือคำให้การ
- ๓) ศาลจะทำการสอบสวนถึงอำนาจของผู้นั้น [บุคคลตาม ๑)] ก็ได้ และถ้าเป็นที่พอใจว่า
 - ๓.๑) ผู้นั้นไม่มีอำนาจ หรือ
 - ๓.๒) อำนาจของผู้นั้นบกพร่อง
- ๔) ศาลมีอำนาจ
 - ๔.๑) ยกฟ้องคดีนั้นเสีย หรือ
 - ๔.๒) มีคำพิพากษา หรือ
 - ๔.๓) มีคำสั่งอย่างอื่นได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

การยื่นและส่งคำคู่ความ

มาตรา ๖๗ รายละเอียดของเอกสารที่จะส่งแก่คู่ความ

มาตรา ๖๗ เมื่อประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นบัญญัติว่า เอกสารใดจะต้องส่งให้แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง (เช่น คำคู่ความที่ทำโดยคำฟ้อง คำให้การหรือคำร้องหรือคำขอโดยทำเป็นคำร้อง หมายเรียกหรือหมายอื่น ๆ สำเนาค่าแลงการณ หรือสำเนาพยานเอกสาร ฯลฯ) เอกสารนั้นต้องทำขึ้นให้ปรากฏข้อความแน่ชัดถึงตัวบุคคลและมีรายการต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลที่จะรับคำฟ้อง หรือถ้าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณา ชื่อของศาลนั้นและเลขหมายคดี
- (๒) ชื่อคู่ความในคดี
- (๓) ชื่อคู่ความหรือบุคคล ซึ่งจะเป็นผู้รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น
- (๔) ใจความ และเหตุผลถ้าจำเป็นแห่งคำคู่ความหรือเอกสาร
- (๕) วัน เดือน ปี ของคำคู่ความ หรือเอกสารและลายมือชื่อของเจ้าพนักงาน คู่ความ หรือบุคคลซึ่งเป็นผู้ยื่นหรือเป็นผู้ส่ง

ในการยื่นหรือส่งคำคู่ความ หรือเอกสารอื่นใดอันจะต้องทำตามแบบพิมพ์ที่จัดไว้ เจ้าพนักงาน คู่ความ หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องจะต้องใช้กระดาษแบบพิมพ์นั้น ส่วนราคากระดาษแบบพิมพ์นั้นให้เรียกตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะได้กำหนดไว้

เพื่อประโยชน์แห่งประมวลกฎหมายนี้ ให้เรียกนิติบุคคลตามชื่อหรือตามชื่อที่จดทะเบียนและภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของนิติบุคคลนั้น ให้ถือเอาสำนักงานหรือสำนักงานแห่งใหญ่ซึ่งอยู่ภายในเขตศาลที่จะยื่นฟ้องคดีหรือที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา

๑) เมื่อปวิพ. หรือ กฎหมายอื่นบัญญัติว่า เอกสารใดจะต้องส่งให้แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง (เช่น คำคู่ความที่ทำโดยคำฟ้อง คำให้การหรือคำร้อง หรือคำขอโดยทำเป็นคำร้อง หมายเรียกหรือหมายอื่น ๆ สำเนาค่าแลงการณ หรือสำเนาพยานเอกสาร ฯลฯ)

๒) เอกสารนั้นต้องทำขึ้นให้ปรากฏข้อความแน่ชัดถึงตัวบุคคลและมีรายการต่อไปนี้

- ๒.๑) ชื่อศาล
 - ๒.๑.๑) ศาลที่จะรับคำฟ้อง หรือ
 - ๒.๑.๒) ถ้าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณา ชื่อของศาลนั้นและเลขหมายคดี
- ๒.๒) ชื่อคู่ความในคดี
- ๒.๓) ชื่อคู่ความหรือบุคคล ซึ่งจะเป็นผู้รับคำคู่ความหรือเอกสารนั้น
- ๒.๔) ใจความ และเหตุผลถ้าจำเป็นแห่งคำคู่ความหรือเอกสาร
- ๒.๕) วัน เดือน ปี ของคำคู่ความ หรือเอกสาร และลายมือชื่อของเจ้าพนักงาน คู่ความ หรือบุคคลซึ่งเป็นผู้ยื่นหรือเป็นผู้ส่ง

๓) ในการยื่นหรือส่ง คำคู่ความ หรือเอกสารอื่นใด อันจะต้องทำตามแบบพิมพ์ที่จัดไว้ เจ้าพนักงาน คู่ความ หรือบุคคลผู้เกี่ยวข้องจะต้องใช้กระดาษแบบพิมพ์นั้น ส่วนราคากระดาษแบบพิมพ์นั้นให้เรียกตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมจะได้กำหนดไว้

กรณีนิติบุคคล

๑) เพื่อประโยชน์แห่งปวิพ.

๒) ให้เรียกนิติบุคคลตามชื่อหรือตามชื่อที่จดทะเบียน และ

๓) ภูมิสำเนาหรือสำเนาทำางานของนิติบุคคลนั้น

ให้ถือเอาสำเนาหรือสำเนาทำางานแห่งใหญ่ ซึ่งอยู่ภายในเขตศาลที่จะยื่นฟ้องคดีหรือที่คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา

มาตรา ๖๘ การยื่น ส่ง แจ้งคำสั่งศาลไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่น

มาตรา ๖๘ การยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสารในลักษณะนี้ไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดยคู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่าย รวมทั้งการแจ้งคำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใด อาจดำเนินการโดยทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๖๘

๑) การยื่นและส่งคำคู่ความและเอกสารในลักษณะนี้ไม่ว่าการนั้นจะเป็นโดย

๑.๑) คู่ความฝ่ายใดทำต่อศาลหรือต่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ

๑.๒) ศาลทำต่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทุกฝ่าย

๒) รวมทั้งการแจ้งคำสั่งของศาลหรือข้อความอย่างอื่นไปยังคู่ความหรือบุคคลอื่นใด

ผล อาจดำเนินการโดยทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศอื่นใดก็ได้

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๖๙ การยื่นคำคู่ความหรือเอกสารอื่น

มาตรา ๖๙ การยื่นคำคู่ความ หรือเอกสารอื่นใดต่อศาลนั้น ให้กระทำได้โดยส่งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล หรือยื่นต่อศาลในระหว่างนั่งพิจารณา

๑) การยื่นคำคู่ความ หรือเอกสารอื่นใดต่อศาลนั้น ให้กระทำได้

๑.๑) โดยส่งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาล หรือ

๑.๒) ยื่นต่อศาลในระหว่างนั่งพิจารณา

มาตรา ๗๐ บรรดาคำฟ้อง หมายเรียกและหมายอื่น ๆ คำสั่ง คำบังคับของศาลให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง

มาตรา ๗๐ บรรดาคำฟ้อง หมายเรียกและหมายอื่น ๆ คำสั่ง คำบังคับของศาลนั้น ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งให้แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง แต่

(๑) หมายเรียกพยาน ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นเป็นผู้ส่งโดยตรง เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น หรือพยานปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย ในกรณีเช่นว่านี้ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง

(๒) คำสั่ง คำบังคับของศาล รวมทั้งคำสั่งกำหนดวันนั่งพิจารณาหรือสืบพยานแล้วแต่กรณี หรือคำสั่งให้เลื่อนคดี ถ้าคู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นอยู่ในศาลในเวลาที่มิคำสั่งและได้ลงลายมือชื่อรับรู้ไว้ ให้ถือว่าได้ส่งโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว

คำฟ้องนั้น ให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมในการส่ง ส่วนการนำส่งนั้นโจทก์จะนำส่งหรือไม่ก็ได้ เว้นแต่ศาลจะสั่งให้โจทก์มีหน้าที่จัดการนำส่ง ส่วนหมายเรียก หมายอื่น ๆ คำสั่ง คำบังคับของศาลที่ได้ออกตามคำขอของคู่ความฝ่ายใด ถ้าศาลมิได้สั่งให้จัดการนำส่งด้วย ก็ให้คู่ความฝ่ายนั้นเพียงแต่เสียค่าธรรมเนียมในการส่ง ใน

กรณีอื่น ๆ ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะจัดการส่งให้แก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

หลัก บรรดา (๑) คำฟ้อง (๒) หมายเรียก และ (๓) หมายอื่น ๆ (๔) คำสั่ง (๕) คำบังคับของศาลในกรณีต้องส่ง คำบังคับ ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งให้แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้อง แต่ว่า

ข้อยกเว้น

๑) หมายเรียกพยาน ให้คู่ความฝ่ายที่อ้างพยานนั้นเป็นผู้ส่งโดยตรง เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นหรือพยาน ปฏิเสธไม่ยอมรับหมาย ในกรณีเช่นว่านี้ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง

๒) คำสั่งของศาล รวมทั้งคำสั่งกำหนดวันนั่งพิจารณาหรือสืบพยาน แล้วแต่กรณี หรือคำสั่งให้เลื่อนคดี ถ้า คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องนั้นอยู่ในศาลในเวลาที่มีคำสั่งและได้ลงลายมือชื่อรับรู้ไว้ ให้ถือว่าได้ส่งโดยชอบ ด้วยกฎหมายแล้ว

คำฟ้องนั้น ให้โจทก์เสียค่าธรรมเนียมในการส่ง ส่วนการนำส่งนั้นโจทก์จะนำส่งหรือไม่ก็ได้ เว้นแต่ศาลจะสั่งให้ โจทก์มีหน้าที่จัดการนำส่ง

ส่วนหมายเรียก หมายอื่น ๆ คำสั่งของศาลที่ได้ออกตามคำขอของคู่ความฝ่ายใด

ถ้าศาลมิได้สั่งให้จัดการนำส่งด้วย ก็ให้คู่ความฝ่ายนั้นเพียงแต่เสียค่าธรรมเนียมในการส่ง

ในกรณีอื่น ๆ ให้เป็นหน้าที่ของศาลที่จะจัดการส่งให้แก่คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง

มาตรา ๗๑ การส่งคำให้การ และยื่นคำร้องแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ

มาตรา ๗๑ คำให้การนั้น ให้ฝ่ายที่ให้การนำต้นฉบับยื่นไว้ต่อศาลพร้อมด้วยสำเนาสำหรับให้คู่ความอีกฝ่าย หนึ่ง หรือคู่ความอื่น ๆ รับไปโดยทางเจ้าพนักงานศาล

คำร้องเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การนั้น ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ โดยฝ่ายที่ยื่นคำร้องเป็นผู้มีหน้าที่จัดการนำส่ง

๑) คำให้การนั้น ให้ฝ่ายที่ให้การยื่น (คำให้การให้อีกฝ่ายรับไปโดยทางจพง.ศาล)

๑.๑) ต้นฉบับคำให้การยื่นไว้ ต่อศาล พร้อมด้วย

๑.๒) สำเนาคำให้การ จำนวนเพียงพอสำหรับให้ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ รับไปโดยทางเจ้า พนักงานศาล

เช่น จำเลย (/โจทก์) ยื่นคำให้การ (/คำให้การแก้ฟ้องแย้ง) ต่อศาล พร้อมสำเนาคำให้การ (/สำเนาคำให้การ แก้ฟ้องแย้ง) จำนวนเท่าคู่ความอีกฝ่าย โดยคู่ความอีกฝ่ายรับไป (โจทก์/จำเลย)โดยทางจพง.ศาล

๒) คำร้องเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การนั้น ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ โดยฝ่ายที่ยื่นคำร้องเป็นผู้มีหน้าที่จัดการนำส่ง

เช่น จำเลย (/โจทก์) ยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ (/คำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การแก้ฟ้องแย้ง) จำเลย (/โจทก์) มีหน้าที่นำส่งสำเนาคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมแก้โจทก์ (/สำเนาคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ แก้ฟ้องแย้งแก้จำเลย)

มาตรา ๗๒ การยื่นคำร้อง คำแถลงการณ์ และเอกสารอื่นๆ

มาตรา ๗๒ คำร้องและคำแถลงการณ์ซึ่งได้ยื่นต่อศาลภายในเวลาที่กฎหมายหรือศาลกำหนดไว้ หรือโดย ข้อตกลงของคู่ความตามที่ศาลตกลงไว้ในรายงานนั้น ให้ผู้ยื่นคำร้องหรือคำแถลงการณ์นำต้นฉบับยื่นไว้ต่อศาล พร้อมด้วยสำเนาเพื่อให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องมารับไปโดยทางเจ้า พนักงานศาล

บรรดาคำร้องอื่น ๆ ให้ยื่นต่อศาลพร้อมด้วยสำเนา เพื่อส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง และถ้าศาลกำหนดให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งสำเนาเช่นว่านั้น ก็ให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งโดยให้คู่ความฝ่ายที่ยื่นคำร้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย

บรรดาเอกสารอื่น ๆ เช่น สำเนาคำแถลงการณ์หรือสำเนายานเอกสารนั้น ให้ส่งแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีใดวิธีหนึ่งในสองวิธีดังต่อไปนี้

(๑) โดยคู่ความฝ่ายที่ต้องส่งนั้น ส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเอง แล้วส่งไปรับต่อศาลพร้อมกับต้นฉบับนั้น ๆ ไปรับนั้นจะทำโดยวิธีลงไว้ในต้นฉบับว่าได้รับสำเนาแล้ว และลงลายมือชื่อผู้รับกับวัน เดือน ปี ที่ได้รับก็ได้ หรือ

(๒) โดยคู่ความฝ่ายที่ต้องส่งนั้น นำสำเนายื่นไว้ต่อศาลพร้อมกับต้นฉบับ แล้วขอให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้นำส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความอื่น ๆ หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในกรณีเช่นนี้ ผู้ขอต้องไปกับเจ้าพนักงานศาลและเสียค่าธรรมเนียมในการส่งนั้นด้วย

๑) คำร้องและคำแถลงการณ์ซึ่งได้ยื่นต่อศาล

๑.๑) ภายในเวลาที่ ๑.๑.๑) กฎหมายกำหนด หรือ

๑.๑.๒) ศาลกำหนดไว้ หรือ

๑.๒) โดยข้อตกลงของคู่ความตามที่ศาลตกลงไว้ในรายงานนั้น

๑.๓) ให้ผู้ยื่นนำ ๑.๓.๑) ต้นฉบับคำร้องหรือคำแถลงการณ์ยื่นไว้ต่อศาล พร้อมด้วย

๑.๓.๒) สำเนา (คำร้องหรือคำแถลงการณ์) เพื่อให้ / คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ / บุคคลที่เกี่ยวข้องมารับไปโดยทางเจ้าพนักงานศาล (จพง.ศาล)

๒) บรรดาคำร้องอื่น ๆ

๒.๑) ให้ยื่น ๒.๑.๑) (ต้นฉบับ) ต่อศาล พร้อมด้วย

๒.๑.๒) สำเนา (คำร้องนั้น ๆ) เพื่อส่งให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ / บุคคลที่เกี่ยวข้อง

และ ๒.๒) ถ้าศาลกำหนดให้ จพง.ศาลเป็นผู้ส่งสำเนาเช่นว่านั้น ก็ให้จพง.ศาลเป็นผู้ส่งโดยให้คู่ความฝ่ายที่ยื่นคำร้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่าย (แต่ถ้าศาลมิได้กำหนดฯ ก็มีใช้หน้าที่จพง.ศาลเป็นผู้ส่ง)

๓) บรรดาเอกสารอื่น ๆ เช่น สำเนาคำแถลงการณ์/ สำเนายานเอกสารนั้น ให้ส่งแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ/ บุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยวิธีใดวิธีหนึ่งในสองวิธีดังต่อไปนี้

๓.๑) โดยคู่ความฝ่ายที่ต้องส่งนั้น ส่งสำเนาให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ/ บุคคลที่เกี่ยวข้องเอง แล้วส่งไปรับต่อศาลพร้อมกับต้นฉบับนั้น ๆ

ไปรับนั้นจะทำโดยวิธีลงไว้ในต้นฉบับว่าได้รับสำเนาแล้ว และลงลายมือชื่อผู้รับกับวัน เดือน ปี ที่ได้รับก็ได้ หรือ

๓.๒) โดยคู่ความฝ่ายที่ต้องส่งนั้น นำสำเนายื่นไว้ต่อศาลพร้อมกับต้นฉบับ แล้วขอให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้นำส่งให้แก่ คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง/ คู่ความอื่น ๆ/ บุคคลที่เกี่ยวข้อง ในกรณีเช่นนี้ ผู้ขอ (ฝ่ายที่ต้องส่ง) ต้องไปกับเจ้าพนักงานศาลและเสียค่าธรรมเนียมในการส่งนั้นด้วย

มาตรา ๗๓ คำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง

มาตรา ๗๓ ถ้าคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดจะต้องให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งเมื่อคู่ความผู้มีหน้าที่ต้องส่งได้ร้องขอ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการส่งโดยเร็วเท่าที่จะทำได้ เพื่อการนี้ พนักงานผู้ส่งหมายจะให้ผู้ขอหรือบุคคลที่ผู้ขอเห็นสมควรไปด้วยเพื่อชี้ตัวคู่ความหรือบุคคลผู้รับหรือเพื่อค้นหาภูมิลำเนาหรือสำนักทำการ

งานของผู้รับก็ได้

ในกรณีที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดไปตามคำสั่งของศาล ซึ่งบุคคลอื่นหรือคู่ความไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการส่งนั้น ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลจะดำเนินการส่ง

- ๑) ถ้าคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดจะต้องให้เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่ง
- ๒) เมื่อคู่ความผู้มีหน้าที่ต้องส่งได้ร้องขอ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการส่งโดยเร็วเท่าที่จะทำได้
- ๓) เพื่อการนี้ (การส่งทำได้โดยเร็ว) พนักงานผู้ส่งหมายจะให้ผู้ขอหรือบุคคลที่ผู้ขอเห็นสมควรไปด้วย
 - ๓.๑) เพื่อชี้ตัว คู่ความ หรือ บุคคลผู้รับ หรือ
 - ๓.๒) เพื่อค้นหา ภูมิลำเนา หรือ สำนักทำการงาน ของผู้รับก็ได้

ในกรณีที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดไปตามคำสั่งของศาล ซึ่งบุคคลอื่นหรือคู่ความไม่มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบในการส่งนั้น ให้เป็นหน้าที่ของพนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลจะดำเนินการส่ง

มาตรา ๗๓ ทวิ ศาลสั่งให้ส่งเอกสารทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ

มาตรา ๗๓ ทวิ คำคู่ความหรือเอกสารที่เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งไม่ว่าการส่งนั้นจะเป็นหน้าที่ของศาลจัดการส่งเองหรือคู่ความมีหน้าที่จัดการนำส่งก็ตาม ศาลอาจสั่งให้ส่งโดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือโดยทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษในประเทศก็ได้ โดยให้คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำส่งเป็นผู้เสียค่าใช้จ่ายกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าคำคู่ความหรือเอกสารที่ส่งโดยเจ้าพนักงานไปรษณีย์ มีผลเสมือนเจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งและให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๔ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

- ๑) คำคู่ความหรือเอกสารที่เจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งไม่ว่าการส่งนั้นจะเป็นหน้าที่ของศาลจัดการส่งเองหรือคู่ความมีหน้าที่จัดการนำส่งก็ตาม
- ๒) ศาลอาจสั่งให้ส่ง
 - ๒.๑) โดยทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ หรือ
 - ๒.๒) โดยทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษในประเทศก็ได้
- ๓) โดยให้คู่ความฝ่ายที่มีหน้าที่นำส่งเป็นผู้เสียค่าใช้จ่าย
- ๔) กรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าคำคู่ความหรือเอกสารที่ส่งโดยเจ้าพนักงานไปรษณีย์ มีผลเสมือนเจ้าพนักงานศาลเป็นผู้ส่งและให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๔ มาตรา ๗๖ และมาตรา ๗๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๗๔ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดโดยเจ้าพนักงานศาล

มาตรา ๗๔ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดโดยเจ้าพนักงานศาลนั้นให้ปฏิบัติ ดังนี้

- (๑) ให้ส่งในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และ
- (๒) ให้ส่งแก่คู่ความหรือบุคคลซึ่งระบุไว้ในคำคู่ความหรือเอกสาร ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือบุคคลนั้น แต่ให้อยู่ในบังคับแห่งบทบัญญัติกฎหมายมาตราต่อไปนี้

๑) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดโดยเจ้าพนักงานศาลนั้นให้ปฏิบัติดังนี้

- ๑.๑) ให้ส่งในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก

และ

๑.๒) ให้ส่งแก่คู่ความ หรือบุคคลซึ่งระบุไว้ในคำคู่ความหรือเอกสาร ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือบุคคลนั้น

แต่ให้อยู่ในบังคับกฎหมายมาตราต่อไปนี้ (มาตรา ๗๕ มาตรา ๗๖ มาตรา ๗๗ มาตรา ๗๘ มาตรา ๗๙ มาตรา ๘๐)

มาตรา ๗๕ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดให้แก่ทนายความ

มาตรา ๗๕ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดให้แก่ทนายความที่คู่ความแต่งตั้งให้ว่าคดี หรือให้แก่บุคคลที่ทนายความเชื่อนว่านั้นได้แต่งตั้ง เพื่อกระทำการกิจการอย่างใด ๆ ที่ระบุไว้ในมาตรา ๖๔ นั้น ให้ถือว่าเป็นการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

๑) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด

ก) ให้แก่ทนายความที่คู่ความแต่งตั้งให้ว่าคดี หรือ

ข) ให้แก่บุคคลที่ทนายความเชื่อนว่านั้นได้แต่งตั้ง (ผู้รับมอบฉันทะหรือผู้รับมอบทำการแทน) เพื่อกระทำการกิจการอย่างใด ๆ ที่ระบุไว้ใน มาตรา ๖๔ นั้น
ให้ถือว่าเป็นการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๗๖ ส่งคำคู่ความหรือเอกสารให้แก่บุคคลอื่นซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือที่สำนักทำการงานของคู่ความหรือบุคคลนั้น

มาตรา ๗๖ เมื่อเจ้าพนักงานศาลไม่พบคู่ความหรือบุคคลที่จะส่งคำคู่ความหรือเอกสาร ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของบุคคลนั้น ๆ ถ้าได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสารให้แก่บุคคลใด ๆ ที่มีอายุเกินยี่สิบปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือที่สำนักทำการงานที่ปรากฏว่าเป็นของคู่ความหรือบุคคลนั้น หรือได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นตามข้อความในคำสั่งของศาลให้ถือว่าเป็นการเพียงพอที่จะฟังว่าได้มีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารถูกต้องตามกฎหมายแล้ว

ในกรณีเช่นว่ามานี้ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารแก่คู่ความฝ่ายใด ห้ามมิให้ส่งแก่คู่ความฝ่ายปรปักษ์เป็นผู้รับไว้แทน

๑) เมื่อเจ้าพนักงานศาลไม่พบคู่ความหรือบุคคลที่จะส่งคำคู่ความหรือเอกสาร ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของบุคคลนั้น ๆ

๒) ถ้าได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสาร

๒.๑) ให้แก่บุคคลใด ๆ ที่มีอายุเกิน ๒๐ ปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือที่สำนักทำการงานที่ปรากฏว่าเป็นของคู่ความหรือบุคคลนั้น หรือ

๒.๒) ได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นตามข้อความในคำสั่งของศาลให้ถือว่าเป็นการเพียงพอที่จะฟังได้มีการส่งคำคู่ความหรือเอกสารถูกต้องตามกฎหมายแล้ว
แต่ห้ามมิให้ส่งแก่คู่ความฝ่ายปรปักษ์เป็นผู้รับไว้แทน

มาตรา ๗๗ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารไปยังสถานที่อื่นนอกจากภูมิลำเนา หรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือของบุคคลนอกจากสถานที่ซึ่งได้ระบุ

มาตรา ๗๗ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดโดยเจ้าพนักงานศาลไปยังที่อื่นนอกจากภูมิลำเนา หรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือของบุคคลซึ่งระบุไว้ในคำคู่ความ หรือเอกสารนั้น ให้ถือว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อ

(๑) คู่ความหรือบุคคลนั้นยอมรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นไว้ หรือ

(๒) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นได้กระทำในศาล

๑) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดโดยเจ้าพนักงานศาลไปยังที่อื่น (นอกจาก ภูมิลำเนา หรือ สำนักทำการงานของคู่ความหรือของบุคคลซึ่งระบุไว้) ในคำคู่ความ หรือเอกสารนั้น
ให้ถือว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อ

- ๑.๑) คู่ความหรือบุคคลนั้นยอมรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นไว้ หรือ
 ๑.๒) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นได้กระทำในศาล

มาตรา ๗๘ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีวางหมาย

มาตรา ๗๘ ถ้าคู่ความหรือบุคคลที่ระบุไว้ในคำคู่ความหรือเอกสารปฏิเสธไม่ยอมรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นจากเจ้าพนักงานศาลโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย เจ้าพนักงานนั้นชอบที่จะขอให้พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่มีอำนาจหรือเจ้าพนักงานตำรวจไปด้วยเพื่อเป็นพยาน และถ้าคู่ความหรือบุคคลนั้นยังคงปฏิเสธไม่ยอมรับอยู่อีก ก็ให้วางคำคู่ความหรือเอกสารไว้ ณ ที่นั้น เมื่อได้ทำดังนี้แล้วให้ถือว่า การส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย

- ๑) ถ้าคู่ความหรือบุคคลที่ระบุไว้ในคำคู่ความ/ เอกสารปฏิเสธไม่ยอมรับคำคู่ความหรือเอกสารนั้นจากเจ้าพนักงานศาลโดยปราศจากเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย
 ๒) เจ้าพนักงานนั้นชอบที่จะขอให้ ก) พนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่มีอำนาจ หรือ
 ข) เจ้าพนักงานตำรวจ
 ๓) ไปด้วยเพื่อเป็นพยาน และถ้าคู่ความหรือ บุคคลนั้นยังคงปฏิเสธไม่ยอมรับอยู่อีก ก็ให้วางคำคู่ความหรือเอกสารไว้ ณ ที่นั้น
 ๔) เมื่อได้ทำดังนี้แล้วให้ถือว่า การส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย

มาตรา ๗๙ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นแทน

มาตรา ๗๙ ถ้าการส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นไม่สามารถจะทำได้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ก่อน ศาลอาจสั่งให้ส่งโดยวิธีอื่นแทนได้ กล่าวคือ ปิดคำคู่ความหรือเอกสารไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือบุคคลผู้มีชื่อระบุไว้ในคำคู่ความหรือเอกสาร หรือมอบหมายคำคู่ความหรือเอกสารไว้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานตำรวจ แล้วปิดประกาศแสดงการที่ได้มอบหมายดังกล่าวแล้วนั้นไว้ดังกล่าวมาข้างต้น หรือลงโฆษณาหรือทำวิธีอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นแทนนั้น ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลาสิบห้าวันหรือระยะเวลาอื่นกว่านั้นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด ได้ล่วงพ้นไปแล้วนับตั้งแต่วันที่คำคู่ความหรือเอกสารหรือประกาศแสดงการมอบหมายนั้นได้ปิดไว้ หรือการโฆษณาหรือวิธีอื่นใดตามที่ศาลสั่งนั้นได้ทำหรือได้ตั้งต้นแล้ว

- ๑) ถ้าการส่งคำคู่ความหรือเอกสารนั้นไม่สามารถจะทำได้ดัง มาตรา ก่อน (มาตรา ๗๘) ศาลอาจสั่งให้ส่งโดยวิธีอื่นแทนได้ กล่าวคือ
 ๑.๑) ปิดคำคู่ความหรือเอกสารไว้ในที่แลเห็นได้ง่าย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของคู่ความหรือบุคคลผู้มีชื่อระบุไว้ในคำคู่ความหรือเอกสาร หรือ
 ๑.๒) มอบหมายคำคู่ความหรือเอกสารไว้แก่เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองในท้องถิ่นหรือเจ้าพนักงานตำรวจ แล้วปิดประกาศแสดงการที่ได้มอบหมายดังกล่าวแล้วนั้นไว้ดังกล่าวมาข้างต้น หรือ
 ๑.๓) ลงโฆษณาหรือ
 ๑.๔) ทำวิธีอื่นใดตามที่ศาลเห็นสมควร
 ๒) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีอื่นแทนนั้น ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อกำหนดเวลา ๑๕ วันหรือระยะเวลาอื่นกว่านั้นตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด ได้ล่วงพ้นไปแล้วนับตั้งแต่วันที่
 ๒.๑) คำคู่ความหรือเอกสาร ตาม ๑.๑) หรือประกาศแสดงการมอบหมาย ตาม ๑.๒) นั้นได้ปิดไว้ หรือ
 ๒.๒) การโฆษณา ตาม ๑.๓) หรือวิธีอื่นใดตามที่ศาลสั่งนั้น ตาม ๑.๔) ได้ทำหรือได้ตั้งต้นแล้ว

มาตรา ๘๐ เจ้าพนักงานศาลส่งใบรับที่ลงลายมือชื่อคู่ความซึ่งได้รับคำคู่ความหรือเอกสารอื่น

มาตรา ๘๐ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยเจ้าพนักงานศาลหรือทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ให้เจ้าพนักงานศาลส่งใบรับลงลายมือชื่อคู่ความ หรือผู้รับคำคู่ความหรือเอกสาร หรือส่งรายงานการส่งคำคู่ความหรือเอกสารลงลายมือชื่อเจ้าพนักงานศาลต่อศาล แล้วแต่กรณี เพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

ใบรับหรือรายงานนั้นต้องลงข้อความให้ปรากฏแน่ชัดถึงตัวบุคคลและรายการต่อไปนี้

(๑) ชื่อเจ้าพนักงานผู้ส่งหมาย และชื่อผู้รับหมาย ถ้าหากมี

(๒) วิธีส่ง วัน เดือน ปี และเวลาที่ส่ง

รายงานนั้นต้องลงวันเดือนปี และลงลายมือชื่อของเจ้าพนักงานผู้ทำรายงาน

ใบรับนั้นจะทำโดยวิธีจดลงไว้ที่ต้นฉบับซึ่งยื่นต่อศาลก็ได้

๑) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยเจ้าพนักงานศาลหรือทางเจ้าพนักงานศาลนั้น

๑.๑) ให้เจ้าพนักงานศาลส่งใบรับลงลายมือชื่อคู่ความ หรือผู้รับคำคู่ความหรือเอกสาร หรือ

๑.๒) ส่งรายงานการส่งคำคู่ความหรือเอกสารลงลายมือชื่อเจ้าพนักงานศาลต่อศาลแล้วแต่กรณี

เพื่อรวมไว้ในสำนวนความ

๒) ใบรับหรือรายงานนั้นต้องลงข้อความให้ปรากฏแน่ชัดถึงตัวบุคคลและรายการต่อไปนี้

๒.๑) ชื่อเจ้าพนักงานผู้ส่งหมาย และชื่อผู้รับหมาย ถ้าหากมี (ถ้ามีผู้รับก็ให้ผู้รับลงลายมือชื่อ ถ้าไม่มีผู้รับก็ไม่มีลายมือชื่อผู้รับ เช่น การส่งโดยวางหมาย หรือปิดหมาย หรือลงโฆษณา ฯลฯ)

๒.๒) วิธีส่ง วัน เดือน ปี และเวลาที่ส่ง (มีผลในเรื่องการส่งว่าชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่ และการนับระยะเวลา)

๒.๓) รายงานนั้นต้องลงวันเดือนปี และลงลายมือชื่อของเจ้าพนักงานผู้ทำรายงาน

๒.๔) ใบรับนั้นจะทำโดยวิธีจดลงไว้ที่ต้นฉบับซึ่งยื่นต่อศาลก็ได้

มาตรา ๘๑ การส่งหมายเรียกพยาน

มาตรา ๘๑ การส่งหมายเรียกพยานโดยคู่ความที่เกี่ยวข้องนั้นให้ปฏิบัติดังนี้

(๑) ให้ส่งในเวลากลางวันระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก และ

(๒) ให้ส่งแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในหมายเรียก ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของบุคคลเช่นว่านั้น แต่ว่าให้อยู่ภายในบังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา ๗๖ และ ๗๗

๑) การส่งหมายเรียกพยานโดยคู่ความที่เกี่ยวข้องนั้นให้ปฏิบัติดังนี้

๑.๑) ให้ส่งในเวลากลางวัน ระหว่างพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก

และ

๑.๒) ให้ส่งแก่บุคคลซึ่งระบุไว้ในหมายเรียก ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของบุคคลเช่นว่านั้น แต่ว่าให้อยู่ภายในบังคับ มาตรา ๗๖ และ มาตรา ๗๗

มาตรา ๘๑ ประกอบ มาตรา ๗๖ ส่งแก่บุคคลอื่น หรือส่งตามคำสั่งศาล

๑) เมื่อเจ้าพนักงานศาลไม่พบพยานที่จะส่งหมายเรียกพยาน ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของพยานนั้น ๆ

๒) ถ้าได้ส่งหมายเรียกพยาน

๒.๑) ให้แก่บุคคลใด ๆ ที่มีอายุเกินยี่สิบปี ซึ่งอยู่หรือทำงานในบ้านเรือนหรือที่สำนักทำการงานที่ปรากฏว่าเป็นของพยานนั้น หรือ

๒.๒) ได้ส่งหมายเรียกพยานนั้นตามข้อความในคำสั่งของศาลให้ถือว่าเป็นการเพียงพอที่จะฟังว่าได้มีการส่งหมายเรียกพยานถูกต้องตามกฎหมายแล้ว

แต่ห้ามมิให้ส่งแก่คู่ความฝ่ายปรปักษ์เป็นผู้รับไว้แทน

มาตรา ๘๑ ประกอบ มาตรา ๗๗ เจ้าพนักงานศาลส่งสถานที่อื่นนอกจากภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงาน

๑) การส่งหมายเรียกพยานโดยเจ้าพนักงานศาลไปยังที่อื่น (นอกจาก ภูมิลำเนา หรือ สำนักทำการงานของพยานซึ่งระบุไว้) ในหมายเรียกพยานนั้น

ให้ถือว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อ

๑.๑) พยานบุคคลนั้นยอมรับหมายเรียกพยานนั้นไว้ หรือ

๑.๒) การส่งหมายเรียกพยานนั้นได้กระทำในศาล

มาตรา ๘๒ การส่งสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารอื่นให้คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายคนในคดี

มาตรา ๘๒ ถ้าจะต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดไปยังคู่ความหรือบุคคลหลายคน ให้ส่งสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารที่จะต้องส่งไปให้ทุก ๆ คน ในกรณีที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยเจ้าพนักงานศาลหรือทางเจ้าพนักงานศาลนั้นให้คู่ความฝ่ายซึ่งมีหน้าที่จัดการนำส่ง มอบสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้พอกับจำนวนคู่ความหรือบุคคลที่จะต้องส่งให้

๑) ถ้าจะต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดไปยังคู่ความหรือบุคคลหลายคน ให้ส่งสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารที่จะต้องส่งไปให้ (คู่ความหรือบุคคลเหล่านั้น) ทุก ๆ คน

๒) ในกรณีที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยเจ้าพนักงานศาลหรือทางเจ้าพนักงานศาลนั้น ให้คู่ความฝ่ายซึ่งมีหน้าที่จัดการนำส่งมอบสำเนาคำคู่ความหรือเอกสารต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้พอกับจำนวนคู่ความหรือบุคคลที่จะต้องส่งให้

มาตรา ๘๓ กำหนดเวลาในการยื่นและส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด

มาตรา ๘๓ ถ้าคู่ความฝ่ายใดจะต้องยื่นต่อศาลหรือจะต้องส่งให้แก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกซึ่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด ภายในเวลาหรือก่อนเวลาที่กฎหมายหรือศาลได้กำหนดไว้ และการส่งเช่นนี้จะต้องกระทำโดยทางเจ้าพนักงานศาล ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายของกฎหมายหรือของศาลแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายนั้นได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสารเช่นว่านั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลเพื่อให้ยื่นหรือให้ส่งในเวลาหรือก่อนเวลาที่กำหนดนั้นแล้ว แม้ถึงว่าการรับคำคู่ความหรือเอกสารหรือการขอให้ส่งคำคู่ความหรือเอกสาร หรือการส่งคำคู่ความหรือเอกสารให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกนั้นจะได้เป็นไปภายหลังเวลาที่กำหนดนั้นก็ดี

ถ้าประมวลกฎหมายนี้บัญญัติไว้ว่าการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด จะต้องให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกทราบล่วงหน้าตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ก่อนวันเริ่มต้นนั่งพิจารณาหรือสืบพยาน ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบในการส่งนั้นได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายของกฎหมายหรือของศาลตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อนนั้นได้ต่อเมื่อคู่ความฝ่ายนั้นได้ยื่นคำคู่ความหรือเอกสารที่จะต้องส่งให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลไม่ต่ำกว่าสามวันก่อนวันเริ่มต้นแห่งระยะเวลาที่กำหนดล่วงหน้าไว้

ในกรณีที่คู่ความอาจส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีส่งสำเนาตรงไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกได้นั้น บทบัญญัติแห่งมาตรานี้มิได้ห้ามคู่ความที่มีหน้าที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารดังกล่าวแล้วในอันที่จะใช้วิธีเช่นว่านี้ แต่คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องส่งไปรับของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกต่อ

ศาลในเวลาหรือก่อนเวลาที่กฎหมายหรือศาลได้กำหนดไว้

มาตรา ๘๓ วรรค ๑

๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใดต้องยื่นหรือส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใด

๑.๑) จะต้องยื่นต่อศาล หรือ

๑.๒) จะต้องส่งให้แก่ ๑.๒.๑) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ

๑.๒.๒) บุคคลภายนอก

๒) ภายในเวลาหรือก่อนเวลาที่กฎหมายหรือศาลได้กำหนดไว้ และการส่งเช่นว่านี้จะต้องกระทำโดยทางเจ้าพนักงานศาล

ผล ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายของกฎหมายหรือของศาลแล้ว เมื่อคู่ความฝ่ายนั้นได้ส่งคำคู่ความหรือเอกสารเช่นว่านั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลเพื่อให้ยื่นหรือให้ส่งในเวลาหรือก่อนเวลาที่กำหนดนั้นแล้ว

๓) แม้ถึงว่า ๓.๑) การรับคำคู่ความหรือเอกสาร หรือ

๓.๒) การขอให้ส่งคำคู่ความหรือเอกสาร หรือ

๓.๓) การส่งคำคู่ความหรือเอกสาร

ให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกนั้นจะได้เป็นไปภายหลังเวลาที่กำหนดนั้นก็ดี

มาตรา ๘๓ วรรค ๒

๑) ถ้าวิพ.บัญญัติว่าการส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดจะต้องให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกทราบล่วงหน้าตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ก่อนวันเริ่มต้นนั่งพิจารณาหรือสืบพยาน

ผล ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ (ฝ่ายที่มีหน้าที่ในการส่ง) ในการส่งนั้นได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายของกฎหมายหรือของศาลตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อนนั้นได้ต่อเมื่อคู่ความฝ่ายนั้นได้ยื่นคำคู่ความหรือเอกสารที่จะต้องส่งให้แก่พนักงานเจ้าหน้าที่ของศาลไม่ต่ำกว่า ๓ วันก่อนวันเริ่มต้นแห่งระยะเวลาที่กำหนดล่วงหน้าไว้

มาตรา ๘๓ วรรค ๓

๑) ในกรณีที่คู่ความอาจส่งคำคู่ความหรือเอกสารโดยวิธีส่งสำเนาตรงไปยังคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกได้นั้น

มาตรา ๘๓ นี้มิได้ห้ามคู่ความที่มีหน้าที่ต้องส่งคำคู่ความหรือเอกสารดังกล่าวแล้วในอันที่จะใช้วิธีเช่นว่านี้

๒) แต่คู่ความฝ่ายนั้นจะต้องส่งไปรับของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกต่อศาลในเวลาหรือก่อนเวลาที่กฎหมายหรือศาลได้กำหนดไว้

มาตรา ๘๓ ทวิ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดแก่จำเลยซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร

มาตรา ๘๓ ทวิ ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรให้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำการงานของจำเลยนอกราชอาณาจักร เว้นแต่ในกรณีที่จำเลยประกอบกิจการในราชอาณาจักรด้วยตนเองหรือโดยตัวแทนหรือในกรณีที่มีการตกลงเป็นหนังสือว่าคำคู่ความและเอกสารที่จะต้องส่งให้แก่จำเลยนั้น ให้ส่งแก่ตัวแทนซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรที่จำเลยได้แต่งตั้งไว้เพื่อการนี้ให้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลยหรือตัวแทนในการประกอบกิจการหรือตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร ณ สถานที่ที่จำเลยหรือตัวแทนใช้ประกอบกิจการหรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนในการประกอบกิจการหรือของตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร ซึ่งตั้งอยู่ในราชอาณาจักร แล้วแต่กรณี

ในกรณีที่มีการเรียกบุคคลภายนอกซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเข้ามาเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (ก) ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๓ ทวิ

๑) หลัก ในกรณีที่จำเลยไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักร ให้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำางานของจำเลยนอกราชอาณาจักร

๒) ซ้อยกเว้น

๒.๑) ในกรณีที่จำเลยประกอบกิจการในราชอาณาจักร ๒.๑.๑) ด้วยตนเอง หรือ

๒.๑.๒) โดยตัวแทน หรือ

๒.๒) ในกรณีที่มีการตกลงเป็นหนังสือว่าคำคู่ความและเอกสารที่จะต้องส่งให้แก่จำเลยนั้น ให้ส่งแก่ตัวแทนซึ่งมีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรที่จำเลยได้แต่งตั้งไว้เพื่อการนี้

๒.๓) ให้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่

๒.๓.๑) ส่งแก่ ๒.๓.๑.๑) จำเลย หรือ

๒.๓.๑.๒) ตัวแทนในการประกอบกิจการ หรือ

๒.๓.๑.๓) ตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร

๒.๓.๒) ณ สถานที่ที่ซึ่งตั้งอยู่ในราชอาณาจักร แล้วแต่กรณี

๒.๓.๒.๑) จำเลย (ใช้ประกอบกิจการ) หรือ

๒.๓.๒.๒) ตัวแทนใช้ประกอบกิจการ หรือ

๒.๓.๒.๓) สถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทนในการประกอบกิจการหรือ

๒.๓.๒.๔) (สถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่) ของตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร

มาตรา ๘๓ ทวิ วรรค ๒

ในกรณีที่มีการเรียกบุคคลภายนอกซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเข้ามาเป็นคู่ความตาม มาตรา ๕๗ (ก) ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๓ ตริ การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นใดแก่ผู้รับซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรแต่ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

มาตรา ๘๓ ตริ การส่งคำคู่ความ คำร้อง คำแถลง หรือเอกสารอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓ ทวิ ถ้าผู้รับไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรแต่ประกอบกิจการในราชอาณาจักรด้วยตนเองหรือโดยตัวแทน หรือมีตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสารหรือทนายความในการดำเนินคดีอยู่ในราชอาณาจักร ให้ส่งแก่ผู้รับหรือตัวแทนเช่นว่านั้นหรือทนายความ ณ สถานที่ที่ผู้รับหรือตัวแทนใช้ประกอบกิจการ หรือสถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทน หรือภูมิลำเนา หรือสำนักทำางานของทนายความซึ่งตั้งอยู่ในราชอาณาจักร แล้วแต่กรณี แต่ถ้าผู้รับมิได้ประกอบกิจการในราชอาณาจักรด้วยตนเองหรือไม่มีตัวแทนดังกล่าวหรือทนายความอยู่ในราชอาณาจักร ให้ส่งโดยวิธีปิดประกาศไว้ที่ศาล

๑) การส่งคำคู่ความ คำร้อง คำแถลง หรือเอกสารอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๘๓ ทวิ

๒) ถ้าผู้รับไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรแต่

๒.๑) ประกอบกิจการในราชอาณาจักร (๑) ด้วยตนเอง หรือ (๒) โดยตัวแทน หรือ

๒.๒) มีตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร หรือ

๒.๓) ทนายความในการดำเนินคดีอยู่ในราชอาณาจักร

- ก) ให้ส่งแก่ผู้รับหรือตัวแทนเช่นว่านั้นหรือทนายความ ณ สถานที่ที่
- ก.๑) ผู้รับ/ ตัวแทนใช้ประกอบกิจการ หรือ
 - ก.๒) สถานที่อันเป็นถิ่นที่อยู่ของตัวแทน หรือ
 - ก.๓) ภูมิลำเนา/ สำนักงานทำการงานของทนายความซึ่งตั้งอยู่ในราชอาณาจักร
- แล้วแต่กรณี

๔) แต่ถ้าผู้รับมิได้ประกอบกิจการในราชอาณาจักรด้วยตนเองหรือไม่มีตัวแทนดังกล่าวหรือ (ไม่มี) ทนายความอยู่ในราชอาณาจักร ให้ส่งโดยวิธีปิดประกาศไว้ที่ศาล

มาตรา ๘๓ จัตวา โจทก์ทำคำแปลหมายเรียก คำฟ้องและเอกสารอื่นเพื่อส่งแก่จำเลยซึ่งมีภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานของจำเลยนอกราชอาณาจักร

มาตรา ๘๓ จัตวา ในกรณีที่จะต้องส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานของจำเลยนอกราชอาณาจักรให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง เพื่อให้ศาลจัดส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลย ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้โจทก์ทำคำแปลหมายเรียก คำฟ้องตั้งต้นคดีและเอกสารอื่นใดที่จะส่งไปยังประเทศที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานอยู่ เป็นภาษาราชการของประเทศนั้นหรือเป็นภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งคำรับรองคำแปลว่าถูกต้องยื่นต่อศาลพร้อมกับคำร้องดังกล่าว และวางเงินค่าใช้จ่ายไว้ต่อศาลตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้โจทก์จัดทำเอกสารอื่นเพิ่มเติมยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้องตามมาตรา ๑๗๔

ในกรณีที่มีการเรียกบุคคลภายนอกซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเข้ามาเป็นคู่ความตามมาตรา ๕๗ (๓) ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

- ๑) ในกรณีที่จะต้องส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตาม มาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลย ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานของจำเลยนอกราชอาณาจักร
- ๒) ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลภายในกำหนด ๗ วันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง เพื่อให้ศาลจัดส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีแก่จำเลย
- ๓) ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้โจทก์ทำคำแปล หมายเรียก คำฟ้องตั้งต้นคดีและเอกสารอื่นใดที่จะส่งไปยังประเทศที่จำเลยมีภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานอยู่ เป็นภาษาราชการของประเทศนั้นหรือเป็นภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งคำรับรองคำแปลว่าถูกต้องยื่นต่อศาลพร้อมกับคำร้องดังกล่าวและวางเงินค่าใช้จ่ายไว้ต่อศาลตามจำนวนและภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

การส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกซึ่งมีภูมิลำเนาหรือสำนักงานทำการงานของบุคคลดังกล่าวนอกราชอาณาจักรมีผลเมื่อพ้นกำหนด ๖๐ วัน

๔) ในกรณีที่ศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้โจทก์จัดทำเอกสารอื่นเพิ่มเติมยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดก็ได้

๕) ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่ง (ไม่ทำคำแปลภาษาราชการของประเทศนั้น หรือภาษาอังกฤษ คำรับรองคำแปลมายื่นพร้อมกับหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดี ภายใน ๗ วันนับแต่วันยื่นฟ้อง ไม่

วางเงินตามจำนวนภายในเวลา) หรือวรรคสอง (ไม่ทำเอกสารอื่นเพิ่มในเวลา) ให้ถือว่าโจทก์ทั้งฟ้องตาม มาตรา ๑๗๔

๖) ในกรณีที่มีการเรียกบุคคลภายนอกซึ่งไม่มีภูมิลำเนาอยู่ในราชอาณาจักรเข้ามาเป็นคู่ความตาม มาตรา ๕๗ (๓) ให้นำความในวรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๘๓ เบญจ การส่งหมายเรียกและคำฟ้องนอกราชอาณาจักร

มาตรา ๘๓ เบญจ การส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิแก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ภูมิลำเนาหรือสำนักทำางานของบุคคลดังกล่าวนอกราชอาณาจักร ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการส่ง และในกรณีส่งโดยวิธีอื่นแทนการส่งให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาเจ็ดสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยวิธีอื่น

๑) การส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิแก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ภูมิลำเนาหรือสำนักทำางานของบุคคลดังกล่าวนอกราชอาณาจักร

๒) ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๖๐ วันนับแต่วันที่ได้มีการส่ง

และ

๓) ในกรณีส่งโดยวิธีอื่นแทนการส่งให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๗๕ วันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยวิธีอื่น

มาตรา ๘๓ ฉ ส่งหมายเรียกและคำฟ้องกรณีประกอบกิจการในราชอาณาจักร

มาตรา ๘๓ ฉ การส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลยหรือตัวแทนซึ่งประกอบกิจการในราชอาณาจักรหรือตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นตามมาตรา ๘๓ ตรี แก่ผู้รับหรือตัวแทนหรือทนายความ ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

การปิดประกาศตามมาตรา ๘๓ ตรี ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาสามสิบวันนับแต่วันปิดประกาศ และมีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๙ มาใช้บังคับ

๑) การส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลยหรือตัวแทนซึ่งประกอบกิจการในราชอาณาจักรหรือตัวแทนในการรับคำคู่ความและเอกสาร ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๓๐ วันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

๒) การส่งคำคู่ความหรือเอกสารอื่นตามมาตรา ๘๓ ตรี แก่ผู้รับหรือตัวแทนหรือทนายความ ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้มีการส่งโดยชอบด้วยกฎหมาย

๓) การปิดประกาศตาม มาตรา ๘๓ ตรี ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลา ๓๐ วันนับแต่วันปิดประกาศ และมีให้นำ มาตรา ๗๙ มาใช้บังคับ

มาตรา ๘๓ สัตต ส่งให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกโดยทางไปรษณีย์

มาตรา ๘๓ สัตต เมื่อโจทก์ได้ปฏิบัติตามมาตรา ๘๓ จัตวา แล้ว ถ้าไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ให้ศาลดำเนินการส่งให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกโดยทางไปรษณีย์ด้วยพิเศษระหว่างประเทศหรือผู้ประกอบกิจการรับส่งพัสดุภัณฑ์ระหว่างประเทศหรือโดยผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมและกระทรวงการต่างประเทศ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธาน

ศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

- ๑) เมื่อโจทก์ได้ปฏิบัติตามมาตรา ๘๓ จัตวา แล้ว
- ๒) ถ้าไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเป็นภาคีกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น
- ๓) ให้ศาลดำเนินการส่งให้แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอกโดย
 - ๓.๑) ทางไปรษณีย์ด่วนพิเศษระหว่างประเทศ หรือ
 - ๓.๒) ผู้ประกอบกิจการรับส่งพัสดุภัณฑ์ระหว่างประเทศ หรือ
 - ๓.๓) โดยผ่านสำนักงานศาลยุติธรรมและกระทรวงการต่างประเทศ

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาโดยความเห็นชอบของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา และเมื่อข้อกำหนดนั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

มาตรา ๘๓ อัฐฐ ศาลอนุญาตให้ส่งโดยวิธีปิดประกาศไว้ที่ศาล

มาตรา ๘๓ อัฐฐ ในกรณีที่จะต้องส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำราชการของบุคคลดังกล่าวจนกราชอาณาจักร ถ้าโจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องและสามารถแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่าการส่งตามมาตรา ๘๓ สัตต ไม่อาจกระทำได้เพราะเหตุที่ภูมิลำเนาและสำนักทำราชการของบุคคลดังกล่าวไม่ปรากฏหรือเพราะเหตุอื่นใด หรือเมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๘๓ สัตต แล้ว แต่ไม่อาจทราบผลการส่งได้ถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลอนุญาตให้ส่งโดยวิธีปิดประกาศไว้ที่ศาลแทน ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลจะสั่งให้ส่งโดยวิธีประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือโดยวิธีอื่นใดด้วยก็ได้

การส่งโดยวิธีการตามวรรคหนึ่ง ให้มีผลใช้ได้ต่อเมื่อพ้นกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่ปิดประกาศไว้ที่ศาล และมีให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๙ มาใช้บังคับ

- ๑) ในกรณีที่จะต้องส่งหมายเรียกและคำฟ้องตั้งต้นคดีตามมาตรา ๘๓ ทวิ แก่จำเลยหรือบุคคลภายนอก ณ ภูมิลำเนาหรือสำนักทำราชการของบุคคลดังกล่าวจนกราชอาณาจักร
- ๒) ถ้าโจทก์ยื่นคำขอฝ่ายเดียวโดยทำเป็นคำร้องและสามารถแสดงให้เป็นที่พอใจแก่ศาลได้ว่าการส่งตามมาตรา ๘๓ สัตต ไม่อาจกระทำได้ เพราะเหตุ
 - ๒.๑) เพราะเหตุที่ภูมิลำเนาและสำนักทำราชการของบุคคลดังกล่าวไม่ปรากฏ หรือ
 - ๒.๒) เพราะเหตุอื่นใด หรือ
 - ๒.๓) เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรา ๘๓ สัตต แล้ว แต่ไม่อาจทราบผลการส่งได้ถ้าศาลเห็นสมควร

ผล

- ๑) ให้ศาลอนุญาตให้ส่งโดยวิธีปิดประกาศไว้ที่ศาลแทน
- ๒) ในกรณีเช่นว่านี้ ศาลจะสั่งให้ส่ง
 - ๒.๑) โดยวิธีประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ หรือ
 - ๒.๒) โดยวิธีอื่นใดด้วยก็ได้

หลักทั่วไปว่าด้วยการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์

มาตรา ๑๓๑ ศาลวินิจฉัยซื้อขายคำร้อง คำขอ ประเด็นแห่งคดี

มาตรา ๑๓๑ คดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้น ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

(๑) ในเรื่องคำขอซึ่งคู่ความยื่นในระหว่างการพิจารณาคดีนั้น โดยทำเป็นคำร้องหรือขอด้วยวาจาก็ดี ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตหรือยกเสียซึ่งคำขอเช่นนั้น โดยทำเป็นหนังสือหรือด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งด้วยวาจา ให้ศาลจดคำสั่งนั้นไว้ในรายงานพิสดาร

(๒) ในเรื่องประเด็นแห่งคดี ให้ศาลวินิจฉัยซื้อขายโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความตามที่บัญญัติไว้ในลักษณะนี้

คดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้น ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

๑) ในเรื่องคำขอซึ่งคู่ความยื่นในระหว่างการพิจารณาคดีนั้น โดยทำเป็นคำร้องหรือขอด้วยวาจาก็ดี

๑.๑) ให้ศาลมีคำสั่ง

๑.๑.๑) อนุญาต หรือ

๑.๑.๒) ยกเสียซึ่งคำขอเช่นนั้น

๑.๒) โดยทำเป็นหนังสือ (ลายลักษณ์อักษร) หรือด้วยวาจาก็ได้ แต่ถ้าศาลมีคำสั่งด้วยวาจา ให้ศาลจดคำสั่งนั้นไว้ในรายงานพิสดาร

๒) ในเรื่องประเด็นแห่งคดี

๒.๑) ให้ศาลวินิจฉัยซื้อขายโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือ

๒.๒) ให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ

มาตรา ๑๓๒ เหตุการจำหน่ายคดีจากสารบบความ

มาตรา ๑๓๒ ให้ศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความได้ โดยไม่ต้องมีคำวินิจฉัยซื้อขายในประเด็นเรื่องนั้น และให้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร

(๑) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง ถอนฟ้อง หรือไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๗๔ มาตรา ๑๗๕ และมาตรา ๑๙๓ ทวิ

(๒) เมื่อโจทก์ไม่หาประกันมาให้ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๕๓ และ ๒๘๘ หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายขาดนัดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๙๘, ๒๐๐ และ ๒๐๑

(๓) ถ้าความมรณะของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังให้คดีนั้นไม่มีประโยชน์ต่อไป หรือถ้าไม่มีผู้ใดเข้ามาแทนที่คู่ความฝ่ายที่มรณะดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๒

(๔) เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีรวมกันหรือให้แยกกัน ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องโอนคดีไปยังอีกศาลหนึ่งดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘ และ ๒๙

ให้ศาลมีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความได้ โดยไม่ต้องมีคำวินิจฉัยซื้อขายในประเด็นเรื่องนั้น และให้กำหนดเงื่อนไขในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร

(๑) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง มาตรา ๑๗๔ ถอนฟ้อง มาตรา ๑๗๕ หรือไม่มาศาลในวันนัดพิจารณา มาตรา ๑๙๓ ทวิ

(๒) เมื่อโจทก์ไม่หาประกันมาให้ มาตรา ๒๕๓ และ มาตรา ๓๒๓ หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายขาดนัด มาตรา ๑๙๘, มาตรา ๒๐๐ และ มาตรา ๒๐๑

(ก) ถ้าความมรณะของคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังให้คดีนั้นไม่มีประโยชน์ต่อไปหรือถ้าไม่มีผู้ใดเข้ามาแทนที่คู่ความฝ่ายที่มรณะตาม มาตรา ๔๒

(ข) เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีรวมกัน มาตรา ๒๘ หรือให้แยกกัน มาตรา ๒๙ ซึ่งเป็นเหตุให้ต้องโอนคดีไปยังอีกศาลหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๗๕/๒๕๕๖ คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่เห็นว่าโจทก์เสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ครบถ้วนและมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นเรียกให้โจทก์ให้ชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ตามทวนทรัพย์ให้ครบถ้วนถูกต้องภายใน ๑๕ วันนับแต่ทราบคำสั่ง เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ แม้โจทก์ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว โจทก์ก็ต้องชำระค่าขึ้นศาลตามคำสั่งดังกล่าวไปก่อน และโต้แย้งคำสั่งไว้เพื่อใช้สิทธิฎีกาในภายหลัง แต่โจทก์มิได้ดำเนินการชำระค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ให้ครบถ้วนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวจึงถือว่าโจทก์ทิ้งอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๔ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๖ ศาลอุทธรณ์ชอบที่จะจำหน่ายคดีของโจทก์ออกจากสารบบความตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๒ (๑)

มาตรา ๑๓๓ ให้ศาลชี้ขาดคดีนั้นโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันที่ยื่นการพิจารณา

มาตรา ๑๓๓ เมื่อศาลมีได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ก่อน ให้ศาลชี้ขาดคดีนั้นโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันที่ยื่นการพิจารณา แต่เพื่อการที่จะพิเคราะห์คดีต่อไป ศาลจะเลื่อนการพิพากษาหรือการทำคำสั่งต่อไปในวันหลังก็ได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

เมื่อศาลมีได้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความตาม มาตรา ๑๓๒

๑) ให้ศาลชี้ขาดคดีนั้นโดยทำเป็นคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันที่ยื่นการพิจารณา

๒) แต่เพื่อการที่จะพิเคราะห์คดีต่อไป (ศาลมีได้ทำคำพิพากษาหรือคำสั่งในวันยื่นการพิจารณา) ศาลจะเลื่อนการพิพากษาหรือการทำคำสั่งต่อไปในวันหลังก็ได้ตามที่เห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๑๓๔ ห้ามศาลปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑๓๔ ไม่ว่ากรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับฟ้องคดีไว้ ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี หรือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นเคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์

๑) ไม่ว่ากรณีใด ๆ ห้ามมิให้ศาลที่รับฟ้องคดีไว้ ปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยอ้างว่า

๑.๑) ไม่มีบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับแก่คดี หรือ

๑.๒) บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่จะใช้บังคับนั้นเคลือบคลุมหรือไม่บริบูรณ์

มาตรา ๑๓๕ คดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้ ก่อนมีคำพิพากษา จำเลยจะนำเงินมาวางศาล

มาตรา ๑๓๕ ในคดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นเงิน หรือมีการเรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา จำเลยจะนำเงินมาวางศาลเต็มจำนวนที่เรียกร้อง หรือแต่บางส่วน หรือตามจำนวนเท่าที่ตนคิดว่าพอแก่จำนวนที่โจทก์มีสิทธิเรียกร้องก็ได้ ทั้งนี้ โดยยอมรับผิดชอบหรือไม่ยอมรับผิดชอบก็ได้

๑) ในคดีที่

๑.๑) เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นเงิน หรือ

๑.๒) มีการเรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย

๒) ไม่ว่าเวลาใด ๆ ก่อนมีคำพิพากษา

- ก) จำเลยจะนำเงินมาวางศาล โดยยอมรับผิดหรือไม่ยอมรับผิดก็ได้
- ก.๑) เต็มจำนวนที่เรียกร้อง หรือ
 - ก.๒) แต่บางส่วน หรือ
 - ก.๓) ตามจำนวนเท่าที่ตนคิดว่าพอแก่จำนวนที่โจทก์มีสิทธิเรียกร้องก็ได้

มาตรา ๑๓๖ ในกรณีที่จำเลยวางเงินต่อศาลโดยยอมรับผิด ถ้าโจทก์พอใจยอมรับเงินที่จำเลยวางโดยไม่ตั้งใจเรียกร้อง ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น คำพิพากษานั้นเป็นที่สุด

มาตรา ๑๓๖ ในกรณีที่จำเลยวางเงินต่อศาลโดยยอมรับผิด ถ้าโจทก์พอใจยอมรับเงินที่จำเลยวางโดยไม่ตั้งใจเรียกร้องมากกว่านั้น และคดีไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยต่อไปอีก ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น คำพิพากษานั้นเป็นที่สุด แต่ถ้าโจทก์ไม่พอใจในจำนวนเงินที่จำเลยวาง และยังคงตั้งใจที่จะดำเนินคดีเพื่อให้จำเลยต้องรับผิดในจำนวนเงินตามที่เรียกร้องต่อไปอีก จำเลยมีสิทธิถอนเงินที่วางไว้ในวันนั้นได้ โดยให้ถือเสมือนว่ามีได้มีการวางเงิน หรือจำเลยจะยอมให้โจทก์รับเงินนั้นไปก็ได้ ในกรณีหลังนี้ โจทก์จะรับเงินไปหรือไม่ก็ตาม จำเลยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่วาง แม้ว่าจำเลยมีความรับผิดตามกฎหมายจะต้องเสีย ทั้งนี้ นับแต่วันที่จำเลยยอมให้โจทก์รับเงินไป

ในกรณีที่จำเลยวางเงินต่อศาลโดยไม่ยอมรับผิด จำเลยจะรับเงินนั้นคืนไปก่อนที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดไม่ได้ การวางเงินเช่นว่านี้ ไม่เป็นเหตุระงับการเสียดอกเบี้ยหากจำเลยมีความรับผิดตามกฎหมายจะต้องเสีย

๑) กรณีที่จำเลยวางเงินต่อศาลโดยยอมรับผิด

๑.๑) โจทก์พอใจ

ถ้าโจทก์พอใจยอมรับเงินที่จำเลยวางโดยไม่ตั้งใจเรียกร้องมากกว่านั้น และคดีไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยต่อไปอีก ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น คำพิพากษานั้นเป็นที่สุด

๑.๒) โจทก์ไม่พอใจ

ถ้าโจทก์ไม่พอใจในจำนวนเงินที่จำเลยวาง และยังคงตั้งใจที่จะดำเนินคดีเพื่อให้จำเลยต้องรับผิดในจำนวนเงินตามที่เรียกร้องต่อไปอีก

๑.๒.๑) จำเลยมีสิทธิถอนเงินที่วางไว้ในวันนั้นได้โดยให้ถือเสมือนว่ามีได้มีการวางเงิน หรือ

๑.๒.๒) จำเลยจะยอมให้โจทก์รับเงินนั้นไปก็ได้ ในกรณีหลังนี้ โจทก์จะรับเงินไปหรือไม่ก็ตาม จำเลยไม่ต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่วาง แม้ว่าจำเลยมีความรับผิดตามกฎหมายจะต้องเสีย ทั้งนี้ นับแต่วันที่จำเลยยอมให้โจทก์รับเงินไป

๒) กรณีที่จำเลยวางเงินต่อศาลโดยไม่ยอมรับผิด

๒.๑) จำเลยจะรับเงินนั้นคืนไปก่อนที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยไม่ต้องรับผิดไม่ได้

๒.๒) การวางเงิน ไม่เป็นเหตุระงับการเสียดอกเบี้ย หากจำเลยมีความรับผิดตามกฎหมายจะต้องเสีย

มาตรา ๑๓๗ ในคดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากให้ชำระเงิน จำเลยชอบที่จะทำการชำระหนี้นั้นได้โดยแจ้งให้ศาลทราบ ถ้าโจทก์ยอมรับการชำระหนี้นั้น ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น และคำพิพากษานั้นให้เป็นที่สุด

มาตรา ๑๓๗ ในคดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากให้ชำระเงิน จำเลยชอบที่จะทำการชำระหนี้นั้นได้โดยแจ้งให้ศาลทราบในคำให้การหรือแถลงโดยหนังสือเป็นส่วนหนึ่งต่างหากก็ได้

ถ้าโจทก์ยอมรับการชำระหนี้นั้นเป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น และคำพิพากษานั้นให้เป็นที่สุด

ถ้าโจทก์ไม่พอใจในการชำระหนี้เช่นว่านั้น โจทก์ชอบที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไปได้

๑) ในคดีที่เรียกร้องให้ชำระหนี้เป็นอย่างอื่นนอกจากให้ชำระเงิน (ให้กระทำการ/ งดเว้นกระทำการ ส่งมอบทรัพย์สินโดยโอนกรรมสิทธิ์)

๒) จำเลยชอบที่จะทำการชำระหนี้นั้นได้โดยแจ้งให้ศาลทราบในคำให้การหรือแถลงโดยหนังสือเป็นส่วนหนึ่งต่างหากก็ได้

๓) โจทก์ยอมรับชำระหนี้โดยพอใจ

ถ้าโจทก์ยอมรับการชำระหนี้นั้นเป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว ให้ศาลพิพากษาคดีไปตามนั้น และคำพิพากษานั้นให้เป็นที่สุด

๔) โจทก์ไม่พอใจ

ถ้าโจทก์ไม่พอใจในการชำระหนี้เช่นว่านั้น โจทก์ชอบที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไปได้

มาตรา ๑๓๘ ศาลพิพากษาตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

มาตรา ๑๓๘ ในคดีที่คู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ให้ศาลจดยุติพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาเช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

(๒) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวข้องด้วยความสงบเรียบร้อยของประชาชน

(๓) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

ถ้าคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอคดีต่ออนุญาโตตุลาการ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับ

๑) ในคดีที่คู่ความ ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้มีการถอนคำฟ้องนั้น และ ข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันนั้นไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย (อาจเกิดจาก การตกลงสละประเด็นข้อพิพาท โดยการทำกัน หรือตกลงประนีประนอมในศาลหรือนอกศาล)

๒) ให้ศาลจดยุติพิสดารแสดงข้อความแห่งข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความเหล่านั้นไว้ แล้วพิพากษาไปตามนั้น

๓) ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษา (ดูมาตรา ๒๒๓ ประกอบ) เช่นว่านี้ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

๓.๑) เมื่อมีข้อกล่าวอ้างว่าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งฉ้อฉล

๓.๒) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่าเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๓.๓) เมื่อคำพิพากษานั้นถูกกล่าวอ้างว่ามีได้เป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความ

๔) ถ้าคู่ความตกลงกันเพียงแต่ให้เสนอคดีต่ออนุญาโตตุลาการ ให้นำ ปวิพ.ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ (มาตรา ๒๑๐ – มาตรา ๒๒๒) มาใช้บังคับ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๕๓/๒๕๖๑ โจทก์ฟ้องขอหย่าและแบ่งสินสมรส ต่อมาระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา โจทก์และจำเลยได้ตกลงกันในคดีอาญาที่โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นความผิดฐานแจ้งข้อความอันเป็นเท็จต่อเจ้าพนักงาน แจ้งให้เจ้าพนักงานจดข้อความอันเป็นเท็จ ปลอม และใช้เอกสารปลอมต่อศาลอาญาว่า โจทก์จำเลยตกลงหย่ากันและแบ่งทรัพย์สินตามที่เสนอต่อศาลในคดีอาญาโดยระบุว่าจะนำบันทึกข้อตกลงไปเสนอต่อศาลฎีกา แล้วโจทก์ถอนฟ้องคดีอาญา ศาลอาญาอนุญาตและจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ จากนั้นโจทก์และจำเลยไปจดทะเบียนหย่าพร้อมนำบันทึกที่ทำต่อศาลอาญาไปแสดงว่ามีการตกลงแบ่งทรัพย์สินระหว่างกันแล้ว ต่อมาโจทก์และจำเลยต่างยื่นคำแถลงต่อศาลฎีกาว่าได้จดทะเบียนหย่าแล้ว พร้อมยื่นข้อตกลงที่ทำต่อกันที่ศาลอาญาแนบท้ายคำแถลง ดังนี้ถือได้ว่าคู่ความตกลงกันหรือประนีประนอมในประเด็นแห่งคดีโดยมิได้ถอนฟ้องในชั้นฎีกาตาม พ.ร.บ.ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๖ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๘ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๔๖ (เดิม) และ ๒๔๗ (เดิม) ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้แบ่งทรัพย์สินตามบันทึกข้อตกลง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๒/๒๕๕๖ คำว่า "ฉ้อฉล" ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒ ให้ความหมายว่า ใช้อุบายหลอกลวงโดยเอาความเท็จมากล่าวเพื่อให้เขาหลงผิด ดังนั้น ข้ออ้างตามอุทธรณ์ของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ถึงที่ ๖ ที่ว่า จำเลยร้องไห้โอดครวญ ก้มลงกราบเท้าโจทก์ที่ ๑ และพูดจาหวานล้อมโจทก์ที่ ๑ ให้ช่วยพูดขอร้องโจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๔ และที่ ๖ ให้ยกที่ดินพิพาทแก่จำเลย และจำเลยจะจ่ายเงิน ๕,๐๐๐,๐๐๐ บาท เป็นค่าตอบแทน หากไม่ยอมทำตามจำเลยจะฆ่าตัวตายทันทีนั้น จึงมิใช่เป็นการฉ้อฉล โจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ถึงที่ ๖ ไม่อาจอุทธรณ์ได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๘ วรรคสอง ส่วนอุทธรณ์ของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ถึงที่ ๖ ที่ว่า โจทก์ที่ ๒ ถึงที่ ๖ มิได้เข้าร่วมไกล่เกลี่ยด้วย เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น ก็หาใช่เป็นการกล่าวอ้างว่าคำพิพากษามาโดยชอบของศาลชั้นต้นละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนไม่ จึงไม่เข้าเหตุหนึ่งเหตุใดตามข้อยกเว้นใน ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๘ วรรคสองที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นได้ ที่ศาลชั้นต้นรับอุทธรณ์ของโจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ถึงที่ ๖ มา และศาลอุทธรณ์ภาค ๕ รับวินิจฉัยให้เป็นการไม่ชอบ ถือว่าปัญหาดังกล่าวเป็นข้อที่ไม่ได้กล่าวกันมาโดยชอบในศาลอุทธรณ์ภาค ๕ โจทก์ที่ ๑ ที่ ๓ ถึงที่ ๖ ย่อมไม่มีสิทธิฎีกาปัญหาดังกล่าวต่อมาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๓๙ คดีสองเรื่องที่รวมพิจารณา ศาลอาจพิพากษาแยก

มาตรา ๑๓๙ เมื่อคดีสองเรื่องหรือกว่านั้นขึ้นไปได้พิจารณารวมกันเพื่อสะดวกแก่การพิจารณา ศาลจะพิพากษาคดีเหล่านั้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเสร็จการพิจารณาแล้วจึงพิพากษาเรื่องอื่น ๆ ต่อไปภายหลังก็ได้

๑) เมื่อคดีสองเรื่องหรือกว่านั้นขึ้นไปได้

๒) ได้พิจารณารวมกันเพื่อสะดวกแก่การพิจารณา

๓) ศาลจะพิพากษาคดีเหล่านั้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งเสร็จการพิจารณาแล้วจึงพิพากษาเรื่องอื่น ๆ ต่อไปภายหลังก็ได้

ข้อความและผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่ง

มาตรา ๑๔๐ การทำคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๑๔๐ การทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้ดำเนินการตามข้อบังคับต่อไปนี้

(๑) ศาลจะต้องประกอบครบถ้วนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจศาล และอำนาจผู้พิพากษา

(๒) ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๑๓ ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งจะต้องทำโดยผู้พิพากษาหลายคน คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นจะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก จำนวนผู้พิพากษาฝ่ายข้างมากนั้น ในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ต้องไม่น้อยกว่าสองคน และในศาลฎีกาไม่น้อยกว่าสามคน ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ถ้าผู้พิพากษาคคนใดมีความเห็นแย้งก็ให้ผู้พิพากษาคคนนั้นเขียนใจความแห่งความเห็นแย้งของตนก๊ัดไว้ในสำนวน และจะแสดงเหตุผลแห่งข้อแย้งไว้ด้วยก็ได้

ในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี เห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้ หรือถ้ามีกฎหมายกำหนดให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่ ก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่

ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๑๓ ที่ประชุมใหญ่นั้น สำหรับศาลอุทธรณ์ให้ประกอบด้วยอย่างน้อยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไม่น้อยกว่า ๑๐ คน สำหรับศาลฎีกาให้ประกอบด้วยผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาแห่งศาลนั้น และให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือประธานศาลฎีกาแล้วแต่กรณี หรือผู้ทำการแทน เป็นประธาน

คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก และถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานแห่งที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

ในคดีซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยปัญหาแล้ว คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ และต้องระบุไว้ด้วยว่าปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ ผู้พิพากษาที่เข้าประชุมแม้มิใช่เป็นผู้นั่งพิจารณา ก็ให้มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้ และเฉพาะในศาลอุทธรณ์ให้ทำความเห็นแย้งได้ด้วย

(๓) การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้อ่านข้อความทั้งหมดในศาลโดยเปิดเผย ตามเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลจดลงไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือในรายงานซึ่งการอ่านนั้น และให้คู่ความที่มาศาลลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าคู่ความไม่มาศาล ศาลจะงดการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลจดแจ้งไว้ในรายงาน และให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้อ่านตามกฎหมายแล้ว

เมื่อศาลที่พิพากษาคดี หรือที่ได้รับคำสั่งจากศาลสูงให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งตามบทบัญญัติในมาตรานี้วันใด ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่พิพากษาหรือมีคำสั่งคดีนั้น

๑) ศาล (ทั้งศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา) จะต้องประกอบครบถ้วนตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยเขตอำนาจศาล และอำนาจผู้พิพากษา

๑.๑) ภายใต้บังคับ มาตรา ๑๓ ถ้าคำพิพากษา/ คำสั่งจะต้องทำโดยผู้พิพากษาหลายคน จะต้องบังคับตามความเห็นของฝ่ายข้างมาก

๑.๑.๑) จำนวนผู้พิพากษาฝ่ายข้างมากนั้น

๑.๑.๑.๑) ในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ต้องไม่น้อยกว่า ๒ คน และ

๑.๑.๑.๒) ในศาลฎีกาไม่น้อยกว่า ๓ คน

๑.๑.๒) ในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ถ้าผู้พิพากษาคนใดมีความเห็นแย้ง ก็ให้ผู้พิพากษาคณะนั้น เขียนใจความแห่งความเห็นแย้งของตนกลัดไว้ในสำนวน และจะแสดงเหตุผลแห่งข้อแย้งไว้ด้วยก็ได้

๒) การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ในศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา

๒.๑) ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือประธานศาลฎีกา แล้วแต่กรณี “เห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใดในคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่” ก็ได้ หรือ

๒.๒) ถ้า “มีกฎหมายกำหนดให้วินิจฉัยปัญหาใดหรือคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่” ก็ให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่

๒.๓) ภายใต้บังคับแห่ง มาตรา ๑๓ ที่ประชุมใหญ่นั้น

๒.๓.๑) สำหรับศาลอุทธรณ์

ให้ประกอบด้วย อย่างน้อยผู้พิพากษาหัวหน้าคณะไม่น้อยกว่า ๑๐ คน และให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ หรือผู้ทำการแทน เป็นประธาน

๒.๓.๒) สำหรับศาลฎีกา

ให้ประกอบด้วย ผู้พิพากษาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่ แต่ต้องไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาแห่งศาลนั้น และให้ประธานศาลฎีกา หรือผู้ทำการแทน เป็นประธาน

๒.๔) คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่

ให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก และถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานแห่งที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

๒.๕) ในคดีซึ่งที่ประชุมใหญ่ได้วินิจฉัยปัญหาแล้ว

๒.๕.๑) คำพิพากษาหรือคำสั่งต้องเป็นไปตามคำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ และต้องระบุไว้ด้วยว่า ปัญหาข้อใดได้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่

๒.๕.๒) ผู้พิพากษาที่เข้าประชุมแม้มิใช่เป็นผู้นั่งพิจารณา ก็ให้มีอำนาจพิพากษาหรือทำคำสั่งในคดีนั้นได้

๒.๕.๓) และเฉพาะในศาลอุทธรณ์ให้ทำความเห็นแย้งได้ด้วย

๓) การอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๓.๑) ให้อ่านข้อความทั้งหมดในศาลโดยเปิดเผย ตามเวลาที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้ ต่อหน้าคู่ความทั้งสองฝ่าย หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

๓.๒) ในกรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลจดลงไว้ในคำพิพากษา/ คำสั่ง/ ในรายงานซึ่งการอ่านนั้น และให้คู่ความที่มาศาลลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

๓.๓) ถ้าคู่ความไม่มาศาล ศาลจะงดการอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งก็ได้

ในกรณีเช่นว่านี้ให้ศาลจดแจ้งไว้ในรายงาน และให้ถือว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้อ่านตามกฎหมายแล้ว

๓.๔) เมื่อศาล

๓.๔.๑) ที่พิพากษาคดี หรือ

๓.๔.๒) ที่ได้รับคำสั่งจากศาลสูงให้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรานี้วันใด ให้ถือว่าวันนั้นเป็นวันที่พิพากษาหรือมีคำสั่งคดีนั้น

มาตรา ๑๔๑ รายละเอียดในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

มาตรา ๑๔๑ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือ และต้องกล่าวหรือแสดง

- (๑) ชื่อศาลที่พิพากษาคดีนั้น
- (๒) ชื่อคู่ความทุกฝ่ายและผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน ถ้าหากมี
- (๓) รายการแห่งคดี
- (๔) เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง
- (๕) คำวินิจฉัยของศาลในประเด็นแห่งคดีตลอดทั้งค่าฤชาธรรมเนียม

คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นต้องลงลายมือชื่อผู้พิพากษาที่พิพากษาหรือทำคำสั่ง หรือถ้าผู้พิพากษาคนใดลงลายมือชื่อไม่ได้ ก็ให้ผู้พิพากษาอื่นที่พิพากษาหรือทำคำสั่งคดีนั้นหรืออธิบดีผู้พิพากษา แล้วแต่กรณี จดแจ้งเหตุที่ผู้พิพากษาคดีนั้นมิได้ลงลายมือชื่อและมีความเห็นพ้องด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แล้วก๊อปปี้ไว้ในสำนวนความ

ในกรณีที่ศาลมีอำนาจทำคำสั่งหรือพิพากษาคดีได้ด้วยวาจา การที่ศาลจะต้องทำรายงานเกี่ยวกับคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่จำเป็นต้องจดแจ้งรายการแห่งคดีหรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัย แต่เมื่อคู่ความฝ่ายใดแจ้งความจำนงที่จะอุทธรณ์หรือได้ยื่นอุทธรณ์ขึ้นมา ให้ศาลมีอำนาจทำคำสั่งชี้แจงแสดงรายการข้อสำคัญ หรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยก๊อปปี้ไว้กับบันทึกนั้นภายในเวลาอันสมควร

๑) คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลให้ทำเป็นหนังสือ และต้องกล่าวหรือแสดง

- ๑.๑) ชื่อศาลที่พิพากษาคดีนั้น
- ๑.๒) ชื่อคู่ความทุกฝ่ายและผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้แทน ถ้าหากมี
- ๑.๓) รายการแห่งคดี
- ๑.๔) เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยทั้งปวง
- ๑.๕) คำวินิจฉัยของศาลในประเด็นแห่งคดี ตลอดทั้งค่าฤชาธรรมเนียม

๒) คำพิพากษา/ คำสั่งนั้น

- ๒.๑) ต้องลงลายมือชื่อผู้พิพากษาที่พิพากษา/ ทำคำสั่งหรือ
- ๒.๒) ถ้าผู้พิพากษาคดีคนใดลงลายมือชื่อไม่ได้ ก็ให้
 - ๒.๒.๑) ผู้พิพากษาอื่นที่พิพากษาหรือทำคำสั่งคดีนั้น หรือ
 - ๒.๒.๒) อธิบดีผู้พิพากษา

แล้วแต่กรณี จดแจ้งเหตุที่ผู้พิพากษาคดีนั้นมิได้ลงลายมือชื่อและมีความเห็นพ้องด้วยคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น แล้วก๊อปปี้ไว้ในสำนวนความ

๓) ในกรณีที่ศาลมีอำนาจทำคำสั่งหรือพิพากษาคดีได้ด้วยวาจา การที่ศาลจะต้องทำรายงานเกี่ยวกับคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นไม่จำเป็นต้องจดแจ้งรายการแห่งคดีหรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัย

- ๔) แต่เมื่อคู่ความฝ่ายใด
 - ๔.๑) แจ้งความจำนงที่จะอุทธรณ์ หรือ
 - ๔.๒) ได้ยื่นอุทธรณ์ขึ้นมา

ให้ศาลมีอำนาจทำคำสั่งชี้แจงแสดงรายการข้อสำคัญ หรือเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยก๊อปปี้ไว้กับบันทึกนั้นภายในเวลาอันสมควร

มาตรา ๑๔๒ ห้ามพิพากษาเกินคำขอ

มาตรา ๑๔๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่ชี้ขาดคดีต้องตัดสินตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ แต่ห้ามมิให้พิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่

(๑) ในคดีฟ้องเรียกสงฆ์หรือทรัพย์ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้

(๒) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์ใด ๆ เป็นของตนทั้งหมด แต่พิจารณาได้ความว่าโจทก์ควรได้แต่ส่วนแบ่ง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ได้รับแต่ส่วนแบ่งนั้นก็

(๓) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยจนถึงวันฟ้อง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยจนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

(๔) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเช่าหรือค่าเสียหายอันเนื่องค่านวนถึงวันฟ้อง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้ชำระค่าเช่าและค่าเสียหายเช่นนี้จนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

(๕) ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้

(๖) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยซึ่งมิได้มีข้อตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการสู่ความหรือการดำเนินคดี ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้นกว่าที่โจทก์มีสิทธิได้รับตามกฎหมายแต่ไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปีนับตั้งแต่วันฟ้องหรือวันอื่นหลังจากนั้นก็ได้

๑) ศาลต้องชี้ขาดตัดสินคำพิพากษาหรือคำสั่งตามข้อหาในคำฟ้องทุกข้อ

๒) แต่ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือทำคำสั่งให้สิ่งใด ๆ เกินไปกว่าหรือนอกจากที่ปรากฏในคำฟ้อง เว้นแต่

๒.๑) ในคดีฟ้องเรียกสงฆ์หรือทรัพย์ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้ คำสั่งเช่นนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้

๒.๒) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกทรัพย์ใด ๆ เป็นของตนทั้งหมด แต่พิจารณาได้ความว่าโจทก์ควรได้แต่ส่วนแบ่ง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ได้รับแต่ส่วนแบ่งนั้นก็

๒.๓) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยจนถึงวันฟ้อง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยจนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

๒.๔) ในคดีที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเช่าหรือค่าเสียหายอันเนื่องค่านวนถึงวันฟ้อง เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะพิพากษาให้ชำระค่าเช่าและค่าเสียหายเช่นนี้จนถึงวันที่ได้ชำระเสร็จตามคำพิพากษาก็ได้

๒.๕) ในคดีที่อาจยกข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นอ้างได้นั้น เมื่อศาลเห็นสมควร ศาลจะยกข้อเหล่านั้นขึ้นวินิจฉัยแล้วพิพากษาคดีไปก็ได้

๒.๖) ในคดีที่โจทก์ฟ้องขอให้ชำระเงินพร้อมด้วยดอกเบี้ยซึ่งมิได้มีข้อตกลงกำหนดอัตราดอกเบี้ยกันไว้ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการสู่ความหรือการดำเนินคดี ศาลจะพิพากษาให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงขึ้นกว่าที่โจทก์มีสิทธิได้รับตามกฎหมายแต่ไม่เกินร้อยละสิบห้าต่อปีนับตั้งแต่วันฟ้องหรือวันอื่นหลังจากนั้นก็ได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๖๓๘/๒๕๖๒ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องบังคับจำเลยตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินและหนังสือรับรองที่จำเลยทำไว้แก่โจทก์สิทธิเรียกร้องของโจทก์เกิดจากนิติกรรมสัญญา ฟ้องโจทก์จึงขาดอายุความหรือไม่ เห็นว่า ตามคำฟ้องเป็นเรื่องที่โจทก์ขอให้บังคับจำเลยแบ่งแยกที่ดินพิพาทเนื้อที่ ๑๑๓ ตารางวา เนื่องจากโจทก์ไม่ได้ขายที่ดินพิพาทซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านที่โจทก์อยู่อาศัยให้แก่จำเลย และจำเลยก็ทราบเงื่อนไขเกี่ยวกับที่ดินพิพาทในสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินดังกล่าวเป็นอย่างดี จำเลยจึงทำหน้าที่รับรองว่าจะแบ่งแยกที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ เท่ากับจำเลยยอมรับว่าโจทก์มีกรรมสิทธิ์รวมในที่ดินพิพาทด้วย จำเลยจึงไม่อาจถือเอากรรมสิทธิ์ในที่ดินพิพาทได้ โจทก์ฟ้องคดีนี้ในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่แท้จริงใช้สิทธิติดตามและเอาคืนซึ่งทรัพย์สินของตนจากจำเลยผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๖ ซึ่งไม่มีกำหนดอายุความ มิใช่เป็นการฟ้องบังคับตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินและหนังสือรับรองที่จำเลยทำไว้แก่โจทก์ดังที่จำเลยฎีกา จึงนำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ ลักษณะ ๖ หมวด ๒ ว่าด้วยอายุความ มาใช้บังคับในกรณีนี้ได้ ฟ้องโจทก์ไม่ขาดอายุความ ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น มีปัญหาต้องวินิจฉัยตามฎีกาของจำเลยข้อสุดท้ายว่า ศาลอุทธรณ์พิพากษานอกฟ้องนอกประเด็นหรือไม่ เห็นว่า สภาพแห่งข้อหาตามคำฟ้องเป็นเรื่องที่โจทก์กล่าวอ้างว่า โจทก์ไม่ได้ขายที่ดินพิพาทให้แก่จำเลย และมีคำขอบังคับให้จำเลยแบ่งแยกที่ดินพิพาทให้แก่โจทก์ อันเป็นการใช้สิทธิในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทที่แท้จริงติดตามและเอาคืนจากจำเลยและผู้ไม่มีสิทธิจะยึดถือไว้ หาใช่บังคับตามสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินและหนังสือรับรองที่จำเลยทำไว้แก่โจทก์ดังที่วินิจฉัยแล้วไม่ ที่ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่า โจทก์ฟ้องในฐานะเจ้าของกรรมสิทธิ์เพื่อใช้สิทธิติดตามเอาคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๖ จึงขอด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๒ แล้ว ไม่นอกฟ้องนอกประเด็นแต่ประการใด ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้นเช่นกัน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๔๔/๒๕๖๑ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันยักย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดกของ ด. แบ่งปันกันเอง โดยจำเลยทั้งสามร่วมกันอ้างว่า ด. มีบุตร ๓ คน ซึ่งเป็นความเท็จ และร่วมกันแบ่งทรัพย์สินมรดกของ ด. โดยไม่แบ่งปันให้แก่โจทก์และบุตร จำเลยทั้งสามสมควรที่จะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดก และมีคำขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนหรือแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ตามส่วนให้แก่โจทก์และบุตร ตามคำฟ้องและอุทธรณ์ของโจทก์แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์ว่าจำเลยทั้งสามร่วมกันยักย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดกของ ด. แบ่งปันกันเอง โดยไม่แบ่งปันให้แก่โจทก์และบุตร จำเลยทั้งสามสมควรที่จะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดก และมีคำขอที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้นให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนหรือแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ตามส่วนให้แก่โจทก์และบุตร ตามคำฟ้องและอุทธรณ์ของโจทก์ขอด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๒ วรรคสองแล้ว การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๖ วินิจฉัยให้จำเลยทั้งสามแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ให้แก่โจทก์และบุตร ย่อมมิใช่เป็นการพิพากษาเกินคำขอตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ และไม่อาจถือว่าโจทก์ฟ้องขอแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ประกอบกับเหตุแห่งการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตามฟ้องเกิดขึ้นหลัง ด. ตายเกินกว่าระยะเวลา ๑ ปีแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องคดีได้แม้เกินระยะเวลา ๑ ปี นับแต่ ด. ถึงแก่ความตาย ฟ้องโจทก์ไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๗๔/๒๕๕๒ ประเด็นข้อพิพาทในคดีจะต้องพิจารณาจากคำฟ้อง คำให้การ เป็นข้อสำคัญ มิใช่พิจารณาจากข้อเท็จจริงและการนำสืบพยานหลักฐานในชั้นพิจารณา แม้พยานโจทก์จะได้เบิกความถึงว่า มีการเสนอว่าจะให้ค่าทดแทนแก่จำเลยแล้วก็ตาม แต่ในคำฟ้องของโจทก์ไม่ได้มีการเสนอค่าทดแทนให้แก่จำเลยแต่อย่างใด คดีจึงไม่มีประเด็นว่าโจทก์ชอบที่จะใช้สิทธิตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๓๕๒ หรือไม่ เมื่อคดีไม่มีประเด็นดังกล่าวเสียแล้ว ศาลจึงไม่อาจพิจารณาพิพากษาให้จำเลยปฏิบัติตามฟ้องโจทก์และกำหนดค่าทดแทนเพื่อให้โจทก์ชำระแก่จำเลยได้เพราะเป็นเรื่องนอกฟ้องนอกประเด็น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๖๓๙/๒๕๕๓ โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นเจ้าของที่ดินพิพาท จำเลยให้การว่าโจทก์รับโอนที่ดินมาจาก ห. โดยไม่สุจริต โดยไม่ปรากฏว่าไม่สุจริตอย่างไร และทางนำสืบของจำเลยก็ไม่ปรากฏเรื่องนี้ ถือว่าคดีไม่มีประเด็นข้อพิพาทนี้ จำเลยให้การว่าจำเลยคัดค้านการขอรังวัดสอบเขตที่ดินของโจทก์ เนื่องจากเป็นที่ดินของจำเลย เป็นคำให้การที่ยืนยันว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตที่ดินตาม น.ส.๓ ของจำเลย จึงไม่มีประเด็นเรื่องจำเลยครอบครองปรปักษ์ที่ดินพิพาทหรือไม่ แม้จำเลยจะให้การด้วยว่า จำเลยกับมารดาาร่วมกันครอบครองที่ดินพิพาทต่อเนื่องโดยสงบและเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของมาเป็นระยะเวลากว่า ๔๐ ปีแล้วก็ตาม เพราะจะขัดกับคำให้การที่ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลยมาตั้งแต่แรกแล้ว เพราะการครอบครองปรปักษ์จะต้องกระทำต่อสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นเท่านั้น โจทก์ยื่นคำขอรังวัดสอบเขตที่ดินพิพาท จำเลยยื่นคำคัดค้านว่าที่ดินพิพาทอยู่ในเขตที่ดินของจำเลย โจทก์จึงฟ้องขอให้จำเลยถอนคำคัดค้านการรังวัดที่ดินพิพาทของโจทก์เท่ากับขอให้จำเลยรับรองแนวเขตที่ดินของโจทก์นั่นเอง ซึ่งจำเลยก็ให้การต่อสู้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของจำเลย เมื่อคดีฟังได้ว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ ศาลย่อมมีอำนาจพิพากษาว่าที่ดินพิพาทเป็นของโจทก์ ห้ามจำเลยและบริวารเกี่ยวข้องกับที่ดินพิพาทอีกต่อไปตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๗๙๑/๒๕๕๕ เดิมจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เคยยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีโดยอ้างเหตุเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่แจ้งการยึดทรัพย์และไม่แจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์ที่ยึดให้จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ทราบ ทั้งการขายทอดตลาดได้ราคาต่ำกว่าความเป็นจริงมาก ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ถ้าจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ไม่พอใจก็ขอที่จะอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ไม่อุทธรณ์ การที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ กลับมายื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีซ้ำอีก แม้จะอ้างเหตุใหม่ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและบังคับคดีตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเหตุที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ สามารถยกขึ้นว่ากล่าวในคำร้องฉบับแรกได้อยู่แล้ว แต่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มิได้ยกขึ้นว่ากล่าวไว้ กรณีจึงถือว่าคำร้องฉบับหลังเป็นเรื่องเดียวกับคำร้องฉบับแรกที่ขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีรายเดียวกันซึ่งศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดไปแล้ว การที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มายื่นคำร้องขึ้นอีกภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องฉบับแรกแล้วนั้น เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๔ และเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ (๕) ประกอบมาตรา ๒๔๖ และ ๒๔๗

มาตรา ๑๔๓ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย

มาตรา ๑๔๓ ถ้าในคำพิพากษาหรือคำสั่งใด มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ และมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ ศาลจะมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาด หรือข้อผิดพลาดเหล่านั้นให้ถูกต้องก็ได้ แต่ถ้าได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้นย่อมอยู่แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี คำขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้น ให้ยื่นต่อศาลดังกล่าวแล้ว โดยกล่าวไว้ในฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา หรือโดยทำเป็นคำร้องส่วนหนึ่งต่างหาก

การทำคำสั่งเพิ่มเติมมาตรานี้ จะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม เมื่อได้ทำคำสั่งเช่นนั้นแล้ว ห้ามไม่ให้คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม เว้นแต่จะได้คัดค้านคำสั่งเพิ่มเติมนั้นรวมไปด้วย

๑) ถ้าในคำพิพากษาหรือคำสั่งใด มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ และมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

๒) เมื่อ

๒.๑) ศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งนั้นเห็นสมควร หรือ

๒.๒) เมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้องร้องขอ

ศาลจะมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาด หรือข้อผิดพลาดเหล่านั้นให้ถูกต้อง

๓) แต่ถ้าได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น อำนาจที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้นย่อมอยู่แก่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณี

๔) คำขอให้แก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดนั้นให้ยื่นต่อศาลดังกล่าวแล้ว โดยกล่าวไว้ใน

๔.๑) กรณีมีข้อผิดพลาดในคำพิพากษาศาลชั้นต้น ทำเป็นฟ้องอุทธรณ์ หรือ

๔.๒) กรณีมีข้อผิดพลาดในคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ทำเป็นฟ้องฎีกา หรือ

๔.๓) กรณีไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา โดยทำเป็นคำร้องส่วนหนึ่งต่างหาก

๕) การทำคำสั่งเพิ่มเติม จะต้องไม่เป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิม

๖) เมื่อได้ทำคำสั่งเหล่านั้นแล้ว ห้ามไม่ให้คัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งเดิมเว้นแต่จะได้คัดค้านคำสั่งเพิ่มเติมนั้นรวมไปด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๒๖/๒๕๖๑ โจทก์บรรยายฟ้องว่า ณ วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๒ จำเลยมีหนี้ค้างชำระการใช้บัตรเครดิตแก่โจทก์จำนวน ๒๐๐,๐๔๒.๑๗ บาท ซึ่งจะต้องชำระภายในวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๒ โจทก์ได้ทวงถามแล้วแต่จำเลยไม่ชำระ จำเลยจึงต้องชำระให้แก่โจทก์เป็นเงิน ๒๐๐,๐๔๒.๑๗ บาท พร้อมดอกเบี้ยอัตราร้อยละ ๑๕ ต่อปี ของต้นเงิน ๑๘๔,๓๘๖.๑๘ บาท นับแต่วันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๒ ถึงวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๒ เป็นเงิน ๖,๕๙๒.๔๔ บาท รวมเป็นเงินที่ต้องชำระทั้งสิ้น ๒๐๖,๖๓๔.๖๑ บาท ขอให้บังคับจำเลยชำระเงิน ๖,๕๙๒.๔๔ บาท ซึ่งค่าฟ้องของโจทก์ได้บรรยายว่า จำเลยค้างชำระหนี้แก่โจทก์ทั้งสิ้น ๒๐๖,๖๓๔.๖๑ บาท และโจทก์ระบุเป็นทุนทรัพย์ในการฟ้องคดีนี้ อันเป็นการบรรยายหนี้ที่จำเลยค้างชำระแก่โจทก์ตามที่ปรากฏในคำฟ้องแล้ว แสดงว่าโจทก์ประสงค์ที่จะได้รับชำระหนี้ตามจำนวนที่โจทก์ได้บรรยายฟ้องไว้ดังกล่าว หากต้องการให้จำเลยชำระหนี้เพียง ๖,๕๙๒.๔๔ บาท ไม่น่าเชื่อว่าตามคำขอบังคับของโจทก์ เกิดจากความพลั้งเผลอพิมพ์ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากเจตนาที่แท้จริง เป็นเหตุให้ศาลล่างทั้งสองพิพากษาให้จำเลยชำระเงิน ๖,๕๙๒.๔๔ บาท ผิดพลาดไปด้วย กรณีถือได้ว่าคำพิพากษามีข้อผิดพลาดเล็กน้อย โจทก์จึงขอที่จะขอให้ศาลมีคำสั่งแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นให้ถูกต้องได้ จึงมีเหตุผลสมควรแก้ไขจำนวนเงินในคำพิพากษาจาก ๖,๕๙๒.๔๔ บาท เป็น ๒๐๖,๖๓๔.๖๑ บาท ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๓ ประกอบ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๐๗/๒๕๕๔ ศาลชั้นต้นวินิจฉัยให้จำเลยทั้งสองร่วมกันชำระดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องซึ่งเป็นวันที่โจทก์ขอ แต่กลับพิพากษาให้ชำระดอกเบี้ยนับถัดจากวันฟ้อง อันเป็นข้อผิดพลาดเล็กน้อย เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษายืนโดยมิได้แก้ไข ศาลฎีกาจึงเห็นสมควรแก้ไขเสียให้ถูกต้องตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๙๕๗/๒๕๔๖ การที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งแก้ไขคำพิพากษาในส่วนของจำนวนเงินที่เป็นฐานในการคิดดอกเบี้ยนับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จตามคำร้องของจำเลย เป็นการแก้ไขให้ถูกต้องตรงกับเหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นที่กล่าวไว้ในคำพิพากษาจึงเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย มิใช่เป็นการทำคำสั่งซึ่งเป็นการกลับหรือแก้คำวินิจฉัยในคำพิพากษาเดิม จึงขอที่ศาลชั้นต้นจะทำได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๓ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๙๙/๒๕๔๙ โจทก์ฟ้องและมีคำขอท้ายฟ้องขอบังคับให้จำเลยทั้งห้าชำระหนี้ และฟ้องบังคับจำนองสำหรับจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๕ ด้วย โดยมีคำขอในส่วนบังคับจำนองว่า ให้ยึดทรัพย์สินจำนองของจำเลยที่ ๓ ถึงที่ ๕ ออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้โจทก์ หากไม่พอให้ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยที่ ๕ ออกขายทอดตลาดนำเงินชำระหนี้ให้แก่โจทก์จนครบถ้วน ซึ่งศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาตามคำขอดังกล่าวแล้ว ดังนั้น การที่โจทก์ขอแก้ไขข้อความว่าเป็นว่า หากไม่พอให้ยึดทรัพย์สินอื่นของจำเลยทั้งห้าออกขายทอดตลาดนำเงินมาชำระหนี้โจทก์จนครบถ้วน ย่อมเป็นการเพิ่มความรับผิดชอบในการบังคับจำนองให้แก่จำเลยอื่นนอกจากจำเลยที่ ๕ มากกว่าคำพิพากษาเดิมของศาลชั้นต้นจึงมิใช่ข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่นๆ แต่เป็นการแก้ไขควินิจฉัยในคำพิพากษาเดิม ต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๓ วรรคสอง

มาตรา ๑๔๔ ห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ

มาตรา ๑๔๔ เมื่อศาลใดมีคำพิพากษา หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือในประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วนั้น เว้นแต่กรณีจะอยู่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย

(๑) การแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ ตามมาตรา ๑๔๓

(๒) การพิจารณาใหม่แห่งคดีซึ่งได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินไปฝ่ายเดียว ตามมาตรา ๒๐๙ และคดีที่เอกสารได้สูญหายหรือบุบสลายตามมาตรา ๕๓

(๓) การยื่น การยอมรับ หรือไม่ยอมรับ ซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาตามมาตรา ๒๒๙ และ ๒๔๗ และการดำเนินวิธีบังคับชั่วคราวในระหว่างการยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกาตามมาตรา ๒๕๔ วรรคสุดท้าย

(๔) การที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ส่งคดีคืนไปยังศาลล่างที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้น เพื่อให้พิพากษาใหม่หรือพิจารณาและพิพากษาใหม่ตามมาตรา ๒๔๓

(๕) การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามมาตรา ๓๐๒

ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิในอันที่จะบังคับตามบทบัญญัติแห่งมาตรา ๑๖ และ ๒๔๐ ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยศาลอื่นแต่งตั้ง

๑) เมื่อศาลใดมีคำพิพากษา หรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาด

๑.๑) คดี หรือ

๑.๒) ในประเด็นข้อใดแห่งคดีแล้ว

ห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้นอันเกี่ยวกับคดีหรือประเด็นที่ได้วินิจฉัยชี้ขาดแล้วนั้น

๒) เว้นแต่กรณีจะอยู่ภายใต้บังคับปวิพ.ว่าด้วย

๒.๑) การแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ ตาม มาตรา ๑๔๓

๒.๒) การพิจารณาใหม่แห่งคดีซึ่งได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินไปฝ่ายเดียวตาม มาตรา ๒๐๙ และคดีที่เอกสารได้สูญหายหรือบุบสลายตาม มาตรา ๕๓

๒.๓) การยื่น การยอมรับ หรือไม่ยอมรับ ซึ่งอุทธรณ์หรือฎีกาตาม มาตรา ๒๒๙ และ มาตรา ๒๔๗ และการดำเนินวิธีบังคับชั่วคราวในระหว่างการยื่นอุทธรณ์ หรือฎีกาตาม มาตรา ๒๕๔ วรรคสุดท้าย

๒.๔) การที่ศาลฎีกาหรือศาลอุทธรณ์ส่งคดีคืนไปยังศาลล่างที่ได้พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้น เพื่อให้พิพากษาใหม่หรือพิจารณาและพิพากษาใหม่ตาม มาตรา ๒๔๓

๒.๕) การบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตาม มาตรา ๓๐๒

ทั้งนี้ ไม่เป็นการตัดสิทธิในอันที่จะบังคับตาม มาตรา ๑๖ และ มาตรา ๒๔๐ ว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยศาลอื่นแต่งตั้ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๖/๒๕๖๒ ในการขอเฉลี่ยทรัพย์สินตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๙๐ (เดิม) มีประเด็นคือผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์สินไม่สามารถเอาชำระได้จากทรัพย์สินอื่นของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งผู้ขอเฉลี่ยทรัพย์สินต้องพิสูจน์ให้ได้ในขณะยื่นคำขอ เมื่อผู้ร้องเคยยื่นคำร้องเพื่อขอเฉลี่ยทรัพย์สินของจำเลยที่ ๑ ที่เจ้าพนักงานบังคับคดียึดไว้และศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องเนื่องจากผู้ร้องไม่ชวนขายหาทรัพย์สินของจำเลยที่ ๑ จึงฟังไม่ได้ว่าผู้ร้องไม่สามารถเอาชำระหนี้จากทรัพย์สินของจำเลยที่ ๑ ได้ การที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องในครั้งนี้อีกเพื่อขอเฉลี่ยทรัพย์สินเดิมโดยอ้างพยานหลักฐานการตรวจสอบกรรมสิทธิ์ที่ดินหรือตรวจสอบบัญชีเงินฝากของจำเลยที่ ๑ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่ผู้ร้องสามารถกระทำได้ในการยื่นคำขอครั้งแรก อีกทั้งทรัพย์สินที่ผู้ร้องอ้างว่าถูกเจ้าพนักงานยึดไว้ก็ล้วนเป็นทรัพย์สินที่จำเลยที่ ๑ มีมาตั้งแต่ก่อนผู้ร้องยื่นคำร้องครั้งแรก การตรวจสอบทรัพย์สินดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่ผู้ร้องสามารถกระทำได้แต่ต้นแต่ไม่ดำเนินการเอง การที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์สินในครั้งนี้อีก จึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๔

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๗๙๑/๒๕๕๕ เดิมจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เคยยื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีโดยอ้างเหตุเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่แจ้งการยึดทรัพย์สินและไม่แจ้งการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่ยึดให้จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ทราบ ทั้งการขายทอดตลาดได้ราคาต่ำกว่าความเป็นจริงมาก ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ถ้าจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ไม่พอใจก็ชอบที่จะอุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ ไม่อุทธรณ์ การที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ กลับมายื่นคำร้องขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีซ้ำอีก แม้จะอ้างเหตุใหม่ว่าเจ้าพนักงานบังคับคดีไม่มีอำนาจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาและบังคับคดีตามกฎหมาย ซึ่งเป็นเหตุที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ สามารถยกขึ้นว่ากล่าวในคำร้องฉบับแรกได้อยู่แล้ว แต่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มิได้ยกขึ้นว่ากล่าวไว้ กรณีจึงถือว่าคำร้องฉบับหลังเป็นเรื่องเดียวกับคำร้องฉบับแรกที่ขอให้เพิกถอนกระบวนการบังคับคดีรายเดียวกันซึ่งศาลชั้นต้นได้มีคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดไปแล้ว การที่จำเลยที่ ๑ และที่ ๒ มายื่นคำร้องขึ้นอีกภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้องฉบับแรกแล้วนั้น เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๔๔ และเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย ศาลฎีกามีอำนาจยกขึ้นวินิจฉัยได้เองตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ (๕) ประกอบมาตรา ๒๔๖ และ ๒๔๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๒๖๐/๒๕๕๓ ในชั้นไต่สวนคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดก ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าพินัยกรรมที่ผู้ตายทำสมบูรณ์ตามกฎหมาย ซึ่งเท่ากับวินิจฉัยแล้วว่าผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้จริงนั่นเอง เมื่อผู้ร้องมายื่นคำร้องขอใหม่อ้างว่าพินัยกรรมปลอม แม้จะอ้างว่ามีการตรวจพิสูจน์โดยผู้เชี่ยวชาญในภายหลังก็ตามแต่ข้ออ้างดังกล่าวของผู้ร้องสามารถให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจพิสูจน์และนำสืบได้ตั้งแต่ในชั้นที่ผู้ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายในครั้งแรกได้อยู่แล้ว การที่ผู้ร้องมายื่นคำร้องโดยอ้างว่าพินัยกรรมปลอมอีก ดังนี้ประเด็นแห่งคดีทั้งสองเป็นประเด็นเดียวกันคือให้วินิจฉัยว่าผู้ตายทำพินัยกรรมหรือไม่ซ้ำอีก ซึ่งศาลชั้นต้นเคยวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีก่อนไปแล้ว คำร้องขอของผู้ร้องในชั้นนี้จึงต้องห้ามมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นนั้นอีก อันเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๔ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕/๒๕๓๘ โจทก์ฟ้องขับไล่จำเลยออกจากที่พิพาทคดีอยู่ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นจำเลยกลับฟ้องโจทก์ให้ออกไปจากที่พิพาทรายเดียวกันโจทก์ให้การว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์คดีทั้งสองมีประเด็นข้อพิพาทอย่างเดียวกันว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์หรือจำเลยเมื่อศาลชั้นต้นในคดีหลังพิพากษาว่าที่พิพาทเป็นของโจทก์หรือเป็นของจำเลยฟ้องของโจทก์ในคดีแรกจึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๔

มาตรา ๑๔๕ คำพิพากษาหรือคำสั่งผูกพันคู่ความ

มาตรา ๑๔๕ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา และการพิจารณาใหม่ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง จนถึงวันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูกเปลี่ยนแปลง แก้ไข กลับหรืองดเสีย ถ้าหากมี

ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอก ซึ่งมีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๒ (๑), ๒๔๕ และ ๒๗๔ และในข้อต่อไปนี้

(๑) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือจะใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกก็ได้

(๒) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยื่นแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า

ผลของคำพิพากษา มาตรา ๑๔๕ วรรค ๑

๑) ภายใต้บังคับ ปวิพ.ว่าด้วยการอุทธรณ์ฎีกา (มาตรา ๒๒๓ – มาตรา ๒๔๗) และการพิจารณาใหม่ (มาตรา ๑๔๙ เบญจ และ มาตรา ๒๐๗ ประกอบมาตรา ๑๔๙ เบญจ)

๒) คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ๆ ให้ถือว่าผูกพันคู่ความ

๒.๑) ในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่ง

๒.๒) นับตั้งแต่วันที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่ง

๒.๓) ผลของคำพิพากษาผูกพัน จนถึง วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นได้ถูก

(๑) เปลี่ยนแปลง (๒) แก้ไข (๓) กลับ (๔) งดเสีย ถ้าหากมี

ถึงแม้ศาลจะได้กล่าวไว้โดยทั่วไปว่าให้ใช้คำพิพากษาบังคับแก่บุคคลภายนอกซึ่งมีได้เป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลด้วยก็ดี คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นย่อมไม่ผูกพันบุคคลภายนอก

ข้อยกเว้น (คำพิพากษาผูกพันบุคคลภายนอกซึ่งมิใช่คู่ความในคดีด้วย)

๑) มาตรา ๑๔๒ (๑) ในคดีฟ้องเรียกอสังหาริมทรัพย์

ให้พึงเข้าใจว่าเป็นประเภทเดียวกับฟ้องขอให้ขับไล่จำเลย

ถ้าศาลพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี

เมื่อศาลเห็นสมควร

ศาลจะมีคำสั่งให้ขับไล่จำเลยก็ได้

คำสั่งเช่นนี้ให้ใช้บังคับตลอดถึงวงศ์ญาติทั้งหลายและบริวารของจำเลยที่อยู่บนอสังหาริมทรัพย์นั้น ซึ่งไม่สามารถแสดงอำนาจพิเศษให้ศาลเห็นได้

๒) มาตรา ๒๔๕ คำพิพากษาหรือคำสั่งชั้นอุทธรณ์ให้มีผลเฉพาะระหว่างคู่ความชั้นอุทธรณ์ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

๒.๑) ถ้าคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อุทธรณ์นั้นเกี่ยวกับการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ และคู่ความแต่บางฝ่ายเป็นผู้อุทธรณ์ซึ่งทำให้คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นมีผลเป็นที่สุดระหว่างคู่ความอื่น ๆ

ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่าควรกลับคำพิพากษาหรือคำสั่งที่อุทธรณ์

ให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจชี้ขาดว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลอุทธรณ์ ให้มีผลระหว่างคู่ความทุกฝ่ายในคดีในศาลชั้นต้นด้วย

๒.๒) ถ้าได้มีการอนุญาตให้ผู้ร้องสอดเข้ามาในคดีแทนคู่ความฝ่ายใด

คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ย่อมมีผลบังคับแก่คู่ความฝ่ายนั้นด้วย

๓) มาตรา ๓๖๖ ถ้าบุคคลใดได้เข้าเป็นผู้ประกันในศาลโดยทำเป็นหนังสือหรือโดยวิธีอื่น เพื่อการชำระหนี้ตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือแต่ส่วนหนึ่งส่วนใดแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น

คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นย่อมใช้บังคับแก่การประกันได้ โดยให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษามีสิทธิร้องขอให้ศาลบังคับคดีแก่ผู้ประกันเสมือนหนึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาโดยไม่ต้องฟ้องผู้ประกันเป็นคนตีใหม่

ให้นำไปบังคับแก่การประกันการปฏิบัติตามคำสั่งศาลในกรณีอื่นด้วยโดยอนุโลม

๔) มาตรา ๑๔๕(๑) คำพิพากษาเกี่ยวกับฐานะหรือความสามารถของบุคคล หรือคำพิพากษาสั่งให้เลิกนิติบุคคล หรือคำสั่งเรื่องล้มละลายเหล่านี้ บุคคลภายนอกจะยกขึ้นอ้างอิงหรือจะใช้ยันแก่บุคคลภายนอกก็ได้

๕) มาตรา ๑๔๕(๒) คำพิพากษาที่วินิจฉัยถึงกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินใด ๆ เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้ยันแก่บุคคลภายนอกได้ เว้นแต่บุคคลภายนอกนั้นจะพิสูจน์ได้ว่าตนมีสิทธิดีกว่า

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๕๓/๒๕๖๑ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์อันเป็นการใช้สิทธิทางศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕ ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องส่งสำเนาคำร้องขอแก่ผู้มีชื่อในโฉนดที่ดิน และประกาศคำร้องขอทางหนังสือพิมพ์รายวันแล้ว ไม่มีผู้ใดยื่นคำคัดค้าน จึงเป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาทตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๘ เมื่อศาลชั้นต้นได้ดำเนินการไต่สวนและมีคำสั่งให้ผู้ร้องได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาและคำสั่งของศาลชั้นต้นจึงชอบด้วยกฎหมาย แม้ผู้คัดค้านไม่ได้ร้องคัดค้านเข้ามาในคดีก่อนที่ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งให้ผู้ร้องได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ ถือว่าผู้คัดค้านเป็นบุคคลภายนอกมีสิทธิพิสูจน์ว่าผู้คัดค้านมีสิทธิในที่ดินพิพาทดีกว่าผู้ร้อง และคำสั่งศาลชั้นต้นที่แสดงกรรมสิทธิ์ไม่ผูกพันผู้คัดค้านตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๕ (๒) ก็ตาม แต่คดีนี้คำสั่งศาลชั้นต้นถึงที่สุดไปแล้วและข้อเท็จจริงตามคำร้องของผู้คัดค้านไม่ปรากฏว่าผู้ร้องโต้แย้งสิทธิอย่างใดแก่ผู้คัดค้านในชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ผู้คัดค้านเพียงแต่อ้างว่ามีสิทธิในที่ดินพิพาทดีกว่าผู้ร้องและขอให้มีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ที่ดินพิพาทตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ร้องโดยการครอบครองปรปักษ์เท่านั้น มิได้ขอให้มีคำสั่งแสดงว่าผู้คัดค้านมีสิทธิเหนือที่ดินพิพาทแต่อย่างใด ผู้คัดค้านจึงไม่อาจร้องเข้ามาเป็นคู่ความเพื่อยังให้ได้รับความรับรอง คຸ້ມครองหรือบังคับตามสิทธิของตนได้ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๗ (๑) และไม่อาจขอให้เพิกถอนคำสั่งศาลชั้นต้นดังกล่าวได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๓๔๙/๒๕๕๓ แม้จำเลยทั้งสองในคดีนี้เป็นจำเลยคนเดียวกับจำเลยในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๒๙๑/๒๕๒๙ ของศาลชั้นต้น ที่ดินพิพาทเป็นที่ดินแปลงเดียวกัน และประเด็นพิพาทเป็นประเด็นเดียวกันก็ตาม แต่เมื่อโจทก์ไม่ใช่ผู้รับโอนสิทธิในที่ดินพิพาทมาจาก ส. โจทก์ในคดีก่อน แต่เป็นการฟ้องในฐานะเจ้าของคนก่อนซึ่งได้ขายที่พิพาทให้แก่ ส. กรณีจึงถือไม่ได้ว่าโจทก์ในคดีนี้เป็นผู้สืบสิทธิในที่พิพาทต่อจาก ส. โจทก์ในคดีก่อน โจทก์จึงเป็นบุคคลภายนอกที่มีใช้คู่ความเดียวกันกับคดีก่อน มีสิทธิฟ้องเพื่อพิสูจน์ว่าโจทก์มีสิทธิในที่พิพาทดีกว่าจำเลยทั้งสองได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๘๓/๒๕๕๑ คำพิพากษาย่อมมีผลผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลที่พิพากษาหรือมีคำสั่งเท่านั้น ไม่ผูกพันบุคคลภายนอก เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นของกฎหมายตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๕ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้นัดคือโจทก์ในคดีนี้เป็นบุคคลภายนอกในคดีที่ผู้ร้องเป็นเจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษา ผู้ร้องจึงหาอาจอ้างคำพิพากษาในคดีดังกล่าวเพื่อให้คดีนี้ต้องถือตามได้ไม่ ผู้ร้องมีหน้าที่นำสืบตามข้ออ้างในคำร้องว่าจำเลยทั้งสองเป็นหนี้ผู้ร้องและจำนองที่ดินพิพาทเป็นประกันการชำระหนี้ตามคำร้องนั้นโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ศาลชั้นต้นไม่อาจออกคำสั่งอนุญาตตามคำร้องของผู้ร้องโดยไม่ต้องไต่สวนก่อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๐๑๕/๒๕๔๓ คำขอท้ายคำฟ้องของโจทก์ที่ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามเจ้าพนักงานที่ดินออกหนังสือรับรองการทำประโยชน์แก่จำเลยนั้น เป็นคำฟ้องที่ขอให้บังคับเจ้าพนักงานที่ดินให้กระทำการหรือไม่กระทำการ เมื่อโจทก์มิได้ฟ้องเจ้าพนักงานที่ดินเป็นจำเลย จึงขอให้บังคับเจ้าพนักงานที่ดินซึ่งเป็นบุคคลภายนอกไม่ได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๕ วรรคสอง คำขอของโจทก์จึงไม่ชอบและไม่อาจบังคับได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๐๔๖/๒๕๔๕ ข้ออ้างของโจทก์ในคดีนี้เป็นเรื่องเดียวกับที่โจทก์และจำเลยถูก ส. ฟ้องขอให้เพิกถอนการโอนหุ้นพิพาทและให้โอนหุ้นพิพาทคืนแก่ ส. คดีดังกล่าวโจทก์ซึ่งเป็นจำเลยที่ ๔ และจำเลยคดีนี้ซึ่งเป็นจำเลยที่ ๑ ให้การต่อสู้ว่า จำเลยโอนหุ้นพิพาทให้โจทก์โดยสุจริต โจทก์จึงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหุ้นพิพาทเช่นเดียวกับข้ออ้างในคดีนี้อันมีประเด็นโดยตรงว่า โจทก์เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหุ้นพิพาทหรือไม่ แม้ว่าในคดีแพ่งหมายเลขแดงที่ ๑๘๘๐/๒๕๒๙ ของศาลจังหวัดชลบุรี โจทก์และจำเลยคดีนี้จะ เป็นจำเลยด้วยกันก็ตาม ก็ต้องถือว่าโจทก์และจำเลยเป็นคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลในคดีดังกล่าวด้วย ซึ่งตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๕ คำพิพากษาย่อมผูกพันคู่ความในกระบวนการพิจารณาของศาลทุกฝ่ายแม้จะเป็นฝ่ายเดียวกันก็ตาม เมื่อศาลจังหวัดชลบุรีได้มีคำพิพากษาว่ากรรมสิทธิ์ในหุ้นพิพาทเป็นของ ส ให้โจทก์และจำเลยโอนหุ้นพิพาทคืนให้แก่ ส ไปแล้ว โจทก์และจำเลยจึงต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษาของศาลจังหวัดชลบุรี โดยผลของกฎหมาย ว่ากรรมสิทธิ์ในหุ้นพิพาทเป็นของ ส

มาตรา ๑๔๖ คำพิพากษาหรือคำสั่งของสองศาลต่างกัน

มาตรา ๑๔๖ เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันเป็นที่สุดของสองศาลซึ่งต่างชั้นกัน ต่างกล่าวถึงการปฏิบัติชำระหนี้อันแบ่งแยกจากกันไม่ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นขัดกัน ให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่สูงกว่า

ถ้าศาลชั้นต้นศาลเดียวกัน หรือศาลชั้นต้นสองศาลในลำดับชั้นเดียวกัน หรือศาลอุทธรณ์ ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งดังกล่าวมาแล้ว คู่ความในกระบวนการพิจารณาแห่งคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ชอบที่จะยื่นคำร้องขอต่อศาลที่อยู่ลำดับสูงขึ้นไปให้มีคำสั่งกำหนดว่าจะให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งใด คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๑๔๖วรรค ๑ (คำพิพากษาของศาลชั้นต้น vs. กับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ หรือคำพิพากษาของศาลชั้นต้น vs. กับคำพิพากษาของศาลฎีกา หรือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ vs คำพิพากษาของศาลฎีกา)

๑) เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันเป็นที่สุดของสองศาลซึ่งต่างชั้นกัน

๒) คำพิพากษาเหล่านั้นต่างกล่าวถึงการปฏิบัติชำระหนี้อันแบ่งแยกจากกันไม่ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นขัดกัน

ให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลที่สูงกว่า

มาตรา ๑๔๖วรรค ๒ ศาลลำดับสูงขึ้นไปให้ใช้คำพิพากษา

๑.๑) ถ้าศาลชั้นต้นศาลเดียวกัน หรือศาลชั้นต้นสองศาลในลำดับชั้นเดียวกัน หรือ

๑.๒) ศาลอุทธรณ์ (ศาลเดียวกัน หรือศาลอุทธรณ์สองศาล)

คู่ความในกระบวนการพิจารณาแห่งคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น ชอบที่จะยื่นคำร้องขอ ต่อศาลที่อยู่ลำดับสูงขึ้นไปให้มีคำสั่งกำหนดว่าจะให้ถือตามคำพิพากษาหรือคำสั่งใด คำสั่งเช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

มาตรา ๑๔๗ คำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นที่สุด

มาตรา ๑๔๗ คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งตามกฎหมายจะอุทธรณ์หรือฎีกาหรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้นั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป

คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้นถ้ามิได้อุทธรณ์ ฎีกาหรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป ถ้าได้มีการอุทธรณ์ ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ และศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีเรื่องนั้นใหม่ มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๒ คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีนั้น ให้ออกไปสำคัญแสดงว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว

๑) คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งตามกฎหมายจะอุทธรณ์ หรือฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้นั้น ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านเป็นต้นไป มาตรา ๑๔๗ วรรค ๑

มีหลายกรณีด้วยกันดังนี้

(๑) ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นอุทธรณ์ไม่ได้ เช่น คดีตาม มาตรา ๑๓๘ มาตรา ๑๖๘ มาตรา ๑๘๘ มาตรา ๒๒๒ คดีนั้นต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ ตาม มาตรา ๒๒๔ คดีถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป

(๒) ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นฎีกาไม่ได้ หรือศาลฎีกาไม่อนุญาตให้ฎีกา มาตรา ๒๔๙ ถือว่าคดีนั้นถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์เป็นต้นไป ตาม มาตรา ๒๔๔/๑

(๓) ในคดีที่ขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ แบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ

๓.๑) กรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การแต่ขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓ คดีถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป ซึ่งแบ่งได้ ๔ กรณีดังต่อไปนี้

๓.๑.๑) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยขออนุญาตยื่นคำให้การแล้ว ศาลสั่งอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การ แต่ต่อมาจำเลยไม่ยื่นคำให้การในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๑ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๑.๒) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแล้วจำเลยมาศาลก่อนศาลพิพากษา แต่จำเลยมิได้แจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าประสงค์ที่จะต่อสู้คดีตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๒ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๑.๓) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแล้วจำเลยมาขออนุญาตยื่นคำให้การแต่ศาลไม่อนุญาตเพราะเห็นว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจ หรือการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นจำเลยไม่มีเหตุสมควรตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๒ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๑.๔) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้อคดี หากจำเลยไม่ได้อุทธรณ์ และคำขอพิจารณาใหม่ของจำเลยไม่ต้องห้าม แล้วศาลสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่มาแล้วครั้งหนึ่งตาม มาตรา ๑๙๙ ตรี จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๒) กรณีโจทก์หรือจำเลยขาดนัดพิจารณาแต่ขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ ตาม มาตรา ๒๐๖ วรรค ๔ คดีถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป ซึ่งแบ่งได้ ๔ กรณีดังต่อไปนี้

๓.๒.๑) คู่ความขาดนัดพิจารณา ซึ่งมาศาลก่อนศาลพิพากษา แต่คู่ความที่ขาดนัดพิจารณามีได้แจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าประสงค์ที่จะต่อสู้คดีตาม มาตรา ๒๐๖ วรรค ๔ คู่ความฝ่ายนั้นจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

๓.๒.๒) คู่ความขาดนัดพิจารณา ซึ่งมาศาลก่อนศาลพิพากษา ขอพิจารณาคดีใหม่แต่ศาลไม่อนุญาต เพราะเห็นว่าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานั้นจงใจ หรือไม่มีเหตุสมควรตาม มาตรา ๒๐๖ วรรค ๔ คู่ความฝ่ายนั้นจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

๓.๒.๓) คู่ความขาดนัดพิจารณา ซึ่งมาศาลหลังศาลพิพากษา หากคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ้กคดี และคำขอพิจารณาใหม่ของคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาต้องห้าม ตาม มาตรา ๒๐๖ วรรค ๔ คู่ความฝ่ายนั้นจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

๓.๒.๔) คู่ความขาดนัดพิจารณา ซึ่งศาลเคยสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่มาแล้ว หากคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานั้นขาดนัดพิจารณาอีก ตาม มาตรา ๒๐๖ วรรค ๓ คู่ความฝ่ายนั้นจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

(๔) ศาลฎีกาพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นยอมถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาทันทีโดยสภาพ เนื่องจากศาลฎีกาเป็นศาลชั้นสุดท้ายแล้ว ไม่อาจโต้แย้งคำพิพากษาศาลฎีกาไปยังศาลอื่นได้อีก

๒) คำพิพากษาหรือคำสั่งใด ซึ่งอาจอุทธรณ์ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ได้นั้น

๒.๑) ถ้ามีได้อุทธรณ์ ฎีกา หรือร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนดไว้ ให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วะยะเวลาเช่นว่านั้นได้สิ้นสุดลงตาม มาตรา ๑๔๗ วรรค ๒

(๑) ถ้ามีได้อุทธรณ์ภายในเวลาที่กำหนด ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นสามารถอุทธรณ์ได้ภายในระยะเวลา ๑ เดือนนับแต่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา มาตรา ๒๒๙ หากคู่ความไม่อุทธรณ์ภายในกำหนดดังกล่าว ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วะยะเวลาอุทธรณ์สิ้นสุดลง

(๒) ถ้ามีได้ฎีกาภายในเวลาที่กำหนด ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นสามารถฎีกาได้ภายในระยะเวลา ๑ เดือนนับแต่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษา มาตรา ๒๔๗ หากคู่ความไม่ฎีกาภายในกำหนด ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วะยะเวลาฎีกาสิ้นสุดลง

(๓) ถ้ามีได้ร้องขอให้พิจารณาใหม่ภายในเวลาที่กำหนด ในคดีขาดนัดยื่นคำให้การ หรือคดีขาดนัดพิจารณาซึ่งจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ และแพ้กคดี ศาลชั้นต้นเห็นว่า

ในคดีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้กคดี จำเลยขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ตาม มาตรา ๑๙๙ ตรี แต่จำเลยมิได้ขอพิจารณาคดีใหม่ภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่มีการส่งคำบังคับ ตาม มาตรา ๑๙๙ จัตวา

ในคดีที่โจทก์หรือจำเลยขาดนัดพิจารณา ซึ่งต่อมาศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ้กคดี หากคู่ความฝ่ายที่แพ้กคดีไม่ได้อุทธรณ์ และคำขอพิจารณาใหม่ของคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานั้นไม่ต้องห้าม คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณานั้นขอพิจารณาคดีใหม่ได้ แต่มิได้ขอพิจารณาคดีใหม่ในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๒๐๗ ซึ่งนำ มาตรา ๑๙๙ จัตวามาใช้บังคับโดยอนุโลม

แล้วศาลสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่มาแล้วครั้งหนึ่งตาม มาตรา ๑๙๙ ตรี จำเลยจะมาขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

จำเลยคู่ความขาดนัดโดยไม่จงใจ หรือมีเหตุสมควร ซึ่งคำขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ต้องห้ามโดยกฎหมาย คดีนั้นขอพิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วันนับแต่ส่งคำบังคับ ตาม มาตรา ๑๙๙ จัตวา หากคู่ความไม่ยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ภายในกำหนดดังกล่าว ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วะยะเวลาขอพิจารณาคดีใหม่สิ้นสุดลง

ในคดีที่ขอให้พิจารณาใหม่ไม่ได้ หรือคำขอพิจารณาคดีใหม่ต้องห้ามโดยกฎหมาย ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓ ซึ่ง คดีถึงที่สุดตั้งแต่วันที่ได้อ่านคำพิพากษาเป็นต้นไป โดยแบ่งได้ ๔ กรณี

๓.๑) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยขออนุญาตยื่นคำให้การแล้ว ศาลส่งอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การ แต่ต่อมาจำเลยไม่ยื่นคำให้การในกำหนดเวลาตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๑ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๒) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแล้วจำเลยมาศาลก่อนศาลพิพากษา แต่จำเลยมิได้แจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าประสงค์ที่จะต่อสู้คดีตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๒ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๓) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแล้วจำเลยมาขออนุญาตยื่นคำให้การ แต่ศาลไม่อนุญาตเพราะเห็นว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจ หรือการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นจำเลยไม่มีเหตุสมควรตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๒ จำเลยจะขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๓.๔) ในคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ซึ่งศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ้คดี หากจำเลยไม่ได้อุทธรณ์ และคำขอพิจารณาใหม่ของจำเลยไม่ต้องห้าม แล้วศาลส่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่มาแล้วครั้งหนึ่งตาม มาตรา ๑๙๙ ตรี จำเลยจะมาขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้ตาม มาตรา ๑๙๙ วรรค ๓

๒.๒) ถ้าได้มีอุทธรณ์ ฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ และศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาหรือศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีเรื่องนั้นใหม่ มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีเสียจากสารบบความตาม มาตรา ๑๓๒

คำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นนั้นให้ถือว่าเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

(๑) ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นสามารถอุทธรณ์ได้ และคู่ความได้อุทธรณ์ภายในกำหนดแล้ว แต่ต่อมาศาลอุทธรณ์ได้คำสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

(๒) ศาลอุทธรณ์พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว คดีนั้นสามารถฎีกาได้ และคู่ความได้ร้องขออนุญาตฎีกา ศาลฎีกาสั่งอนุญาตให้ฎีกา แต่ต่อมาศาลฎีกาได้คำสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

(๓) สำหรับกรณีที่ศาลฎีกาไม่อนุญาตให้ฎีกา ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตาม มาตรา ๒๔๔/๑

(๔) ในคดีขาดนัดยื่นคำให้การ หรือคดีขาดนัดพิจารณา ซึ่งศาลชั้นต้นเห็นว่า คู่ความขาดนัดโดยไม่จงใจ หรือมีเหตุสมควร สามารถขอพิจารณาคดีใหม่ได้ และคู่ความได้ยื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ ศาลชั้นต้นส่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ได้ แต่ต่อมาศาลชั้นต้นได้คำสั่งจำหน่ายคดีเสียจากสารบบความ ถือว่าคดีนั้นเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ที่มีคำสั่งให้จำหน่ายคดีจากสารบบความ

๓) ขอใบสำคัญคดีถึงที่สุด

คู่ความฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดอาจยื่นคำขอต่อศาลชั้นต้นซึ่งพิจารณาคดีนั้น ให้ออกใบสำคัญแสดงว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๘๕/๒๕๖๑ คดีนี้โจทก์และจำเลยที่ ๑ มิได้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น คำพิพากษาศาลชั้นต้นในส่วนที่เกี่ยวกับจำเลยที่ ๑ ย่อมเป็นที่สุดตั้งแต่วันที่ศาลอุทธรณ์ได้สิ้นสุดลง และเมื่อคดีถึงที่สุดย่อมเป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นที่จะต้องออกหมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุดให้แก่จำเลยที่ ๑ แม้ภายหลังศาล

อุทธรณ์ภาค ๕ จะพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้น แต่ก็เป็นกรพิพากษาแก้ในกรณีหากต้องกักขังจำเลยที่ ๑ แทนค่าปรับ อันเป็นเรื่องการบังคับคดีในส่วนค่าปรับเท่านั้น ส่วนที่ต่อมาศาลฎีกาพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๕ โดยไม่ปรับบทลงโทษจำเลยที่ ๑ ตามมาตรา ๑๐๐ แห่ง พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ก็เป็นเพียงการแก้การปรับบทลงโทษจำเลยที่ ๑ ให้ถูกต้อง ดังนี้ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ภาค ๕ และศาลฎีกาที่แก้ไขเกี่ยวกับจำเลยที่ ๑ เป็นการแก้ไขที่ห้ามมีผลกระทบต่อคำพิพากษาศาลชั้นต้นอันจะทำให้คดีเกี่ยวกับจำเลยที่ ๑ ถึงที่สุดนับแต่วันอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาดังที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยมาไม่ ส่วนที่จำเลยที่ ๑ ขอให้ได้รับพระราชทานอภัยโทษย้อนหลังเป็นเรื่องที่จำเลยที่ ๑ ต้องไปดำเนินการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

มาตรา ๑๔๘ ห้ามฟ้องซ้ำ

มาตรา ๑๔๘ คดีที่ได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้วห้ามมิให้คู่ความเดียวกันหรือร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อเป็นกระบวนการพิจารณาชั้นบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

(๒) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งได้กำหนดวิธีการชั่วคราวให้อยู่ภายในบังคับที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกเสียได้ตามพฤติการณ์

(๓) เมื่อคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นให้ยกฟ้องเสียโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะนำคำฟ้องมายื่นใหม่ ในศาลเดียวกันหรือในศาลอื่น ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

๑) คดีหนึ่งถึงที่สุดแล้ว ตาม มาตรา ๑๔๗ จะฟ้องอีกคดีหนึ่ง (ถ้าคดียังไม่ถึงที่สุดก็ไม่ใช่ฟ้องซ้ำเลย ดูขณะยื่นฟ้องว่าอีกคดีถึงที่สุดหรือยัง)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๔๔๔/๒๕๕๔ คดีก่อนโจทก์ฟ้องขอให้พิพากษาว่า ทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอมได้มาโดยอายุความ ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์พิพากษาว่า ทางพิพาทตกเป็นทางภาระจำยอมแก่ที่ดินของโจทก์โดยอายุความ คดีถึงที่สุดแล้ว ซึ่งสิทธิของโจทก์ที่ได้ทางภาระจำยอมโดยอายุความ ย่อมได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอยู่แล้ว โจทก์ฟ้องคดีนี้ขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอม ดังนี้ แม้คำขอบังคับทำฟ้องจะแตกต่างกันก็ตาม แต่ประเด็นที่ต้องพิจารณาก็เนื่องมาจากมูลฐานเดียวกัน คือ ทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอมหรือไม่ เป็นกรณีที่โจทก์สามารถเรียกร้องโดยมีคำขอให้บังคับจำเลยจดทะเบียนทางพิพาทเป็นทางภาระจำยอมในคดีก่อนได้อยู่แล้วแต่โจทก์มิได้เรียกร้องมาในคดีก่อน กลับนำมาฟ้องเรียกร้องเป็นคดีนี้ จึงเป็นประเด็นที่วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน เป็นฟ้องซ้ำกับคดีก่อน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๘

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๐๔๖/๒๕๕๕ ฟ้องซ้ำเป็นเรื่องที่ห้ามมิให้โจทก์จำเลยซึ่งฟ้องร้องกัน และศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วกลับมาฟ้องร้องฟ้องกันอีก ในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน โจทก์จำเลยไม่เคยฟ้องร้องกันมาก่อน เป็นแต่เคยถูก ส ฟ้องเป็นจำเลยด้วยกันในคดีแพ่งหมายเลขที่ ๑๘๘๐/๒๕๒๙ ของศาลจังหวัดชลบุรีเท่านั้น ดังนั้น การที่โจทก์มาฟ้องจำเลยในคดีนี้จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำ

๒) ห้ามคู่ความเดียวกัน (คดีหนึ่ง โจทก์ ฟ้องจำเลย แล้ว คดีสองไม่ว่าโจทก์หรือจำเลยมาเป็นโจทก์ในคดีสองฟ้องคู่ความในคดีเดิมเป็นคดีสองอีก)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๑๐/๒๕๕๑ กรณีจะเป็นฟ้องซ้ำต้องห้ามตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๘ นั้น คู่ความทั้งสองคดีต้องเป็นคู่ความเดียวกัน เมื่อคดีก่อน ก. เป็น โจทก์โดยมีโจทก์คดีนี้เป็นผู้ฟ้องแทนในฐานะผู้แทนโดยชอบธรรมของ ก. ผู้เยาว์ แต่คดีนี้โจทก์ฟ้องจำเลยเป็นส่วนตัวในฐานะเป็นคู่สัญญาตามสัญญาประนีประนอมยอมความ มิใช่คู่ความเดียวกัน จึงไม่เป็นฟ้องซ้ำ ปวิพ.มาตรา ๑๔๘

๓) ประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ดูจากประเด็นของคดีที่ศาลได้วินิจฉัยไปในคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด ว่าเป็นประเด็นอย่างเดียวกันกับคดีที่พิจารณาคดีหลังหรือไม่

ผล ห้ามฟ้องซ้ำ

ข้อสังเกต

๑) ถ้ายังไม่มีการพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุด อาจเพราะยังอยู่ระหว่างเวลาที่อุทธรณ์ ฎีกา แล้วระยะเวลายังไม่สิ้นสุดลง = คดียังไม่ถึงที่สุด

๒) ถ้าคนละประเด็น คนละเรื่องก็ไม่ใช่ฟ้องซ้ำ หรือ

๓) มีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่คนอื่นที่ไม่เคยเป็น โจทก์-จำเลยกันมาก่อนแล้วมาฟ้อง ก็ไม่ใช่คู่ความเดียวกันถ้าทุกคดี "ยังอยู่ในระหว่างพิจารณา" ไม่ใช่ฟ้องซ้ำถ้ายังไม่มีการตัดสินคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดแล้ว ก็ไม่ใช่ฟ้องซ้ำ (แต่ต้องระวังอาจเป็นฟ้องซ้อน ถ้าเป็นโจทก์เดิม ฟ้องจำเลยคนเดิม ในเรื่องเดียวกัน)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๗๑๖/๒๕๖๑ โจทก์ฟ้องคดีนี้ขอให้เพิกถอนการโอนที่ดินทรัพย์สินมรดกระหว่าง ต. ผู้จัดการมรดกกับจำเลย โดยอาศัยข้อเท็จจริงเดียวกันกับคดีก่อน แม้อ้างเหตุเพิกถอนว่าเป็นนิติกรรมอำพรางก็ด้วยประสงค์ให้ที่ดินกลับสู่กองมรดก และนำมาแบ่งปันแก่โจทก์รวมทั้งทายาทอื่น ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาคดีนี้และคดีก่อนจึงเป็นข้ออ้างเดียวกัน คือ การโอนที่ดินระหว่าง ต. กับจำเลยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ แม้คดีก่อนศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ในส่วนจำเลยเพราะขาดอายุความ แต่ก็ได้วินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีด้วยว่า จำเลยเป็นทายาทโดยธรรมมีสิทธิรับมรดก การที่ ต. โอนที่ดินให้จำเลยมิใช่การปิดบังยกยอกทรัพย์สินมรดก และไม่ถือว่าจำเลยครอบครองที่ดินแทนโจทก์ ย่อมถือได้ว่าคดีก่อนศาลได้วินิจฉัยในเนื้อหาของเรื่องที่ฟ้องกันแล้ว ฟ้องโจทก์คดีนี้เป็นการรื้อร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกันจึงเป็นฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๘๓/๒๕๕๑ โจทก์บรรยายฟ้องในทำนองเดียวกับคดีก่อนโดยขอให้จำเลยในฐานะผู้จัดการสำนักงานประปาวังสะพุง และเป็นผู้บังคับบัญชาของ ส. รับผิดชอบ เพราะไม่ใช้ความระมัดระวังอย่างเพียงพอในการตรวจสอบและควบคุมดูแลความถูกต้องของเอกสารจ่ายเงิน เป็นเหตุให้ ส. ทุจริตยกยอกเงินของโจทก์ไปหลายครั้ง และจำเลยได้ทำหนังสือรับสารภาพหนี้ไว้ต่อโจทก์แล้ว และมีคำขอบังคับให้จำเลยชดใช้เงินพร้อมดอกเบี้ยนับจากวันผิดนัด เพียงแต่ในคดีก่อนอ้างว่าการกระทำของจำเลยเป็นการทำละเมิด ส่วนในคดีนี้อ้างว่าการกระทำของจำเลยเป็นการผิดสัญญาจ้างแรงงาน คดีก่อนศาลจังหวัดเลยได้พิจารณาเฉพาะประเด็นของมูลละเมิดว่า โจทก์นำคดีมาฟ้องจำเลยเกิน ๑ ปี นับแต่รู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงใช้ค่าสินไหมทดแทน จึงพิพากษายกฟ้อง โดยมีได้พิจารณาหรือส่งให้ศาลแรงงานที่มีอำนาจได้พิจารณาในส่วนของมูลแห่งสัญญาจ้างแรงงาน และต่อมาโจทก์ได้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลจังหวัดเลยต่อศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ได้มีคำพิพากษายืน และคดีถึงที่สุดตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค ๔ เมื่อโจทก์ฟ้องจำเลยคดีนี้โดยกล่าวอ้างถึงสิทธิเรียกร้องตามสัญญาจ้างแรงงานซึ่งในคดีก่อนมิได้วินิจฉัยถึง จึงมิใช่กรณีคู่ความเดียวกัน รื้อร้องฟ้องกันอีกในประเด็นที่ได้วินิจฉัยโดยอาศัยเหตุอย่างเดียวกัน ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๘ ประกอบ พ.ร.บ. จัดตั้งศาลแรงงานและวิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.๒๕๒๒ มาตรา ๓๑

ค่าฤชาธรรมเนียม

ม.๑๔๙ ค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๑๔๙ ค่าฤชาธรรมเนียม ได้แก่ ค่าธรรมเนียมศาล ค่าสืบพยานหลักฐานนอกศาล ค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของพยาน ผู้เชี่ยวชาญ ล่าม และเจ้าพนักงานศาล ค่าทนายความ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี ตลอดจนค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ บรรดาที่กฎหมายบังคับให้ชำระ

ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ว่าด้วยการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ยื่นคำฟ้องเป็นผู้ชำระเมื่อยื่นคำฟ้อง

ค่าธรรมเนียมศาลนั้น ให้ชำระหรือนำมาวางศาลเป็นเงินสดหรือเช็คซึ่งธนาคารรับรอง โดยเจ้าพนักงานศาลออกไปรับให้ หรือตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

คำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด คำให้การ หรือคำร้องคำขออื่นซึ่งได้ยื่นต่อศาลพร้อมคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตามมาตรา ๑๕๖ ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนคำร้องดังกล่าว ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลมาชำระ เว้นแต่ศาลจะได้ยกคำร้องนั้นเสีย

ม.๑๔๙ วรรคหนึ่ง “ค่าฤชาธรรมเนียม” ได้แก่

- ๑) ค่าธรรมเนียมศาล (ค่าขึ้นศาล)
- ๒) ค่าสืบพยานหลักฐานนอกศาล (เดินเผชิญสืบ (พยานบุคคล) ตรวจสถานที่ (กรณีสถานที่))
- ๓) ค่าป่วยการ (ค่าเสียเวลามาศาล) ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของพยาน ผู้เชี่ยวชาญ ล่าม และเจ้าพนักงานศาล
- ๔) ค่าทนายความ (คนละส่วนแยกต่างหากจากค่าตอบแทนในกรณีจ้างทนายความ)
- ๕) ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี (ค่าส่งหมายต่างๆ ค่าประกาศหนังสือพิมพ์ ค่าถ่ายสำเนาเอกสาร (เดิมยังมี คำร้อง คำคำขอ อีกด้วย แต่ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว))
- ๖) ตลอดจนค่าธรรมเนียมหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ บรรดาที่กฎหมายบังคับให้ชำระ

ผู้ชำระค่าธรรมเนียมศาล

ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น ว่าด้วยการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ค่าธรรมเนียมศาลที่เป็นค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ยื่นคำฟ้องเป็นผู้ชำระเมื่อยื่นคำฟ้อง

วิธีชำระค่าธรรมเนียมศาลนั้น

- ๑) ให้ชำระหรือนำมาวางศาลเป็นเงินสดหรือเช็คซึ่งธนาคารรับรอง
- ๒) เจ้าพนักงานศาลออกไปรับให้ หรือตามวิธีการที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

กรณีไม่ต้องชำระหรือวางเงินค่าธรรมเนียมศาล

๑) คำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด คำให้การ หรือคำร้องคำขออื่นซึ่งได้ยื่นต่อศาลพร้อมคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลตาม ม.๑๕๖

๒) การดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมดังกล่าว ไม่ต้องนำเงินค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลมาชำระ เว้นแต่ศาลจะได้ยกคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมนั้นเสีย

คดีขอปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีมีทุนทรัพย์) และ คดีขอปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีไม่มีทุนทรัพย์)

คดีมีทุนทรัพย์ หรือ คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ หมายถึง คดีที่โจทก์มีคำขอให้ศาลบังคับจำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษา ไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้เงิน หนี้ส่งมอบทรัพย์ โดยโอนกรรมสิทธิ์ หรือหนี้กระทำการ หากสามารถคำนวณเป็นราคาเงินได้ ถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เช่น ฟ้องบังคับให้จำเลยชำระหนี้ ฟ้องคดีโดยมีคำขอให้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมาเป็นของผู้ขอ หรือเรียกทรัพย์สินซึ่งเดิมไม่ใช่กรรมสิทธิ์ของผู้ขอ ให้มาเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ขอ เช่น ฟ้องว่าผู้ชายผิดสัญญาซื้อขาย ขอให้ผู้ชายโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้แก่ผู้ซื้อ หรือขอให้โอนทรัพย์สินตามสัญญาเช่าซื้อ (ฎ. ๕๑๓๓/๒๕๓๙) เป็นคดีมีทุนทรัพย์

หรือการฟ้องเพิกถอนนิติกรรมการโอนทรัพย์สิน หากผลของการเพิกถอนทำให้ผู้ฟ้องคดีได้ทรัพย์สิน ถือเป็นคดีมีทุนทรัพย์ เช่น ทายาทฟ้องขอให้เพิกถอนนิติกรรมการโอนทรัพย์สินมรดก เป็นการฟ้องเพื่อให้ได้ที่ดินกลับมาเป็นทรัพย์สินมรดก (ฎ. ๘๑/๒๕๓๖) ขอให้ศาลพิพากษาว่าพินัยกรรมเป็นโมฆะ เพื่อให้ทรัพย์สินตามที่ระบุตามพินัยกรรมกลับมาเป็นทรัพย์สินมรดก เพื่อแบ่งให้แก่ตนซึ่งเป็นทายาทซึ่งมีสิทธิได้รับทรัพย์สินมรดกดังกล่าวด้วย (ฎ. ๕๓๓๒/๒๕๓๔) ฟ้องเพิกถอนสัญญาประนีประนอมยอมความและสัญญามรดก เป็นการฟ้องเรียกทรัพย์สินคืนมาเป็นทรัพย์สินมรดก (ฎ. ๔๒๐/๒๕๑๙) ฟ้องเพิกถอนนิติกรรมการให้โดยเสนหา (ฎ. ๒๑๘๐/๒๕๑๗) หรือมีคำขอให้ชดใช้ค่าเสียหาย

คดีไม่มีทุนทรัพย์ คือ คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันไม่อาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ หมายถึง คดีที่โจทก์มีคำขอให้ศาลบังคับจำเลยปฏิบัติตามคำพิพากษาซึ่งเป็นการกระทำการอันไม่สามารถคำนวณเป็นราคาเงินไม่ได้ทรัพย์สินอะไรเพิ่มเป็นของโจทก์ ถือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ กล่าวคือ มิใช่การชำระหนี้เงิน มิใช่หนี้ส่งมอบทรัพย์โดยโอนกรรมสิทธิ์ หรือหนี้กระทำการที่ไม่สามารถคำนวณเป็นราคาเงิน เช่น ฟ้องคดีโดยมีคำขอให้กระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ ขอให้ขับไล่ ขอให้เลิกมายุ่งเกี่ยวกับทรัพย์สินอีกต่อไป หรือการฟ้องเพิกถอนนิติกรรมการโอนทรัพย์สินที่เกิดขึ้นโดยฉ้อฉลตาม ปพพ.ม. ๒๓๗ หากศาลเพิกถอนคงมีผลเพียงทรัพย์สินนั้นกลับมาเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้โอน ซึ่งผู้ฟ้องมิได้เรียกร้องทรัพย์สินมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนหรือได้รับประโยชน์เพิ่มขึ้น เป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์ หรือกรณีที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของผู้ฟ้องคดีอยู่แล้ว เพียงแต่ขอให้ใส่ชื่อในทางทะเบียนให้ถูกต้องตามความเป็นจริง หรือทรัพย์สินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของตนอยู่แล้วเพียงแต่ใช้สิทธิติดตามทวงคืนจากบุคคลอื่นที่ไม่มีสิทธิ โดยไม่มีการเรียกค่าเสียหายหรือเรียกทรัพย์สินหรือเงินใดมาด้วย เช่น ฟ้องเรียกโฉนดคืนจากผู้ไม่มีสิทธิยึดถือโฉนดไว้ (ฎ. ๘๖๗๖/๒๕๔๔) มิได้เป็นคดีพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ในที่ดินว่าเป็นของผู้ใดระหว่างโจทก์กับจำเลย ผลของคดีไม่ทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินเปลี่ยนแปลงไป (ฎ. ๒๕๙๓/๒๕๒๑) หรือการฟ้องเรียกเช็คที่ออกให้ไว้ยึดถือเป็นหลักประกันหนี้ โดยอ้างว่าเช็คไม่มีมูลหนี้ที่ต้องรับผิดชอบ (ฎ. ๑๓๖๒/๒๕๒๐) หรือฟ้องให้จดทะเบียนการเช่าซื้อตกลงในสัญญาเช่า หรือสัญญาเช่าต่างตอบแทนพิเศษ (ฎ. ๑๕๖๖/๒๕๒๔ ฎ. ๑๔๙๓/๒๕๕๑)

ม.๑๕๐ ค่าขึ้นศาลในคดีมีทุนทรัพย์

มาตรา ๑๕๐ ในคดีที่คำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์นั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาท

ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ถ้าจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นอย่างเดียวกับในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเช่นเดียวกับในศาลชั้นต้น แต่ถ้าผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาได้รับความพอใจแต่บางส่วนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของ

ศาลล่างแล้ว และจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาต่ำกว่าในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาค่านั้น

เมื่อได้ชำระค่าขึ้นศาลแล้ว ถ้าทุนทรัพย์แห่งคำฟ้องหรือคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีกาทวีขึ้นโดยการยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือโดยประการอื่น ให้เรียกค่าขึ้นศาลเพิ่มขึ้นตามที่บัญญัติไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้ เมื่อยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แล้วแต่กรณี

ถ้าเนื่องจากศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีรวมกันหรือให้แยกคดีกัน คำฟ้องใดหรือข้อหาอันมีอยู่ในคำฟ้องใดจะต้องโอนไปยังศาลอื่น หรือจะต้องกลับยื่นต่อศาลนั้นใหม่ หรือต่อศาลอื่นเป็นคดีเรื่องหนึ่งต่างหาก ให้โจทก์ได้รับผ่อนผันไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลในการยื่น หรือกลับยื่นคำฟ้องหรือข้อหาเช่นนั้น เว้นแต่จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินแห่งคำฟ้อง หรือข้อหาอันนั้นจะได้ทวีขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ค่าขึ้นศาลเฉพาะที่ทวีขึ้นให้คำนวณและชำระตามที่บัญญัติไว้ในวรรคก่อน

ในกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นคู่ความร่วมมือในคดีที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ต่างยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาแยกกัน โดยต่างได้เสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาตามความในวรรคสอง หากค่าขึ้นศาลดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่คู่ความเหล่านั้นต้องชำระในกรณีที่ยื่นอุทธรณ์หรือฎีการ่วมกัน ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี มีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่คู่ความเหล่านั้นตามส่วนของค่าขึ้นศาลที่คู่ความแต่ละคนได้ชำระไปในเวลาที่ศาลนั้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

๑) ค่าขึ้นศาลชั้นต้น ในคดีที่คำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์นั้นอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีมีทุนทรัพย์)

ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลในศาลชั้นต้นตามจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาท

๒) ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น

๒.๑) ทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา เท่ากับในศาลชั้นต้น

ถ้าจำนวนทุนทรัพย์ที่เรียกร้องหรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นอย่างเดียวกับในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเช่นเดียวกับในศาลชั้นต้น

๒.๒) ทุนทรัพย์ในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา ต่ำกว่าในศาลชั้นต้น

ถ้าผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาได้รับความพอใจแต่บางส่วนตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างแล้ว และจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาต่ำกว่าในศาลชั้นต้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียค่าขึ้นศาลตามจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาค่านั้น

๒.๓) ทุนทรัพย์ในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์ ชั้นฎีกาเพิ่มขึ้น

๒.๓.๑) ยื่นคำฟ้องในศาลชั้นต้นหรือคำฟ้องอุทธรณ์หรือคำฟ้องฎีการ่วมชำระค่าขึ้นศาลแล้ว

๒.๓.๒) ถ้าทุนทรัพย์แห่งทวีขึ้นโดยการยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือโดยประการอื่น

ผล ให้เรียกค่าขึ้นศาลเพิ่มขึ้นตามที่บัญญัติไว้ในตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้เมื่อยื่นคำฟ้องเพิ่มเติมหรือภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร แล้วแต่กรณี

๓) กรณีศาลสั่งรวมหรือแยกพิจารณาคดี โจทก์ไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาล

๑) ถ้าเนื่องจากศาลได้มีคำสั่งให้พิจารณาคดีรวมกันหรือให้แยกคดีกัน

๒) คำฟ้องใดหรือข้อหาอันมีอยู่ในคำฟ้องใดจะต้องโอนไปยังศาลอื่น หรือจะต้องกลับยื่นต่อศาลนั้นใหม่ หรือต่อศาลอื่นเป็นคดีเรื่องหนึ่งต่างหาก

ผล ให้โจทก์ได้รับผ่อนผันไม่ต้องเสียค่าขึ้นศาลในการยื่น หรือกลับยื่นคำฟ้องหรือข้อหาเช่นนั้น

เว้นแต่จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาทรัพย์แห่งคำฟ้อง หรือข้อหา นั้นจะได้ทวีขึ้น ในกรณีเช่นนี้ ค่าขึ้นศาล เฉพาะที่ทวีขึ้นให้คำนวณและชำระตาม ข้อ ๒.๓)

๔) กรณีคืนค่าธรรมเนียมในคดี มูลความแห่งคดีแบ่งแยกชำระมิได้ คู่ความร่วมมือต่างคนต่างเสียค่าธรรมเนียม ในกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นคู่ความร่วมมือในคดีที่มูลความแห่งคดีเป็นการชำระหนี้อันไม่อาจแบ่งแยกได้ต่างยื่น อุทธรณ์หรือฎีกาแยกกัน โดยต่างได้เสียค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาตาม ข้อ ๓)

หากค่าขึ้นศาลดังกล่าวเมื่อรวมกันแล้วมีจำนวนสูงกว่าค่าขึ้นศาลที่คู่ความเหล่านั้นต้องชำระในกรณีที่ยื่น อุทธรณ์หรือฎีการ่วมกัน

ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี มีคำสั่งคืนค่าขึ้นศาลส่วนที่เกินแก่คู่ความเหล่านั้นตามส่วนของค่า ขึ้นศาลที่คู่ความแต่ละคนได้ชำระไปในเวลาที่ศาลนั้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

ม.๑๕๑ เหตุศาลมีคำสั่งให้คืนค่าขึ้นศาล

มาตรา ๑๕๑ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่รับคำฟ้องหรือในกรณีที่มีการอุทธรณ์ หรือฎีกาหรือมีคำขอให้ พิจารณาใหม่ ถ้าศาลไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกาหรือคำขอให้พิจารณาใหม่ หรือศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่งให้ ยกอุทธรณ์หรือฎีกาโดยยังมีได้วินิจฉัยประเด็นแห่งอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ให้ศาลมีคำสั่งให้คืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด

เมื่อได้มีการถอนคำฟ้อง หรือเมื่อศาลได้ตัดสินให้ยกคำฟ้องโดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะฟ้องคดีใหม่ หรือเมื่อคดี นั้นได้เสร็จเด็ดขาดลงโดยสัญญาหรือการประนีประนอมยอมความหรือการพิพากษาตามคำชี้ขาดของ อนุญาโตตุลาการ ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งคืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด หรือบางส่วนแก่คู่ความซึ่งได้เสียไว้ได้ตามที่ เห็นสมควร

ในกรณีที่มีการทั้งฟ้องหรือศาลสั่งจำหน่ายคดีในกรณีอื่น ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งคืนค่าขึ้นศาลบางส่วนได้ ตามที่เห็นสมควร

ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่งให้ส่งสำนวนความคืนไปยังศาลล่างเพื่อตัดสินใหม่หรือเพื่อพิจารณาใหม่ ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๓ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจที่จะยกเว้นมิให้ คู่ความต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ หรือในการที่จะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกา คัดค้านคำพิพากษาใหม่ของศาลล่างได้ตามที่เห็นสมควร

ศาลมีคำสั่งให้คืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด

- ๑) กรณีที่ศาลชั้นต้น สั่ง “ไม่รับ” คำฟ้อง หรือ
 - ๒) กรณีที่มีการอุทธรณ์ หรือฎีกา หรือมีคำขอให้พิจารณาใหม่ ถ้าศาล “ไม่รับ” อุทธรณ์หรือฎีกาหรือคำ ขอบให้พิจารณาใหม่ หรือ
 - ๓) ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่ง “ให้ยก” อุทธรณ์หรือฎีกา “โดยยังมีได้วินิจฉัย” ประเด็นแห่งอุทธรณ์ หรือฎีกานั้น
- ผล ให้ศาลมีคำสั่ง “ให้คืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด”

กรณีศาลมีอำนาจที่จะสั่งคืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด หรือบางส่วน

- ๑) เมื่อได้มีการ “ถอน” คำฟ้อง หรือ
- ๒) เมื่อศาลได้ตัดสินให้ “ยก” คำฟ้อง “โดยไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะฟ้องคดีใหม่” หรือ
- ๓) เมื่อคดีนั้นได้ “เสร็จเด็ดขาดลง” โดย “สัญญา” หรือ “การประนีประนอมยอมความ” หรือ “การ พิพากษาตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการ”

ผล ศาลมีอำนาจที่จะสั่ง “คืนค่าขึ้นศาลทั้งหมด หรือบางส่วน” แก่คู่ความซึ่งได้เสียไว้ได้ตามที่เห็นสมควร

กรณีศาลมีอำนาจที่จะสั่งคืนค่าขึ้นศาลบางส่วน

- ๑) ในกรณีที่มีการตั้งฟ้องหรือศาลสั่งจำหน่ายคดีในกรณีอื่น
- ๒) ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่ง “คืนค่าขึ้นศาลบางส่วนได้ตามที่เห็นสมควร”

กรณีศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

- ๑) ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีคำสั่งให้ส่งสำนวนความคืนไปยังศาลล่างเพื่อตัดสินใหม่หรือเพื่อพิจารณาใหม่ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๔๓
- ๒) ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจที่จะ “ยกเว้นมิให้คู่ความต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ หรือในการที่จะยื่นอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาใหม่ของศาลล่างได้ตามที่เห็นสมควร”

ม.๑๕๒ ค่าฤชาธรรมเนียมอื่นนอกจากค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นผู้ชำระ

มาตรา ๑๕๒ ค่าฤชาธรรมเนียมอื่นนอกจากค่าขึ้นศาล ให้คู่ความผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นผู้ชำระเมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้นหรือภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือที่ศาลมีคำสั่ง ถ้าศาลเป็นผู้สั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ให้ศาลกำหนดผู้ซึ่งจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น รวมทั้งระยะเวลาที่ต้องชำระไว้ด้วย

ถ้าผู้ซึ่งจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมตามวรรคหนึ่งไม่ชำระ ศาลจะสั่งให้งดหรือเพิกถอนกระบวนการพิจารณานั้น หรือจะสั่งให้คู่ความฝ่ายอื่นเป็นผู้ชำระค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าวก็ได้ หากคู่ความฝ่ายนั้นยินยอม

ค่าฤชาธรรมเนียมอื่นนอกจากค่าขึ้นศาล

- ๑) กรณีกม.กำหนดให้ดำเนินกระบวนการพิจารณา
 - ๑.๑) ให้คู่ความผู้ดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นผู้ชำระ
 - ๑.๒) ชำระ ๑.๒.๑) เมื่อมีการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น หรือ ๑.๒.๒) ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือ
- ๒) กรณีศาลเป็นผู้สั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด
 - ๒.๑) ให้ศาลกำหนดผู้ซึ่งจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น
 - ๒.๒) ให้ศาลกำหนดระยะเวลาที่ต้องชำระไว้ด้วย
- ๓) ถ้าผู้ซึ่งจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมตาม ข้อ ๑) และ ข้อ ๒) ไม่ชำระ ศาลจะสั่งให้
 - ๓.๑) “งด” หรือ
 - ๓.๒) “เพิกถอนกระบวนการพิจารณานั้น” หรือ
 - ๓.๓) “จะสั่งให้คู่ความฝ่ายอื่นเป็นผู้ชำระค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าว” ก็ได้ หากคู่ความฝ่ายนั้นยินยอม

ม.๑๕๓ ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี

มาตรา ๑๕๓ ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ได้แก่ ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ค่าพาหนะเดินทาง และค่าเช่าที่พักของเจ้าพนักงานบังคับคดีตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการบังคับคดีบรรดาที่กฎหมายบังคับให้ชำระ

ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เจ้าหน้าที่ขอบังคับคดีนั้นเป็นผู้ชำระ

การชำระค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกใบรับให้

ในกรณีที่มีการเข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามมาตรา ๒๕๐ วรรคแปด หรือมาตรา ๒๕๑ (๒) ให้เจ้าหน้าที่ผู้เข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปเป็นผู้ชำระค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีเฉพาะทรัพย์สินในส่วนที่ดำเนินการบังคับคดีต่อไป

๑) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ได้แก่

๑.๑) ค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี

๑.๒) ค่าป่วยการ

๑.๓) ค่าพาหนะเดินทาง และ

๑.๔) ค่าเช่าที่พักของเจ้าพนักงานบังคับคดี

๑.๕) ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการบังคับคดีบรรดาที่กฎหมายบังคับให้ชำระ

๒) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีนั้นเป็นผู้ชำระ

๓) การชำระค่าธรรมเนียมในการบังคับคดี ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีออกไปรับให้

๔) ในกรณีที่มีการเข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามมาตรา ๓๒๗ หรือมาตรา ๓๒๙ (๒)

ให้เจ้าหน้าที่ผู้เข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปเป็นผู้ชำระค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีเฉพาะทรัพย์สินในส่วนที่ดำเนินการบังคับคดีต่อไป

ม.๑๕๓/๑ อัตราค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา ๑๔๙ และค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีตามมาตรา ๑๕๓

มาตรา ๑๕๓/๑ ค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา ๑๔๙ และค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีตามมาตรา ๑๕๓ ให้ชำระตามวิธีการและอัตราที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือตามวิธีการและอัตราที่มีกฎหมายอื่นบังคับไว้

๑) ค่าฤชาธรรมเนียมตามมาตรา ๑๔๙ และ

๒) ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีตามมาตรา ๑๕๓

๓) ให้ชำระตามวิธีการและอัตราที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือตามวิธีการและอัตราที่มีกฎหมายอื่นบังคับไว้

ม.๑๕๔ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีวางเงินค่าใช้จ่าย

มาตรา ๑๕๔ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีวางเงินค่าใช้จ่ายเพื่อปฏิบัติตามวิธีการเพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการพิจารณา หรือวางเงินค่าใช้จ่ายเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ตามจำนวนที่เห็นจำเป็นถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าจำนวนเงินที่วางไว้นั้นจะไม่พอ ก็ให้แจ้งให้เจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีวางเงินเพิ่มขึ้นอีกได้

ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีเห็นว่าการวางเงินตามวรรคหนึ่งไม่จำเป็นหรือมากเกินไป ก็อาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่รับแจ้งเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งได้ คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด

ถ้าเจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีไม่ปฏิบัติตามวรรคหนึ่งหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลตามวรรคสอง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีงดการบังคับคดีไว้จนกว่าเจ้าหน้าที่ผู้ขอบังคับคดีนั้นจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือศาล แล้วแต่กรณี

บทบัญญัติมาตรานี้ให้ใช้บังคับแก่เจ้าหน้าที่ผู้เข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามมาตรา ๒๕๐ วรรคแปด และมาตรา ๒๕๑ (๒) โดยอนุโลม

เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้วางเงิน

- ๑) เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจที่จะสั่งให้เจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีวางเงิน
- ๑.๑) เงินค่าใช้จ่ายเพื่อปฏิบัติตามวิธีการเพื่อคุ้มครองสิทธิของคู่ความในระหว่างการศึกษา หรือ
 - ๑.๒) เงินค่าใช้จ่ายเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง
- ๒) ได้ตามจำนวนที่เห็นจำเป็น

เจ้าพนักงานบังคับคดีสั่งให้วางเงินเพิ่มเติม

- ๑) ถ้าเจ้าพนักงานบังคับคดีเห็นว่าจำนวนเงินที่วางไว้นั้นจะไม่พอ
- ๒) แจ้งให้เจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีวางเงินเพิ่มขึ้นอีกได้

ถ้าเจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีเห็นว่าการวางเงินไม่จำเป็นหรือมากเกินไป

เจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีอาจยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๗ วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งเพื่อขอให้ศาลมีคำสั่งได้ คำสั่งดังกล่าวให้เป็นที่สุด

ถ้าเจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีไม่วางเงิน หรือไม่วางเงินเพิ่ม

ให้เจ้าพนักงานบังคับคดี “งดการบังคับคดีไว้จนกว่าเจ้าหนี้ผู้ขอบังคับคดีนั้นจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือศาล” แล้วแต่กรณี

วิธีเดียวกันนี้ใช้บังคับแก่เจ้าหนี้ผู้เข้าดำเนินการบังคับคดีต่อไปตามมาตรา ๓๒๗ และมาตรา ๓๒๙ (๒) โดยอนุโลม

ม.๑๕๕ คู่ความขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

มาตรา ๑๕๕ คู่ความซึ่งไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลอาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีในศาลชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๖ และมาตรา ๑๕๖/๑

- ๑) คู่ความซึ่งไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาล
- ๒) อาจยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล
 - ๒.๑) ในการฟ้องหรือต่อสู้คดี
 - ๒.๒) ในศาลชั้นต้นหรือชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกาตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๖ และมาตรา ๑๕๖/๑

ม.๑๕๖ คำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี

มาตรา ๑๕๖ ผู้ใดมีความจำนงจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีไว้นั้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด หรือคำให้การแล้วแต่กรณี แต่ถ้าบุคคลนั้นตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในภายหลัง จะยื่นคำร้องในเวลาใด ๆ ก็ได้

การยื่นคำร้องตามวรรคหนึ่ง ผู้ร้องอาจเสนอพยานหลักฐานไปพร้อมคำร้องและหากศาลเห็นสมควรได้สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ให้ดำเนินการไต่สวนโดยเร็วเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ ศาลจะมีคำสั่งให้งดการดำเนินการกระบวนพิจารณาคดีนั้นไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเป็นการชั่วคราวจนกว่าการพิจารณาสั่งคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะถึงที่สุดก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

ผู้ใดมีความจำนงจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดี

๑) ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลก่อนเริ่มพิจารณาคดี

ให้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นที่จะฟ้องหรือได้ฟ้องคดีในวันนั้นพร้อมกับคำฟ้อง คำฟ้องอุทธรณ์ คำฟ้องฎีกา คำร้องสอด หรือคำให้การ แล้วแต่กรณี

๒) ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลระหว่างพิจารณาคดี

ถ้าบุคคลนั้นตกเป็นผู้ไม่สามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลในภายหลัง จะยื่นคำร้องในเวลาใด ๆ ก็ได้ (ก่อนศาลพิพากษา)

พยานหลักฐาน และการไต่สวนเพื่อขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

๑) ผู้ร้องอาจเสนอพยานหลักฐานไปพร้อมคำร้องและหากศาลเห็นสมควรไต่สวนพยานหลักฐานเพิ่มเติมก็ให้ดำเนินการไต่สวนโดยเร็วเท่าที่จำเป็น

๒) ศาลจะมีคำสั่งให้งดการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดี (ตามประเด็นข้อพิพาท) นั้นไว้ทั้งหมดหรือแต่บางส่วนเป็นการชั่วคราวจนกว่าการพิจารณาสั่งคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะถึงที่สุดก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร

ม.๑๕๖/๑ การพิจารณาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมและคำสั่งศาล

มาตรา ๑๕๖/๑ เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเสร็จแล้วให้ศาลมีคำสั่งโดยเร็ว โดยศาลจะมีคำสั่งอนุญาตทั้งหมดหรือแต่เฉพาะบางส่วน หรือยกคำร้องนั้นเสียก็ได้

ห้ามมิให้ศาลอนุญาตตามคำร้องเช่นนั้น เว้นแต่จะเป็นที่เชื่อได้ว่าผู้ร้องไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือหากผู้ร้องไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรเมื่อพิจารณาถึงสถานะของผู้ร้อง และในกรณีผู้ร้องเป็นโจทก์หรือผู้อุทธรณ์หรือฎีกา การฟ้องร้องหรืออุทธรณ์หรือฎีกานั้นมีเหตุผลอันสมควรด้วย

เมื่อคู่ความคนใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีในศาลชั้นต้นแล้วยื่นคำร้องเช่นนั้น ในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี อีก ให้ถือว่าคู่ความนั้นยังคงไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือหากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแล้วจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรอยู่ เว้นแต่จะปรากฏต่อศาลเป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้แต่เฉพาะบางส่วน หรือมีคำสั่งให้ยกคำร้อง ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลได้ภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันมีคำสั่ง คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลพิจารณาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลเสร็จแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งโดยเร็ว ศาลจะมีคำสั่ง

๑) อนุญาตทั้งหมด หรือ

๒) อนุญาตแต่เฉพาะบางส่วน (ยกคำร้องบางส่วน) หรือ

๓) ยกคำร้องขอยกเว้นนั้นเสียก็ได้ (ยกคำร้องทั้งหมด/ไม่อนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม)

เงื่อนไขการอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

๑) เป็นที่เชื่อได้ว่า

๑.๑) “ผู้ร้องไม่มีทรัพย์สินพอที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาล” หรือ

๑.๒) “หากผู้ร้องไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควร”

๒) เมื่อพิจารณาถึงสถานะของผู้ร้อง และในกรณีผู้ร้องเป็นโจทก์หรือผู้อุทธรณ์หรือฎีกา การฟ้องร้องหรืออุทธรณ์หรือฎีกานั้นมีเหตุผลอันสมควรด้วย

กรณีศาลชั้นต้นยกเว้นค่าธรรมเนียม แล้วจะขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ในชั้นอุทธรณ์ ฎีกา

๑) เมื่อคู่ความคนใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องหรือต่อสู้คดีในศาลชั้นต้นแล้ว

๒) ยื่นคำร้องเช่นนั้นในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี อีก

ผล ให้ถือว่าคู่ความนั้นยังคงไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือหากไม่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลแล้วจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรอยู่ เว้นแต่จะปรากฏต่อศาลเป็นอย่างอื่น

อุทธรณ์คำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลให้

๑.๑) ศาลยกเว้นเฉพาะบางส่วน หรือ

๑.๒) มีคำสั่งให้ยกคำร้อง

ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งนั้นต่อศาลได้ภายในกำหนด ๗ วันนับแต่วันมีคำสั่ง คำสั่งของศาลอุทธรณ์เช่นว่านี้ให้เป็นที่ที่สุด

ข้อความและผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่ง

ม.๑๕๗ ผลของคำสั่งยกเว้นค่าธรรมเนียม

มาตรา ๑๕๗ เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลใด บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น ค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาลในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอนุญาตในระหว่างการพิจารณา การยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลนั้นให้ใช้บังคับแต่เฉพาะค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลที่จะต้องเสียหรือวางภายหลังคำสั่งอนุญาตเท่านั้น ส่วนค่าธรรมเนียมศาลหรือเงินวางศาลที่เสียหรือวางไว้ก่อนคำสั่งเช่นว่านี้เป็นอันไม่ต้องคืน

คำสั่งอนุญาตให้ยกเว้นค่าธรรมเนียมก่อนเริ่มพิจารณาคดี

๑) เมื่อศาลอนุญาตให้บุคคลใดได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในศาลใด

๒) บุคคลนั้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลนั้น

๓) ค่าธรรมเนียมเช่นว่านี้ให้รวมถึงเงินวางศาล

ในการยื่นฟ้องอุทธรณ์หรือฎีกา ถ้าเป็นกรณีที่ศาลอนุญาตในระหว่างการพิจารณา

การยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลนั้นให้ “ใช้บังคับแต่เฉพาะ” ค่าธรรมเนียมศาลและเงินวางศาลที่จะต้องเสียหรือวาง “ภายหลังคำสั่งอนุญาตเท่านั้น”

ส่วนค่าธรรมเนียมศาลหรือเงินวางศาลที่เสียหรือวางไว้ก่อนคำสั่งเช่นว่านี้เป็นอันไม่ต้องคืน

ม.๑๕๘ ศาลพิพากษาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๑๕๘ ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม โดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลซึ่งค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้นั้นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร

ถ้าศาลเห็นว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบเสียค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนของคู่ความทั้งสองฝ่าย

ให้ศาลพิพากษาในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม โดยสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระต่อศาลในนามของผู้ที่ได้รับ ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลซึ่งค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ยื่นได้รับยกเว้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนตามที่ศาลเห็นสมควร

ม.๑๕๙ ปรากฏต่อศาลว่าผู้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นสามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้

มาตรา ๑๕๙ ถ้าปรากฏต่อศาลว่าผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นสามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้ ตั้งแต่เวลาที่ยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๕๖ หรือในภายหลังก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี ให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลนั้น ชำระค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ได้รับยกเว้นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรกำหนดก็ได้ หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นทั้งหมดหรือแต่บางส่วนไว้รอคำ วินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่า

(๑) ค่าฤชาธรรมเนียมจะเป็นพับแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย ให้ศาลมีคำสั่งให้เอาชำระค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ยื่น ได้รับยกเว้น จากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดตั้งที่กล่าวไว้ในวรรคหนึ่งตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

(๒) คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแทนผู้ได้รับยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาล ให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระค่าธรรมเนียมศาลต่อศาลในนามของผู้ที่ได้รับ ยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ศาลเอาชำระค่าธรรมเนียมศาลนั้น จากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดตั้งที่กล่าวไว้ในวรรคหนึ่งตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร หรือ

(๓) ผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแทนคู่ความอีก ฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีคำสั่งให้เอาชำระค่าฤชาธรรมเนียมนั้นจากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดตั้งที่กล่าวไว้ในวรรคหนึ่ง ส่วนค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ยื่นได้รับยกเว้น ให้เอาชำระจากทรัพย์สินที่เหลือ ถ้าหากมี ตามจำนวนที่ศาล เห็นสมควร

กรณีคู่ความที่ขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลสามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้

ถ้าปรากฏต่อศาลว่าผู้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นสามารถเสียค่าธรรมเนียมศาลได้

๑.๑) ตั้งแต่เวลาที่ยื่นคำร้องตามมาตรา ๑๕๖ หรือ

๑.๒) ในภายหลังก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี

ศาลสั่งให้เสียค่าธรรมเนียม

ให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลนั้นชำระค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ได้รับยกเว้นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร กำหนดก็ได้

หากไม่เสียค่าธรรมเนียม ศาลสั่งยึด อายัดทรัพย์สินได้

หากไม่ปฏิบัติตาม ให้ศาลมีคำสั่งยึดหรืออายัดทรัพย์สินของผู้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลนั้นทั้งหมดหรือ แต่บางส่วนไว้รอคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าศาลเห็นว่า

(๑) ค่าฤชาธรรมเนียมจะเป็นพับแก่คู่ความทั้งสองฝ่าย

ให้ศาลมีคำสั่งให้เอาชำระค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ยื่นได้รับยกเว้น จากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัดตามจำนวนที่ ศาลเห็นสมควร

(๒) คู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง (ฝ่ายไม่ได้รับยกเว้น) จะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแทนผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ให้ศาลมีคำสั่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นชำระค่าธรรมเนียมศาลต่อศาลในนามของผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนั้นไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง ให้ศาลเอาชำระค่าธรรมเนียมศาลนั้นจากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร หรือ

(๓) ผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลจะต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมทั้งหมดหรือแต่บางส่วนแทนคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง

๓.๑) ให้ศาลมีคำสั่งให้เอาชำระค่าฤชาธรรมเนียมนั้นจากทรัพย์สินที่ยึดหรืออายัด

๓.๒) ส่วนค่าธรรมเนียมศาลที่ผู้ได้รับยกเว้น ให้เอาชำระจากทรัพย์สินที่เหลือ ถ้าหากมี ตามจำนวนที่ศาลเห็นสมควร

ม.๑๖๐ เหตุศาลถอนการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

มาตรา ๑๖๐ ถ้าผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลประพฤติตนไม่เรียบร้อย เช่น ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญถึงขนาด หรือกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือจงใจประวิงความเรื้องนั้น ศาลจะถอนการอนุญาตเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ และบุคคลเช่นว่านั้นจำต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับกระบวนการพิจารณาภายหลังที่ศาลได้ถอนการอนุญาตนั้นแล้ว

ความรับผิดชอบที่สุดในค่าฤชาธรรมเนียม

ม.๑๖๑ ความรับผิดชอบเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมในชั้นที่สุด

มาตรา ๑๖๑ ภายใต้บังคับบทบัญญัติห้ามตราต่อไปนี้ ให้คู่ความฝ่ายที่แพ้คดีเป็นผู้รับผิดชอบในชั้นที่สุดสำหรับค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะชนะคดีเต็มตามข้อหาหรือแต่บางส่วน ศาลมีอำนาจที่จะพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ชนะคดีนั้นรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง หรือให้คู่ความแต่ละฝ่ายรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมส่วนของตนหรือตามส่วนแห่งค่าฤชาธรรมเนียมซึ่งคู่ความทุกฝ่ายได้เสียไปก่อนได้ตามที่ศาลจะใช้ดุลพินิจ โดยคำนึงถึงเหตุสมควรและความสุจริตในการดำเนินคดี

คดีที่ไม่มีข้อพิพาทให้ฝ่ายเริ่มคดีเป็นผู้เสียค่าฤชาธรรมเนียม

ถอนการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

ถ้าผู้ที่ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลประพฤติตนไม่เรียบร้อย เช่น ดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางก่อความรำคาญถึงขนาด หรือกระทำความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลหรือจงใจประวิงความเรื้องนั้น

ผล ๑) ศาลจะถอนการอนุญาตเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้

๒) บุคคลเช่นว่านั้นจำต้องรับผิดชอบค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับกระบวนการพิจารณาภายหลังที่ศาลได้ถอนการอนุญาตนั้นแล้ว

ม.๑๖๒ ความรับผิดชอบเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมของโจทก์ร่วม จำเลยร่วม

มาตรา ๑๖๒ บุคคลที่เป็นโจทก์ร่วมกันหรือจำเลยร่วมกันนั้น หากต้องรับผิดชอบร่วมกันในค่าฤชาธรรมเนียมไม่ หากต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน เว้นแต่จะได้เป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วม หรือศาลได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ความรับผิดชอบของบุคคลที่เป็นโจทก์ร่วมกันหรือจำเลยร่วมกันนั้น

- ๑) หารือรับผิดชอบร่วมกันในค่าฤชาธรรมเนียมไม่ หากต้องรับผิดชอบเป็นส่วนเท่า ๆ กัน
- ๒) เว้นแต่จะได้เป็นเจ้าหนี้ร่วมหรือลูกหนี้ร่วม หรือ
- ๓) ศาลได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ม.๑๖๓ ความรับผิดชอบเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมกรณีคดีเสร็จลงโดยการตกลงหรือการประนีประนอมยอมความหรืออนุญาโตตุลาการ

มาตรา ๑๖๓ ถ้าคดีได้เสร็จเด็ดขาดลงโดยการตกลงหรือการประนีประนอมยอมความหรืออนุญาโตตุลาการ คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตน เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ถ้าคดีได้เสร็จเด็ดขาดลงโดยการตกลงหรือการประนีประนอมยอมความหรืออนุญาโตตุลาการ

- ๑) คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในส่วนการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตน
- ๒) เว้นแต่คู่ความจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น

ม.๑๖๔ ความรับผิดชอบเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมเรียกร้องให้จำเลยชำระหนี้เงิน

มาตรา ๑๖๔ ในกรณีที่วางเงินต่อศาลตามมาตรา ๑๓๕, ๑๓๖ นั้น จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมแห่งจำนวนเงินที่วางนั้นอันเกิดขึ้นภายหลัง

ถ้าโจทก์ยอมรับเงินที่วางต่อศาลเป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว จำเลยต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม

ถ้าโจทก์ยอมรับเงินที่วางต่อศาลนั้นเป็นการพอใจเพียงส่วนหนึ่งแห่งจำนวนเงินที่เรียกร้อง และดำเนินคดีต่อไป จำเลยต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะได้พิพากษาให้โจทก์แพ้คดี ในกรณีเช่นนี้โจทก์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสิ้นอันเกิดแต่การที่ตนไม่ยอมรับเงินที่วางต่อศาลเป็นการพอใจตามที่เรียกร้อง

ในกรณีที่วางเงินต่อศาลตามมาตรา ๑๓๕, ๑๓๖ นั้น

จำเลยไม่ต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมแห่งจำนวนเงินที่วางนั้นอันเกิดขึ้นภายหลัง

ถ้าโจทก์ยอมรับเงินที่วางต่อศาลเป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว

จำเลยต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม

ถ้าโจทก์ยอมรับเงินที่วางต่อศาลนั้นเป็นการพอใจเพียงส่วนหนึ่งแห่งจำนวนเงินที่เรียกร้อง และดำเนินคดีต่อไป

- ๑) จำเลยต้องรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม
- ๒) เว้นแต่ศาลจะได้พิพากษาให้โจทก์แพ้คดี ในกรณีเช่นนี้โจทก์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสิ้นอันเกิดแต่การที่ตนไม่ยอมรับเงินที่วางต่อศาลเป็นการพอใจตามที่เรียกร้อง

ม.๑๖๕ ความรับผิดชอบเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมเรียกร้องให้จำเลยรับผิดชอบชำระหนี้เป็นอย่างอื่น

มาตรา ๑๖๕ ในกรณีที่มีการชำระหนี้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๗ ถ้าโจทก์ยอมรับการชำระหนี้นั้นเป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว จำเลยต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ถ้าโจทก์ไม่พอใจในการชำระหนี้เช่นว่านั้น และดำเนินคดีต่อไป ค่าฤชาธรรมเนียมให้อยู่ในดุลพินิจของศาล

แต่ถ้าศาลเห็นว่าการชำระหนี้เป็นการพอใจเต็มตามที่โจทก์เรียกร้องแล้ว ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสิ้นอันเกิดแต่การที่โจทก์ปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ โจทก์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

ในกรณีที่มีการชำระหนี้ ดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓๗

- ๑) ถ้าโจทก์ยอมรับการชำระหนี้เป็นการพอใจเต็มตามที่เรียกร้องแล้ว
- ๒) จำเลยต้องเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียม เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรมีคำสั่งเป็นอย่างอื่น

ถ้าโจทก์ไม่พอใจในการชำระหนี้เช่นนั้น และดำเนินคดีต่อไป

- ๑) ค่าฤชาธรรมเนียมให้อยู่ในดุลพินิจของศาล
- ๒) แต่ถ้าศาลเห็นว่าการชำระหนี้เป็นการพอใจเต็มตามที่โจทก์เรียกร้องแล้ว ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสิ้นอันเกิดแต่การที่โจทก์ปฏิเสธไม่ยอมรับชำระหนี้ โจทก์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

ม.๑๖๖ ความรับผิดในค่าธรรมเนียมของคู่ความฝ่ายที่ทำให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมในการดำเนินกระบวนการพิจารณาใดๆ ไปโดยไม่จำเป็น

มาตรา ๑๖๖ คู่ความฝ่ายใดทำให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมในกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้ดำเนินไปโดยไม่จำเป็น หรือมีลักษณะประวิงคดี หรือที่ต้องดำเนินไปเพราะความผิดหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คู่ความฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมนั้น โดยมีพักค้ำประกันว่าคู่ความฝ่ายนั้นจักได้ชนะคดีหรือไม่

- ๑) คู่ความฝ่ายใดทำให้ต้องเสียค่าธรรมเนียมในกระบวนการพิจารณาใด ๆ ที่ได้ดำเนินไปโดย
 - ๑.๑) ไม่จำเป็น หรือ
 - ๑.๒) มีลักษณะประวิงคดี หรือ
 - ๑.๓) ที่ต้องดำเนินไปเพราะความผิดหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง
- ๒) คู่ความฝ่ายนั้นต้องรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมนั้น โดยมีพักค้ำประกันว่าคู่ความฝ่ายนั้นจักได้ชนะคดีหรือไม่

ม.๑๖๗ ให้ศาลสั่งเรื่องค่าธรรมเนียมในคำพิพากษาหรือคำสั่ง

มาตรา ๑๖๗ คำสั่งในเรื่องค่าธรรมเนียมนั้น ไม่ว่าคู่ความทั้งปวงหรือแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จักมีคำขอหรือไม่ก็ดี ให้ศาลสั่งลงไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีหรือในคำสั่งจำหน่ายคดีออกสารบบความ แล้วแต่กรณี แต่ถ้าเพื่อชี้ขาดตัดสินคดีใด ศาลได้มีคำสั่งอย่างใดในระหว่างการพิจารณา ศาลจะมีคำสั่งเรื่องค่าธรรมเนียมสำหรับกระบวนการพิจารณาที่เสร็จไปในคำสั่งฉบับนั้น หรือในคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีก็ได้แล้วแต่จะเลือก

ในกรณีที่มีข้อพิพาทในเรื่องที่ไม่เป็นประเด็นในคดี ให้ศาลมีคำสั่งในเรื่องค่าธรรมเนียมสำหรับข้อพิพาท เช่นว่านี้ในคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทนั้น

ในกรณีที่มีการพิจารณาใหม่ ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเรื่องค่าธรรมเนียมสำหรับการพิจารณาครั้งแรกและการพิจารณาใหม่ในคำพิพากษาหรือคำสั่งได้

คำสั่งในเรื่องค่าธรรมเนียมในเรื่องที่เป็นประเด็นข้อพิพาทในคดี

- ๑) ไม่ว่าคู่ความทั้งปวงหรือแต่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จักมีคำขอหรือไม่ก็ดี
- ๒) สั่งเรื่องค่าธรรมเนียมเมื่อพิจารณาตัดสินคดีเสร็จทั้งคดี

ให้ศาลสั่งลงไว้ในคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีหรือในคำสั่งจำหน่ายคดีออกสารบบความ แล้วแต่กรณี

- ๓) สั่งเรื่องค่าธรรมเนียมเมื่อพิจารณาเสร็จเฉพาะบางประเด็น

ถ้าเพื่อชี้ขาดตัดสินคดีใด ศาลได้มีคำสั่งอย่างใดในระหว่างการพิจารณา ศาลจะมีคำสั่งเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับกระบวนการพิจารณาที่เสร็จไปในคำสั่งฉบับนั้น หรือในคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีก็ได้แล้วแต่จะเลือกคำสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมในเรื่องที่ไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทในคดี

ในกรณีที่มีข้อพิพาทในเรื่องที่ไม่เป็นประเด็นในคดี ให้ศาลมีคำสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับข้อพิพาท เช่นว่านี้ในคำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทนั้น

คำสั่งในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมในกรณีมีการพิจารณาคดีใหม่

- ๑) ในกรณีที่มีการพิจารณาใหม่
- ๒) ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมสำหรับ
 - ๒.๑) การพิจารณาครั้งแรก และ
 - ๒.๒) การพิจารณาใหม่ในคำพิพากษาหรือคำสั่งได้

ม.๑๖๘ ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแต่อย่างเดียว

มาตรา ๑๖๘ ในกรณีคู่ความอาจอุทธรณ์ หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้นั้น ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแต่อย่างเดียว เว้นแต่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะได้อุทธรณ์หรือฎีกาว่า ค่าฤชาธรรมเนียมนั้นมิได้กำหนดหรือคำนวณให้ถูกต้องตามกฎหมาย

การอุทธรณ์ ฎีกาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียม

- ๑) ในกรณีคู่ความอาจอุทธรณ์ หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลได้นั้น
- ๒) ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแต่อย่างเดียว
- ๓) เว้นแต่อุทธรณ์หรือฎีกานั้นจะได้อุทธรณ์หรือฎีกาว่า “ค่าฤชาธรรมเนียมนั้นมิได้กำหนดหรือคำนวณให้ถูกต้องตามกฎหมาย” อุทธรณ์หรือฎีกาเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมอย่างเดียวยังได้

ม.๑๖๙ บัญชีค่าค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๑๖๙ เมื่อมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแล้ว ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นทำบัญชีแสดงค่าฤชาธรรมเนียมที่คู่ความทุกฝ่ายได้เสียไปโดยลำดับ และจำนวนที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจขอสำเนาบัญชีเช่นนั้นได้

- ๑) เมื่อมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมแล้ว (ม.๑๖๗)
- ๒) ให้หัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นทำบัญชีแสดงค่าฤชาธรรมเนียม
 - ๒.๑) ที่คู่ความทุกฝ่ายได้เสียไปโดยลำดับ และ
 - ๒.๒) จำนวนที่
 - ๒.๒.๑) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือ
 - ๒.๒.๒) ทั้งสองฝ่ายจะต้องรับผิดชอบตามคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล
- ๓) คู่ความหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องอาจขอสำเนาบัญชีเช่นนั้นได้

ม.๑๖๙/๑ การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลผู้ค้างชำระค่าฤชาธรรมเนียม

มาตรา ๑๖๙/๑ ถ้าบุคคลซึ่งต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมค้างชำระค่าฤชาธรรมเนียมต่อศาลก็ดี หรือต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ดี หรือต่อบุคคลอื่นที่มีชื่อเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ดี ศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือบุคคล

เช่นว่านั้นอาจบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้นเสมือนหนึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าวได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมชั้นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าฤชาธรรมเนียมนั้น แล้วแต่กรณี เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

การบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีทั้งปวง แต่หากยังมีเงินที่ได้จากการบังคับคดีคงเหลือภายหลังชำระให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับ ให้หักค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นดังกล่าวไว้จากเงินนั้น

ถ้าบุคคลซึ่งต้องชำระค่าฤชาธรรมเนียมค้างชำระค่าฤชาธรรมเนียม

- ๑.๑) ต่อศาลก็ดี หรือ
- ๑.๒) ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีก็ดี หรือ
- ๑.๓) ต่อบุคคลอื่นที่มีใช้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาก็ดี

ผล

๑) ศาล เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือบุคคลเช่นว่านั้นอาจบังคับเอาแก่ทรัพย์สินของบุคคลนั้นเสมือนหนึ่งเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาเพื่อชำระค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าวได้

๒) ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าหัวหน้าสำนักงานประจำศาลยุติธรรมชั้นต้น เจ้าพนักงานบังคับคดี หรือบุคคลที่มีสิทธิได้รับค่าฤชาธรรมเนียมนั้น แล้วแต่กรณี เป็นเจ้าหนี้ตามคำพิพากษา

๓) การบังคับคดีตามวรรคหนึ่ง ให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีทั้งปวง แต่หากยังมีเงินที่ได้จากการบังคับคดีคงเหลือภายหลังชำระให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับ ให้หักค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นดังกล่าวไว้จากเงินนั้น

ม.๑๖๙/๒ ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี

มาตรา ๑๖๙/๒ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๖๙/๓ ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี โดยให้หักออกจากเงินที่ได้จากการยึด อายัด ขาย หรือจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือจากเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางไว้

ในกรณีที่มีการบังคับคดีแก่ผู้คู่ประกันในศาล ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีในส่วนนั้นให้หักออกจากเงินที่ได้จากการบังคับคดีตามสัญญาประกัน

ในกรณีที่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้แบ่งกรรมสิทธิ์รวมหรือมรดกให้แก่เจ้าของรวมหรือทายาทผู้ได้รับส่วนแบ่งทุกคนเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีโดยให้หักออกจากเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินอันเป็นกรรมสิทธิ์รวมหรือทรัพย์สินมรดกนั้น

ในกรณีที่มีการถอนการบังคับคดีนอกจากกรณีตามมาตรา ๒๙๕ (๑) ให้เจ้าหนี้ตามคำพิพากษาผู้ขอยึดหรืออายัดทรัพย์สินเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี

๑) ในกรณีที่มีการบังคับคดีแก่ลูกหนี้ตามคำพิพากษา

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา ๑๖๙/๓

ให้ลูกหนี้ตามคำพิพากษาเป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี โดยให้หักออกจากเงินที่ได้จากการยึด อายัด ขาย หรือจำหน่ายทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาหรือจากเงินที่ลูกหนี้ตามคำพิพากษาได้วางไว้

๒) ในกรณีที่มีการบังคับคดีแก่ผู้ประกันในศาล

ในกรณีที่มีการบังคับคดีแก่ผู้ประกันในศาล ค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีในส่วนนั้นให้หักออกจากเงินที่ได้จากการบังคับคดีตามสัญญาประกัน

ก) ในกรณีที่มีการบังคับคดีตามคำพิพากษาให้แบ่งกรรมสิทธิ์รวมหรือมรดก

ให้เจ้าของรวมหรือทายาทผู้ได้รับส่วนแบ่งทุกคน

เป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีโดยให้หักออกจากเงินที่ได้จากการขายหรือจำหน่ายทรัพย์สินอันเป็นกรรมสิทธิ์รวมหรือทรัพย์สินมรดกนั้น

ข) ในกรณีที่มีการถอนการบังคับคดีนอกจากกรณีตามมาตรา ๒๕๒ (๑) และ (๕)

ให้เจ้าหน้าที่ตามคำพิพากษาผู้ขอยึดหรืออายัดทรัพย์สิน

เป็นผู้รับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดี

ม.๑๖๙/๓ การร้องขอให้บุคคลรับผิดชอบเนื่องจากเป็นผู้ทำให้ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีโดยไม่จำเป็น

มาตรา ๑๖๙/๓ บุคคลใดทำให้ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีส่วนใดโดยไม่จำเป็นหรือมีลักษณะประวิงการบังคับคดี หรือที่ต้องดำเนินไปเพราะความผิดหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเพราะบังคับคดีไปโดยไม่สุจริตก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง ผู้ที่ได้รับความเสียหาย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษาแล้วแต่กรณี อาจยื่นคำร้องต่อศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันทราบพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลเช่นว่านั้นรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าว

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่ที่สุด

๑) บุคคลใดทำให้ต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีส่วนใด โดยไม่จำเป็น หรือ มีลักษณะประวิงการบังคับคดี หรือที่ต้องดำเนินไปเพราะความผิดหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือเพราะบังคับคดีไปโดยไม่สุจริตก่อนการบังคับคดีได้เสร็จลง

๒) ผู้ที่ได้รับความเสียหาย หรือลูกหนี้ตามคำพิพากษา แล้วแต่กรณี

๓) อาจยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๗ วันนับแต่วันทราบพฤติการณ์อันเป็นมูลแห่งข้ออ้างนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้บุคคลเช่นว่านั้นรับผิดชอบในค่าฤชาธรรมเนียมดังกล่าว

๔) คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ได้ และคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่ที่สุด

วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น

วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น

มาตรา ๑๗๐ ให้ยื่นฟ้อง พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเป็นครั้งแรกในศาลชั้นต้น

มาตรา ๑๗๐ ห้ามมิให้ฟ้อง พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเป็นครั้งแรกในศาลหรือโดยศาลอื่นนอกจากศาลชั้นต้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งเป็นอย่างอื่น

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในภาคนี้ว่าด้วยคดีไม่มีข้อพิพาท คดีมโนสาเร่ คดีขาดนัด และคดีที่มอบให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด การฟ้อง การพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในศาลชั้นต้น นอกจากจะต้องบังคับตามบทบัญญัติทั่วไปแห่งภาค ๑ แล้ว ให้บังคับตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ด้วย

๑) ห้ามมิให้ฟ้อง พิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเป็นครั้งแรกในศาลหรือโดยศาลอื่นนอกจากศาลชั้นต้น

๒) เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดแจ้งเป็นอย่างอื่น

หลัก ไม่ว่าเป็น การฟ้อง การพิจารณา หรือการชี้ขาดตัดสินคดี หากกระทำเป็นครั้งแรก ต้องกระทำโดยศาลชั้นต้น (ศาลแขวง หรือศาลจังหวัด) หากมิใช่การฟ้อง พิจารณา ชี้ขาดตัดสินคดีครั้งแรก อาจกระทำโดยศาลอื่นได้ เช่น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา

การฟ้อง การพิจารณา หรือการชี้ขาดตัดสินคดี ครั้งแรก จะกระทำโดยศาลอื่นที่มีใช้ศาลชั้นต้นมิได้ เว้นแต่มีกฎหมายกำหนด

ดังนั้น หากมีกฎหมาย กำหนดให้ยื่นฟ้อง พิจารณา หรือชี้ขาดตัดสินคดีครั้งแรกโดยศาลอื่นที่มีใช้ศาลชั้นต้น ก็ย่อมทำได้ เช่น การยื่นคำร้องสอดในชั้นบังคับคดี บุคคลภายนอกอุทธรณ์หรือฎีกาคำสั่งศาล คดีบางประเภทที่มีพรบ.จัดตั้งศาลฯ กำหนดให้ฟ้องต่อศาลอื่นที่มีใช้ศาลชั้นต้นได้ เช่น คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ยื่นต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของนักการเมือง

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติในภาคนี้ว่าด้วย

๑) คดีไม่มีข้อพิพาท (มาตรา ๑๘๘) (ผู้ร้องขอยื่นคำร้องขอเป็นคดีฝ่ายเดียว)

๒) คดีมโนสาเร่ (มาตรา ๑๘๙-๑๙๖) (คดีทุนทรัพย์ไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐/ ฟ้องขับไล่จากอสังหาริมทรัพย์อันอาจคิดค่าเช่า ไม่เกินเดือนละ ๔,๐๐๐ บาท)

๓) คดีขาดนัด (มาตรา ๑๙๗-๒๐๙) (คดีขาดนัดยื่นคำให้การ/คดีขาดนัดพิจารณา) และ

๔) คดีที่มอบให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด (มาตรา ๒๑๐-มาตรา ๒๒๒)

การฟ้อง การพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีในศาลชั้นต้น

๒.๑) นอกจากจะต้องบังคับตามบทบัญญัติทั่วไปแห่งภาค ๑ แล้ว (มาตรา ๑-๑๖๙/๓)

๒.๒) ให้บังคับตามบทบัญญัติในลักษณะนี้ด้วย (มาตรา ๑๗๐-๑๘๘)

มาตรา ๑๗๑ นำบทบัญญัติในเรื่องคำฟ้องมาใช้กับคำร้องขอด้วย

มาตรา ๑๗๑ คดีที่ประมวลกฎหมายนี้บัญญัติว่าจะฟ้องยังศาลชั้นต้น หรือจะเสนอปัญหาต่อศาลชั้นต้นเพื่อชี้ขาดตัดสิน โดยทำเป็นคำร้องขอก็ได้ นั้นให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของโจทก์และจำเลย และวิธีพิจารณาที่ต่อจากการยื่นคำฟ้องมาใช้บังคับแก่ผู้ยื่นคำขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าหากมี และบังคับแก่วิธีพิจารณาที่ต่อจากการยื่นคำร้องขอด้วยโดยอนุโลม

๑) คดีที่ ยื่นต่อศาลชั้นต้นเพื่อชี้ขาดตัดสินโดยทำเป็น “คำร้องขอ” ก็ได้

- ๑.๑) คดีที่ “จะฟ้อง” ยังศาลชั้นต้น เช่น คำร้องสอด คำร้องขอแก้ไขฟ้อง คำร้องขอพิจารณาคดีใหม่
 ๑.๒) คดีที่ “จะเสนอ” ปัญหาต่อศาลชั้นต้น เช่น คำร้องขอในคดีไม่มีข้อพิพาท

๒) ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย

๒.๑) สิทธิและหน้าที่ของโจทก์และจำเลย และ

๒.๒) วิธีพิจารณาที่ต่อจากการยื่นคำฟ้องมาใช้บังคับแก่ผู้ยื่นคำขอและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้าหากมี และ บังคับแก่วิธีพิจารณาที่ต่อจากการยื่นคำร้องขอด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๒ คำฟ้องเป็นหนังสือ

มาตรา ๑๗๒ ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๕๗ ให้โจทก์เสนอข้อหาของตนโดยทำเป็นคำฟ้องเป็นหนังสือ ยื่นต่อศาลชั้นต้น

คำฟ้องต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์และคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น

ให้ศาลตรวจคำฟ้องนั้นแล้วสั่งให้รับไว้ หรือให้ยกเสีย หรือให้คืนไป ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘

๑) ภายใต้บังคับ มาตรา ๕๗ (คำร้องสอด เสนอเป็นคำร้อง คำขอ)

๒) โจทก์ทำคำฟ้องเป็นหนังสือ (ลายลักษณ์อักษร) ยื่นต่อศาลชั้นต้น (ศาลจังหวัดหรือศาลแขวงที่มีเขตอำนาจ)

๓) “คำฟ้อง” ต้องแสดงโดยแจ้งชัดซึ่ง

๓.๑) สภาพแห่งข้อหาของโจทก์ เช่น ผิดสัญญา ละเมิด เรียกค่าเสียหาย

๓.๒) คำขอบังคับ เช่น ชำระเงิน ชำระหนี้กระทำการ งดเว้นกระทำการ

๓.๓) ข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น เช่น ได้มีการทำสัญญาอะไร ระหว่างใคร มีสิทธิหรือหน้าที่อย่างไร สัญญาสมบูรณ์ มีการทำผิดสัญญาอย่างไร จะบังคับชำระหนี้เป็นประการใด

๔) ศาล “ตรวจคำฟ้อง” แล้วสั่งให้รับไว้ หรือให้ยกเสีย หรือให้คืนไป ตาม มาตรา ๑๘

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๔๔๔/๒๕๖๑ โจทก์ฟ้องว่า จำเลยทั้งสามร่วมกันยกย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดกของ ด. แบ่งปันกันเอง โดยจำเลยทั้งสามร่วมกันอ้างว่า ด. มีบุตร ๓ คน ซึ่งเป็นความเท็จ และร่วมกันแบ่งทรัพย์สินมรดกของ ด. โดยไม่แบ่งปันให้แก่โจทก์และบุตร จำเลยทั้งสามสมควรที่จะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดก และมีคำขอให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนหรือแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ตามส่วนให้แก่โจทก์และบุตร ตามคำฟ้องและอุทธรณ์ของโจทก์แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาของโจทก์ว่าจำเลยทั้งสามร่วมกันยกย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดกของ ด. แบ่งปันกันเอง โดยไม่แบ่งปันให้แก่โจทก์และบุตร จำเลยทั้งสามสมควรที่จะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดก และมีคำขอที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้นให้จำเลยทั้งสามร่วมกันคืนหรือแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ตามส่วนให้แก่โจทก์และบุตร ตามคำฟ้องและอุทธรณ์ของโจทก์ขอด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๒ วรรคสอง แล้ว การที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๖ วินิจฉัยให้จำเลยทั้งสามแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ให้แก่โจทก์และบุตร ย่อมมิใช่เป็นการพิพากษาเกินคำขอตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๔๒ และไม่อาจถือว่าโจทก์ฟ้องขอแบ่งปันทรัพย์สินมรดกของ ด. ประกอบกับเหตุแห่งการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกตามฟ้องเกิดขึ้นหลัง ด. ตายเกินกว่าระยะเวลา ๑ ปีแล้ว โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องคดีได้แม้เกินระยะเวลา ๑ ปี นับแต่ ด. ถึงแก่ความตาย ฟ้องโจทก์ไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๕/๒๕๔๕ คำฟ้องสมบูรณ์หรือไม่ ต้องพิจารณาในสาระสำคัญว่าคำฟ้องได้แสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาเช่นว่านั้น ส่วน

ข้อเท็จจริงจะรับฟังได้หรือรับฟังเป็นยุติตามคำฟ้องหรือไม่ เป็นเรื่องที่จะต้องรับฟังกันต่อไปในชั้นพิจารณา ฉะนั้นเมื่อคำฟ้องของโจทก์ชอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง จึงไม่มีเหตุที่ศาลชั้นต้นจะมีคำสั่งให้ยกเสีย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๒๓/๒๕๕๑ ในชั้นยื่นคำร้องขอครอบครองทรัพย์สิน ผู้ร้องทั้งสองเพียงแต่บรรยายให้ปรากฏว่าผู้ร้องทั้งสองได้ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นไว้โดยความสงบ โดยเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของเป็นเวลา ๕ ปี หรือ ๑๐ ปี แล้วแต่กรณี ก็ถือว่าเป็นคำร้องที่ได้บรรยายโดยชัดแจ้งซึ่งสภาพแห่งข้อหา และคำขอบังคับ ทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาตามมาตรา ๑๗๒ วรรคสอง แห่ง ป.วิ.พ. แล้ว ส่วนผู้คัดค้านจะเป็นบุคคลภายนอกและได้ทรัพย์สินที่ผู้ร้องทั้งสองร้องขอครอบครองทรัพย์สินมาโดยสุจริตหรือไม่ ไม่ใช่สภาพแห่งข้อหาหรือข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ผู้ร้องทั้งสองจึงไม่จำเป็นต้องบรรยายมาในคำร้องขอ

มาตรา ๑๗๓ เมื่อรับฟ้องคดีอยู่ระหว่างพิจารณา ให้ศาลออกหมายส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลย

มาตรา ๑๗๓ เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลออกหมายส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี และภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง ให้โจทก์ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายนั้น นับแต่เวลาที่ไต่ยื่นคำฟ้องแล้ว คดีนั้นอยู่ในระหว่างพิจารณา และผลแห่งการนี้

(๑) ห้ามไม่ให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเรื่องเดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกัน หรือต่อศาลอื่นและ

(๒) ถ้ามีเหตุเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในพฤติการณ์อันเกี่ยวกับการยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิลำเนาของจำเลย การเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้หาตัดอำนาจศาลที่รับฟ้องคดีไว้ในอันที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไม่

โจทก์ต้องส่งหมายเรียกให้จำเลยยื่นคำให้การ

๑) เมื่อศาลได้รับคำฟ้องแล้ว

๒) ให้ศาลออกหมายส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยเพื่อแก้คดี

และ ๓) ภายในกำหนด ๗ วันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง ให้โจทก์ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายนั้น

คดีอยู่ระหว่างพิจารณา

นับแต่ยื่นฟ้อง “คดีอยู่ในระหว่างพิจารณา” และผลแห่งการนี้

(๑) ห้ามโจทก์ฟ้องซ้อน

ห้ามไม่ให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเรื่องเดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกัน (ศาลเดิมที่ยื่นฟ้องไว้) หรือต่อศาลอื่น

และ (๒) ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเขตศาลหลังฟ้องคดี

ถ้ามีเหตุเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในพฤติการณ์อันเกี่ยวกับการยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตศาลเหนือคดีนั้น เช่น จำเลยเปลี่ยนแปลงภูมิลำเนา การเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้หาตัดอำนาจศาลที่รับฟ้องคดีไว้ในอันที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไม่

คดีอยู่ระหว่างพิจารณา หมายถึง ระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้นเดียวกัน หรือศาลชั้นต้นคนละศาลกันก็ได้ และอาจเป็นระหว่างของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา ก็ได้

คำว่า “คดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์หรือฎีกา” และ “คดีอยู่ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์หรือยื่นฎีกา” มีความหมายแตกต่างกัน ที่เรียกว่า “อยู่ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์” คือ ยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์ ส่วน “อยู่ระหว่างอุทธรณ์” หมายถึง มีการอุทธรณ์แล้วรอศาลอุทธรณ์พิพากษาชี้ขาดตัดสินคดี

แต่หากคดีอยู่ “ระหว่างระยะเวลายื่นอุทธรณ์” หมายถึง คดีนั้นศาลชั้นต้นพิพากษาแล้ว กล่าวคือ คดีผ่านการพิจารณาของศาลชั้นต้นแล้ว แต่หากยังไม่มีการยื่นอุทธรณ์ คดีนั้นก็ยังไม่เข้าสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ หากคดีนั้นไม่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ได้ คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจคำพิพากษาศาลชั้นต้นอาจยื่นอุทธรณ์ได้ โดยต้องยื่นอุทธรณ์ภายใน ๑ เดือนนับแต่ศาลชั้นต้นพิพากษา ตาม มาตรา ๒๒๙ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นอุทธรณ์ในกำหนดแล้ว และศาลชั้นต้นสั่งรับอุทธรณ์ ตาม มาตรา ๒๓๒ หรือศาลอุทธรณ์สั่งรับอุทธรณ์ ตาม มาตรา ๒๓๖ ว.๑ จึงจะถือว่ามี “คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์” หรือที่เรียกว่า “คดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์” ซึ่งหมายถึง คดีนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์ กล่าวคือ อยู่ระหว่างรอผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาคดีศาล

คดีอยู่ “ระหว่างระยะเวลายื่นฎีกา” หมายถึง คดีนั้นศาลอุทธรณ์พิพากษาแล้ว กล่าวคือ คดีผ่านการพิจารณาของศาลอุทธรณ์แล้ว แต่หากยังไม่มีการยื่นฎีกา หากคู่ความฝ่ายใดต้องการฎีกาจะต้องยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาพร้อมกับคำฟ้องฎีกา ภายใน ๑ เดือนนับแต่ศาลอุทธรณ์พิพากษา ตาม มาตรา ๒๔๗ เมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องขออนุญาตฎีกาพร้อมกับคำฟ้องฎีกาในกำหนดแล้ว ต่อมาเมื่อองค์คณะที่พิจารณาอนุญาตให้ฎีกาและสั่งรับฎีกา ตาม มาตรา ๒๔๙ จึงจะถือว่ามีคดี “คดีอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลฎีกา” หรือที่เรียกว่า “คดีอยู่ระหว่างฎีกา” ซึ่งหมายถึง คดีนั้นอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา กล่าวคือ อยู่ระหว่างรอผู้พิพากษาศาลฎีกาพิจารณาพิพากษาคดีศาล

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔/๒๕๕๑ คดีนี้โจทก์ฟ้องว่า จำเลยที่ ๑ กับพวกร่วมกันบุกรุกเข้าไปปักเสาพาดสายส่งไฟฟ้าแรงสูง โดยอ้างอำนาจตาม พ.ร.บ.การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ.๒๕๑๑ แต่มิได้ดำเนินการตามขั้นตอนในมาตรา ๒๘ (๒) (ข) (ค) ซึ่งเป็นประเด็นเดียวกับคดีก่อนที่โจทก์ยกข้ออ้างว่า จำเลยที่ ๑ กับพวกร่วมกันรื้อถอนสิ่งปลูกสร้างชุดดินปักเสาไฟฟ้าในที่ดินของโจทก์โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้ที่ดินอีก ๑๕ แปลง ที่โจทก์ฟ้องว่าจำเลยที่ ๑ กระทำไม่ชอบด้วยกฎหมายในคดีนี้ โจทก์ไม่ได้ฟ้องในคดีก่อน แต่ที่ดินเหล่านี้อยู่ในโครงการปรับปรุงสายส่งไฟฟ้าเดิมที่โจทก์ฟ้องคดีก่อน จึงเป็นเรื่องเดียวกัน ขณะคดีก่อนอยู่ในระหว่างการพิจารณาโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยที่ ๑ กับพวกอีก ฟ้องของโจทก์ในคดีนี้ในส่วนของจำเลยที่ ๑ จึงเป็นฟ้องซ้อนตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๖๐๓/๒๕๔๘ คำร้องขอให้พิจารณาใหม่ถือเป็นคำฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑ (๓) หลังจากศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามคำสั่งศาลชั้นต้นที่ให้ยกคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยฉบับลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ แล้ว จำเลยยื่นคำร้องขอขยายระยะเวลายื่นฎีกา แต่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งยกคำร้อง จำเลยอุทธรณ์คำสั่งและศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์ กรณีถือว่าคดีเกี่ยวกับคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ของจำเลยฉบับลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๒ อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ การที่จำเลยยื่นคำร้องขอให้พิจารณาใหม่ฉบับลงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๔๔ โดยอ้างเหตุเดิมอีกในระหว่างนั้น จึงเป็นการฟ้องเรื่องเดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกัน เป็นฟ้องซ้อนต้องห้ามตามมาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑) มิใช่เรื่องการดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้อน

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๒๒/๒๕๔๗ การที่โจทก์ฟ้องจำเลยที่ศาลชั้นต้นเป็นศาลแรกไว้แล้ว ต่อมาโจทก์กลับมาฟ้องจำเลยข้อหาเดียวกันต่อศาลจังหวัดปัตตานี ฟ้องคดีหลังของโจทก์จึงเป็นฟ้องซ้อน ต้องห้ามมิให้ฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ อันส่งผลให้คำสั่งประทับฟ้องของศาลจังหวัดปัตตานีไม่ชอบไปด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๕๙๑/๒๕๔๒ คดีที่ศาลพิพากษาให้ยกฟ้องเพราะคดีไม่อยู่ในอำนาจศาล ต้องเป็นคดีที่ฟ้องในศาลที่ไม่มีเขตอำนาจตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ ๒ หมวด ๑ ส่วนฟ้อง

ซ้อนเป็นคดีที่อยู่ในระหว่างพิจารณาแล้วห้ามมิให้ โจทก์ยื่นคำฟ้องเรื่องเดียวกันนั้นต่อศาลเดียวกันหรือศาลอื่น อีกตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑) ฉะนั้น การที่ศาลพิพากษายกฟ้อง โจทก์ในคดีก่อนเพราะเหตุฟ้องซ้อน ไม่ใช่ยกฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาล โจทก์จึงอ้างเอาการที่ศาล ยกคำฟ้องในคดีดังกล่าวเพื่อการขยายอายุความตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๑๗ หา ได้ไม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๐๑ วรรคหนึ่งห้ามเฉพาะโจทก์มิให้อุทธรณ์คำสั่ง จำหน่ายคดีเพราะโจทก์ขาดนัดพิจารณา ดังนั้น การที่จำเลยอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวจึงเป็นการใช้สิทธิที่กฎหมาย ให้อำนาจไว้ ไม่เป็นการ ใช้สิทธิโดยไม่สุจริต คดีแรก ที่โจทก์ทั้งสองฟ้องเรียกค่าความจากจำเลยนั้น ได้เสร็จ ไปโดยศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ ต้องถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลงตาม ประมวลกฎหมาย แพ่งและพาณิชย์ ๑๙๓/๑๗ วรรคหนึ่งส่วนคดีที่สองที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าความจากจำเลยอันเป็น มูลกรณี เดียวกับคดีแรกนั้น ศาลยกฟ้องเพราะเหตุเป็นคดี ฟ้องซ้อน ต้องถือว่าอายุความเกี่ยวกับคดีนี้ไม่เคยสะดุดหยุด ลง ตามบทกฎหมายดังกล่าวเช่นกัน

แม้การทิ้งฟ้อง ถอนฟ้องจะลบล้างผลการยื่นฟ้อง แต่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังอุทธรณ์หรือฎีกาทำให้คดียัง อยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็ยังถือว่ามียุติคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาอยู่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๓๒/๒๕๔๙ การถอนคำฟ้องที่มีผลลบล้างผลแห่งการยื่นคำฟ้องและทำให้ คู่ความกลับเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๖ นั้น หมายถึงการถอนคำฟ้องนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว ไม่มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลใดศาลหนึ่ง ดังนี้ แม้โจทก์จะขอถอน ฟ้องคดีก่อน ซึ่งมีคู่ความเดียวกันและมูลความแห่งคดีเดียวกันกับคดีนี้ ซึ่งศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตแล้ว แต่ จำเลยที่ ๑ ยังอุทธรณ์และฎีกาต่อมา และขณะโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยที่ ๑ เป็นคดีนี้ คดีดังกล่าวอยู่ในระหว่าง พิจารณาของศาลอุทธรณ์ ฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๑ จึงเป็นฟ้องซ้อนกับคดีก่อน ฟ้องโจทก์จึงต้องห้ามตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศฯ มาตรา ๒๖ ประกอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑) แม้ต่อมาคดีก่อนจะถึง ที่สุดก็หาทำให้ฟ้องคดีนี้ซึ่งเป็นฟ้องคดีนี้ซึ่งเป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมาแต่ต้น กลายเป็นฟ้องที่ชอบด้วย กฎหมายขึ้นมาใหม่ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ เมื่อโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ก็ไม่มีฟ้องของโจทก์และตัว โจทก์ที่จำเลยที่ ๑ จะฟ้องแย้ง จำเลยที่ ๑ ไม่มีสิทธิฟ้องแย้งโจทก์

เมื่อโจทก์ยื่นฟ้องไว้แล้ว ต่อมาเมื่อเหตุเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในพฤติการณ์อันเกี่ยวข้องด้วยการยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่มี เขตศาลเหนือคดีนั้น เช่น การเปลี่ยนแปลงภูมิลำเนาของจำเลย การเปลี่ยนแปลงเช่นว่านี้ไม่ตัดอำนาจศาลที่รับ ฟ้องคดีไว้ในอันที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๐๓๖/๒๕๖๑ โจทก์ยื่นฟ้องในตอนแรกเป็นคำฟ้องเกี่ยวด้วยอสังหาริมทรัพย์ และศาลชั้นต้นรับฟ้องไว้พิจารณาโดยชอบแล้วตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔ ทวิ และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๑๘ ต่อมาโจทก์แก้ไขฟ้องเพิ่มเติมข้อหาละเมิดอีกหนึ่งข้อ โดยไม่ได้ขอให้บังคับโอนกรรมสิทธิ์ใน อสังหาริมทรัพย์อีก ถือว่าเป็นกรณีที่มีเหตุเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในพฤติการณ์อันเกี่ยวข้องด้วยการยื่นฟ้องคดีต่อศาล ที่มีเขตอำนาจศาลเหนือคดีนั้น การขอแก้ไขเพิ่มเติมฟ้องดังกล่าวเกิดจากจำเลยประมุขขายอสังหาริมทรัพย์ พินาศแก่บุคคลภายนอกซึ่งต้องมีการจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์กันในท้องที่ที่อสังหาริมทรัพย์ตั้งอยู่ในเขต อำนาจของศาลชั้นต้น ผู้เกี่ยวข้องและพยานหลักฐานส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องการโอนอสังหาริมทรัพย์ย่อมอยู่ใน เขตอำนาจของศาลชั้นต้น ทั้งคู่ความก็ไม่ได้โต้แย้งกันในเรื่องนี้ตั้งแต่แรก และไม่ปรากฏเหตุว่าจะทำให้คู่ความ และผู้เกี่ยวข้องกับคดีไม่ได้รับความสะดวก หรือทำให้การบริหารจัดการคดีของศาลชั้นต้นไม่เป็นไปโดยถูกต้อง

รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเป็นธรรมตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ย่อมไม่ตัดอำนาจของศาลชั้นต้นที่รับฟ้องคดีไว้แล้วที่จะพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นต่อไปตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๒) ทั้งศาลฎีกาได้พิพากษาให้ศาลชั้นต้นรับคำฟ้องที่ขอแก้ไขเพิ่มเติมไว้พิจารณาและวินิจฉัยชี้ขาดรวมกับคำฟ้องเดิมของโจทก์ต่อไปแล้ว การที่ศาลชั้นต้นหยิบยกเรื่องเขตอำนาจศาลมาพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์โดยอาศัยเหตุที่โจทก์แก้ไขเพิ่มเติมคำฟ้องดังกล่าวย่อมเป็นการไม่ชอบ

มาตรา ๑๗๔ ทิ้งฟ้อง

มาตรา ๑๗๔ ในกรณีต่อไปนี้ให้ถือว่าโจทก์ได้ทิ้งฟ้อง คือ

(๑) ภายหลังที่ได้เสนอคำฟ้องแล้ว โจทก์เพิกเฉยไม่ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายเรียกให้แก้คดีแก่จำเลย และไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้นภายในกำหนดเจ็ดวันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง

(๒) โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินคดีภายในเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนดไว้เพื่อการนั้นโดยได้ส่งคำสั่งให้แก่โจทก์โดยชอบแล้ว

๑) ศาลสั่งทิ้งฟ้องเพราะโจทก์ไม่ส่งหมาย มาตรา ๑๗๔(๑)

๑.๑) ภายหลังที่ได้เสนอคำฟ้องแล้ว

๑.๒) โจทก์เพิกเฉยไม่ร้องขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อให้ส่งหมายเรียกให้แก้คดีแก่จำเลย (ตาม มาตรา ๑๗๓ว.๑) และไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้นภายในกำหนด ๗ วันนับแต่วันยื่นคำฟ้อง

๒) ศาลสั่งทิ้งฟ้องเพราะโจทก์ไม่ทำตามคำสั่งศาล มาตรา ๑๗๔(๒)

๒.๑) ศาลส่งคำสั่งให้แก่โจทก์โดยชอบแล้ว ถือว่าโจทก์ทราบคำสั่งแล้ว

๒.๒) โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินคดี (ดำเนินกระบวนการพิจารณา) ภายในเวลาที่ศาลกำหนดไว้

๓) ผลของคำสั่งทิ้งฟ้อง มาตรา ๑๗๖

๑) ลบล้างผลการยื่นฟ้อง

๒) ลบล้างกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง

และ ๓) คู่ความกลับคืนเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย แต่ว่าคำฟ้องใดๆ ที่ได้ทิ้งฟ้องแล้วอาจยื่นใหม่ได้ภายใต้อายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๘๓๘๗/๒๕๖๑ ในชั้นร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลชั้นฎีกา โจทก์ได้ส่งสำเนาคำร้องขอยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลและสำเนาฎีกาให้แก่จำเลยและจำเลยได้รับเอกสารดังกล่าวแล้ว เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค ๗ มีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในชั้นฎีกาทั้งหมด ศาลชั้นต้นก็ชอบที่จะสั่งให้รับฎีกาของโจทก์ไว้แล้วออกหมายนัดแจ้งให้จำเลยทราบกับกำหนดให้จำเลยแก้ฎีกาของโจทก์ภายใน ๑๕ วัน นับแต่วันที่รับหมายนัด ไม่มีเหตุที่จะต้องสั่งให้โจทก์นำส่งสำเนาฎีกาให้แก่จำเลยซ้ำอีก การที่ศาลชั้นต้นสั่งให้โจทก์นำส่งสำเนาฎีกาให้จำเลยแก้ในครั้งหลังนี้อีกจึงเป็นการผิดพลาด และเป็นเหตุให้โจทก์สำคัญผิดว่าการที่โจทก์ได้ส่งสำเนาฎีกาให้แก่จำเลยไว้ดังกล่าวข้างต้น เป็นการที่โจทก์ได้ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลชั้นต้นแล้ว ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติซ้ำอีก จึงถือไม่ได้ว่าโจทก์จงใจเพิกเฉยไม่ดำเนินคดีในการนำส่งสำเนาฎีกาให้จำเลยตามคำสั่งศาลชั้นต้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๔๗๕/๒๕๕๖ คำสั่งของศาลอุทธรณ์ที่เห็นว่าโจทก์เสียค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ครบถ้วนและมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นเรียกให้โจทก์ให้ชำระค่าขึ้นศาลชั้นอุทธรณ์ตามทนายพิทักษ์ให้ครบถ้วนถูกต้อง

ภายใน ๑๕ วันนับแต่ทราบคำสั่ง เป็นคำสั่งระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ แม้โจทก์ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งดังกล่าว โจทก์ก็ต้องชำระค่าขึ้นศาลตามคำสั่งดังกล่าวไปก่อน และได้แย้งคำสั่งไว้เพื่อใช้สิทธิฎีกาในภายหลัง แต่โจทก์มิได้ดำเนินการชำระค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์ให้ครบถ้วนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวจึงถือว่าโจทก์ตั้งอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๔ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๖ ศาลอุทธรณ์ชอบที่จะจำหน่ายคดีของโจทก์ออกจากสารบบความตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๓๒ (๑)

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๑๕๕/๒๕๕๒ จำเลยยื่นฎีกาเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑ โดยนายจำเลยลงชื่อรับรองไว้ท้ายฎีกาว่า ข้าพเจ้ารอฟังคำสั่งอยู่ ถ้าไม่รอให้ถือว่าทราบแล้ว เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฎีกาของจำเลยและสั่งให้จำเลยนำส่งสำเนาฎีกาแก่โจทก์ภายใน ๗ วัน โดยมีคำสั่งในวันเดียวกับที่จำเลยยื่นฎีกา จึงต้องถือว่าจำเลยทราบคำสั่งในวันนั้นแล้ว เมื่อจำเลยไม่นำส่งสำเนาฎีกาตามคำสั่งศาลชั้นต้น ถือว่าจำเลยทิ้งฟ้องฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๔ (๒) ประกอบมาตรา ๒๔๖, ๒๔๗

มาตรา ๑๗๕ ถอนฟ้อง

มาตรา ๑๗๕ ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์อาจถอนคำฟ้องได้โดยยื่นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือต่อศาล ภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว โจทก์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น เพื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรืออนุญาตภายในเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่

(๑) ห้ามไม่ให้ศาลให้อุญาต โดยมีได้ฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอด ถ้าหากมี ก่อน

(๒) ในกรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย ให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอ

๑) ถอนฟ้องก่อนจำเลยยื่นคำให้การ มาตรา ๑๗๕ ว.๑

๑.๑) ก่อนจำเลยยื่นคำให้การ

๑.๒) โจทก์ยื่น “คำบอกกล่าวขอถอนฟ้อง” เป็นหนังสือต่อศาลชั้นต้น

๒) ถอนฟ้องหลังจำเลยยื่นคำให้การ มาตรา ๑๗๕ ว.๒

๒.๑) ภายหลังจำเลยยื่นคำให้การแล้ว

๒.๒) โจทก์อาจยื่นคำขอโดยทำเป็น “คำร้องขอถอนฟ้อง” ต่อศาลชั้นต้นเพื่ออนุญาตให้โจทก์ถอนคำฟ้องได้ ศาลจะอนุญาตหรือไม่อนุญาตหรืออนุญาตภายในเงื่อนไขตามที่เห็นสมควรก็ได้ แต่

๒.๒.๑) ห้ามไม่ให้ศาลให้อุญาต โดยมีได้ฟังจำเลยหรือผู้ร้องสอด ถ้าหากมีก่อน

๒.๒.๒) กรณีที่โจทก์ถอนคำฟ้อง เนื่องจากมีข้อตกลงหรือประนีประนอมยอมความกับจำเลย ให้ศาลอนุญาตไปตามคำขอ

๓) ผลของคำสั่งถอนฟ้อง มาตรา ๑๗๖

๑) ลบล้างผลการยื่นฟ้อง

๒) ลบล้างทั้งกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง

และ ๓) คู่ความกลับคืนเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย แต่ว่าคำฟ้องใด ๆ ที่ได้ถอนฟ้องแล้ว อาจยื่นใหม่ได้ภายใต้อายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๔๓/๒๕๔๕ การยื่นคำร้องขอถอนฟ้องเป็นสิทธิของโจทก์ เพียงแต่ถ้าจำเลยยื่นคำให้การแล้วประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๕ วรรคสอง(๑) ห้ามมิให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน การที่โจทก์ไม่ดำเนินการส่งหมายนัดและสำเนาคำร้องขอถอนฟ้องให้จำเลยที่ ๑ เป็นเหตุให้ศาล

ไม่อาจสอบถามจำเลยที่ ๑ ซึ่งได้ยื่นคำให้การแล้วได้นั้น ศาลก็ชอบที่จะยกคำร้องขอถอนฟ้องในส่วนที่เกี่ยวข้องกับจำเลยที่ ๑ เสียได้ แต่จะยกคำร้องขอถอนฟ้องจำเลยที่ ๒ ซึ่งยังไม่ได้ยื่นคำให้การไม่ได้เพราะมาตรา ๑๗๕ วรรคหนึ่งได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าเป็นการถอนฟ้องก่อนจำเลยยื่นคำให้การ โจทก์อาจถอนคำฟ้องโดยยื่นเป็นคำบอกกล่าวเป็นหนังสือต่อศาล ดังนั้น คำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์เกี่ยวกับจำเลยที่ ๒ ศาลชั้นต้นต้องสั่งอนุญาต เพราะเป็นคนละส่วนกับจำเลยที่ ๑ ศาลชั้นต้นจึงไม่มีอำนาจที่จะสั่งยกคำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์เสียทั้งหมด และสั่งจำหน่ายคดีของโจทก์เพราะเหตุทั้งฟ้อง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๒๙๐/๒๕๕๑ การถอนคำฟ้องภายหลังจำเลยที่ ๓ ยื่นคำให้การแล้ว ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕ วรรคสอง (๑) บัญญัติให้โจทก์เป็นผู้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลชั้นต้น และห้ามไม่ให้ศาลให้อนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน ดังนี้ แม้โจทก์ได้โอนสิทธิเรียกร้องทั้งหมดที่มีต่อจำเลยทั้งสามในคดีนี้ให้แก่บริษัทบริหารสินทรัพย์ พ. ไปแล้วในระหว่างดำเนินคดีนี้ตั้งที่จำเลยที่ ๓ อ้างก็ตาม แต่ศาลชั้นต้นยังไม่ได้มีคำสั่งอนุญาตให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ พ. เข้าสวมสิทธิเป็นคู่ความแทนโจทก์ โจทก์ยังคงมีสถานะเป็นคู่ความในคดีเช่นเดิมและมีอำนาจดำเนินคดีเพื่อขอให้รับรอง คຸ້ມគຣອງ บังคับตามสิทธิของตน โจทก์จึงมีอำนาจถอนฟ้องคดีนี้ได้

การที่ศาลจะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องหรือไม่เป็นดุลพินิจของศาล ซึ่งนอกจากพิจารณาถึงความสุจริตในการดำเนินคดีของโจทก์แล้วยังต้องคำนึงถึงความได้เปรียบหรือเสียเปรียบกันในเชิงคดีด้วย การที่โจทก์ขอถอนฟ้องเพราะโจทก์ได้โอนหนี้สินในคดีนี้ไปให้บริษัทบริหารสินทรัพย์ พ. แล้ว ย่อมมีเหตุผลและเป็นสิทธิของโจทก์ ถือไม่ได้ว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยไม่สุจริตเพื่อมุ่งเอาเปรียบในเชิงคดีแต่อย่างใด

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๒๐/๒๕๕๕ การยื่นคำร้องขอถอนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๕ วรรคสอง มิได้ระบุให้โจทก์ต้องแสดงเหตุผลในการถอนฟ้องให้จำเลยทราบแต่อย่างใด เพียงแต่กฎหมายห้ามมิให้ศาลอนุญาตโดยมิได้ฟังจำเลยก่อนเท่านั้น ส่วนที่จำเลยอ้างว่าศาลอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องทำให้ตนเสียเปรียบในการต่อสู้คดีนั้น ก็ปรากฏว่าคดียังไม่มีการนำพยานทั้งของโจทก์และจำเลยเข้าสืบ ฉะนั้น หากจำเลยมิได้เป็นฝ่ายผิดสัญญา การที่โจทก์ขอถอนฟ้องก็ได้ทำให้โจทก์ได้เปรียบหรือทำให้จำเลยเสียเปรียบในเชิงคดีแต่อย่างใด จึงเห็นควรอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องจำเลยได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๙๕/๒๕๕๓ ขณะที่โจทก์ขอถอนฟ้อง โจทก์และฝ่ายจำเลยต่างยังไม่มีฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของฝ่ายตน ซึ่งข้อเท็จจริงจะเป็นตามคำฟ้องของโจทก์หรือคำให้การของฝ่ายจำเลย จะรับฟังได้เพียงใดอยู่ที่พยานหลักฐานที่ต่างนำเข้าสืบสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของฝ่ายตน เมื่อยังไม่มีฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบ การที่โจทก์ขอถอนฟ้องก็ไม่มีเหตุที่จะทำให้ฝ่ายจำเลยต้องเสียเปรียบโจทก์ในเชิงคดี แม้โจทก์ขอถอนฟ้องเพื่อนำคดีมาฟ้องใหม่ โดยการตั้งรูปคดีใหม่ตามที่ฝ่ายจำเลยคัดค้านก็ตาม ย่อมเป็นสิทธิของโจทก์ที่จะถอนฟ้องเมื่อใดก็ได้โดยอยู่ในเงื่อนไขและดุลพินิจของศาลที่จะสั่งตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕ และเมื่อโจทก์ได้รับอนุญาตให้ถอนฟ้องแล้ว โจทก์มีสิทธิจะนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ตาม มาตรา ๑๗๖ กรณีเช่นนี้ไม่อาจถือว่าโจทก์กระทำการโดยไม่สุจริตทำให้ฝ่ายจำเลยเสียเปรียบ ฉะนั้นศาลชั้นต้นชอบที่จะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๐๓/๒๕๕๗ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕ วรรคสอง การที่ศาลจะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องหรือไม่ เป็นอำนาจศาลที่จะใช้ดุลพินิจ แม้จำเลยจะคัดค้าน แต่หากศาลเห็นว่าการถอนฟ้องของโจทก์ไม่เป็นเหตุให้จำเลยเสียเปรียบในเชิงคดี ศาลก็อนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องได้ และในกรณีที่ฟ้องผิดศาลหากศาลชั้นต้นพิจารณาแล้วมีคำพิพากษายกฟ้องเพราะคดีไม่อยู่ในเขตอำนาจศาล โจทก์ย่อมมีสิทธิฟ้องจำเลยใหม่ยังศาลที่คดีนั้นอยู่ในเขตอำนาจได้ ดังนั้น การที่โจทก์ขอถอนฟ้องเพราะเหตุฟ้องผิดศาล แม้จำเลยจะให้การต่อสู้คดีไว้ จึงมิได้ทำให้จำเลยเสียหายแต่ประการใด ข้ออ้างของจำเลยที่ว่า โจทก์ถอนฟ้องก็เพื่อจะไปดำเนินการ

เกี่ยวกับเอกสารต่างๆ ตามที่จำเลยให้การ โดยเฉพาะเรื่องอำนาจฟ้องของโจทก์ เมื่อคดีนี้ยังไม่มี การสืบพยาน โจทก์และจำเลยจึงยังไม่ได้มีคำวินิจฉัยในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายใด หากโจทก์นำคดีมาฟ้องใหม่ จำเลยก็มีสิทธิต่อสู้คดีได้เต็มที่เช่นเดิม จึงหาทำให้จำเลยต้องเสียเปรียบในเชิงคดีไม่

มาตรา ๑๗๖ ผลการตั้งฟ้องหรือถอนฟ้อง

มาตรา ๑๗๖ การตั้งฟ้องหรือถอนคำฟ้องย่อมลบล้างผลแห่งการยื่นคำฟ้องนั้น รวมทั้งกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง และกระทำให้คู่ความกลับคืนเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย แต่คำฟ้องใด ๆ ที่ได้ตั้งหรือถอนแล้ว อาจยื่นใหม่ได้ ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยอายุความ

เมื่อศาลสั่งตั้งฟ้อง มาตรา ๑๗๔ หรืออนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้อง มาตรา ๑๗๕ มีผลดังนี้

๑) ลบล้างผลการยื่นฟ้อง (ไม่มีคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาอีก เว้นแต่มีการอุทธรณ์ ฎีกาโต้แย้งคำสั่งตั้งฟ้อง หรือโต้แย้งคำสั่งถอนฟ้อง เมื่อมายื่นฟ้องใหม่อีกไม่เป็น ฟ้องซ้อน ฟ้องซ้ำ ดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ)

๒) ลบล้างทั้งกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ อันมีมาต่อภายหลังยื่นคำฟ้อง และ ๓) คู่ความกลับคืนเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย แต่คำฟ้องใด ๆ ที่ได้ตั้งฟ้องหรือถอนฟ้องแล้ว อาจยื่นใหม่ได้ ภายใต้อายุความ

แม้การตั้งฟ้อง ถอนฟ้องจะลบล้างผลการยื่นฟ้อง แต่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังอุทธรณ์หรือฎีกาทำให้คดียังอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ก็ยังถือว่าคดีอยู่ในระหว่างพิจารณาอยู่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๓๒/๒๕๔๙ การถอนคำฟ้องที่มีผลลบล้างผลแห่งการยื่นคำฟ้องและทำให้คู่ความกลับเข้าสู่ฐานะเดิมเสมือนหนึ่งมิได้มีการยื่นฟ้องเลย ดังที่บัญญัติไว้ใน ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๖ นั้น หมายถึงการถอนคำฟ้องนั้นได้ถึงที่สุดแล้ว ไม่มีคดีค้างพิจารณาอยู่ในศาลใดศาลหนึ่ง ดังนี้ แม้โจทก์จะขอถอนฟ้องคดีก่อน ซึ่งมีคู่ความเดียวกันและมูลความแห่งคดีเดียวกันกับคดีนี้ ซึ่งศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตแล้ว แต่จำเลยที่ ๑ ยังอุทธรณ์และฎีกาต่อมา และขณะโจทก์ยื่นฟ้องจำเลยที่ ๑ เป็นคดีนี้ คดีดังกล่าวอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลอุทธรณ์ ฟ้องโจทก์สำหรับจำเลยที่ ๑ จึงเป็นฟ้องซ้อนกับคดีก่อน ฟ้องโจทก์จึงต้องห้ามตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศฯ มาตรา ๒๖ ประกอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๓ วรรคสอง (๑) แม้ต่อมาคดีก่อนจะถึงที่สุดก็หาทำให้ฟ้องคดีนี้ซึ่งเป็นฟ้องคดีนี้ซึ่งเป็นฟ้องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายมาแต่ต้น กลายเป็นฟ้องที่ชอบด้วยกฎหมายขึ้นมาใหม่ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องจำเลยที่ ๑ เมื่อโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ก็ไม่มีฟ้องของโจทก์และตัวโจทก์ที่จำเลยที่ ๑ จะฟ้องแย้ง จำเลยที่ ๑ ไม่มีสิทธิฟ้องแย้งโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๙๐๙/๒๕๔๓ เมื่อจำเลยฟ้องแย้งเข้ามาในคำให้การ โจทก์ก็คือจำเลยในฟ้องแย้ง คดีตามฟ้องแย้งจึงมีคู่ความครบถ้วนที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปได้ การที่ศาลชั้นต้นอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องเดิม ก็คงมีผลเฉพาะคดีโจทก์ว่าไม่มีฟ้องเดิมที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปเท่านั้น หากมีผลให้ฟ้องแย้งของจำเลยตกไปด้วยไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๙๕/๒๕๔๓ ขณะโจทก์ขอถอนฟ้อง โจทก์และฝ่ายจำเลยต่างยังไม่มีฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบเพื่อสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของฝ่ายตน ซึ่งข้อเท็จจริงจะเป็นตามคำฟ้องของโจทก์หรือคำให้การของฝ่ายจำเลย จะรับฟังได้เพียงใดอยู่ที่พยานหลักฐานที่ต่างนำเข้าสืบสนับสนุนคำฟ้องและคำให้การของฝ่ายตน เมื่อยังไม่มีฝ่ายใดนำพยานเข้าสืบ การที่โจทก์ขอถอนฟ้องก็ไม่มีเหตุที่จะทำให้ฝ่ายจำเลยต้องเสียเปรียบโจทก์ในเชิงคดี แม้โจทก์ขอถอนฟ้องเพื่อนำคดีมาฟ้องใหม่ โดยการตั้งรูปคดีใหม่ตามที่ฝ่ายจำเลย

คัดค้านก็ตาม ย่อมเป็นสิทธิของโจทก์ที่จะถอนฟ้องเมื่อใดก็ได้โดยอยู่ในเงื่อนไขและดุลพินิจของศาลที่จะสั่งตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๕ และเมื่อโจทก์ได้รับอนุญาตให้ถอนฟ้องแล้ว โจทก์มีสิทธิจะนำคดีมาฟ้องใหม่ได้ตาม มาตรา ๑๗๖ กรณีเช่นนี้ไม่อาจถือว่าโจทก์กระทำการโดยไม่สุจริตทำให้ฝ่ายจำเลยเสียหายเปรียบ ฉะนั้นศาลชั้นต้น ชอบที่จะอนุญาตให้โจทก์ถอนฟ้องได้

มาตรา ๑๗๗ คำให้การ

มาตรา ๑๗๗ เมื่อได้ส่งหมายเรียกและคำฟ้องให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาล ภายในสิบห้าวัน

ให้จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่า จำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้ แต่ถ้าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้ จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก

ให้ศาลตรวจดูคำให้การนั้นแล้วสั่งให้รับไว้ หรือให้คืนไปหรือสั่งไม่รับตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘

บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ ให้ใช้บังคับแก่บุคคลภายนอกที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดตามมาตรา ๕๗ (๓) โดยอนุโลม

๑) จำเลยยื่นคำให้การ

๑.๑) เมื่อได้ส่งหมายเรียก (มาตรา ๑๗๓) และคำฟ้องให้จำเลยแล้ว

๑.๒) จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วัน (หากจำเลยไม่ยื่นใน ๑๕ วัน และไม่ได้ขอขยาย เวลายื่นคำให้การไว้ จะเป็นกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ มาตรา ๑๘๗)

๑.๓) จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่า จำเลย

๑.๓.๑) ยอมรับข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน หรือ

๑.๓.๒) ปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

๒) จำเลยฟ้องแย้ง

๑) จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำให้การก็ได้

๒) จำเลยจะฟ้องแย้งมาในคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การ

๓) ฟ้องแย้งไม่ได้

แต่ถ้าฟ้องแย้งนั้นเป็นเรื่องอื่นไม่เกี่ยวกับคำฟ้องเดิมแล้ว ให้ศาลสั่งให้จำเลยฟ้องเป็นคดีต่างหาก

๔) ศาลตรวจดูคำให้การนั้นแล้วสั่ง “รับ” หรือ “คืน” หรือ “ไม่รับ” ตาม มาตรา ๑๘

๕) มาตรา ๑๗๗ นี้ ใช้แก่บุคคลภายนอกที่ถูกเรียกเข้ามาเป็นผู้ร้องสอดตาม มาตรา ๕๗ (๓) โดยอนุโลม บุคคลภายนอกถูกเรียกเข้ามาเป็นจำเลยในคดี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๔๔๐/๒๕๖๑ โจทก์ฟ้องว่าโจทก์กู้ยืมเงินจากจำเลยทั้งสอง โดยจดทะเบียน จำนองที่ดินพิพาทเป็นประกัน และกำหนดเวลาชำระคืนกันไว้ แต่จำเลยทั้งสองมีเงินให้โจทก์กู้ยืมเพียงบางส่วน จึงขอให้โจทก์ลงลายมือชื่อ ในหนังสือมอบอำนาจที่มีได้กรอกข้อความให้จำเลยทั้งสองยึดถือไว้เพื่อทำนิติกรรม กู้ยืมจากบุคคลอื่นมาให้โจทก์ เมื่อครบกำหนดโจทก์ไม่ชำระเงินต้นและกู้ยืมเงินจากจำเลยทั้งสองอีกหลายครั้ง ต่อมาจำเลยทั้งสองนำหนังสือมอบอำนาจที่โจทก์ลงชื่อไปกรอกข้อความและโอนที่ดินพิพาทที่ใช้หนี้แก่จำเลยที่

๑ ภายหลัง โจทก์ทราบการโอน โจทก์กับจำเลยทั้งสองตกลงกันว่า โจทก์ซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินพิพาทมีสิทธิไถ่ถอนที่ดินคืน ภายใน ๓ ปี หากไม่ไถ่ถอนถือว่าสละสิทธิและโจทก์จะได้รับเงินคืนจากจำเลยทั้งสองเพิ่มเติมพร้อมดอกเบี้ยเป็นเวลา ๓ ปี แต่หากโจทก์ไถ่ถอนที่ดินพิพาทก่อนครบกำหนด โจทก์ต้องชำระภาษีพร้อมดอกเบี้ยของต้นเงินที่ยืมไปทั้งหมด จำเลยทั้งสองให้การตอนแรกว่าไม่เคยตกลงทำสัญญากับโจทก์ แต่ตอนท้ายกลับให้การว่า หากฟังว่าจำเลยที่ ๒ ต้องผูกพันตามสัญญาดังกล่าว เมื่อโจทก์ชำระเงินไม่ครบจึงเป็นฝ่ายผิดนัดผิดสัญญาและไม่มีสิทธิมาฟ้องเรียกร้องตามสัญญา เท่ากับจำเลยทั้งสองให้การยอมรับว่ามีการทำสัญญากับโจทก์จริง คำให้การของจำเลยทั้งสองจึงขัดแย้งกันเอง จึงเป็นคำให้การที่ไม่ได้แสดงโดยชัดแจ้งตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แม้ไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ฎีกา ศาลฎีกาหดยิบยกขึ้นวินิจฉัยได้ การที่โจทก์กู้ยืมเงินจากจำเลยทั้งสอง แต่ได้เงินไม่ครบตามที่จดทะเบียนจำนองไว้ ทั้งเมื่อจำเลยที่ ๑ โอนที่ดินพิพาทเป็นของตนเองแล้ว วันรุ่งขึ้นจำเลยที่ ๒ ก็ทำสัญญาให้โจทก์ไถ่คืนที่ดินพิพาทได้ นอกจากนี้โจทก์ยังเป็นผู้เก็บค่าเช่าในที่ดินพิพาทมาโดยตลอด แสดงว่าการที่โจทก์โอนที่ดินพิพาทให้แก่จำเลยที่ ๑ เป็นเพียงการแสดงเจตนาลวง โดยไม่มีเจตนาผูกพันกันตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๕ วรรคหนึ่ง สัญญาโอนที่ดินพิพาทตามสำเนาหนังสือมอบอำนาจและสำเนาบันทึกถ้อยคำข้อตกลงเรื่องโอนชำระหนี้จำนอง จึงเป็นการอำพรางสัญญาซึ่งมีข้อตกลงว่าให้ไถ่คืนที่ดินพิพาทได้อันเป็นสัญญาขายฝาก เมื่อไม่ได้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายจึงเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา ๑๕๒ การที่จำเลยที่ ๑ โอนที่ดินพิพาทเป็นของตนเองและจำเลยที่ ๒ ทำสัญญาขายฝากต่างมีมูลนี้มาจากการกู้ยืมที่จำเลยทั้งสองให้โจทก์กู้ การทำสัญญาของจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ จึงเป็นไปในฐานะส่วนตัวและในฐานะตัวแทนของจำเลยอีกคนหนึ่งด้วย เมื่อสัญญาทั้งสองฉบับดังกล่าวต่างเป็นโมฆะ กรณีจึงต้องบังคับตามบทบัญญัติว่าด้วยลามิควรรได้ เมื่อโจทก์ชำระเงินให้จำเลยที่ ๑ จนครบจำนวนที่โจทก์ยืมจากจำเลยทั้งสองแล้ว จำเลยทั้งสองจึงมีหน้าที่ต้องจดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินพิพาทคืนโจทก์

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๒๑/๒๕๕๑ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง กำหนดให้จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่า จำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการปฏิเสธนั้นด้วย ดังนั้น นอกจากจำเลยจะต้องให้การโดยชัดแจ้งว่าคดีโจทก์ขาดอายุความแล้ว จำต้องให้การแสดงเหตุแห่งการขาดอายุความให้ปรากฏด้วย เมื่อจำเลยให้การเพียงว่า ฟ้องโจทก์ขาดอายุความแล้วเนื่องจากจำเลยไม่เคยนำเงินต้นและดอกเบี้ยมาชำระให้แก่โจทก์ โดยมีได้กล่าวถึงเหตุแห่งการขาดอายุความให้ปรากฏว่าคดีโจทก์ขาดอายุความเมื่อใดนับแต่วันใดถึงวันที่ฟ้องคดีขาดอายุความไปแล้ว เป็นคำให้การที่ไม่ชัดแจ้งไม่ชอบด้วยบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น จึงไม่มีประเด็นเรื่องอายุความ การที่ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๔ วินิจฉัยในประเด็นดังกล่าวจึงเป็นการไม่ชอบ และถือว่าเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ภาค ๔ ต้องห้ามมิให้ฎีกาตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๐๖๘๓/๒๕๕๐ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๗ วรรคสอง บัญญัติว่า "ให้จำเลยแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การว่าจำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วนรวมทั้งเหตุการณ์นั้น" ซึ่งหมายความว่า จำเลยจะต้องแสดงโดยชัดแจ้งว่าจำเลยยอมรับหรือปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน และต้องแสดงโดยชัดแจ้งถึงเหตุแห่งการปฏิเสธนั้นด้วย เมื่อจำเลยปฏิเสธฟ้องโจทก์ว่าฟ้องโจทก์ขาดอายุความ ๒ ปี จำเลยต้องแสดงโดยชัดแจ้งด้วยว่าอายุความ ๒ ปี นับแต่วันใดและโจทก์ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดอายุความนั้นแล้ว การที่จำเลยให้การต่อสู้คดีว่าฟ้องโจทก์ขาดอายุความ เนื่องจากโจทก์ฟ้องจำเลยเมื่อพ้นกำหนด ๒ ปี นับแต่วันเกิดวินาศภัย โดยมีได้ระบุว่าวันเกิดเหตุวินาศภัยซึ่งเป็นวันเริ่มต้นนับอายุความเป็นวันที่เท่าใด จึงไม่แจ้งชัดว่าอายุความเริ่มนับเมื่อวันที่เท่าใดและโจทก์ฟ้องคดีเมื่อพ้นกำหนดอายุความแล้วจริงหรือไม่ จะอนุมานเอาจากคำให้การที่ไม่ชัดแจ้งนั้นว่าความเสียหายเกิดวันเดือนปีใดไม่ได้ และจะถือว่าคู่ความ

อีกฝ่ายรู้แล้วก็ได้ ทั้งมิใช่ข้อเท็จจริงที่เป็นเพียงรายละเอียดที่ความสามารถนำสืบในชั้นพิจารณาได้ แต่เป็นข้อเท็จจริงที่จำเลยจะต้องแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การ มิฉะนั้นจะเป็นคำให้การที่ไม่ชอบและไม่เป็นประเด็นข้อพิพาทว่าฟ้องโจทก์ขาดอายุความหรือไม่ ข้อที่ว่าฟ้องโจทก์ขาดอายุความหรือไม่จึงเป็นข้อที่มีได้ว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น แม้ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัยในประเด็นนี้ให้ ก็ถือไม่ได้ว่าเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ฎีกาของจำเลยข้อนี้จึงเป็นฎีกาที่ไม่ชอบตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๒๔๙ วรรคหนึ่ง

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๑๙๘/๒๕๔๓ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๑๗๗ วรรคสาม มิได้บังคับให้จำเลยฟ้องแย้งมาในคำให้การแต่ให้จำเลยเลือกฟ้องแย้งมาในคำให้การหรือจะฟ้องเป็นคดีใหม่ก็ได้ การฟ้องคดีของโจทก์ที่ทำให้อายุความสะดุดหยุดลงจนกว่าคดีจะได้วินิจฉัยถึงที่สุดหรือเสร็จไปโดยประการอื่นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๙๓/๑๔(๒) เป็นผลเฉพาะโจทก์ไม่เป็นคุณแก่จำเลยผู้ฟ้องแย้งด้วย เมื่อจำเลยฟ้องแย้งพ้นเวลา ๑ ปี นับแต่วันที่จำเลยรู้ถึงเหตุแห่งการละเมิดและรู้ตัวผู้ที่ต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน จึงขาดอายุความ

มาตรา ๑๗๘ ฟ้องแย้ง

มาตรา ๑๗๘ ถ้าจำเลยฟ้องแย้งรวมมาในคำให้การ ให้โจทก์ทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้ส่งคำให้การถึงโจทก์
บทบัญญัติแห่งมาตราก่อน ให้ใช้บังคับแก่คำให้การแก้ฟ้องแย้งนี้โดยอนุโลม

๑) โจทก์ยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้ง

ถ้าจำเลยฟ้องแย้งรวมมาในคำให้การ ให้โจทก์ทำคำให้การแก้ฟ้องแย้งยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วันนับแต่วันที่ได้ส่งคำให้การถึงโจทก์ หากโจทก์ไม่ยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งใน ๑๕ วัน และไม่ได้ขอขยายเวลายื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้งไว้ จะเป็นกรณีโจทก์ขาดนัดยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้ง มาตรา ๑๙๙ ฉ ประกอบ มาตรา ๑๙๗

๒) โจทก์ต้องแสดงโดยชัดแจ้งในคำให้การแก้ฟ้องแย้งว่า โจทก์ (มาตรา ๑๗๗ ใช้แก่คำให้การแก้ฟ้องแย้งนี้โดยอนุโลม)

๒.๑) ยอมรับข้ออ้างในฟ้องแย้งของจำเลยทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน หรือ

๒.๒) ปฏิเสธข้ออ้างในฟ้องแย้งของจำเลยทั้งสิ้นหรือแต่บางส่วน รวมทั้งเหตุแห่งการนั้น

๓) ศาลตรวจคำให้การแก้ฟ้องแย้งแล้วสั่ง “รับ” หรือ “คืน” หรือ “ไม่รับ” ตาม มาตรา ๑๘

มาตรา ๑๗๙ เจือนไขการแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ

มาตรา ๑๗๙ โจทก์หรือจำเลยจะแก้ไขข้อหา ข้อต่อสู้ ข้ออ้าง หรือข้อเถียงอันกล่าวไว้ในคำฟ้องหรือคำให้การที่เสนอต่อศาลแต่แรกก็ได้

การแก้ไขนั้น โดยเฉพาะอาจเป็นการแก้ไขในข้อต่อไปนี้

(๑) เพิ่ม หรือลด จำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทในฟ้องเดิม หรือ

(๒) สละข้อหาในฟ้องเดิมเสียบางข้อ หรือเพิ่มเติมฟ้องเดิมให้บริบูรณ์โดยวิธีเสนอคำฟ้องเพิ่มเติม หรือเสนอคำฟ้องเพื่อคุ้มครองสิทธิของตนในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือ

(๓) ยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ เป็นข้อแก้ข้อหาเดิม หรือที่ยื่นภายหลัง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้ออ้าง หรือข้อเถียง

เพื่อสนับสนุนข้อหา หรือเพื่อหักล้างข้อหาของคุณความอีกฝ่ายหนึ่ง

แต่ห้ามมิให้คุณความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธีฟ้องเพิ่มเติมหรือฟ้องแย้ง ภายหลังจากที่ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่คำฟ้องเดิมและคำฟ้องภายหลังนี้จะเกี่ยวข้องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้

๑) โจทก์หรือจำเลยจะแก้ไขข้อหา ข้อต่อสู้ ข้ออ้าง หรือข้อเถียงอันกล่าวไว้ในคำฟ้องหรือคำให้การที่เสนอต่อศาลแต่แรกก็ได้

๒) การแก้ไขนั้น โดยเฉพาะอาจเป็นการแก้ไขในข้อต่อไปนี้

๒.๑) “เพิ่ม” หรือ “ลด” ในคำฟ้อง/คำฟ้องแย้ง/คำร้องแก้ไขคำฟ้อง/คำร้องแก้ไขคำฟ้องแย้ง

๒.๑.๑) จำนวนทุนทรัพย์

๒.๑.๒) ราคาทรัพย์สินที่พิพาทในฟ้องเดิม

๒.๒) แก้ไขเนื้อหาคำฟ้อง/คำฟ้องแย้ง/คำร้องแก้ไขคำฟ้อง/คำร้องแก้ไขคำฟ้องแย้ง

๒.๒.๑) “สละข้อหา” ในฟ้องเดิมเสียบางข้อ แต่เพิ่มข้อหาไม่ได้เว้นแต่เป็นเรื่องทำให้คำฟ้องบริบูรณ์

๒.๒.๒) “เพิ่มเติมฟ้องเดิมให้บริบูรณ์” โดยวิธี เสนอ “คำฟ้องเพิ่มเติม” หรือ “คำฟ้องเพื่อคุ้มครองสิทธิของตน” ในระหว่างการพิจารณา หรือเพื่อบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่ง หรือ

๒.๓) แก้ไขในคำให้การ/คำให้การแก้ฟ้องแย้ง/คำร้องแก้ไขคำให้การ/คำร้องแก้ไขคำให้การแก้ฟ้องแย้ง

ยกข้อต่อสู้ขึ้นใหม่ เป็นข้อแก้ข้อหาเดิม หรือที่ยื่นภายหลัง หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้ออ้าง หรือข้อเถียงเพื่อสนับสนุนข้อหา หรือเพื่อหักล้างข้อหาของคุณความอีกฝ่ายหนึ่ง

๓) เงื่อนไขการเสนอคำฟ้องแก้ไขเพิ่มเติม คำฟ้องแย้ง

ห้ามมิให้คุณความฝ่ายใดเสนอคำฟ้องใดต่อศาล ไม่ว่าโดยวิธี “ฟ้องเพิ่มเติม” หรือ “ฟ้องแย้ง” ภายหลังจากที่ยื่นคำฟ้องเดิมต่อศาลแล้ว เว้นแต่ “เกี่ยวข้องกันพอ” ที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินเข้าด้วยกันได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๖๗๕/๒๕๕๓ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๙ มิได้ห้ามการเพิ่มเติมคำฟ้องเดิมโดยการเพิ่มสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับหรือข้ออ้างอันอาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาแต่อย่างใด คำว่า เพิ่มเติมฟ้องเดิมให้บริบูรณ์ มิได้หมายความว่าคำฟ้องเดิมมีความบกพร่องหรือไม่สมบูรณ์ ซึ่งโจทก์อาจขอเพิ่มเติมคำฟ้องเพียงเพื่อให้คำฟ้องเดิมถูกต้องและสมบูรณ์ แต่มีความหมายเพียงว่า ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่โจทก์ขอเพิ่มเติมจากคำฟ้องเดิมนั้น เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับคำฟ้องเดิมนั้น คำร้องขอแก้ไขคำฟ้องของโจทก์ แม้จะเป็นการขอแก้ไขเพิ่มเติมสภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับและข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาขึ้นใหม่ต่างหากจากคำฟ้องเดิม แต่ก็ข้อเท็จจริงเกี่ยวเนื่องกับคำฟ้องเดิม ถือเป็นกรแก้ไขคำฟ้องโดยการเพิ่มเติมฟ้องเดิมให้บริบูรณ์ตามมาตรา ๑๗๙ (๒) และข้อเท็จจริงตามคำฟ้องเดิมและตามคำร้องขอแก้ไข คำฟ้องของโจทก์ที่ยื่นภายหลังเกี่ยวเนื่องกันพอที่จะรวมการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีเข้าด้วยกันได้ ชอบด้วย ป.วิ.พ. มาตรา ๑๗๙

ข้อความและผลแห่งคำพิพากษาและคำสั่ง

มาตรา ๑๘๐ กำหนดเวลายื่นคำร้องขอแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ

มาตรา ๑๘๐ การแก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การที่คุณความเสนอต่อศาลไว้แล้ว ให้ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาลก่อน

วันขึ้นสองสถาน หรือก่อนวันสี่พยานไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน ในกรณีที่ไม่มีการขึ้นสองสถาน เว้นแต่มีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจยื่นคำร้องได้ก่อนนั้นหรือเป็นการขอแก้ไขในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย

การแก้ไขคำฟ้องหรือคำให้การที่คู่ความเสนอต่อศาลไว้แล้ว

๑) ทำเป็นคำร้องยื่นต่อศาล

๑.๑) ก่อนวันขึ้นสองสถาน หรือ

๑.๒) ก่อนวันสี่พยานไม่น้อยกว่า ๗ วัน ในกรณีที่ไม่มีการขึ้นสองสถาน

๒) ข้อยกเว้น แก้ไขหลังวันขึ้นสองสถาน หรือน้อยกว่า ๗ วันก่อนวันสี่ ได้

๒.๑) หากมีเหตุอันสมควรที่ไม่อาจยื่นคำร้องได้ก่อนนั้น หรือ

๒.๒) เป็นการขอแก้ไขในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน หรือ

๒.๓) เป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๔๖๕/๒๕๕๒ การที่จำเลยที่ ๒ ขอแก้ไขคำให้การเป็นว่า สัญญาค้ำประกันที่โจทก์นำมาฟ้องเป็นสัญญาที่เกิดจากการแสดงเจตนาหลง จึงไม่มีมูลหนี้และตกเป็นโมฆะ โจทก์จึงไม่มีอำนาจฟ้องนั้น ปัญหาที่ว่านิติกรรมใดเป็นโมฆะหรือไม่ ถือเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จำเลยที่ ๒ จึงมีสิทธิยื่นคำร้องขอแก้ไขคำให้การในเรื่องดังกล่าวได้ แม้เป็นการยื่นเมื่อพ้นระยะเวลาที่ ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๐ กำหนดก็ตาม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๑๑๕/๒๕๕๒ ศาลชั้นต้นมีคำสั่งให้ตั้งสองสถานและงดสี่พยานโจทก์แล้วนัดฟังคำพิพากษา จึงไม่มีวันขึ้นสองสถานและวันสี่พยาน จำเลยที่ ๓ ย่อมจะยื่นคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การก่อนศาลชั้นต้นพิพากษาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติมคำให้การนอกจากที่ศาลอุทธรณ์อนุญาตให้จำเลยที่ ๓ แก้ไขคำให้การได้แล้วจะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนหรือไม่ ตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๐

มาตรา ๑๘๑ การพิจารณาพิพากษากรณีที่มีการขอแก้ไขคำฟ้อง คำให้การ

มาตรา ๑๘๑ เว้นแต่ในกรณีที่คำร้องนั้นอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว

(๑) ห้ามมิให้มีคำสั่งยอมรับการแก้ไข เว้นแต่จะได้ส่งสำเนาคำร้องให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าอย่างน้อยสามวัน ก่อนกำหนดนัดพิจารณาคำร้องนั้น

(๒) ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดในประเด็นที่คู่ความได้แก้ไขคำฟ้อง หรือคำให้การ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้มีโอกาสบริบูรณ์ในอันที่จะตรวจโต้แย้งและหักล้างข้อหาหรือข้อต่อสู้ใหม่ หรือข้ออ้างหรือข้อเถียงใหม่ที่กล่าวไว้ในคำร้องขอแก้ไขนั้น

๑) กรณีคำร้องแก้ไขฟ้อง คำให้การทำได้ฝ่ายเดียว

เว้นแต่ในกรณีที่คำร้องนั้นอาจทำได้แต่ฝ่ายเดียว ไม่ต้องแจ้งคู่ความอีกฝ่ายทราบก่อน และไม่ต้องตั้งให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสบริบูรณ์ในการโต้แย้งคัดค้าน

๒) กรณีคำร้องแก้ไขฟ้อง คำให้การทำได้ไม่อาจทำได้ฝ่ายเดียว

๒.๑) ต้องแจ้งคู่ความอีกฝ่ายทราบก่อน

ห้ามไม่ให้ศาลมีคำสั่งยอมรับการแก้ไข เว้นแต่จะได้ส่งสำเนาคำร้องให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าอย่างน้อย ๓ วัน ก่อนกำหนดนัดพิจารณาคำร้องนั้น

๒.๒) ต้องให้คู่ความอีกฝ่ายมีโอกาสบริบูรณ์ในการโต้แย้งคัดค้าน

ห้ามมิให้ศาลพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดในประเด็นที่คู่ความโต้แย้งคำฟ้อง หรือคำให้การ เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้มีโอกาสบริบูรณ์ในอันที่จะตรวจโต้แย้งและหักล้างข้อหาหรือข้อต่อสู้ใหม่ หรือข้ออ้าง หรือข้อเถียงใหม่ที่กล่าวไว้ในคำร้องขอแก้ไขนั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๕๔๘/๒๕๕๑ การที่โจทก์ขอแก้ไขชื่อกรรมการผู้มีอำนาจตามที่บรรยายในคำฟ้องจากชื่อ "นายธีระพงษ์" เป็น "นายชिरะพงษ์" เป็นเพียงการขอแก้ไขชื่อกรรมการผู้มีอำนาจให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงเท่านั้น จึงเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดเล็กน้อยซึ่งสามารถกระทำได้ฝ่ายเดียวโดยไม่ต้องให้จำเลยมีโอกาสดัดค้าน และไม่ต้องส่งสำเนาคำร้องให้จำเลยทราบล่วงหน้าตาม พ.ร.บ.จัดตั้งศาลภาษีอากรและวิธีพิจารณาคดีภาษีอากรฯ มาตรา ๑๗ ประกอบ ป.วิ.พ. มาตรา ๒๑ (๒) และมาตรา ๑๘๑ (๑) ส่วนกรณีที่โจทก์ขอแก้ไขชื่อ "นายชिरะพงษ์" ตามที่ปรากฏในหนังสือมอบอำนาจเป็น "นายชिरะพงษ์" นั้นหนังสือมอบอำนาจดังกล่าวเป็นเอกสารที่โจทก์ทำขึ้นเพื่อใช้เป็นพยานหลักฐานในการยื่นคำฟ้อง มิใช่คำฟ้องที่โจทก์จะขอแก้ไขได้ การที่โจทก์นำสืบว่าหนังสือมอบอำนาจพิมพ์ชื่อผิดโดยอักษรตัวแรกของชื่อแทนที่จะเป็น "ช" กลับพิมพ์เป็น "ธ" มิใช่การนำสืบเปลี่ยนแปลงแก้ไขเอกสารแต่เป็นการนำสืบอธิบายความเป็นมาของหนังสือมอบอำนาจเพื่อยืนยันคำฟ้องที่แก้ไขแล้ว

มาตรา ๑๘๒ ให้ศาลทำการชี้สองสถาน

มาตรา ๑๘๒ เมื่อได้ยื่นคำฟ้อง คำให้การ และคำให้การแก้ฟ้องแย้งถ้าหากมีแล้ว ให้ศาลทำการชี้สองสถาน โดยแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้

- (๑) จำเลยคนใดคนหนึ่งขาดนัดยื่นคำให้การ
- (๒) คำให้การของจำเลยเป็นการยอมรับโดยชัดแจ้งตามคำฟ้องโจทก์ทั้งสิ้น
- (๓) คำให้การของจำเลยเป็นคำให้การปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้น โดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธ ซึ่งศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน
- (๔) ศาลเห็นสมควรวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้เสร็จไปทั้งเรื่องโดยไม่ต้องสืบพยาน
- (๕) คดีมีโนสาเร่ตามมาตรา ๑๘๔ หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามมาตรา ๑๘๖
- (๖) คดีที่ศาลเห็นว่ามิประเด็นข้อพิพาทไม่ยุ่งยากหรือไม่จำเป็นต้องชี้สองสถาน

ในกรณีที่ไม่ต้องมีการชี้สองสถาน ให้ศาลมีคำสั่งงดการชี้สองสถานและกำหนดวันสืบพยาน ถ้าหากมี แล้วให้ส่งคำสั่งดังกล่าวให้คู่ความทราบตามมาตรา ๑๘๔ เว้นแต่คู่ความฝ่ายใดจะได้ทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งดังกล่าวแล้ว

คู่ความอาจตกลงกันกะประเด็นข้อพิพาทโดยยื่นคำแถลงร่วมกันต่อศาลในกรณีเช่นว่านี้ ให้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไปตามนั้น แต่ถ้าศาลเห็นว่าคำแถลงนั้นไม่ถูกต้อง ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งยกคำแถลงนั้น แล้วดำเนินการชี้สองสถานไปตามมาตรา ๑๘๓

๑) เมื่อได้ยื่นคำฟ้อง คำให้การ และคำให้การแก้ฟ้องแย้งถ้าหากมีแล้ว

๒) ศาลชี้สองสถาน โดยแจ้งกำหนดวันชี้สองสถานให้คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน

๓) กรณีไม่ต้องชี้สองสถาน

๓.๑) จำเลยคนใดคนหนึ่งขาดนัดยื่นคำให้การ (มาตรา ๑๘๓)

- ๓.๒) คำให้การของจำเลยเป็นการยอมรับโดยชัดแจ้งตามคำฟ้องโจทก์ทั้งสิ้น (มาตรา ๑๗๗)
- ๓.๓) คำให้การของจำเลยเป็นคำให้การปฏิเสธข้ออ้างของโจทก์ทั้งสิ้น โดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธ ซึ่งศาลเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการชี้สองสถาน (มาตรา ๑๗๗)
- ๓.๔) ศาลเห็นสมควรวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้เสร็จไปทั้งเรื่องโดยไม่ต้องสืบพยาน (มาตรา ๒๔)
- ๓.๕) คดีมีโนสาเร่ตาม มาตรา ๑๘๙ หรือคดีไม่มีข้อยุ่งยากตามมาตรา ๑๙๖
- ๓.๖) คดีที่ศาลเห็นว่ามิประเด็นข้อพิพาทไม่ยุ่งยากหรือไม่จำเป็นที่จะต้องชี้สองสถาน
- ๔) ในกรณีที่ไม่ต้องมีการชี้สองสถาน ข้อ ๓.๑)-ข้อ ๓.๖)
- ให้ศาลมีคำสั่ง “งดการชี้สองสถานและกำหนดวันสืบพยาน” ถ้าหากมี แล้วให้ส่งคำสั่ง “งดการชี้สองสถานและกำหนดวันสืบพยาน” ดังกล่าวให้คู่ความทราบตาม มาตรา ๑๘๔ เว้นแต่คู่ความฝ่ายใดจะได้ทราบหรือถือว่าได้ทราบคำสั่งดังกล่าวแล้ว

กำหนดประเด็นข้อพิพาท

คู่ความอาจตกลงกันกะประเด็นข้อพิพาทโดยยื่น “คำแถลงร่วมกัน” ต่อศาลในกรณีเช่นว่านี้ ให้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไปตามนั้น

แต่ถ้าศาลเห็นว่าคำแถลงนั้นไม่ถูกต้อง ก็ให้ศาลมีอำนาจที่จะมีคำสั่งยกคำแถลงนั้น แล้วดำเนินการชี้สองสถานไปตาม มาตรา ๑๘๓

มาตรา ๑๘๓ การชี้สองสถาน

มาตรา ๑๘๓ ในวันชี้สองสถาน ให้คู่ความมาศาล และให้ศาลตรวจคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความ แล้วนำข้ออ้าง ข้อเถียง ที่ปรากฏในคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความเทียบกันดู และสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานที่จะยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียงนั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คำคู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาท และกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความตามวรรคหนึ่ง คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเองหรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกขึ้นเป็นข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความจะยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุผลแห่งการปฏิเสธได้ในขณะนั้น

คู่ความมีสิทธิคัดค้านว่าประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนดไว้นั้นไม่ถูกต้อง โดยแถลงด้วยวาจาต่อศาลในขณะนั้นหรือยื่นคำร้องต่อศาลภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบ ให้ศาลชี้ขาดคำคัดค้านก่อนวันสืบพยาน คำชี้ขาดคำคัดค้านดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๖

๑) ขั้นตอนการชี้สองสถาน

๑.๑) ในวันชี้สองสถาน คู่ความมาศาล และศาลตรวจคำคู่ความ (มาตรา ๑(๕)) และคำแถลง (มาตรา ๑(๖)) ของคู่ความ แล้วนำข้ออ้าง ข้อเถียง ที่ปรากฏในคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความเทียบกันดู และ

๑.๒) สอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานที่จะยื่นต่อศาลว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียงนั้นอย่างไร

๑.๒.๑) ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอัน “ยุติไปตามนั้น”

๑.๒.๒) ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คำคู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความให้ศาลกำหนดไว้เป็น

๑.๒.๒.๑) “ประเด็นข้อพิพาท” และ

๑.๒.๒.๒) “กำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลัง” ก็ได้

๒) การสอบถามคู่ความเกี่ยวกับข้ออ้าง ข้อเถียง

๒.๑) คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเองหรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกขึ้นเป็นข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความจะยื่นต่อศาล

๒.๒) ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่คู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงผลแห่งการปฏิเสธได้ในขณะนั้น

๓) คู่ความคัดค้านประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบ

๓.๑) คู่ความมีสิทธิคัดค้านว่า “ประเด็นข้อพิพาท” หรือ “หน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด” ไม่ถูกต้อง

๓.๒) คู่ความแถลงด้วยวาจาต่อศาล

๓.๒.๑) ในขณะนั้น (ขณะที่ศาลกำหนดประเด็นข้อพิพาท หรือหน้าที่นำสืบ) หรือ

๓.๒.๒) ยื่นคำร้องต่อศาลภายใน ๗ วันนับแต่วันที่ศาลสั่งกำหนดประเด็นข้อพิพาทหรือหน้าที่นำสืบ

๓.๓) ให้ศาลชี้ขาดคำคัดค้านนั้นก่อนวันสืบพยาน

๓.๔) คำชี้ขาดคำคัดค้านดังกล่าวให้อยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๒๒๖

มาตรา ๑๘๓ ทวิ คู่ความไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน

มาตรา ๑๘๓ ทวิ ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ให้ศาลทำการชี้สองสถานโดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบกระบวนการพิจารณาในวันนั้นแล้ว

คู่ความที่ไม่มาศาลนั้นไม่มีสิทธิคัดค้านว่าประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนดไว้ในวันนั้นไม่ถูกต้อง เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันชี้สองสถาน เพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ หรือเป็นการคัดค้านในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ในกรณีเช่นนี้ให้นำมาตรา ๑๘๓ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ผลของคำสั่งชี้สองสถานต่อคู่ความที่ไม่มาในวันชี้สองสถาน

๑) ในกรณีที่คู่ความทุกฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันชี้สองสถาน ให้ศาลทำการชี้สองสถานโดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบกระบวนการพิจารณาในวันนั้นแล้ว

๒) คู่ความที่ไม่มาศาลนั้น ไม่มีสิทธิคัดค้านว่า “ประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด” ในวันนั้นไม่ถูกต้อง

๓) ข้อยกเว้นที่คู่ความมีสิทธิคัดค้าน กรณีที่คู่ความไม่สามารถมาศาลได้ในวันชี้สองสถาน เพราะ

๓.๑) เหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงได้ หรือ

๓.๒) เป็นการคัดค้านในเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

๔) ในกรณีเช่นนี้ให้นำ มาตรา ๑๘๓ วรรคสาม มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๘๔ กำหนดวันสืบพยาน

มาตรา ๑๘๔ ในกรณีที่มีการชี้สองสถาน ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันชี้สองสถาน

ในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน ให้ศาลออกหมายกำหนดวันสืบพยานส่งให้แก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสิบวัน

ในกรณีที่มีการชี้สองสถาน

ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ วันนับแต่วันชี้สองสถาน (มาตรา ๑๘๓)

ในกรณีที่ไม่มีการชี้สองสถาน มาตรา ๑๘๒(๑)-(๖)

ให้ศาลออกหมายกำหนดวันสืบพยานส่งให้แก่คู่ความทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า ๑๐ วัน

มาตรา ๑๘๕ วันสืบพยาน

มาตรา ๑๘๕ ในวันนัดสืบพยาน เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ศาลจะอ่านให้คู่ความฟังซึ่งคำฟ้อง คำให้การ และคำให้การแก้ฟ้องแย้ง ถ้าหากมี หรือรายงานพิสดารแห่งการชี้สองสถานแล้วแต่กรณี และคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติม (ที่ได้ยื่นต่อศาลและส่งไปให้แก่คู่ความแล้วโดยชอบ) ก็ได้

ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติสามมาตรานี้ ให้ศาลสืบพยานตามประเด็นในข้อพิพาทตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานหลักฐาน และฟังคำแถลงการณ์ด้วยวาจาของคู่ความทั้งปวง

ศาลอ่านคำคู่ความ

ในวันนัดสืบพยาน เมื่อศาลเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีคำขอ ศาลจะอ่านให้คู่ความฟังซึ่งคำฟ้อง คำให้การ (คำฟ้องแย้ง) และคำให้การแก้ฟ้องแย้ง ถ้าหากมี หรือรายงานพิสดารแห่งการชี้สองสถานแล้วแต่กรณี และคำร้องขอแก้ไขเพิ่มเติม (ที่ได้ยื่นต่อศาลและส่งไปให้แก่คู่ความแล้วโดยชอบ) ก็ได้

การสืบพยาน

๑) ภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติ ๓ มาตรานี้ (มาตรา ๑๘๖ มาตรา ๑๘๗ มาตรา ๑๘๘)

๒) ให้ศาล

๒.๑) “สืบพยาน” ตาม “ประเด็นในข้อพิพาท” ตามประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานหลักฐาน และ

๒.๒) “ฟัง” “คำแถลงการณ์ด้วยวาจา” ของคู่ความทั้งปวง

มาตรา ๑๘๖ การแถลงการณ์ด้วยวาจา

มาตรา ๑๘๖ เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว ให้ศาลอนุญาตให้โจทก์แถลงการณ์ด้วยวาจาก่อน แล้วจึงให้จำเลยแถลงการณ์ด้วยวาจาทบทวน ข้อเถียง แสดงผลแห่งพยานหลักฐานในประเด็นที่พิพาท ต่อจากนี้ให้ศาลอนุญาตให้โจทก์แถลงตอบจำเลยได้อีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ห้ามไม่ให้คู่ความแถลงการณ์ด้วยวาจาอย่างใดอีก เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

ก่อนพิพากษาคดี ไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะได้แถลงการณ์ด้วยวาจาแล้วหรือไม่ คู่ความฝ่ายนั้นจะยื่นคำแถลงการณ์เป็นหนังสือต่อศาลก็ได้ แต่ต้องส่งสำเนานั้น ๆ ไปยังคู่ความอื่น ๆ

๑) แถลงการณ์ด้วยวาจาเมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว

๑.๑) ให้ศาลอนุญาตให้โจทก์แถลงการณ์ด้วยวาจาก่อน แล้วจึงให้จำเลยแถลงการณ์ด้วยวาจาทบทวน ข้อ
เถียง แสดงผลแห่งพยานหลักฐานในประเด็นที่พิพาท

๑.๒) ต่อจากนี้ให้ศาลอนุญาตให้โจทก์แถลงตอบจำเลยได้อีกครั้งหนึ่ง

๑.๓) นอกจากนี้ห้ามไม่ให้คู่ความแถลงการณ์ด้วยวาจาอย่างใดอีก

๑.๔) เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล

๒) สืบพยานเสร็จ คู่ความจะแถลงการณ์เป็นหนังสือก่อนพิพากษาคดี

๒.๑) ก่อนพิพากษาคดี ไม่ว่าจะคู่ความฝ่ายใดจะได้แถลงการณ์ด้วยวาจาแล้วหรือไม่

๒.๒) คู่ความฝ่ายนั้นจะยื่นคำแถลงการณ์เป็นหนังสือต่อศาลก็ได้ แต่ต้องส่งสำเนานั้น ๆ ไปยังคู่ความอื่น ๆ

มาตรา ๑๘๗ เมื่อสืบพยานเสร็จแล้ว ให้ถือว่าการพิจารณาเป็นอันสิ้นสุด

มาตรา ๑๘๗ เมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมี สืบเสร็จแล้ว ให้ถือว่าการ
พิจารณาเป็นอันสิ้นสุด แต่ตราบใดที่ยังมิได้มีคำพิพากษา ศาลอาจทำการพิจารณาต่อไปอีกได้ตามที่เห็นสมควร
เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

การพิจารณาสิ้นสุด

เมื่อได้สืบพยานตามที่จำเป็นและคู่ความได้แถลงการณ์ ถ้าหากมี สืบเสร็จแล้ว ให้ถือว่าการพิจารณา (สืบพยาน)
เป็นอันสิ้นสุด ไม่อาจดำเนินกระบวนการพิจารณาอื่นใด รวมทั้งการสืบพยานได้อีก เว้นแต่ศาลเห็นว่ามีเหตุสมควร

การพิจารณาเสร็จแล้ว แต่หากมีเหตุสมควร ศาลอาจทำการพิจารณาสืบพยานได้

แต่ตราบใดที่ยังมิได้มีคำพิพากษา ศาลอาจทำการพิจารณาต่อไปอีกได้ตามที่เห็นสมควร เพื่อประโยชน์แห่ง
ความยุติธรรม

หากศาลพิพากษาแล้ว จะไม่สามารถทำการพิจารณาในศาลนั้นได้อีก เว้นแต่จะเป็นกรณีย้อนสำนวน คง
ต้องอุทธรณ์ฎีกาคดีไปยังศาลสูงให้ทำการพิจารณา

มาตรา ๑๘๘ คดีไม่มีข้อพิพาท

มาตรา ๑๘๘ ในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้ข้อบังคับต่อไปนี้

(๑) ให้เริ่มคดีโดยยื่นคำร้องขอต่อศาล

(๒) ศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เองตามที่เห็นจำเป็น และวินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควรและยุติธรรม

(๓) ทางแก้แห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้นให้ใช้ได้แต่โดยวิธียื่นอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น และให้
อุทธรณ์ฎีกาได้แต่เฉพาะในสองกรณีต่อไปนี้

(ก) ถ้าศาลได้ยกคำร้องขอของคู่ความฝ่ายที่เริ่มคดีเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือ

(ข) ในเหตุที่มีได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณาหรือพิพากษาหรือคำสั่ง

(๔) ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับคดีโดยตรงหรือโดย
อ้อม ให้ถือว่าคุณคนเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และให้ดำเนินคดีไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วย
คดีอันมีข้อพิพาท แต่ในคดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง ให้คำอนุญาตที่ผู้แทนโดย
ชอบธรรมได้ปฏิเสธเสียหรือให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถอนคืนคำอนุญาตอันได้ให้ไว้แก่ผู้ไร้ความสามารถ
นั้น ให้ถือว่าเป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท แม้ถึงว่าผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ไร้ความสามารถนั้นจะได้มาศาล และ
แสดงข้อคัดค้านในการให้คำอนุญาตหรือถอนคืนคำอนุญาตเช่นว่านั้น

ขั้นตอนดำเนินคดีที่ไม่มีข้อพิพาท

- ๑) ให้เริ่มคดีโดยยื่น “คำร้องขอ” ต่อศาล
 - ๒) ศาลอาจเรียกพยานมาสืบได้เอง “ตามที่เห็นจำเป็น” และ “วินิจฉัยชี้ขาดตามที่เห็นสมควรและยุติธรรม”
 - ๓) ทางแก้แห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น
 - ๓.๑) วิธียื่นอุทธรณ์หรือฎีกาเท่านั้น และ
 - ๓.๒) อุทธรณ์ฎีกาได้แต่เฉพาะใน ๒ กรณีต่อไปนี้
 - ๓.๒.ก) ถ้าศาลได้ “ยกคำร้องขอ” ของคู่ความฝ่ายที่เริ่มคดีเสียทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือ
 - ๓.๒.ข) ในเหตุที่ “มิได้ปฏิบัติตามประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยการพิจารณาหรือพิพากษาหรือคำสั่ง”
 - ๔) ถ้าบุคคลอื่นใด นอกจากคู่ความที่ได้ยื่นฟ้องคดีอันไม่มีข้อพิพาทได้เข้ามาเกี่ยวข้องในคดีโดยตรงหรือโดยอ้อม
 - ๔.๑) ให้ถือว่าบุคคลเช่นว่ามานี้เป็นคู่ความ และ
 - ๔.๒) ให้ดำเนินคดีไปตามประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยคดีอันมีข้อพิพาท (มาตรา ๑-มาตรา ๑๘๗)
 - ๔.๓) แต่ในคดีที่ยื่นคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง
 - ๔.๓.๑) “ให้คำอนุญาตที่ผู้แทนโดยชอบธรรมได้ปฏิเสธเสีย” เช่น ปพพ.มาตรา ๒๗ว.๑, มาตรา ๓๕, มาตรา ๑๕๗๔
 - ๔.๓.๒) “ถอนคืนคำอนุญาตอันได้ให้ไว้แก่ผู้ไร้ความสามารถ” เช่น ปพพ.มาตรา ๒๗ว.๓, มาตรา ๓๕ นั้น
- กรณีข้อ ๔.๓.๑) และ ๔.๓.๒) ให้ถือว่าเป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาท แม้ถึงว่าผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ไร้ความสามารถนั้นจะได้มาศาล และแสดงข้อคัดค้านในการให้คำอนุญาตหรือถอนคืนคำอนุญาตเช่นว่านั้น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๖๖๕๓/๒๕๖๑ ผู้ร้องยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์อันเป็นการใช้สิทธิทางศาลตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๕๕ ศาลมีคำสั่งให้ผู้ร้องส่งสำเนาคำร้องขอแก่ผู้มีชื่อในโฉนดที่ดิน และประกาศคำร้องขอทางหนังสือพิมพ์รายวันแล้ว ไม่มีผู้ใดยื่นคำคัดค้าน จึงเป็นคดีที่ไม่มีข้อพิพาทตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๑๘๘ เมื่อศาลชั้นต้นได้ดำเนินการไต่สวนและมีคำสั่งให้ผู้ร้องได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ การดำเนินกระบวนการพิจารณาและคำสั่งของศาลชั้นต้นจึงชอบด้วยกฎหมาย

วิธีพิจารณาวิสามัญในศาลชั้นต้น

วิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่

มาตรา ๑๘๙ คดีมโนสาเร่

มาตรา ๑๘๙ คดีมโนสาเร่ คือ

(๑) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ไม่เกินสามแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

(๒) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละสามหมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

คดีมโนสาเร่ ได้แก่

- ๑) คดีที่มีคำขอให้ปลดเปลื้องทุกข์อันอาจคำนวณเป็นราคาเงินได้ (คดีมีทุนทรัพย์) ไม่เกิน ๓๐๐,๐๐๐ บาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา
- ๒) คดีฟ้องขับไล่บุคคลใด ๆ ออกจากอสังหาริมทรัพย์อันมีค่าเช่าหรืออาจให้เช่าได้ในขณะยื่นคำฟ้องไม่เกินเดือนละ ๓๐,๐๐๐ บาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๙๐ การคำนวณทุนทรัพย์

มาตรา ๑๙๐ จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาอันพิพาทกันในคดีนั้น ให้คำนวณดังนี้

(๑) จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้นให้คำนวณตามคำเรียกร้องของโจทก์ ส่วนดอกผลอันมีถึงกำหนดเกิดขึ้นในเวลายื่นคำฟ้องหรือค่าธรรมเนียมศาลซึ่งอาจเป็นอุปกรณ์รวมอยู่ในคำเรียกร้อง ห้ามไม่ให้คำนวณรวมเข้าด้วย

(๒) ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้ง จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น ให้ศาลกะประมาณตามที่เป็นอยู่ในเวลายื่นฟ้องคดี

(๓) คดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีข้อหาหลายข้อ อันมีจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกินสี่หมื่นบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ให้รวมจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเหล่านั้นเข้าด้วยกัน แต่ถ้าข้อหาเหล่านั้นจะต้องเรียกร้องเอาแก่จำเลยหลายคน ถึงแม้ว่าถ้ารวมความรับผิดชอบของจำเลยหลายคนนั้นเข้าด้วยกันแล้วจะไม่เป็นคดีมโนสาเร่ก็ตาม ให้ถือเอาจำนวนที่เรียกร้องเอาจากจำเลยคนหนึ่ง ๆ นั้น เป็นประมาณแก่การที่จะถือว่าคดีนั้นเป็นคดีมโนสาเร่หรือไม่

จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาอันพิพาทกันในคดีนั้น ให้คำนวณดังนี้

๑) จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น

๑.๑) จำนวนทุนทรัพย์ คือ จำนวนเงินที่โจทก์เรียกร้อง อาจเป็นเงินค่าเสียหายตามสัญญา หรือค่าสินไหมทดแทน เงินค่าอุปการะเลี้ยงดู เรียกคืนเงินราคาที่ชำระไปแล้ว

๑.๒) ราคาทรัพย์ คือ ราคาของทรัพย์สินที่โจทก์ฟ้องเรียกร้องให้โอนกรรมสิทธิ์มาเป็นของโจทก์ ใช้ราคาท้องตลาดที่ซื้อขายทรัพย์สินนั้น

๑.๓) ให้คำนวณตาม “คำเรียกร้องของโจทก์” อยู่ในคำขอบังคับทำคำฟ้อง คำขอทำคำฟ้อง หรือคำขอทำคำฟ้องแย้ง) รวมถึงดอกผลที่ถึงกำหนดแล้วในเวลายื่นฟ้อง

๑.๔) แต่ห้ามไม่ให้คำนวณรวมเข้าด้วย

๑.๔.๑) ดอกผลอันมีถึงกำหนดเกิดขึ้นในเวลายื่นคำฟ้อง

๑.๔.๒) ค่าธรรมเนียมศาลซึ่งอาจเป็นอุปกรณ์รวมอยู่ในคำเรียกร้อง

๒) ในกรณีมีข้อสงสัยหรือมีข้อโต้แย้ง จำนวนทุนทรัพย์หรือราคานั้น ให้ศาลกะประมาณตามที่เป็นอยู่ในเวลายื่นฟ้องคดี จำนวนเงินที่โจทก์เรียกร้อง

๓) คดีอันเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินที่มีหลายข้อหา

๓.๑) มีข้อหาหลายข้อ (เรียกจากจำเลยคนเดียว) อันมีจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาไม่เกิน ๔๐,๐๐๐ บาท หรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ให้รวมจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาเหล่านั้นเข้าด้วยกัน

๓.๒) ถ้าข้อหาเหล่านั้นจะต้องเรียกร้องเอาแก่จำเลยหลายคน ถึงแม้ว่าถ้ารวมความรับผิดชอบของจำเลยหลายคนนั้นเข้าด้วยกันแล้วจะไม่ใช่คดีมโนสารก็ตาม ให้ถือเอาจำนวนที่เรียกร้องเอาจากจำเลยคนหนึ่ง ๆ นั้น เป็นประมาณแก่การที่จะถือว่าคดีนั้นเป็นคดีมโนสารหรือไม่

มาตรา ๑๕๐ ทวิ การดำเนินคดีมโนสาร

มาตรา ๑๕๐ ทวิ ในคดีมโนสาร ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามบทบัญญัติในหมวดนี้

ในคดีมโนสาร ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาไปตามบทบัญญัติในหมวด ๑ (มาตรา ๑๔๙-๑๕๖)

มาตรา ๑๕๐ ตริ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งยื่น ขยายระยะเวลา การดำเนินการในคดีมโนสาร

มาตรา ๑๕๐ ตริ ในคดีมโนสาร ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือยื่นระยะเวลาตามที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้หรือตามที่ศาลได้กำหนดไว้ หรือระยะเวลาที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้นได้ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในคดีมโนสาร ศาลมีอำนาจยื่น ขยายเวลา ได้แก่

๑) ให้ศาลมีอำนาจที่จะออกคำสั่งขยายหรือยื่น

๑.๑) ระยะเวลา “ที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายนี้” หรือ “ที่ศาลได้กำหนดไว้”

๑.๒) ระยะเวลา “ที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งอันกำหนดไว้ในกฎหมายอื่น”

๒) เพื่อให้ดำเนินหรือมิให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ก่อนสิ้นระยะเวลานั้นได้

๓) เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

มาตรา ๑๕๐ จัตวา ค่าขึ้นศาลในคดีมโนสาร

มาตรา ๑๕๐ จัตวา ในคดีมโนสาร ให้โจทก์เสียค่าขึ้นศาลตามตาราง ๑ ท้ายประมวลกฎหมายนี้ แต่ค่าขึ้นศาลรวมกันแล้วไม่เกินหนึ่งพันบาท

ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น ให้ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกาเสียตามจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณีชำระให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับ ให้หักค่าฤชาธรรมเนียมที่ได้รับยกเว้นดังกล่าวไว้จากเงินนั้น

ในคดีมโนสาร

๑) ค่าขึ้นศาลชั้นต้น

โจทก์เสียค่าขึ้นศาลตามตาราง ๑ ท้ายประมวล แต่รวมกันไม่เกิน ๑,๐๐๐ บาท

๒) ค่าขึ้นศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกานั้น

ผู้อุทธรณ์หรือผู้ฎีกา (อาจเป็นโจทก์หรือจำเลยที่ไม่พอใจผลคำพิพากษา) เสียตามจำนวนทุนทรัพย์ หรือราคาทรัพย์สินที่พิพาทกันในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๙๑ คำฟ้องในคดีโมฆสาร

มาตรา ๑๙๑ วิธีฟ้องคดีโมฆสารนั้น โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือหรือมาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้

ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ หากศาลเห็นว่าคำฟ้องดังกล่าวไม่ถูกต้อง หรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้

ถ้าโจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาตั้งกล่าวแล้ว ให้ศาลบันทึกรายการแห่งข้อหาเหล่านั้นไว้อ่านให้โจทก์ฟัง แล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

วิธีฟ้องคดีโมฆสาร

๑) โจทก์อาจยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ

๒) โจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาต่อศาลก็ได้

ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสือ (มาตรา ๑๙๑)

๑) หากศาลเห็นว่าคำฟ้องดังกล่าวไม่ถูกต้อง หรือขาดสาระสำคัญบางเรื่อง

๒) ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์แก้ไขคำฟ้องในส่วนนั้นให้ถูกต้องหรือชัดเจนขึ้นก็ได้ (ยกเว้น มาตรา ๑๘)

ถ้าโจทก์มาแถลงข้อหาด้วยวาจาตั้งกล่าวแล้ว

ให้ศาลบันทึกรายการแห่งข้อหาเหล่านั้นไว้อ่านให้โจทก์ฟัง แล้วให้โจทก์ลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

มาตรา ๑๙๒ กรณีศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องนั้นไม่ใช่คดีโมฆสาร

มาตรา ๑๙๒ เมื่อศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องไม่ใช่คดีโมฆสารและศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ถ้าคดีนั้นได้ฟ้องโดยคำแถลงด้วยวาจา ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสืออย่างคดีสามัญ แต่ถ้าคดีนั้นได้ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสืออยู่แล้ว ห้ามมิให้ศาลออกหมายเรียกอย่างอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้สำหรับคดีสามัญ

ถ้าคดีนั้นไม่เป็นคดีโมฆสารต่อไป เนื่องจากได้มีคำฟ้องเพิ่มเติมยื่นเข้ามาภายหลัง และศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญ

ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวมาแล้ว ถ้าศาลไม่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญ ให้ศาลมีคำสั่งคืนคำฟ้องนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

ในกรณีที่จำเลยฟ้องแย้งเข้ามาในคดีโมฆสารและฟ้องแย้งนั้นมีใช่คดีโมฆสาร หรือในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีสามัญรวมกับคดีโมฆสาร ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีโมฆสารไปอย่างคดีสามัญ แต่เมื่อศาลพิจารณาถึงจำนวนทุนทรัพย์ ลักษณะคดี สถานะของคู่ความ หรือเหตุสมควรประการอื่นแล้วเห็นว่า การนำบทบัญญัติในหมวดนี้ไปใช้บังคับแก่คดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญเช่นว่านั้นจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย ก็ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญนั้นอย่างคดีโมฆสารได้

คำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งของศาลตามวรรคสี่ ไม่กระทบถึงค่าขึ้นศาลที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องชำระอยู่ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเช่นนั้น

ศาลพิจารณาแล้วเห็นว่ามิใช่คดีโมโนซารี

๑) มิใช่คดีโมโนซารีตั้งแต่แรก

เมื่อศาลเห็นว่าคดีที่ฟ้องมิใช่คดีโมโนซารีและศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้

๑.๑) ถ้าคดีนั้นได้ฟ้องโดยคำแถลงด้วยวาจา (มาตรา ๑๕๑ว.๓) ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสืออย่างคดีสามัญ

๑.๒) ถ้าคดีนั้นได้ยื่นคำฟ้องเป็นหนังสืออยู่แล้ว ห้ามมิให้ศาลออกหมายเรียกอย่างอื่นนอกจากที่บัญญัติไว้สำหรับคดีสามัญ

๒) มิใช่คดีโมโนซารีในภายหลัง เนื่องจากมีการฟ้องเพิ่มเติมทำให้ไม่เป็นคดีโมโนซารี

ถ้าคดีนั้นไม่เป็นคดีโมโนซารีต่อไป เนื่องจากได้มีคำฟ้องเพิ่มเติมยื่นเข้ามาภายหลัง และศาลนั้นมีเขตอำนาจที่จะพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญได้ ก็ให้ศาลดำเนินการพิจารณาไปอย่างคดีสามัญ

ในกรณีตาม ข้อ ๑) หรือ ๒) ถ้าศาลนั้นไม่มีเขตอำนาจพิจารณาคดีนั้นอย่างคดีสามัญ (เดมยื่นฟ้องต่อศาลแขวง) ให้ศาลมีคำสั่งคืนคำฟ้องนั้นไปเพื่อยื่นต่อศาลที่มีเขตอำนาจ

๓) คดีโมโนซารี ที่พิจารณาแบบคดีสามัญ

๓.๑) กรณีที่จำเลยฟ้องแย้งเข้ามาในคดีโมโนซารีและฟ้องแย้งนั้นมีคดีโมโนซารี

๓.๒) กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีสามัญรวมกับคดีโมโนซารี

ผล ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีโมโนซารีไปอย่างคดีสามัญ

๔) คดีสามัญ ที่พิจารณาแบบคดีโมโนซารี

๔.๑) เมื่อศาลพิจารณาถึงจำนวนทุนทรัพย์ ลักษณะคดี สถานะของคู่ความ หรือเหตุสมควรประการอื่น

๔.๒) ศาลเห็นว่า ถ้านำวิธีการดำเนินคดีโมโนซารี มาตรา ๑๕๕-๑๕๖ ไปใช้บังคับแก่คดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญเช่นว่านั้นจะทำให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วและเป็นธรรมแก่คู่ความทุกฝ่าย

ผล ให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคดีในส่วนของฟ้องแย้งหรือคดีสามัญนั้นอย่างคดีโมโนซารีได้

คำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งของศาลตามข้อ ๓) ข้อ ๔) ไม่กระทบถึงค่าขึ้นศาลที่คู่ความแต่ละฝ่ายต้องชำระอยู่ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งเช่นว่านั้น

มาตรา ๑๕๓ กำหนดนัดในคดีโมโนซารี

มาตรา ๑๕๓ ในคดีโมโนซารี ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็วและออกหมายเรียกไปยังจำเลย ในหมายนั้นให้จดแจ้งประเด็นแห่งคดีและจำนวนทุนทรัพย์หรือราคาที่เกี่ยวข้อง และข้อความว่าให้จำเลยมาศาลเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน และให้ศาลสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย

ในวันนัดพิจารณา เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้ว ให้ศาลไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้นก่อน

ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้และจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การให้ศาล สอบถามคำให้การของจำเลย โดยจำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือ หรือจะให้การด้วยวาจาก็ได้ ในกรณียื่นคำให้การเป็นหนังสือให้นำมาตรา ๑๕๑ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม ในกรณีให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกคำให้การรวมทั้งเหตุการณ์นั้นไว้ อ่านให้จำเลยฟัง แล้วให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

ถ้าจำเลยไม่ให้การตามวรรคสาม ให้ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจมีคำสั่งไม่ยอมเลื่อนเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การ โดยให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ และให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดโดยนำมาตรา ๑๕๘ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ก็ให้ศาลดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๕๓ ตี มาตรา ๑๕๓ จีตวา และมาตรา ๑๕๓ เบญจ

๑) ในคดีมโนสาเร่

๑.๑) ให้ศาลกำหนด “วันนัดพิจารณาโดยเร็ว” และ “ออกหมายเรียกไปยังจำเลย”

๑.๒) ในหมายนั้นให้จัดแจ้ง “ประเด็นแห่งคดี” และ “จำนวนทุนทรัพย์หรือราคาที่เกี่ยวข้อง” และข้อความว่า “ให้จำเลยมาศาลเพื่อการไกล่เกลี่ย ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน” และ

๑.๓) ให้ศาลสั่ง “ให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย”

๒) ในวันนัดพิจารณา

๒.๑) เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้ว

๒.๒) ให้ศาลไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในข้อที่พิพาทนั้นก่อน

๓) ถ้าคู่ความไม่อาจตกลงกันหรือไม่อาจประนีประนอมยอมความกันได้

๓.๑) หากจำเลยยังไม่ได้ยื่นคำให้การ ให้ศาลสอบถามคำให้การของจำเลย

๓.๑.๑) จำเลยจะยื่นคำให้การเป็นหนังสือ

๓.๑.๒) จำเลยจะให้การด้วยวาจาก็ได้

๔) ในกรณีที่จำเลยให้การ

๔.๑) จำเลยยื่นคำให้การเป็นหนังสือ ให้นำ มาตรา ๑๕๑ ว.๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๔.๒) ในกรณีจำเลยให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกคำให้การรวมทั้งเหตุการณ์นั้นไว้ อ่านให้จำเลยฟัง แล้วให้จำเลยลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

๕) ถ้าจำเลยไม่ให้การ

๕.๑) ศาลสั่งเลื่อนเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การ

๕.๒) ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจมีคำสั่งไม่ยอมเลื่อนเวลาให้จำเลยยื่นคำให้การ โดยให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ และให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดโดยนำ มาตรา ๑๕๘ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๕.๓) กรณีที่ศาลมีคำสั่งให้สืบพยาน ก็ให้ศาลดำเนินการต่อไปตาม มาตรา ๑๕๓ ตี มาตรา ๑๕๓ จัตวา และมาตรา ๑๕๓ เบญจ

มาตรา ๑๕๓ ทวิ โจทก์ไม่มาศาลวันนัดพิจารณาคดีมโนสาเร่

มาตรา ๑๕๓ ทวิ ในคดีมโนสาเร่ เมื่อโจทก์ได้ทราบคำสั่งให้มาศาลตามมาตรา ๑๕๓ แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดีให้ถือว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ

เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลตามมาตรา ๑๕๓ แล้วไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การไว้ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยนำ มาตรา ๑๕๘ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ถ้าจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้ก่อนหรือในวันนัดดังกล่าวให้ถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา และให้บังคับตามมาตรา ๒๐๔ มาตรา ๒๐๕ มาตรา ๒๐๖ และมาตรา ๒๐๗ และไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ถ้าศาลมีคำสั่ง ให้สืบพยานก็ให้ศาลดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๑๕๓ ตี มาตรา ๑๕๓ จัตวา และมาตรา ๑๕๓ เบญจ

๑) โจทก์ “ขาดนัดพิจารณา” คดีมโนสาเร่

๑.๑) เมื่อโจทก์ได้ทราบคำสั่งให้มาศาลตาม มาตรา ๑๕๓ แล้ว

๑.๒) โจทก์ไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี

ผล ถือว่าโจทก์ไม่ประสงค์จะดำเนินคดีต่อไป ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกเสียจากสารบบความ

๒) จำเลย “ขาดนัด” คดีมโนสาเร่

๒.๑) เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้มาศาลตาม มาตรา ๑๙๓ แล้ว

๒.๒) จำเลยไม่มาในวันนัดพิจารณาโดยไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี

๒.๓) จำเลย “ขาดนัดยื่นคำให้การ”

ถ้าจำเลยไม่ได้ยื่นคำให้การไว้

ผล ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยนำ มาตรา ๑๙๘ ทวิ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

๒.๔) จำเลย “ขาดนัดพิจารณา”

ถ้าจำเลยได้ยื่นคำให้การไว้ก่อนหรือในวันนัด มาตรา ๑๙๓ ดังกล่าว

ผล ถือว่าจำเลยขาดนัดพิจารณา และให้บังคับตาม มาตรา ๒๐๔ มาตรา ๒๐๕ มาตรา ๒๐๖ และมาตรา ๒๐๗ และไม่ว่าจะเป็นกรณีใด ถ้าศาลมีคำสั่ง ให้สืบพยานก็ให้ศาลดำเนินการต่อไปตาม มาตรา ๑๙๓ ตรี มาตรา ๑๙๓ จัตวา และมาตรา ๑๙๓ เบญจ

มาตรา ๑๙๓ ตรี บัญชีระบุพยานและการสืบพยานคดีมโนสาร

มาตรา ๑๙๓ ตรี เมื่อศาลได้รับคำให้การของจำเลยตามมาตรา ๑๙๓ วรรคสาม หรือศาลมีคำสั่งให้สืบพยานตามมาตรา ๑๙๓ วรรคสี่ หรือมาตรา ๑๙๓ ทวิ วรรคสอง ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปโดยเร็ว และให้ศาลสอบถามคู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้ หรือสั่งให้คู่ความจัดทำบัญชีระบุพยานยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควร โดยในกรณีที่มีใช้การพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ศาลจะกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบก่อนหรือหลังก็ได้

พยานหลักฐานที่จะสืบ

๑) เมื่อศาลได้รับคำให้การของจำเลยตาม มาตรา ๑๙๓ ๖.๓ หรือศาลมีคำสั่งให้สืบพยานตาม มาตรา ๑๙๓ ๖.๔ หรือมาตรา ๑๙๓ ทวิ ๖.๒

๒) ให้ศาลดำเนินการพิจารณาคดีต่อไปโดยเร็ว และ

๒.๑) ศาล “สอบถาม” คู่ความฝ่ายที่จะต้องนำพยานเข้าสืบว่าประสงค์ “จะอ้างอิงพยานหลักฐานใดแล้วบันทึกไว้”

๒.๒) ศาลสั่งให้คู่ความจัดทำ “บัญชีระบุพยาน” ยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาตามที่เห็นสมควร

๓) ในกรณีที่มีใช้การพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ศาลจะ “กำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบก่อนหรือหลัง” ก็ได้

มาตรา ๑๙๓ จัตวา ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบในคดีมโนสาร

มาตรา ๑๙๓ จัตวา ในคดีมโนสาร เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร

ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อนเสร็จแล้วจึงให้ตัวความหรือทนายความซักถามเพิ่มเติมได้

ให้ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม

ในการบันทึกคำเบิกความของพยาน เมื่อศาลเห็นสมควร จะบันทึกข้อความแต่โดยย่อก็ได้ แล้วให้พยานลงลายมือชื่อไว้

๑) ศาลมีอำนาจเรียกพยานมาสืบ

- ๑.๑) ในคดีมโนสาเร่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
- ๑.๒) ศาลมีอำนาจเรียกพยานหลักฐานมาสืบได้เองตามที่เห็นสมควร
- ๒) ขั้นตอนการสืบพยาน
- ๒.๑) ในการสืบพยานไม่ว่าจะเป็นพยานที่คู่ความฝ่ายใดอ้างหรือที่ศาลเรียกมาเอง
- ลำดับ ๑) ให้ศาลเป็นผู้ซักถามพยานก่อน
- ลำดับ ๒) เสร็จแล้วจึงให้ตัวความ
- ลำดับ ๓) ทนายความซักถามเพิ่มเติมได้
- ๒.๒) ศาลมีอำนาจซักถามพยานเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคดี แม้จะไม่มีคู่ความฝ่ายใดยกขึ้นอ้างก็ตาม
- ๓) บันทึกรับคำเบิกความพยาน
- การบันทึกคำเบิกความของพยาน เมื่อศาลเห็นสมควร จะบันทึกข้อความแต่โดยย่อก็ได้ แล้วให้พยานลงลายมือชื่อไว้

มาตรา ๑๙๓ เบื้อง คดีมโนสาเร่พิจารณาต่อเนื่อง

มาตรา ๑๙๓ เบื้อง คดีมโนสาเร่ ให้ศาลนั่งพิจารณาคดีติดต่อกันไปโดยไม่ต้องเลื่อน เว้นแต่มีเหตุจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกินเจ็ดวัน

ในคดีมโนสาเร่

หลัก ศาลนั่ง “พิจารณาคดีติดต่อกัน” ไปโดย “ไม่ต้องเลื่อน”

ข้อยกเว้น มีเหตุจำเป็น ศาลจะมีคำสั่งเลื่อนได้ครั้งละไม่เกิน ๗ วัน

มาตรา ๑๙๓๔ คดีมโนสาเร่พิพากษาด้วยวาจา

มาตรา ๑๙๔ คดีมโนสาเร่นั้น ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือคำพิพากษาด้วยวาจาตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๑

คดีมโนสาเร่นั้น

ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งหรือคำพิพากษาด้วยวาจาตั้งที่บัญญัติไว้ใน มาตรา ๑๔๑

มาตรา ๑๙๕ ให้นำบทบัญญัติอื่นในปวิพ.มาใช้ในคดีมโนสาเร่ด้วย

มาตรา ๑๙๕ นอกจากที่บัญญัติมาแล้ว ให้นำบทบัญญัติอื่นในประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับแก่การพิจารณาและการชี้ขาดตัดสินคดีมโนสาเร่ด้วยโดยอนุโลม

กระบวนการพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีมโนสาเร่

๑) นอกจาก มาตรา ๑๘๙-๑๙๔ แล้ว

๒) ให้นำบทบัญญัติอื่นในประมวลกฎหมายนี้ (มาตรา ๑-๑๘๗) มาใช้บังคับแก่

๒.๑) การพิจารณา และ

๒.๒) การชี้ขาดตัดสินคดีมโนสาเร่ด้วยโดยอนุโลม

มาตรา ๑๙๖ คดีไม่มีข้อยุ่งยาก

มาตรา ๑๙๖ ในคดีสามัญซึ่งโจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอนตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการ

ชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ หรือตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย โจทก์จะยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องขอให้ศาลพิจารณาคดีนั้นโดยรวบรัดก็ได้

ถ้าศาลเห็นว่าคดีตามวรรคหนึ่งนั้นปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ไม่ว่าโจทก์จะได้อื่นคำขอตามวรรคหนึ่งหรือไม่ ให้ศาลมีคำสั่งให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ เว้นแต่มาตรา ๑๙๐ จัตวา มาใช้บังคับแก่คดีเช่นนั้นได้

ถ้าในระหว่างการพิจารณาปรากฏว่าคดีไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรานี้ ศาลอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมแล้วดำเนินการพิจารณาต่อไปตามข้อบังคับแห่งคดีสามัญได้

๑) ในคดีสามัญซึ่งโจทก์ฟ้องเพียงขอให้ชำระเงินจำนวนแน่นอน

๑.๑) ตามตัวเงินซึ่งการรับรองหรือการชำระเงินตามตัวเงินนั้นได้ถูกปฏิเสธ หรือ

๑.๒) ตามสัญญาเป็นหนังสือซึ่งปรากฏในเบื้องต้นว่าเป็นสัญญาอันแท้จริงมีความสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมาย

๒) โจทก์ยื่นคำร้องขอพิจารณาคดีรวบรัด (คดีไม่มีข้อยุ่งยาก)

โจทก์ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องขอให้ศาลพิจารณาคดีนั้นโดยรวบรัดก็ได้

๓) ศาลสั่งให้นำกระบวนการพิจารณาคดีมโนสาเร่มาใช้

ถ้าปรากฏต่อศาลในเบื้องต้นว่าเป็นคดีไม่มีข้อยุ่งยาก ไม่ว่าโจทก์จะได้อื่นคำขอพิจารณาคดีโดยรวบรัดหรือไม่ ให้ศาลมีคำสั่งให้นำบทบัญญัติในหมวดนี้ว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีมโนสาเร่ มาตรา ๑๙๐-มาตรา ๑๙๕ เว้นแต่มาตรา ๑๙๐ จัตวา มาใช้บังคับแก่คดีเช่นนั้นได้

๔) ดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

ถ้าในระหว่างการพิจารณาปรากฏว่าคดีไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับ มาตรา ๑๙๖ นี้ ศาลอาจมีคำสั่งเพิกถอนคำสั่งเดิมแล้วดำเนินการพิจารณาต่อไปตามข้อบังคับแห่งคดีสามัญได้

การขานัดยื่นคำให้การ

วิธีพิจารณาสำนวนในศาลชั้นต้น

ม.๑๙๗ จำเลยไม่ยื่นคำให้การ

มาตรา ๑๙๗ เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การแล้ว จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามกฎหมายหรือตามคำสั่งศาล ให้ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

๑) เมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การแล้ว (ตาม ม.๑๙๓)

๒) จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

๒.๑) ตามกฎหมาย (๑๕ วัน ตาม ม.๑๙๗ ว.๒)

๒.๒) ตามคำสั่งศาล เช่น กรณีศาลสั่งให้ขยายเวลายื่นคำให้การ ตาม ม.๒๓ หรือ ศาลสั่งอนุญาตให้ยื่นคำให้การ ตาม ม.๑๙๙ หรือศาลสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ ตาม ม.๑๙๙ เบื้อง

ผล ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

๑) จำเลยได้รับหมายเรียกให้ยื่นคำให้การ

หากจำเลยไม่ได้รับหมายเรียก ระยะเวลายื่นคำให้การก็ยังไม่เริ่มนับ แม้จำเลยไม่ยื่นคำให้การตามกำหนด ก็ไม่ถือว่าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ และหากมีการดำเนินคดีต่อไป จะถือว่าเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผิดระเบียบตาม ม.๒๗ ด้วย เว้นแต่หากจำเลยได้มีพฤติการณ์ในทำนองให้สัตยาบันการที่มีขอบนั้น อย่างไรก็ตาม หากจำเลยมิได้กล่าวอ้าง ม.๒๗ แต่ก็ได้ยื่นคำให้การที่จำเลยมิได้รับหมายนั้น เป็นกรณีที่จำเลยมิได้จงใจขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยอาจขออนุญาตยื่นคำให้การได้ตาม ม.๑๙๙ หรือขอพิจารณาคดีใหม่ได้ ม.๑๙๙ ตรี

๒) จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จำเลยต้องยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลา ม.๑๙๗ เว้นแต่จำเลยขอขยายเวลายื่นคำให้การตาม ม.๒๓

จำเลยมิได้ยื่นคำให้การ อาจเป็นกรณีจำเลยมิได้ยื่นคำให้การเลย หรือจำเลยยื่นคำให้การแต่พ้นกำหนดเวลา อย่างไรก็ตาม หากจำเลยยื่นคำให้การพ้นกำหนดเวลา ม.๑๙๗ แต่จำเลยมาขอขยายเวลายื่นคำให้การเมื่อพ้นกำหนดเวลาโดยอ้างเหตุสุดวิสัย ม.๒๓ และศาลอนุญาตก็ถือว่าจำเลยยื่นคำให้การในกำหนดเวลา ถือว่าจำเลยไม่ขาดนัดยื่นคำให้การ ศาลก็จะดำเนินคดีต่อไปอย่างคดีสามัญ

ม.๑๙๘ โจทก์ยื่นคำขอให้ชนะคดี

มาตรา ๑๙๘ ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ ให้โจทก์มีคำขอต่อศาลภายในสิบห้าวันนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การได้สิ้นสุดลง เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด

ถ้าโจทก์ไม่ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ

ถ้าโจทก์ยื่นคำขอต่อศาลภายในกำหนดระยะเวลาดังกล่าวแล้ว ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดไปตามมาตรา ๑๙๘ ทวิ แต่ถ้าศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะไม่ทราบหมายเรียกให้ยื่นคำให้การ ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการส่งหมายเรียกใหม่ โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนและจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควรเพื่อให้จำเลยได้ทราบหมายเรียกนั้นก็

๑) โจทก์ยื่น “คำขอชนะคดี”

๑.๑) ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

๑.๒) โจทก์มี “คำขอต่อศาลภายใน ๑๕ วันนับแต่ระยะเวลาที่กำหนดให้จำเลยยื่นคำให้การได้สิ้นสุดลง” เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยขาดนัด

๒) ถ้าโจทก์ “ไม่ยื่น” คำขอตาม ข้อ ๑.๒) ใน ๑๕ วัน

ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ

๓) โจทก์ยื่นคำขอ คำขอตาม ข้อ ๑.๒) ใน ๑๕ วัน

ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดไปตาม ม.๑๙๘ ทวิ

๔) หากศาลสงสัยว่าจำเลยอาจไม่ได้รับหมาย ศาลอาจสั่งให้โจทก์ส่งหมายให้จำเลยใหม่

ถ้าศาลมีเหตุสงสัยว่าจำเลยจะไม่ทราบหมายเรียกให้ยื่นคำให้การ เช่น เป็นคดีทุนทรัพย์สูง หรือเรื่องสำคัญ เกี่ยวพันกับสิทธิหน้าที่ของจำเลย หรือจำเลยอาจย้ายภูมิลำเนา ภูมิลำเนาของจำเลยที่โจทก์แจ้งต่อศาลอาจไม่ถูกต้องหรือไม่ใช่ภูมิลำเนาปัจจุบันของจำเลย ก็ให้ศาลมีคำสั่งให้มีการส่งหมายเรียกใหม่ โดยวิธีส่งหมาย ธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทนและจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดตามที่เห็นสมควรเพื่อให้จำเลยได้ทราบหมายเรียกนั้นก็

ม.๑๙๘ ทวิ การพิจารณาพิพากษาของศาล

มาตรา ๑๙๘ ทวิ ศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การมิได้ เว้นแต่ศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็นก็ได้ แต่ในคดีเกี่ยวกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัวหรือคดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอบังคับของโจทก์ ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

(๑) ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอนให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน

(๒) ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่มาศาลในวันสืบพยานตามมาตรานี้ มิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา

ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามความในมาตรานี้ภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด ให้ถือว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูล และให้ศาลยกฟ้องของโจทก์

๑) ศาลจะพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีจำเลยขาดนัดพิจารณาได้เมื่อ

๑.๑) คำฟ้องของโจทก์มีมูล

๑.๒) คำฟ้องโจทก์ไม่ขัดต่อกฎหมาย

๑.๓) ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

๒) การสืบพยานคดีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดี

๒.๑) คดีทั่วไป

ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็น
 ๒.๒) ในคดีเกี่ยวกับ (๑) สิทธิแห่งสภาพบุคคล (๒) สิทธิในครอบครัว (๓) คดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์

ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และ ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๓) ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอบังคับของโจทก์ ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

๓.๑) คำขอบังคับเป็นเงินจำนวนแน่นอน

ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอน

ศาลมีคำสั่ง “ให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน”

๓.๒) คำขอบังคับเป็นเงินจำนวนไม่แน่นอน

ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน

ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

๔) ถ้า “จำเลยที่ขาดนัดยื่น” คำให้การ “ไม่มาศาลในวันสืบพยาน” นี้ “มิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา”

๕) ถ้า “โจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบ” ตาม ม.๑๔๘ ทวิ ภายในเวลาที่ศาลกำหนด ถือว่า “คดีของโจทก์ไม่มีมูล และให้ศาลยกฟ้องของโจทก์” กรณี ม.๑๔๘ ทวิ ๖.๕ นี้หมายถึง โจทก์มาศาลแต่โจทก์ไม่นำพยานหลักฐานตาม ม.๑๔๘ทวิ ๖.๒ ๖.๓ มาสืบ ศาลจะถือว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลหรือไม่น่าเชื่อ และศาลต้องพิพากษายกฟ้องคดีของโจทก์ กล่าวคือ ม.๑๔๘ ทวิ ๖.๕ นี้คือผลของการไม่นำพยานมาสืบต่อศาล ตาม ม.๑๔๘ ทวิ ๖.๒ ๖.๓ นั้นเอง

ม.๑๔๘ ตรี จำเลยบางคนขาดนัดยื่นคำให้การ จำเลยบางคนยื่นคำให้การ

มาตรา ๑๔๘ ตรี ในคดีที่จำเลยบางคนขาดนัดยื่นคำให้การ ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นไปก่อนและดำเนินการพิจารณาคดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ยื่นคำให้การต่อไป แต่ถ้ามูลความแห่งคดีนั้นเป็นการชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้ ให้ศาลรอการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การไว้ก่อน เมื่อศาลดำเนินการพิจารณาสำหรับจำเลยที่ยื่นคำให้การเสร็จสิ้นแล้ว ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีไปตามรูปคดีสำหรับจำเลยทุกคน

ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่มาศาลในวันสืบพยานของคู่ความอื่นมิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา

คดีจำเลยหลายคน จำเลยบางคนขาดนัดยื่นคำให้การ

๑) ในคดีที่จำเลยบางคนขาดนัดยื่นคำให้การ

๒) การพิพากษาคดี

๒.๑) ถ้ามูลความแห่งคดีนั้นเป็น “การชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกกันได้”

๒.๑.๑) ระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ขาดนัด

ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นไปก่อน

๒.๑.๒) ระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ยื่นคำให้การ

ดำเนินการพิจารณาคดีระหว่างโจทก์กับจำเลยที่ยื่นคำให้การต่อไป

๒.๒) ถ้ามูลความแห่งคดีนั้นเป็น “การชำระหนี้ซึ่งแบ่งแยกจากกันมิได้”

ศาลรอกการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การไว้ก่อน เมื่อศาลดำเนินการพิจารณาสำหรับจำเลยที่ยื่นคำให้การเสร็จสิ้นแล้ว ก็ให้ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีไปตามรูปคดีสำหรับจำเลยทุกคน

๓) กรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่มาศาลในวันสืบพยานของคู่ความอื่นมิให้ถือว่าจำเลยนั้นขาดนัดพิจารณา

ม.๑๙๙ จำเลยขออนุญาตยื่นคำให้การ

มาตรา ๑๙๙ ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมาศาลก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีและแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควรและดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ตั้งแต่เวลาที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมิได้แจ้งต่อศาลก็ดี หรือศาลเห็นว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ในกรณีเช่นนี้ จำเลยอาจถามค้านพยานโจทก์ที่อยู่ระหว่างการสืบได้ แต่จะนำสืบพยานหลักฐานของตนไม่ได้

ในกรณีที่จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง หรือศาลไม่อนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การตามวรรคสอง หรือศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ ตามคำขอของจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การตามมาตรา ๑๙๙ ตรี มาก่อน จำเลยนั้นจะขอยื่นคำให้การตามมาตรานี้อีกหรือจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

๑) จำเลยที่ขาดนัดยื่น ขออนุญาตยื่นคำให้การได้

๑.๑) ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมาศาลก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี

๑.๒) และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะต่อสู้คดี

๑.๓) เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้น

๑.๓.๑) มิได้เป็นไปโดยจงใจ หรือ

๑.๓.๒) มีเหตุอันสมควร

๑.๔) ผล

๑.๔.๑) ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร และ

๑.๔.๒) ดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่ตั้งแต่เวลาที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

๒) จำเลยที่ขาดนัดยื่น แต่ขออนุญาตยื่นคำให้การไม่ได้

๒.๑) ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมาศาลก่อนศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดี

๒.๒) ถ้าจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ

๒.๒.๑) จำเลยมิได้แจ้งต่อศาลก็ดี หรือ

๒.๒.๒) ศาลเห็นว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี

๒.๓) ผล ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (ไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่) ในกรณีเช่นนี้ จำเลยอาจถามค้านพยานโจทก์ที่อยู่ระหว่างการสืบได้ แต่จะนำสืบพยานหลักฐานของตนไม่ได้

๑) จำเลยที่ “ไม่อาจขออนุญาตยื่นคำให้การ”

๑.๑) ในกรณีที่ศาลอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การและกำหนดเวลายื่นคำให้การใหม่แล้ว แต่จำเลยมิได้ยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ข้อ ๑.๔.๑) หรือ

- ๑.๒) ศาลไม่อนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การตาม ข้อ ๒.๓) หรือ
 ๑.๓) ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ ตามคำขอของจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การตาม ม.๑๙๙ ตรี มาก่อน

๒) ผล

- ๒.๑) จำเลยนั้นจะขอยื่นคำให้การตาม ม.๑๙๙ นี้อีกไม่ได้
 ๒.๒) จำเลยจะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่ ตาม ม.๑๙๙ ตรีไม่ได้

ม.๑๙๙ ทวิ การส่งคำบังคับให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ

มาตรา ๑๙๙ ทวิ เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ่งคดี ศาลอาจกำหนดการอย่างไรก็ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน หรือศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นให้บังคับตามมาตรา ๒๗๓ มาตรา ๒๙๒ และมาตรา ๓๑๗

- ๑) เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพ่งคดี
 ๒) ศาลอาจส่งคำบังคับหรือเลื่อนการบังคับ
 ๒.๑) กำหนดการอย่างไรก็ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน
 ๒.๒) ศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้
 ๓) การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การนั้นให้บังคับตาม ม.๒๗๓ ม. ๒๙๒ และม.๓๑๗

ม.๑๙๙ ตรี หลักเกณฑ์การขอพิพากษาคดีใหม่

มาตรา ๑๙๙ ตรี จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้แพ่งคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การ ถ้ามิได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น จำเลยนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่

- (๑) ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่มาครั้งหนึ่งแล้ว
 (๒) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย

- ๑) จำเลยซึ่งศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้แพ่งคดีโดยขาดนัดยื่นคำให้การ
 ๒) ถ้าจำเลยมิได้ยื่นอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น หากจำเลยยื่นอุทธรณ์แล้วจะมายื่นคำขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้
 ๓) จำเลยนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ เว้นแต่
 ๓.๑) ศาล “เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่มาครั้งหนึ่งแล้ว”
 ๓.๒) “คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย” ต้องห้ามเพราะ
 ๓.๒.๑) กรณีที่ศาลอนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การและกำหนดเวลายื่นคำให้การใหม่แล้ว แต่จำเลยมิได้ยื่นคำให้การอีกภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ตาม ม.๑๙๙ ว.๓ ประกอบ ว.๑ หรือ
 ๓.๒.๒) ศาลไม่อนุญาตให้จำเลยยื่นคำให้การตาม ม.๑๙๙ ว.๓ ประกอบ ว.๒ หรือ

๓.๒.๓) ศาลเคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ ตามคำขอของจำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การมาก่อน ตาม ม. ๑๙๙ ตรี ประกอบ ม.๑๙๙ ๖.๓ หากเป็นกรณี ๓.๒.๑) หรือ ๓.๒.๒) จำเลยขอพิจารณาคดีใหม่ไม่ได้

ม.๑๙๙ จัตวา คำขอพิจารณาคดีใหม่

มาตรา ๑๙๙ จัตวา คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น ให้ยื่นต่อศาลภายในสิบห้าวันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ แต่ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีสงฆหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนดหกเดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

คำขอตามวรรคหนึ่งให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดยื่นคำให้การและข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนเองอาจเป็นฝ่ายชนะ และในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้านั้นด้วย

๑) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น

๑.๑) ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างใด ๆ เพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีสงฆหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว (ถ้ามี)

๑.๒) ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การ (ม.๑๙๙ ตรี)

๑.๓) ในกรณีที่จำเลยที่ขาดนัดยื่นคำให้การไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ (เวลาตาม ข้อ ๑) และ ๒))

๑.๓.๑) จำเลยนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง

๑.๓.๒) แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

๒) เนื้อหาในคำขอ

๒.๑) ให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่จำเลยได้ขาดนัดยื่นคำให้การ และ

๒.๒) ข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตนเองอาจเป็นฝ่ายชนะ และ

๒.๓) ในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้านั้นด้วย

ม.๑๙๙ เบญจ การพิจารณาสั่งคำขอพิจารณาคดีใหม่

มาตรา ๑๙๙ เบญจ เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

ในการพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีเหตุควรเชื่อว่าการขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจ หรือมีเหตุอันสมควร และศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคำขอนั้นผู้อาจมีทางชนะคดีได้ ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอ

ล่าช้ากว่าผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ ในกรณีเช่นนี้ ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ทราบด้วย

เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามวรรคสอง คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การและคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกันนั้น และวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้ว ให้ถือว่าเป็นอันเพิกถอนไปในตัว และให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ แต่ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือเมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก ให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่วันที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด แต่ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรเป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควรจะต้องเสีย ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตามความหมายแห่งมาตรา ๑๖๖

๑) การสั่งคำขอพิจารณาคดีใหม่

๑.๑) คำสั่งงดบังคับคดี

เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

๑.๒) การพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้าศาลมีเหตุควรเชื่อว่า

๑.๒.๑) การขาดนัดยื่นคำให้การนั้นมีได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และ

๑.๒.๒) ศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคำขอนั้นผู้ขออาจมีทางชนะคดีได้

๑.๒.๓) ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้ากว่าผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด (ไม่เกิน ๑๕ วันหรือ ไม่เกิน ๖ เดือน ตาม ม.๑๙๙ จัตวา) ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ

๑.๓) ในกรณีที่ศาลสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดยื่นคำให้การแพคดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ทราบด้วย

๒) ผลของคำสั่งศาลเกี่ยวกับคำขอพิจารณาคดีใหม่

๒.๑) เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่

๒.๑.๑) เพิกถอนคำพิพากษาและการบังคับคดีที่ดำเนินไปแล้ว

๒.๑.๑.๑) เพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ

๒.๑.๑.๒) เพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกัน

๒.๑.๑.๓) เพิกถอนวิธีการบังคับคดีที่ดำเนินไปแล้ว

๒.๑.๒) ให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

๒.๑.๓) เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก ให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร

๒.๑.๓.๑) ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมดังเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือ

- ๒.๑.๓.๒) เมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น
- ๒.๑.๔) ให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่เวลาที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้จำเลยยื่นคำให้การภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร
- ๒.๑.๕) คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด
- ๒.๒) เมื่อศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่
- ๒.๒.๑) ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้
- ๒.๒.๒) คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด
- ๒.๓) ค่าฤชาธรรมเนียมกรณีจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร
- ๒.๓.๑) ถ้าจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร
- ๒.๓.๒) เป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควรจะต้องเสีย ผล ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตาม ม.๑๖๖

ม.๑๙๙ ฉ โจทก์ขาดนัดยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้ง

มาตรา ๑๙๙ ฉ ในกรณีที่โจทก์มิได้ให้การแก้ฟ้องแย้งของจำเลยภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ ให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ ๑ นี้มาใช้บังคับเพียงเท่าที่เกี่ยวกับฟ้องแย้งเท่านั้นโดยอนุโลม

โจทก์ขาดนัดยื่นคำให้การแก้ฟ้องแย้ง

- ๑) จำเลยฟ้องแย้งโจทก์มาในคดีเดียวกัน
- ๒) โจทก์มิได้ให้การแก้ฟ้องแย้งของจำเลยภายในระยะเวลา (ม.๑๗๘ ว.๒ และ ม.๑๗๗)
- ๓) ให้นำบทบัญญัติในส่วนที่ ๑ (ม.๑๙๗-ม.๑๙๙ เบญจ) นี้มาใช้บังคับเพียงเท่าที่เกี่ยวกับฟ้องแย้งเท่านั้นโดยอนุโลม

การขาดนัดพิจารณา

ม.๒๐๐ การขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๐ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๙๘ ทวิ และมาตรา ๑๙๘ ตริ ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันสืบพยาน และไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา

ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันนัดอื่นที่มีใช้วันสืบพยาน ให้ถือว่าคู่ความฝ่ายนั้นสละสิทธิการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตนในนัดนั้น และทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในนัดนั้นด้วยแล้ว

๑) คู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันสืบพยานวันแรก “คู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา”

๑.๑) ภายใต้บังคับมาตรา ๑๙๘ ทวิ และมาตรา ๑๙๘ ตริ

๑.๒) ถ้าคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง “ไม่มาศาล” ใน “วันสืบพยาน” [ม.๑(๑๐) วันสืบพยานคือ วันที่ศาลเริ่มต้นทำการสืบพยาน] และ “ไม่ได้รับอนุญาตจากศาลให้เลื่อนคดี” ให้ถือว่า “คู่ความฝ่ายนั้นขาดนัดพิจารณา”

๒) ไม่มาศาลในวันสืบพยานวันอื่นๆ

๒.๑) ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่มาศาลในวันนัดอื่นที่มีใช้วันสืบพยานวันแรก ให้ถือว่า

(๑) คู่ความฝ่ายนั้นสละสิทธิการดำเนินกระบวนการพิจารณาของตนในนัดนั้น และ

(๒) ทราบกระบวนการพิจารณาที่ศาลได้ดำเนินไปในนัดนั้นด้วยแล้ว

ม.๒๐๑ คู่ความขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๑ ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ คู่ความสองฝ่ายขาดนัดพิจารณา

ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่าย (ทั้งโจทก์-จำเลย) ขาดนัดพิจารณา

ศาลมีคำสั่ง “จำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ”

ม.๒๐๒ โจทก์ขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๒ ถ้าโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ เว้นแต่จำเลยจะได้แจ้งต่อศาลในวันสืบพยานขอให้ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป ก็ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว

โจทก์ขาดนัดพิจารณา

ศาลมีคำสั่ง “จำหน่ายคดีนั้นเสียจากสารบบความ”

เว้นแต่ จำเลยจะได้ “แจ้ง” ต่อศาลในวันสืบพยานขอให้ “ดำเนินการพิจารณาคดีต่อไป” ก็ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว”

ม.๒๐๓ ห้ามโจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีตาม ม.๒๐๑ ๒๐๒

มาตรา ๒๐๓ ห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีตามมาตรา ๒๐๑ และมาตรา ๒๐๒ แต่ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยอายุความ คำสั่งเช่นว่านี้ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะเสนอคำฟ้องของตนใหม่

ห้ามโจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดี

ห้ามมิให้โจทก์อุทธรณ์คำสั่งจำหน่ายคดีตาม ม.๒๐๑ และ ม.๒๐๒

แต่ภายใต้บังคับกฎหมายว่าด้วยอายุความ

คำสั่งจำหน่ายคดีเช่นว่านี้ ไม่ตัดสิทธิโจทก์ที่จะเสนอคำฟ้องของตนใหม่

ม.๒๐๔ จำเลยขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๔ ถ้าจำเลยขาดนัดพิจารณา ให้ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว

ถ้าจำเลยขาดนัดพิจารณา

ศาลพิจารณาและชี้ขาดตัดสินคดีนั้นไปฝ่ายเดียว

ม.๒๐๕ ศาลสั่งให้ส่งหมายแจ้งวันนัดสืบพยานใหม่

มาตรา ๒๐๕ ในกรณีดังกล่าวมาในมาตรา ๒๐๒ และมาตรา ๒๐๔ ถ้ายังไม่เป็นที่พอใจของศาลว่าได้ส่งหมายกำหนดวันนัดสืบพยานไปให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดทราบโดยชอบแล้ว ให้ศาลมีคำสั่งเลื่อนวันสืบพยานไป และกำหนดวิธีการอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อให้มีการส่งหมายกำหนดวันนัดสืบพยานใหม่แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาโดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน ถ้าได้กระทำดังเช่นว่ามาแล้ว คู่ความฝ่ายนั้นยังไม่มาศาลก่อนเริ่มสืบพยานในวันที่กำหนดไว้ในหมายนั้น ก็ให้ศาลดำเนินคดีนั้นไปดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๐๒ หรือมาตรา ๒๐๔ แล้วแต่กรณี

๑) กรณีตาม ม.๒๐๒ โจทก์ขาดนัดพิจารณา และ ม.๒๐๔ จำเลยขาดนัดพิจารณา

๒) ถ้า “ยังไม่เป็นที่พอใจของศาลว่าได้ส่งหมายกำหนดวันนัดสืบพยานไปให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดทราบโดยชอบแล้ว” ให้ศาลมีคำสั่ง

๒.๑) “เลื่อนวันสืบพยานไป” และ

๒.๒) “กำหนดวิธีการอย่างใดตามที่เห็นสมควร เพื่อให้มีการส่งหมายกำหนดวันนัดสืบพยานใหม่แก่คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา” โดยวิธีส่งหมายธรรมดาหรือโดยวิธีอื่นแทน

๓) ถ้าได้ทำตาม ข้อ ๒) แล้ว คู่ความฝ่ายนั้นยังไม่มาศาลก่อนเริ่มสืบพยานในวันที่กำหนดไว้ในหมายนั้น ก็ให้ศาลดำเนินคดีนั้นไปตาม ม.๒๐๒ โจทก์ขาดนัดพิจารณา หรือ ม.๒๐๔ จำเลยขาดนัดพิจารณา แล้วแต่กรณี

ม.๒๐๖ การพิจารณาคดีขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๖ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่ ให้ศาลวินิจฉัยชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาลเป็นฝ่ายชนะต่อเมื่อศาลเห็นว่าข้ออ้างของคู่ความเช่นว่านี้มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย ในการนี้ ศาลจะยกขึ้นอ้างโดยลำพังซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามวรรคหนึ่ง ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๙๘ ทวิ วรรคสองและวรรคสาม มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม

ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และแจ้งต่อศาลในโอกาสแรกว่าตนประสงค์จะดำเนินคดี เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควรและศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนตามมาตรา ๑๙๙ ตรี ซึ่งให้นำมาใช้บังคับกับการขาดนัดพิจารณาตามมาตรา ๒๐๗ ด้วย ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ หากคู่ความนั้นขาดนัดพิจารณาอีก จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ตามมาตรานี้ไม่ได้

ในกรณีตามวรรคสาม ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามีได้แจ้งต่อศาลก็ดีหรือศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี หรือคำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นนั้นต้องห้ามตามกฎหมาย

ก็ดี ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่

(๑) ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณานำพยานเข้าสืบถ้าคู่ความนั้นมาศาลเมื่อพ้นเวลาที่จะนำพยานของตนเข้าสืบแล้ว

(๒) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณามาศาลเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบไปแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านพยานหลักฐานเช่นว่านั้น โดยวิธีถามค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้สืบไปแล้วหรือโดยวิธีคัดค้านการระบุเอกสารหรือคัดค้านคำขอที่ให้ศาลไปทำการตรวจหรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์ ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านได้แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่นำสืบภายหลังที่ตนมาศาล

(๓) ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่มีสิทธิที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่

การพิจารณาและพิพากษาคดีขาดนัดพิจารณา

๑) คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะร้องต่อศาลให้วินิจฉัยชี้ขาดคดีให้ตนเป็นฝ่ายชนะโดยอาศัยเหตุแต่เพียงว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณานั้นหาได้ไม่

ศาลวินิจฉัย “ชี้ขาดคดีให้คู่ความที่มาศาล” เป็นฝ่าย “ชนะ” ต่อเมื่อศาลเห็นว่า “ข้ออ้างของคู่ความเช่นว่านี้มีมูลและไม่ขัดต่อกฎหมาย”

ในการนี้ ศาลจะ “ยกขึ้นอ้างโดยลำพัง” ซึ่งข้อกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนก็ได้”

เพื่อประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ให้นำ ม.๑๙๘ ทวิ ๖.๒ และ ๖.๓ มาใช้บังคับแก่คดีของคู่ความฝ่ายที่มาศาลโดยอนุโลม

๒) การสืบพยานคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา ม.๒๐๖ ประกอบ ม.๑๙๘ ทวิ ๖.๒

เพื่อประโยชน์ในการพิพากษาหรือมีคำสั่งชี้ขาดคดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งขาดนัดพิจารณา

๒.๑) คดีทั่วไป

ศาลอาจสืบพยานเกี่ยวกับข้ออ้างของโจทก์หรือพยานหลักฐานอื่นไปฝ่ายเดียวตามที่เห็นว่าจำเป็น

๒.๒) ในคดีเกี่ยวกับ (๑) สิทธิแห่งสภาพบุคคล (๒) สิทธิในครอบครัว (๓) คดีพิพาทเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์

ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และ ศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

๓) ในการกำหนดจำนวนเงินตามคำขอบังคับของโจทก์ ม.๒๐๖ ประกอบ ม.๑๙๘ ทวิ ๖.๓ ให้ศาลปฏิบัติดังนี้

๓.๑) คำขอบังคับเป็นเงินจำนวนแน่นอน

ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินจำนวนแน่นอน

ศาลมีคำสั่ง “ให้โจทก์ส่งพยานเอกสารตามที่ศาลเห็นว่าจำเป็นแทนการสืบพยาน”

๓.๒) คำขอบังคับเป็นเงินจำนวนไม่แน่นอน

ในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินอันไม่อาจกำหนดจำนวนได้โดยแน่นอน

ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็น

๔) คู่ความที่ขาดนัดพิจารณา มาขอพิจารณาใหม่ก่อนศาลพิพากษาได้

๔.๑) ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว

๔.๒) ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว และ

๔.๓) แจ้งต่อศาลในโอกาสแรกกว่าตนประสงค์จะดำเนินคดี

- ๔.๔) เมื่อศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และ
- ๔.๕) ศาลไม่เคยมีคำสั่งให้พิจารณาคดีใหม่ตามคำขอของคู่ความฝ่ายนั้นมาก่อนตาม ม.๑๙๙ ตรี ซึ่งให้นำมาใช้บังคับกับการขาดนัดพิจารณาตาม ม.๒๐๗ ด้วย
- ผล ให้ศาลมีคำสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ ในกรณีเช่นนี้ หากคู่ความนั้นขาดนัดพิจารณาอีก จะขอให้พิจารณาคดีใหม่ตาม ม.๒๐๖ นี้ไม่ได้
- ๕) คู่ความที่ขาดนัดพิจารณา มาขอพิจารณาใหม่ก่อนศาลพิพากษาไม่ได้
- ๕.๑) ในระหว่างการพิจารณาคดีฝ่ายเดียว
- ๕.๒) ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณามาศาลภายหลังที่เริ่มต้นสืบพยานไปบ้างแล้ว
- ๕.๓) ถ้าคู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณา
- ๕.๓.๑) คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดมิได้แจ้งต่อศาลก็ดี หรือ
- ๕.๓.๒) ศาลเห็นว่าการขาดนัดพิจารณานั้นเป็นไปโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควรก็ดี หรือ
- ๕.๓.๓) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้นต้องห้ามตามกฎหมายก็ดี
- ๕.๔) ผล ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป (ไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่) แต่
- ๕.๔.๑) ห้ามไม่ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณานำพยานเข้าสืบถ้าคู่ความนั้นมาศาลเมื่อพ้นเวลาที่ให้นำพยานของตนเข้าสืบแล้ว
- ๕.๔.๒) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณามาศาลเมื่อคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้นำพยานหลักฐานเข้าสืบไปแล้ว ห้ามไม่ให้ศาลยอมให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาคัดค้านพยานหลักฐานเช่นว่านั้น
- ๕.๔.๒.๑) โดยวิธีคัดค้านพยานของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งที่ได้สืบไปแล้ว หรือ
- ๕.๔.๒.๒) โดยวิธีคัดค้านการระบุเอกสารหรือคัดค้านคำขอที่ให้ศาลไปทำการตรวจหรือให้ตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาล
- ๕.๔.๒.๓) แต่ถ้าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งนำพยานหลักฐานเข้าสืบยังไม่บริบูรณ์
- ให้ศาลอนุญาตให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาหักล้างได้แต่เฉพาะพยานหลักฐานที่นำสืบภายหลังที่ตนมาศาล
- ๕.๔.๓) ในกรณีเช่นนี้ คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่มีสิทธิที่จะร้องขอให้พิจารณาคดีใหม่

ม.๒๐๗ การพิพากษาคดีขาดนัดพิจารณา

มาตรา ๒๐๗ เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ้กคดี ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๙๙ ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลม และคู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ ทั้งนี้ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๙๙ ตรี มาตรา ๑๙๙ จัตวา และมาตรา ๑๙๙ เบญจ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

การขอพิจารณาคดีใหม่

- ๑) เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ้กคดี ให้นำ ม.๑๙๙ ตรี มาใช้บังคับโดยอนุโลม และ
- ๒) คู่ความฝ่ายนั้นอาจมีคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้
- ทั้งนี้ ให้นำ ม.๑๙๙ ตรี ม.๑๙๙ จัตวา และ ม.๑๙๙ เบญจ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ม.๒๐๗ ประกอบ ม.๑๙๙ ตรี

การส่งคำบังคับให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณา ม.๒๐๗ ประกอบ ม.๑๙๙ ตรี

๑) เมื่อศาลพิพากษาให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาแพ้กคดี

๒) ศาลอาจส่งคำบังคับหรือเลื่อนการบังคับ

๒.๑) กำหนดการอย่างไรก็ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาโดยวิธีสงเคราะห์หรือโดยวิธีอื่นแทน

๒.๒) ศาลจะให้เลื่อนการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งเช่นว่านั้นไปภายในระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

๓) การบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งแก่คู่ความที่ขาดนัดพิจารณานั้น ให้บังคับตาม ม.๒๗๓ ม. ๒๘๙ และม.๓๓๘

ม.๒๐๗ ประกอบ ม.๑๙๙ จัตวา

๑) คำขอให้พิจารณาคดีใหม่นั้น

๑.๑) ถ้าศาลได้กำหนดการอย่างไรก็ตามที่เห็นสมควรเพื่อส่งคำบังคับเช่นว่านี้โดยวิธีสงเคราะห์หรือโดยวิธีอื่นแทน จะต้องได้มีการปฏิบัติตามข้อกำหนดนั้นแล้ว (ถ้ามี)

๑.๒) ยื่นต่อศาลภายใน ๑๕ วันนับจากวันที่ได้ส่งคำบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งให้แก่คู่ความที่ขาดนัดพิจารณา (ม.๒๐๗ ประกอบ ม.๑๙๙ ทวิ)

๑.๓) ในกรณีที่คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาไม่สามารถยื่นคำขอภายในระยะเวลาที่กำหนดโดยพฤติการณ์ นอกเหนือไม่อาจบังคับได้ (เวลาตาม ข้อ ๑) และ ๒))

๑.๓.๑) คู่ความนั้นอาจยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้ภายในกำหนด ๑๕ วันนับแต่วันที่พฤติการณ์นั้นได้สิ้นสุดลง

๑.๓.๒) แต่กรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม ห้ามมิให้ยื่นคำขอเช่นว่านี้เมื่อพ้นกำหนด ๖ เดือนนับแต่วันที่ได้ยึดทรัพย์หรือได้มีการบังคับตามคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยวิธีอื่น

๒) เนื้อหาในคำขอ

๒.๑) ให้กล่าวโดยชัดแจ้งซึ่งเหตุที่คู่ความนั้นขาดนัดพิจารณา และ

๒.๒) ข้อคัดค้านคำตัดสินชี้ขาดของศาลที่แสดงให้เห็นว่าหากศาลได้พิจารณาคดีนั้นใหม่ตอนอาจเป็นฝ่ายชนะ และ

๒.๓) ในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้า ให้แสดงเหตุแห่งการที่ล่าช้านั้นด้วย

ม.๒๐๗ ประกอบ ม.๑๙๙ เบญจ

๑) การสั่งคำขอพิจารณาคดีใหม่

๑.๑) คำสั่งบังคับคดี

เมื่อศาลได้รับคำขอให้พิจารณาคดีใหม่แล้ว หากเห็นสมควรศาลจะมีคำสั่งให้งดการบังคับคดีไว้ก่อนก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ ให้ศาลแจ้งคำสั่งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

๑.๒) การพิจารณาคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้าศาลมีเหตุควรเชื่อว่า

๑.๒.๑) การขาดนัดพิจารณานั้นมิได้เป็นไปโดยจงใจหรือมีเหตุอันสมควร และ

๑.๒.๒) ศาลเห็นว่าเหตุผลที่อ้างมาในคำขอนั้นผู้ขออาจมีทางชนะคดีได้

๑.๒.๓) ทั้งในกรณีที่ยื่นคำขอล่าช้านั้นผู้ขอได้ยื่นภายในระยะเวลาที่กำหนด (ไม่เกิน ๑๕ วันหรือ ไม่เกิน ๖ เดือน ตาม ม.๑๙๙ จัตวา) ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอ

๑.๓) ในกรณีที่ศาลสั่งอนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ ถ้ามีการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งที่ให้ความฝ่ายที่ขาดนัดพิจารณาแพ็คดี ให้ศาลแจ้งคำสั่งดังกล่าวให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี ทราบด้วย

๒) ผลของคำสั่งศาลเกี่ยวกับคำขอพิจารณาคดีใหม่

๒.๑) เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตตามคำขอให้พิจารณาคดีใหม่

๒.๑.๑) เพิกถอนคำพิพากษาและการบังคับคดีที่ดำเนินไปแล้ว

๒.๑.๑.๑) เพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลโดยคู่ความที่ขาดนัดพิจารณา

๒.๑.๑.๒) เพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งอื่น ๆ ของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาในคดีเดียวกัน

๒.๑.๑.๓) เพิกถอนวิธีการบังคับคดีที่ได้ดำเนินไปแล้ว

๒.๑.๒) ให้ศาลแจ้งให้เจ้าพนักงานบังคับคดีทราบ

๒.๑.๓) เพื่อประโยชน์แก่คู่ความหรือบุคคลภายนอก ให้ศาลมีอำนาจสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควร

๒.๑.๓.๑) ถ้าเป็นการพ้นวิสัยที่จะให้คู่ความกลับคืนสู่ฐานะเดิมตั้งเช่นก่อนบังคับคดีได้ หรือ

๒.๑.๓.๒) เมื่อศาลเห็นว่าไม่จำเป็นที่จะบังคับเช่นนั้น

๒.๑.๔) ให้ศาลพิจารณาคดีนั้นใหม่ตั้งแต่วันที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การ โดยให้คู่ความที่ขาดนัดพิจารณาภายในกำหนดเวลาที่ศาลเห็นสมควร

๒.๑.๕) คำสั่งศาลที่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่ให้เป็นที่สุด

๒.๒) เมื่อศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้พิจารณาคดีใหม่

๒.๒.๑) ผู้ขออาจอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้

๒.๒.๒) คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

๒.๓) ค่าฤชาธรรมเนียมกรณีคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร

๒.๓.๑) ถ้าคู่ความที่ขาดนัดพิจารณาโดยจงใจหรือไม่มีเหตุอันสมควร

๒.๓.๒) เป็นเหตุให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งต้องเสียค่าฤชาธรรมเนียมมากกว่าที่ควรจะต้องเสีย

ผล ค่าฤชาธรรมเนียมที่เพิ่มขึ้นนั้นให้ถือว่าเป็นค่าฤชาธรรมเนียมอันไม่จำเป็นตาม ม.๑๖๖

อนุญาตตุลาการ

ม.๒๑๐ ขอเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๐ บรรดาคดีทั้งปวงซึ่งอยู่ในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น คู่ความจะตกลงกันเสนอข้อพิพาทอันเกี่ยวกับประเด็นทั้งปวงหรือแต่ข้อใดข้อหนึ่ง ให้อนุญาตตุลาการคนเดียวหรือหลายคนเป็นผู้ชี้ขาดก็ได้ โดยยื่นคำขอร่วมกันกล่าวถึงข้อความแห่งข้อตกลงเช่นว่านั้นต่อศาล

ถ้าศาลเห็นว่าข้อตกลงนั้นไม่ผิดกฎหมาย ให้ศาลอนุญาตตามคำขอนั้น

ม.๒๑๑ การตั้งอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๑ ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดข้อความไว้เป็นอย่างอื่น การตั้งอนุญาตตุลาการให้ใช้ข้อบังคับดังต่อไปนี้

(๑) คู่ความชอบที่จะตั้งอนุญาตตุลาการได้ฝ่ายละคน แต่ถ้าคดีมีโจทก์ร่วมหรือจำเลยร่วมหลายคน ให้ตั้งอนุญาตตุลาการเพียงคนหนึ่งแทนโจทก์ร่วมทั้งหมดและคนหนึ่งแทนจำเลยร่วมทั้งหมด

(๒) ถ้าคู่ความจะตั้งอนุญาตตุลาการคนเดียวหรือหลายคน ด้วยความเห็นชอบพร้อมกัน การตั้งเช่นว่านี้ให้ทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี และให้คู่ความลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ

(๓) ถ้าตกลงกันให้คู่ความฝ่ายหนึ่ง หรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ตั้งอนุญาตตุลาการ การตั้งเช่นว่านี้ ให้ทำเป็นหนังสือ ลงวัน เดือน ปี และลงลายมือชื่อของคู่ความหรือบุคคลภายนอกนั้น แล้วส่งไปให้คู่ความอื่น ๆ

(๔) ถ้าศาลไม่เห็นชอบด้วยบุคคลที่คู่ความตั้งหรือที่เสนอตั้งเป็นอนุญาตตุลาการให้ศาลสั่งให้คู่ความตั้งบุคคลอื่นหรือเสนอบุคคลอื่นตั้งเป็นอนุญาตตุลาการ ถ้าคู่ความมิได้ตั้งหรือเสนอให้ตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาตตุลาการ ให้ศาลมีอำนาจตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาตตุลาการได้ตามที่เห็นสมควร แล้วให้ศาลส่งคำสั่งเช่นว่านี้ไปยังอนุญาตตุลาการที่ตั้งขึ้น และคู่ความที่เกี่ยวข้องโดยทางเจ้าพนักงานศาล

ม.๒๑๒ ตั้งอนุญาตตุลาการได้เมื่อคู่ความยินยอม

มาตรา ๒๑๒ ข้อความในหมวดนี้มีได้ให้อำนาจศาลที่จะตั้งบุคคลใดเป็นอนุญาตตุลาการโดยมิได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น

ม.๒๑๓ เมื่อตั้งอนุญาตตุลาการแล้ว ห้ามถอนการตั้ง

มาตรา ๒๑๓ เมื่อบุคคลหรือคู่ความที่มีสิทธิ ได้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นแล้ว ห้ามมิให้บุคคลหรือคู่ความนั้นถอนการตั้งเสีย เว้นแต่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะได้ยินยอมด้วย

อนุญาตตุลาการที่ตั้งขึ้นโดยชอบนั้น ถ้าเป็นกรณีที่ศาลหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ตั้ง คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านก็ได้ หรือถ้าเป็นกรณีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตั้ง คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งจะคัดค้านก็ได้ โดยอาศัยเหตุตั้งที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๑ หรือเหตุที่อนุญาตตุลาการนั้นเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือไม่สามารถทำหน้าที่อนุญาตตุลาการได้ ในกรณีที่มีการคัดค้านอนุญาตตุลาการตั้งว่านี้ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการคัดค้านผู้พิพากษามาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าการคัดค้านอนุญาตตุลาการนั้นฟังขึ้น ให้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นใหม่

ม.๒๑๔ ขอให้ศาลสั่งเรื่องค่าธรรมเนียมอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๔ ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดค่าธรรมเนียมอนุญาตตุลาการไว้ อนุญาตตุลาการชอบที่จะเสนอความข้อนี้ต่อศาลโดยทำเป็นคำร้อง และให้ศาลมีอำนาจมีคำสั่งให้ชำระค่าธรรมเนียมตามที่เห็นสมควร

ม.๒๑๕ อนุญาตตุลาการกำหนดประเด็นข้อพิพาท

มาตรา ๒๑๕ เมื่อได้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้นแล้ว ถ้าในข้อตกลงหรือในคำสั่งศาล แล้วแต่กรณี มิได้กำหนดประเด็นข้อพิพาทไว้ ให้อนุญาตตุลาการกำหนดประเด็นข้อพิพาทเหล่านั้น แล้วจดลงในรายงานพิสดารกลัดไว้ในสำนวนคดีอนุญาตตุลาการ

ม.๒๑๖ การพิจารณาของอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๖ ก่อนที่จะทำคำชี้ขาด ให้อนุญาตตุลาการฟังคู่ความทั้งปวงและอาจทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรในข้อพิพาทอันเสนอมาให้พิจารณานั้น

อนุญาตตุลาการ อาจตรวจเอกสารทั้งปวงที่ยื่นขึ้นมาและฟังพยาน หรือผู้เชี่ยวชาญซึ่งเต็มใจมาให้การ ถ้าอนุญาตตุลาการขอให้ศาลส่งคำคู่ความ หรือบรรดาเอกสารอื่น ๆ ในสำนวนเช่นว่านี้มาให้ตรวจดู ให้ศาลจัดการให้ตามคำร้องขอนั้น

ถ้าอนุญาตตุลาการเห็นว่าจำต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างใด ที่ต้องดำเนินทางศาล (เช่น หมายเรียกพยาน หรือให้พยานสาบานตน หรือให้ส่งเอกสาร) อนุญาตตุลาการอาจยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาล ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาเช่นว่านั้น ถ้าศาลเห็นว่ากระบวนการพิจารณานั้นอยู่ในอำนาจศาลและพึงรับทำให้ได้แล้ว ให้ศาลจัดการให้ตามคำขอเช่นว่านี้ โดยเรียกค่าธรรมเนียมศาลตามอัตราที่กำหนดไว้สำหรับกระบวนการพิจารณาที่ขอให้จัดการนั้นจากอนุญาตตุลาการ

ภายใต้บังคับบทบัญญัติมาตรา ๒๑๕ และมาตรานี้ อนุญาตตุลาการมีอำนาจที่จะดำเนินตามวิธีพิจารณาใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้ เว้นแต่ในข้อตกลงจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

ม.๒๑๗ การทำคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๗ ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการนั้นให้อยู่ภายในบังคับต่อไปนี้

(๑) ในกรณีที่มีอนุญาตตุลาการหลายคน ให้ชี้ขาดตามคะแนนเสียงฝ่ายข้างมาก

(๒) ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้อนุญาตตุลาการตั้งบุคคลภายนอกเป็นประธานขึ้นคนหนึ่ง เพื่อออกคะแนนเสียงชี้ขาด ถ้าอนุญาตตุลาการไม่ตกลงกันในการตั้งประธาน ให้ยื่นคำขอโดยทำเป็นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งตั้งประธาน

ม.๒๑๘ ให้นำการทำคำพิพากษามาใช้กับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๑๘ ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๐, ๑๔๑ และ ๑๔๒ ว่าด้วยคำพิพากษาและคำสั่งของศาลมาใช้บังคับแก่คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการโดยอนุโลม

ให้อุญาตตุลาการยื่นคำชี้ขาดของตนต่อศาล และให้ศาลพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้น

แต่ถ้าศาลเห็นว่า คำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการขัดต่อกฎหมายประการใดประการหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจทำคำสั่งปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาตามคำชี้ขาดนั้น แต่ถ้าคำชี้ขาดนั้นอาจแก้ไขให้ถูกต้องได้ ศาลอาจให้

อนุญาตตุลาการหรือคู่ความที่เกี่ยวข้องแก้ไขเสียก่อนภายในเวลาอันสมควรที่ศาลจะกำหนดไว้

ม.๒๑๙ เหตุที่ทำให้ข้อตกลงอนุญาตตุลาการสิ้นสุดผล

มาตรา ๒๑๙ ถ้าในข้อตกลงมิได้กำหนดข้อความไว้เป็นอย่างอื่น ในกรณีที่ไมอาจดำเนินการตามข้อตกลง เสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด เพราะบุคคลภายนอกซึ่งรับมอบหมายให้เป็นผู้ตั้งอนุญาตตุลาการมิได้ตั้งอนุญาตตุลาการขึ้น หรืออนุญาตตุลาการที่ตั้งขึ้นคนเดียวหรือหลายคนนั้นปฏิเสธไม่ยอมรับหน้าที่ หรือตายเสียก่อน หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ หรือด้วยเหตุประการอื่นไม่อาจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ก่อนให้คำชี้ขาด หรือปฏิเสธ หรือเพิกเฉยไม่กระทำตามหน้าที่ของตนภายในเวลาอันสมควร ถ้าคู่ความไม่สามารถทำความตกลงกันเป็นอย่างอื่น ให้ถือว่าข้อตกลงนั้นเป็นอันสิ้นสุด

ม.๒๒๐ ให้ศาลวินิจฉัยว่าข้อตกลงอนุญาตตุลาการสิ้นสุดผลหรือไม่

มาตรา ๒๒๐ ถ้ามีข้อพิพาทเกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินการตามข้อตกลงเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด หรือมีข้อพิพาทกันว่า ข้อตกลงนั้นได้สิ้นสุดลงตามมาตราก่อนแล้วหรือหาไม่ ข้อพิพาทนั้นให้เสนอต่อศาลที่เห็นชอบด้วยข้อตกลงดังกล่าวแล้ว

ม.๒๒๑ การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาด

มาตรา ๒๒๑ การเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการชี้ขาดนอกศาล ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาตตุลาการ

ม.๒๒๒ การอุทธรณ์คำสั่งศาลซึ่งปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาตามคำสั่งชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือคำพิพากษาของศาลตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๒๒ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลซึ่งปฏิเสธไม่ยอมพิพากษาตามคำสั่งชี้ขาดของอนุญาตตุลาการหรือคำพิพากษาของศาลตามคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ เว้นแต่ในเหตุต่อไปนี้

- (๑) เมื่อมีข้ออ้างแสดงว่าอนุญาตตุลาการหรือประธานมิได้กระทำการโดยสุจริต หรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กลฉ้อฉล
- (๒) เมื่อคำสั่งหรือคำพิพากษานั้นฝ่าฝืนต่อบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน
- (๓) เมื่อคำพิพากษานั้นไม่ตรงกับคำชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ

การดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ม.๒๒๒/๑ คำนิยามการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑ ในหมวดนี้
 “กลุ่มบุคคล” หมายความว่า บุคคลหลายคนที่มีสิทธิอย่างเดียวกันอันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงและหลักกฎหมายเดียวกัน และมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มเหมือนกัน แม้ว่าจะมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันก็ตาม

“สมาชิกกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลใด ๆ ที่อยู่ในกลุ่มบุคคล

“การดำเนินคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า การดำเนินคดีที่ศาลอนุญาตให้เสนอคำฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมี

คำพิพากษาแสดงสิทธิของโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

“เจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม” หมายความว่า บุคคลที่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ม.๒๒๒/๒ ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒ เพื่อความเหมาะสมสำหรับคดีบางประเภท หรือเพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาหรือการบังคับคดีเป็นไปโดยสะดวก รวดเร็ว และเที่ยงธรรม ประธานศาลฎีกามีอำนาจออกข้อกำหนดใด ๆ ที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้ได้ ดังนี้

(๑) กำหนดคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มของโจทก์ที่จะมีอำนาจฟ้องคดีแบบกลุ่มได้

(๒) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการพิจารณาอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(๓) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการแจ้งเรื่องการดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มทราบ

(๔) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิธีการนัดพร้อม การแก้ไขคำฟ้องและคำให้การ การดำเนินกระบวนการพิจารณาและการรับฟังพยานหลักฐาน ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(๕) กำหนดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบังคับคดีและเงินรางวัลของทนายความฝ่ายโจทก์

(๖) ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ข้อกำหนดนั้น เมื่อได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้

ม.๒๒๒/๓ ศาลแพ่งและศาลจังหวัดที่มีอำนาจดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๓ ศาลตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งเว้นแต่ศาลแขวง มีอำนาจในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ม.๒๒๒/๔ นำบทบัญญัติในภาค ๑ และคดีสามัญมาใช้กับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๔ กระบวนพิจารณาส่วนใดที่มีได้บัญญัติไว้ในหมวดนี้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติในภาค ๑ บททั่วไป และบทบัญญัติในคดีสามัญมาใช้บังคับโดยอนุโลมเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติในหมวดนี้

ในกรณีที่มีการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มในคดีซึ่งมีกฎหมายกำหนดวิธีพิจารณาความไว้เป็นการเฉพาะให้ศาลในคดีนั้นมีอำนาจสั่งให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและนำวิธีพิจารณาตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ม.๒๒๒/๕ หน้าที่เจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๕ ให้มีเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่มทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีแบบกลุ่มตามที่ศาลมอบหมาย ดังต่อไปนี้

(๑) ไกล่เกลี่ยคดีแบบกลุ่ม

(๒) ตรวจสอบและรวบรวมพยานหลักฐาน

(๓) บันทึกคำพยาน

(๔) ดำเนินการให้มีการคุ้มครองสิทธิของคู่ความและสมาชิกกลุ่มทั้งก่อนและระหว่างการพิจารณา

(๕) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้หรือตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาในการทำหน้าที่ช่วยเหลืออื่น

ในการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้ ให้เจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่มเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญาและให้มีอำนาจมีหนังสือเรียกบุคคลใดบุคคลหนึ่งมาให้ข้อมูลหรือให้จัดส่งเอกสารเพื่อประกอบการพิจารณาเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามอำนาจหน้าที่

หลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่มให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา

ในกรณีที่กฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาบัญญัติให้มีเจ้าพนักงานคดีทำหน้าที่ช่วยเหลือศาลในการดำเนินคดีไว้เป็นการเฉพาะ ให้เจ้าพนักงานคดีดังกล่าวนอกจากมีหน้าที่ตามกฎหมายนั้นแล้วมีหน้าที่ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้ด้วย

ม.๒๒๒/๖ คุณสมบัติของเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๖ ผู้ที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม ต้องมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

(๑) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโททางกฎหมายหรือปริญญาเอกทางกฎหมาย

(๒) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมาย เป็นสามัญสมาชิกแห่งเนติบัณฑิตยสภาและได้ประกอบวิชาชีพทางกฎหมายตามที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

(๓) สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางกฎหมายและปริญญาในสาขาวิชาอื่นที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดซึ่งไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและได้ประกอบวิชาชีพตามที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าสี่ปี

ให้เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาแต่งตั้งบุคคลซึ่งมีคุณสมบัติตามวรรคหนึ่งเป็นเจ้าพนักงานคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการข้าราชการศาลยุติธรรมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรมกำหนด

ม.๒๒๒/๗ คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ศาลพิจารณาคดีแบบกลุ่มต่อไปโดยไม่ต้องรอให้ศาลคดีอาญามีคำพิพากษาก่อน

มาตรา ๒๒๒/๗ ในกรณีที่การฟ้องคดีแบบกลุ่มตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้เป็นคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา แม้ว่าจะมีการฟ้องเป็นคดีอาญาแล้วก็ตาม ศาลที่พิจารณาคดีแบบกลุ่มอาจพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่ต้องรอให้ศาลคดีอาญามีคำพิพากษาก่อน และหากศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาแล้ว

(๑) ในกรณีที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นได้วินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิด ศาลที่พิจารณาคดีแบบกลุ่มต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

(๒) ในกรณีที่คำพิพากษาคดีส่วนอาญานั้นได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น ศาลที่พิจารณาคดีแบบกลุ่มไม่จำเป็นต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีส่วนอาญา

ม.๒๒๒/๘ โจทก์ร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๘ คดีที่มีสมาชิกกลุ่มจำนวนมากดังต่อไปนี้ โจทก์ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มอาจร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้

(๑) คดีละเมิด

(๒) คดีผิดสัญญา

(๓) คดีเรียกร้องสิทธิตามกฎหมายต่าง ๆ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การคุ้มครองผู้บริโภคแรงงาน หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ การแข่งขันทางการค้า

ม.๒๒๒/๙ คำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๙ ในการร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ยื่นคำร้องต่อศาลพร้อมกับคำฟ้องเริ่มคดีเพื่อขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ตามบทบัญญัติแห่งหมวดนี้

คำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามวรรคหนึ่ง โจทก์ต้องแสดงเหตุตามสมควรที่ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ม.๒๒๒/๑๐ การบรรยายคำฟ้อง คำขอ ในคดีที่ขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๐ คำฟ้องของโจทก์ต้องทำเป็นหนังสือและแสดงโดยแจ้งชัดซึ่งสภาพแห่งข้อหาคำขอบังคับ รวมทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะเดียวกับโจทก์ด้วย และในกรณีที่โจทก์มีคำขอบังคับให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน คำขอบังคับของกลุ่มบุคคลต้องระบุหลักการและวิธีการคำนวณเพื่อชำระเงินให้แก่สมาชิกกลุ่มเท่าที่จะระบุได้ แต่ไม่จำเป็นต้องแสดงจำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มแต่ละรายจะได้รับด้วย

ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้โจทก์ผู้เริ่มคดีเสียค่าขึ้นศาลตามคำขอบังคับเฉพาะในส่วนของโจทก์ผู้เริ่มคดีเท่านั้น

ม.๒๒๒/๑๑ ให้ศาลพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่มก่อนสั่งรับฟ้อง

มาตรา ๒๒๒/๑๑ ในกรณีที่โจทก์ยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากศาลเห็นว่าคำฟ้องของโจทก์ไม่มีข้อขัดข้องที่จะรับไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือมีข้อขัดข้องแต่โจทก์ได้แก้ไขให้ถูกต้องแล้ว ก่อนที่ศาลจะมีคำสั่งรับคำฟ้อง ให้ศาลพิจารณาคำร้องของโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ แล้วมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยไม่ชักช้า

ม.๒๒๒/๑๒ การพิจารณาคำร้องขอดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๒ ในการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลจัดส่งสำเนาคำฟ้องและคำร้องเช่นว่านั้นไปให้จำเลย เมื่อศาลได้ฟังคู่ความทุกฝ่ายและทำการไต่สวนตามที่เห็นสมควรแล้ว ศาลจะอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจแก่ศาลว่า

(๑) สภาพแห่งข้อหา คำขอบังคับ และข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหาของโจทก์และของกลุ่มบุคคล มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๐

(๒) โจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะที่เหมือนกันของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใด

(๓) กลุ่มบุคคลมีสมาชิกกลุ่มจำนวนมาก ซึ่งการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญจะทำให้เกิดความยุ่งยากและไม่สะดวก

(๔) การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะเป็นธรรมและมีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินคดีอย่างคดีสามัญ

(๕) โจทก์ได้แสดงให้เห็นว่าโจทก์เป็นสมาชิกกลุ่มที่มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่ม ตามข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ถ้ามี และโจทก์รวมทั้งทนายความที่โจทก์เสนอให้

เป็นทนายความของกลุ่มสามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม

คำสั่งศาลที่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ศาลอาจจำกัดขอบเขตของกลุ่มบุคคลให้ชัดเจนเพียงพอเพื่อให้รู้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลใดก็ได้

คำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มอาจอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาเจ็ดวัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง และให้ส่งการพิจารณาไว้จนกว่าคำสั่งนั้นจะถึงที่สุด ทั้งนี้ ให้ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยชี้ขาดโดยเร็ว คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลส่งรับคำฟ้องไว้พิจารณาเมื่อได้ส่งหมายเรียกให้จำเลยแล้ว ให้จำเลยทำคำให้การเป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในหนึ่งเดือนและให้ถือว่าทนายความของโจทก์เป็นทนายความของกลุ่มด้วย

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม ให้ศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

ม.๒๒๒/๑๓ การยื่นคำร้องขอศาลสั่งรวมพิจารณาโดยดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๓ ในกรณีที่มีการยื่นคำร้องขอให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มเกี่ยวกับสิทธิอย่างเดียวกันหลายรายในศาลเดียวกันหรือต่างศาลกัน ให้ศาลรวมการพิจารณาคำร้องขอเหล่านั้นเข้าด้วยกัน และมีคำสั่งให้ผู้ร้องรายหนึ่งรายใดเป็นโจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาตามมาตรา ๒๒๒/๒ คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด เว้นแต่จะเป็นกรณีตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ วรรคสาม

ม.๒๒๒/๑๔ ศาลสั่งวางเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๔ เมื่อคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มถึงที่สุดแล้ว ให้ศาลสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีแบบกลุ่มมาวางต่อศาลตามจำนวนที่เห็นสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่ง ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

หากต่อมาปรากฏว่าค่าใช้จ่ายที่วางไว้มีจำนวนไม่เพียงพอ ศาลจะสั่งให้มีการวางเงินค่าใช้จ่ายดังกล่าวเพิ่มเติมตามจำนวนที่เห็นสมควรก็ได้ ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่ดำเนินการตามคำสั่งดังกล่าวและไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นนั้น ให้ถือว่าโจทก์ทิ้งฟ้อง

ม.๒๒๒/๑๕ สั่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๕ ให้ศาลส่งคำบอกกล่าวคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบและประกาศทางหนังสือพิมพ์รายวันที่แพร่หลายเป็นเวลาสามวันติดต่อกัน รวมทั้งทางสื่อมวลชนอื่นหรือวิธีการอื่นใดเพิ่มเติมตามที่เห็นสมควร

คำบอกกล่าวและประกาศอย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลและเลขคดี
- (๒) ชื่อและที่อยู่ของกลุ่มและทนายความฝ่ายโจทก์
- (๓) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (๔) ข้อความที่แสดงว่าศาลอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม และวันเดือนปีที่ศาลมีคำสั่ง
- (๕) สิทธิของสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๖ และมาตรา ๒๒๒/๑๗
- (๖) กำหนดวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้ ตามที่ศาล

เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สัปดาห์

- (๗) ผลของการออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่ม
- (๘) ผลของคำพิพากษาที่จะผูกพันสมาชิกกลุ่ม
- (๙) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกคำบอกกล่าวและประกาศ

ม.๒๒๒/๑๖ สมาชิกกลุ่มขอออกจากกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๖ สมาชิกกลุ่มมีสิทธิออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มได้โดยแจ้งความประสงค์เป็นหนังสือยื่นต่อศาลภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนดตามมาตรา ๒๒๒/๑๕ (๖) และให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มดังกล่าวไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ได้แจ้งความประสงค์นั้นต่อศาล

เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มจะออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากศาล และคำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

บุคคลที่ออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มแล้ว จะร้องขอกลับเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มอีกไม่ได้

สมาชิกกลุ่มและบุคคลที่ออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มจะร้องสอดเข้ามาเป็นโจทก์ร่วมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มโดยอาศัยสิทธิตามมาตรา ๕๗ ไม่ได้

ม.๒๒๒/๑๗ สมาชิกกลุ่มในดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๑๗ สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๖ ย่อมมีสิทธิดังต่อไปนี้

(๑) เข้าฟังการพิจารณาคดี

(๒) ร้องขอให้ศาลสั่งแสดงว่าโจทก์มิได้มีคุณสมบัติ ส่วนได้เสีย รวมตลอดทั้งการได้มาซึ่งสิทธิการเป็นสมาชิกกลุ่มตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๕)

(๓) ขอตรวจเอกสารทั้งหมดหรือบางส่วนในสำนวนความหรือขอคัดสำเนาเอกสารเหล่านั้น

(๔) จัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนทนายความของกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๙ วรรคสอง

(๕) ร้องขอเข้าแทนที่โจทก์โดยอาศัยสิทธิตามบทบัญญัติในส่วนนี้

(๖) คัดค้านการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ การที่โจทก์ขอถอนฟ้องตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ การที่มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีตามมาตรา ๒๒๒/๒๙ และการที่คู่ความตกลงกันเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตศาลการเป็นผู้ชี้ขาดตามมาตรา ๒๒๒/๓๐

(๗) ตรวจสอบและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๒๒๒/๔๐

สมาชิกกลุ่มจะแต่งตั้งทนายความเพื่อดำเนินการตามวรรคหนึ่งก็ได้

ม.๒๒๒/๑๘ ห้ามสมาชิกกลุ่มดำเนินคดีแบบกลุ่มยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

มาตรา ๒๒๒/๑๘ ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๖ ยื่นฟ้องจำเลยในเรื่องเดียวกันกับที่โจทก์ได้ยื่นฟ้อง

ในกรณีที่สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ออกจากกรเป็นสมาชิกกลุ่มได้ยื่นฟ้องคดีไว้ก่อนสิ้นกำหนดระยะเวลาของการออกจากสมาชิกกลุ่ม ให้ศาลที่ได้รับฟ้องไว้ก่อนมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

ม.๒๒๒/๑๙ ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

มาตรา ๒๒๒/๑๙ ในกรณีที่การดำเนินคดีแบบกลุ่มจะไม่คุ้มครองหรือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกกลุ่มอย่าง

เพียงพอ หรือไม่มีความจำเป็นที่จะดำเนินคดีแบบกลุ่มอีกต่อไป เมื่อความปรากฏต่อศาลเองหรือตามคำแถลงของกลุ่มความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์และจำเลยต่อไปด้วย

หากความปรากฏต่อศาลในระหว่างการพิจารณาว่านายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินคดีคุ้มครองสิทธิของกลุ่มบุคคลได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม หรือทนายความฝ่ายโจทก์ขอถอนตัวจากการดำเนินคดีแบบกลุ่มศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินคดีแทนภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หากโจทก์และสมาชิกกลุ่มเพิกเฉยไม่ดำเนินการดังกล่าว ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับโดยอนุโลม

คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

ม.๒๒๒/๒๐ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒๐ เมื่อศาลได้มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและจำเลยได้ยื่นคำให้การแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพร้อมโดยสั่งให้คู่ความทุกฝ่ายมาศาลเพื่อดำเนินการดังนี้

(๑) โกล่เกลี่ยหรือนำวิธีอนุญาโตตุลาการมาใช้เพื่อให้คดีเสร็จไปทั้งหมดหรือบางส่วน

(๒) ให้คู่ความนำต้นฉบับพยานเอกสารหรือพยานวัตถุทั้งหมดที่ประสงค์จะอ้างอิงและอยู่ในความครอบครองของตนที่สามารถนำมาศาลได้มาแสดงต่อศาล เพื่อให้ศาลและคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งตรวจดู

ถ้าพยานหลักฐานดังกล่าวอยู่ในความครอบครองของคู่ความฝ่ายอื่นหรือของบุคคลภายนอก คู่ความฝ่ายที่ประสงค์จะอ้างอิงต้องขอให้ศาลมีคำสั่งเรียกพยานหลักฐานนั้นมาจากผู้ครอบครอง โดยยื่นคำขอต่อศาลพร้อมกับการยื่นบัญชีระบุพยานเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาก่อนวันนัดพร้อม

ในกรณีที่มีเหตุขัดข้องทำให้คู่ความไม่สามารถนำพยานหลักฐานที่อยู่ในความครอบครองของตนมาหรือยังไม่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลออกคำสั่งเรียกจากคู่ความฝ่ายอื่นหรือบุคคลภายนอก หรือมีเหตุจำเป็นอื่นใด ถ้าศาลเห็นสมควร ก็ให้ศาลเลื่อนวันนัดพร้อมออกไปตามที่เห็นสมควร

หากคู่ความฝ่ายใดจงใจไม่ดำเนินการดังกล่าวในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไป คู่ความฝ่ายนั้นไม่มีสิทธิที่จะนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาสืบในภายหลัง แต่ถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นจะต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดีโดยฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติแห่งอนุมาตรานี้ ให้ศาลมีอำนาจรับฟังพยานหลักฐานเช่นว่านั้นได้

(๓) ให้ศาลตรวจคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความแล้วนำข้ออ้าง ข้อเถียง ที่ปรากฏในคำคู่ความและคำแถลงของคู่ความเทียบกันดูและสอบถามคู่ความทุกฝ่ายถึงข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานที่ยื่นต่อศาล ว่าฝ่ายใดยอมรับหรือโต้แย้งข้ออ้าง ข้อเถียง นั้นอย่างไร ข้อเท็จจริงใดที่คู่ความยอมรับกันก็เป็นอันยุติไปตามนั้น ส่วนข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายหนึ่งยกขึ้นอ้างแต่คู่ความฝ่ายอื่นไม่รับและเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับประเด็นข้อพิพาทตามคำคู่ความ ให้ศาลกำหนดไว้เป็นประเด็นข้อพิพาทและกำหนดให้คู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบในประเด็นข้อใดก่อนหรือหลังก็ได้

ในการสอบถามคู่ความดังกล่าว คู่ความแต่ละฝ่ายต้องตอบคำถามที่ศาลถามเอง หรือถามตามคำขอของคู่ความฝ่ายอื่น เกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่คู่ความฝ่ายอื่นยกเป็นข้ออ้าง ข้อเถียง และพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่คู่ความได้ยื่นต่อศาล ถ้าคู่ความฝ่ายใดไม่ตอบคำถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใด หรือปฏิเสธข้อเท็จจริงใดโดยไม่มีเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้ง ให้ถือว่ายอมรับข้อเท็จจริงนั้นแล้ว เว้นแต่ศาลจะเห็นว่าคู่ความฝ่ายนั้นไม่อยู่ในวิสัยที่จะตอบหรือแสดงเหตุแห่งการปฏิเสธโดยชัดแจ้งได้ในขณะนั้นและเป็นข้อเท็จจริงที่จำเป็นต่อการกำหนดประเด็น

ข้อพิพาท ศาลจะมีคำสั่งให้เลื่อนวันนัดพร้อมเฉพาะส่วนที่ยังไม่เสร็จสิ้นออกไป และให้คู่ความฝ่ายนั้นทำคำแถลงเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้นมายื่นต่อศาลภายในเวลาที่ศาลเห็นสมควรก็ได้

(๔) กำหนดระยะเวลาทั้งหมดในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

(๕) กำหนดวัน เวลา วิธีการ และขั้นตอนในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่จำเป็น เช่น จำนวนและรายละเอียดเกี่ยวกับพยานที่จะนำมาเบิกความ บันทึกถ้อยคำแทนการสืบพยานบุคคล พยานผู้เชี่ยวชาญ พยานเอกสาร และพยานหลักฐานที่ต้องการให้ศาลเรียกจากคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ การเดินเผชิญสืบ และการส่งประเด็นไปสืบยังศาลอื่น

ในกรณีที่คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มาศาลในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไป ให้ศาลดำเนินการตามมาตรานี้โดยให้ถือว่าคู่ความที่ไม่มาศาลได้ทราบการดำเนินการในวันนั้นแล้ว และคู่ความที่ไม่มาศาลไม่มีสิทธิขอเลื่อนกำหนดนัดหรือคัดค้านประเด็นข้อพิพาทและหน้าที่นำสืบที่ศาลกำหนด เว้นแต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถมาศาลได้ในวันนัดพร้อมหรือวันอื่นที่ศาลได้เลื่อนไปเพราะเหตุจำเป็นอันไม่อาจก้าวล่วงเสียได้หรือเป็นการคัดค้านประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

เมื่อศาลได้ดำเนินการตามมาตรานี้เสร็จสิ้นแล้ว ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานซึ่งมีระยะเวลาไม่น้อยกว่าสิบวันนับแต่วันนัดพร้อมวันสุดท้าย

ให้ถือว่าวันนัดพร้อมวันแรกตามมาตรานี้เป็นวันชี้สองสถานตามประมวลกฎหมายนี้

ม.๒๒๒/๒๑ ยื่นบัญชีระบุพยานในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒๑ ก่อนวันนัดพร้อมตามมาตรา ๒๒๒/๒๐ ไม่น้อยกว่าสิบห้าวัน ให้คู่ความยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลพร้อมสำเนาในจำนวนที่เพียงพอเพื่อให้คู่ความฝ่ายอื่นรับไปจากเจ้าพนักงานศาลและถ้าคู่ความฝ่ายใดมีความจำเป็นจะยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติม ให้ยื่นต่อศาลก่อนกระบวนการพิจารณาที่ต้องกระทำในวันนัดพร้อมเสร็จสิ้น

การยื่นบัญชีระบุพยานเพิ่มเติมเมื่อล่วงพ้นระยะเวลาตามวรรคหนึ่ง จะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลเมื่อผู้ร้องขอแสดงเหตุอันสมควรว่าไม่สามารถทราบถึงพยานหลักฐานนั้นหรือเป็นกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม หรือเพื่อให้โอกาสแก่คู่ความในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่

ม.๒๒๒/๒๒ ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม กรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณา ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว

มาตรา ๒๒๒/๒๒ ในกรณีที่จำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณาศาลจะมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดให้โจทก์เป็นฝ่ายชนะคดีโดยจำเลยขาดนัดยื่นคำให้การหรือขาดนัดพิจารณามีได้ ให้ศาลสืบพยานหลักฐานโจทก์ไปฝ่ายเดียว และศาลอาจเรียกพยานหลักฐานอื่นมาสืบได้เองตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

ถ้าโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามความในวรรคหนึ่งภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด หรือในกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา ให้บังคับตามบทบัญญัติมาตรา ๒๒๒/๒๕

นอกจากที่บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาโดยขาดนัดมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ม.๒๒๒/๒๓ การพิจารณาและพิพากษาการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒๓ ในการพิจารณาพิพากษาคดี เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมให้ศาลมีอำนาจแสวงหา

ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ ในการนี้ ศาลจะรับฟังพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานหลักฐานอื่นนอกเหนือจากพยานหลักฐานของคู่ความก็ได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะโต้แย้งพยานหลักฐานดังกล่าว

ศาลอาจขอให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นเพื่อประกอบการพิจารณาพิพากษาคดีได้ แต่ต้องให้คู่ความทุกฝ่ายทราบและไม่ตัดสิทธิคู่ความในอันที่จะขอให้เรียกผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญฝ่ายตนมาให้ความเห็นโต้แย้งหรือเพิ่มเติมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว

บุคคลที่ศาลขอให้มาตามวรรคหนึ่งและวรรคสองมีสิทธิได้รับค่าป่วยการ ค่าพาหนะเดินทาง ค่าเช่าที่พัก และการชดใช้ค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาโดยได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรม และไม่ถือว่าเงินที่ศาลสั่งจ่ายตามวรรคนี้เป็นค่าฤชาธรรมเนียมในการดำเนินคดีแบบกลุ่มที่คู่ความจะต้องชำระ

ม.๒๒๒/๒๔ ศาลอาจมีคำสั่งแบ่งกลุ่มย่อย

มาตรา ๒๒๒/๒๔ ไม่ว่าการพิจารณาคดีจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ศาลอาจมีคำสั่งให้มีการแบ่งกลุ่มย่อยเนื่องจากมีลักษณะของความเสียหายที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลในกลุ่ม และในกรณีเช่นนี้ศาลอาจสั่งให้มีการนำสืบถึงความเสียหายของกลุ่มย่อยให้ชัดเจนด้วยก็ได้ คำสั่งของศาลให้เป็นที่สุด

ม.๒๒๒/๒๕ สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอเข้าแทนที่โจทก์ในการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๒๕ ในกรณีดังต่อไปนี้ ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวัน เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอเข้าแทนที่โจทก์ รวมทั้งกำหนดวันยื่นคำคัดค้าน คำขอเข้าแทนที่โจทก์วันนัดไต่สวน คำขอเข้าแทนที่โจทก์ และส่งคำบอกกล่าวให้สมาชิกกลุ่มเท่าที่ทราบ กับประกาศโดยใช้วิธีการตามที่เห็นสมควร

- (๑) เมื่อโจทก์มิได้มีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๕)
- (๒) เมื่อโจทก์มรณะหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- (๓) เมื่อศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์โจทก์
- (๔) เมื่อโจทก์ทิ้งฟ้อง
- (๕) เมื่อคู่ความทั้งสองฝ่ายหรือโจทก์ขาดนัดพิจารณา
- (๖) เมื่อโจทก์ไม่นำพยานหลักฐานมาสืบตามมาตรา ๒๒๒/๒๒
- (๗) เมื่อโจทก์ร้องขอต่อศาลว่าไม่ประสงค์ที่จะเป็นโจทก์ดำเนินคดีแทนกลุ่มอีกต่อไป

ในกรณีตาม (๒) นอกจากสมาชิกกลุ่มแล้ว บุคคลตามมาตรา ๔๒ หรือมาตรา ๔๕ แล้วแต่กรณี อาจร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ได้ด้วย โดยให้นำมาตรา ๒๒๒/๒๖ และมาตรา ๒๒๒/๒๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ม.๒๒๒/๒๖ คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มที่ขอเข้าแทนที่โจทก์

มาตรา ๒๒๒/๒๖ ในการพิจารณาอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มคนใดเข้าแทนที่โจทก์ต้องเป็นที่พอใจแก่ศาลว่าสมาชิกกลุ่มคนนั้นมีคุณสมบัติตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๒ (๕)

ถ้าศาลอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์ ให้โจทก์เดิมยังคงมีฐานะเป็นสมาชิกกลุ่มคนหนึ่งและทนายความของโจทก์เดิมยังคงเป็นทนายความของกลุ่มต่อไป ในกรณีตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ (๕) และ (๖) ให้ศาลกำหนดวันสืบพยานใหม่โดยเร็ว ถ้าศาลไม่อนุญาตให้สมาชิกกลุ่มเข้าแทนที่โจทก์หรือไม่มีการร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ ให้ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่มและให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไปอย่างคดีสามัญ

โดยให้ถือว่ากระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วมีผลผูกพันการดำเนินคดีสามัญของโจทก์ต่อไปด้วย คำสั่งของศาลตามมาตรานี้ให้เป็นที่สุด

ม.๒๒๒/๒๗ สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์

มาตรา ๒๒๒/๒๗ ห้ามมิให้สมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๒๕ ใช้สิทธิอย่างอื่นนอกจากสิทธิที่มีอยู่แก่โจทก์ในชั้นพิจารณาเมื่อตนร้องขอเข้าแทนที่โจทก์ และห้ามมิให้ใช้สิทธิเช่นว่านั้นในทางที่ขัดกับสิทธิของโจทก์เดิม เว้นแต่เป็นที่พอใจแก่ศาลตามคำร้องของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาของโจทก์ที่ได้ทำไปแล้วซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาชิกกลุ่มนั้นเกิดจากความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของโจทก์ ในกรณีเช่นว่านี้ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ศาลอาจมีคำสั่งอย่างใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

ม.๒๒๒/๒๘ สิทธิของสมาชิกกลุ่มที่เข้าแทนที่โจทก์

มาตรา ๒๒๒/๒๘ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มแล้วโจทก์จะถอนคำฟ้องไม่ได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

ในกรณีที่จำเลยยื่นคำให้การแล้ว ห้ามมิให้ศาลอนุญาตให้ถอนฟ้องโดยมิได้ฟังจำเลยก่อน

ในกรณีที่ได้มีการส่งคำบอกกล่าวกับประกาศให้สมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๕ แล้ว หากศาลจะมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนคำฟ้อง ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล รวมทั้งแจ้งเรื่องการถอนฟ้องให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๕ วรรคหนึ่ง

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคสามโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ถอนคำฟ้อง

ม.๒๒๒/๒๙ กำหนดเวลาให้สมาชิกคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความ

มาตรา ๒๒๒/๒๙ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา ๒๒๒/๑๕ (๖) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี ให้ศาลกำหนดวันตามที่เห็นสมควรแต่ต้องไม่น้อยกว่าสี่สิบห้าวันเพื่อให้สมาชิกกลุ่มคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มโดยทำเป็นหนังสือยื่นต่อศาล และสั่งให้โจทก์นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาล เพื่อแจ้งเรื่องการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๕ วรรคหนึ่ง เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีแล้ว ให้ถือว่าสมาชิกกลุ่มรายที่แจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มและมีได้ขอถอนความประสงค์ดังกล่าวก่อนศาลมีคำสั่งอนุญาต ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาต

ในกรณีที่โจทก์เพิกเฉยไม่นำเงินค่าใช้จ่ายมาวางศาลตามวรรคหนึ่งโดยไม่แจ้งให้ศาลทราบเหตุแห่งการเพิกเฉยเช่นว่านั้น ให้ศาลมีคำสั่งไม่อนุญาตให้มีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี

ม.๒๒๒/๓๐ กำหนดเวลาให้สมาชิกคัดค้านหรือแจ้งความประสงค์ออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้เสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาด

มาตรา ๒๒๒/๓๐ เมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มและพ้นระยะเวลาตามมาตรา ๒๒๒/๑๕ (๖) แล้ว ก่อนที่ศาลจะอนุญาตให้มีการเสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการเป็นผู้ชี้ขาดตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยอนุญาตตุลาการ ให้นำความในมาตรา ๒๒๒/๒๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ม.๒๒๒/๓๑ รายการในคำบอกกล่าวและประกาศ

มาตรา ๒๒๒/๓๑ คำบอกกล่าวและประกาศตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ และมาตรา ๒๒๒/๓๐ อย่างน้อยต้องมีรายการดังต่อไปนี้

- (๑) ชื่อศาลและเลขคดี
- (๒) ชื่อและที่อยู่ของคู่ความ
- (๓) ข้อความโดยย่อของคำฟ้องและลักษณะของกลุ่มบุคคลที่ชัดเจน
- (๔) ข้อความโดยย่อของการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ได้กระทำไปแล้วและเหตุที่ต้องมีคำบอกกล่าวและประกาศ
- (๕) สิทธิของสมาชิกกลุ่มและผลของคำสั่งอนุญาตของศาลตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ แล้วแต่กรณี
- (๖) ผลของการออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ แล้วแต่กรณี
- (๗) ชื่อและตำแหน่งผู้พิพากษาผู้ออกคำบอกกล่าวและประกาศ

ม.๒๒๒/๓๒ การพิจารณามีคำสั่งเข้าแทนที่ ประนีประนอม เสนอข้อพิพาทให้อนุญาตตุลาการ

มาตรา ๒๒๒/๓๒ ในการพิจารณามีคำสั่งตามมาตรา ๒๒๒/๒๘ มาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐ ให้ศาลคำนึงถึง

- (๑) ความจำเป็นในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๒) ความคุ้มครองหรือประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม
- (๓) ความยุ่งยากหรือความสะดวกในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๔) ความเป็นธรรมและควมมีประสิทธิภาพในการดำเนินคดีแบบกลุ่มต่อไป
- (๕) จำนวนของสมาชิกกลุ่มที่คัดค้าน
- (๖) ความสามารถของจำเลยในการชดเชยค่าเสียหายในกรณีมีการตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดี
- (๗) การตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันในประเด็นแห่งคดีของคู่ความมีความเป็นธรรมและเป็นประโยชน์กับสมาชิกกลุ่ม

ม.๒๒๒/๓๓ อายุความสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๓๓ ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มให้อายุความในการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มสะดุดหยุดลงนับแต่วันที่โจทก์ยื่นคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุดไม่อนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณาคำร้องขออนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่ม หรือจะครบกำหนดภายในกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งถึงที่สุด

ม.๒๒๒/๓๔ เหตุทำให้อายุความไม่สะดุดหยุดลง

มาตรา ๒๒๒/๓๔ ในกรณีที่อายุความสะดุดหยุดลงเพราะเหตุตามมาตรา ๒๒๒/๓๓ หากมีกรณีดังต่อไปนี้ให้ถือว่าอายุความไม่เคยสะดุดหยุดลง

- (๑) ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้อง
- (๒) ศาลมีคำสั่งยกเลิกการดำเนินคดีแบบกลุ่ม
- (๓) ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดีเพราะเหตุถอนฟ้อง
- (๔) ศาลยกคำฟ้องเพราะเหตุคดีไม่อยู่ในอำนาจศาลหรือโดยไม่ตัดสิทธิสมาชิกกลุ่มที่จะฟ้องคดีใหม่
- (๕) สมาชิกกลุ่มออกจากการเป็นสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๖ มาตรา ๒๒๒/๒๙ หรือมาตรา ๒๒๒/๓๐

ในกรณีตาม (๒) (๓) (๔) และ (๕) หากปรากฏว่าอายุความการฟ้องคดีของสมาชิกกลุ่มครบกำหนดไปแล้วในระหว่างการพิจารณา หรือจะครบกำหนดภายในกำหนดเวลาหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นถึงที่สุด ให้สมาชิกกลุ่มมีสิทธิฟ้องคดีเพื่อตั้งหลักฐานสิทธิเรียกร้องหรือเพื่อให้ชำระหนี้ภายในหกสิบวันนับแต่วันที่คำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดหรือนับแต่วันที่สมาชิกกลุ่มไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม แล้วแต่กรณี

ความในวรรคสองให้ใช้บังคับในกรณีที่สมาชิกกลุ่มผู้ใดถูกปฏิเสธคำขอรับชำระหนี้โดยอ้างเหตุว่าไม่เป็นสมาชิกกลุ่มตามคำพิพากษา เนื่องจากศาลได้มีคำพิพากษาโดยกำหนดลักษณะเฉพาะของกลุ่มแตกต่างจากลักษณะเฉพาะของกลุ่มตามที่มีคำสั่งอนุญาตให้ดำเนินคดีแบบกลุ่มตามมาตรา ๒๒๒/๑๒ วรรคสอง โดยให้มีสิทธิฟ้องคดีนับแต่วันที่คำสั่งปฏิเสธคำขอรับชำระหนี้ถึงที่สุด

ม.๒๒๒/๓๕ คำพิพากษาผูกพันสมาชิกกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๓๕ คำพิพากษาของศาลมีผลเป็นการผูกพันคู่ความและสมาชิกกลุ่มและในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้โจทก์หรือทนายความฝ่ายโจทก์มีอำนาจดำเนินการบังคับคดีแทนโจทก์และสมาชิกกลุ่ม

สมาชิกกลุ่มมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับชำระหนี้ แต่ไม่มีสิทธิที่จะดำเนินการบังคับคดีตามส่วนนี้ด้วยตนเอง

หากความปรากฏต่อศาลว่าทนายความฝ่ายโจทก์ไม่สามารถดำเนินการบังคับคดีเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มได้อย่างเพียงพอและเป็นธรรม ศาลอาจมีคำสั่งให้โจทก์และสมาชิกกลุ่มจัดหาทนายความคนใหม่มาดำเนินการบังคับคดีต่อไปได้

ม.๒๒๒/๓๖ รายการในคำพิพากษา

<p>มาตรา ๒๒๒/๓๖ คำพิพากษาของศาลต้องกล่าวหรือแสดงรายการดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) รายการตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๑๔๑</p> <p>(๒) ลักษณะโดยชัดเจนของกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มย่อยที่จะต้องถูกผูกพันตามคำพิพากษา</p> <p>(๓) ในกรณีที่ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงิน ต้องระบุจำนวนเงินที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่โจทก์ รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการคำนวณในการชำระเงินให้สมาชิกกลุ่ม</p> <p>(๔) จำนวนเงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๓๗</p>

ม.๒๒๒/๓๗ ศาลกำหนดเงินรางวัลให้นายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม

<p>มาตรา ๒๒๒/๓๗ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สิน ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลที่จำเลยจะต้องชำระให้แก่นายความฝ่ายโจทก์ตามที่เห็นสมควร โดยคำนึงถึงความยากง่ายของคดีประกอบกับระยะเวลาและการทำงานของนายความฝ่ายโจทก์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดำเนินคดีแบบกลุ่ม ซึ่งมีใช้ค่าฤชาธรรมเนียมที่นายความฝ่ายโจทก์ได้เสียไป และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ เมื่อการพิจารณาลิ้นสุดลงให้นายความฝ่ายโจทก์ยื่นบัญชีค่าใช้จ่ายดังกล่าวต่อศาลโดยให้ส่งสำเนาแก่จำเลยด้วย</p> <p>ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยใช้เงิน นอกจากศาลต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนเงินที่โจทก์และสมาชิกกลุ่มมีสิทธิได้รับประกอบด้วย โดยกำหนดเป็นจำนวนร้อยละของจำนวนเงินดังกล่าว แต่จำนวนเงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ดังกล่าวต้องไม่เกินร้อยละสามสิบของจำนวนเงินนั้น</p> <p>ถ้าคำพิพากษากำหนดให้จำเลยกระทำการหรืองดเว้นกระทำการหรือส่งมอบทรัพย์สินและให้ใช้เงินรวมอยู่ด้วย ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม</p> <p>ในการกำหนดจำนวนเงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา นี้ หากมีการเปลี่ยนนายความฝ่ายโจทก์ ให้ศาลกำหนดจำนวนเงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ตามสัดส่วนของการทำงานและค่าใช้จ่ายที่นายความแต่ละคนเสียไป</p> <p>ให้ถือว่านายความฝ่ายโจทก์เป็นเจ้าของหนี้ตามคำพิพากษาและจำเลยเป็นลูกหนี้ตามคำพิพากษาในส่วนของเงินรางวัลของนายความฝ่ายโจทก์ด้วย และเงินรางวัลดังกล่าวมิใช่ค่าฤชาธรรมเนียม</p>
--

ม.๒๒๒/๓๘ ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการปฏิบัติตามคำพิพากษา การทุเลาการบังคับ

<p>มาตรา ๒๒๒/๓๘ ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดี ให้ศาลมีอำนาจกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการปฏิบัติตามคำพิพากษา โดยจะกำหนดไว้ในคำพิพากษาหรือโดยคำสั่งในภายหลังก็ได้ และในระหว่างการบังคับคดีให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นไปตามคำพิพากษาได้ตามที่เห็นสมควร</p> <p>ให้ศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาสั่งคำร้องขอทุเลาการบังคับตามคำพิพากษาคำสั่งของศาลชั้นต้นให้เป็นที่สุด</p>
--

ม.๒๒๒/๓๙ แจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบ

<p>มาตรา ๒๒๒/๓๙ ให้ศาลแจ้งคำพิพากษาให้สมาชิกกลุ่มทราบตามวิธีการเช่นเดียวกับที่กำหนดไว้ในมาตรา ๒๒๒/๑๕ วรรคหนึ่ง และให้แจ้งอธิบดีกรมบังคับคดีทราบด้วย</p> <p>ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นเงินหรือชำระหนี้เป็นเงินรวมอยู่ด้วย ให้ศาลตั้งเจ้า</p>
--

พนักงานบังคับคดีเพื่อดำเนินการต่อไป รวมทั้งกำหนดวันตามที่เห็นสมควรในคำบอกกล่าวและประกาศตามวรรคหนึ่ง เพื่อให้สมาชิกกลุ่มยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ถ้าเป็นกรณีศาลมีคำพิพากษาให้จำเลยชำระหนี้เป็นอย่างอื่นและจำเป็นจะต้องมีการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์แก่การบังคับตามคำพิพากษา โจทก์อาจยื่นคำขอต่อศาลเพื่อตั้งเจ้าพนักงานบังคับคดีดำเนินการได้

เมื่อพนักงานกำหนดระยะเวลาตามวรรคสอง สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ไม่มีสิทธิขอเฉลี่ยทรัพย์สินหรือเงินในการบังคับคดีตามส่วนนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย สมาชิกกลุ่มที่ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดระยะเวลา อาจยื่นคำขอรับชำระหนี้ต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันพนักงานกำหนดระยะเวลา

ม.๒๒๒/๔๐ คู่ความในคดีขอโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มได้

มาตรา ๒๒๒/๔๐ คู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นอาจขอตรวจและโต้แย้งคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มผู้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ได้ แต่ต้องกระทำภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่พนักงานกำหนดเวลายื่นคำขอรับชำระหนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุสุดวิสัย อาจขอขยายระยะเวลาออกไปอีกได้ไม่เกินสามสิบวัน

ม.๒๒๒/๔๑ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกสมาชิกกลุ่มมาสอบสวนเรื่องคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่ม

มาตรา ๒๒๒/๔๑ ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจเรียกคู่ความในคดี สมาชิกกลุ่ม ผู้มีส่วนได้เสียในการบังคับคดี หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง มาสอบสวนในเรื่องคำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มเพื่อพิจารณามีคำสั่งต่อไปได้

ม.๒๒๒/๔๒ เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งอนุญาตให้สมาชิกกลุ่มได้รับชำระหนี้ได้

มาตรา ๒๒๒/๔๒ คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใด ถ้าคู่ความในคดีและสมาชิกกลุ่มรายอื่นไม่โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีอำนาจสั่งอนุญาตให้รับชำระหนี้ได้ เว้นแต่มีเหตุอันสมควรสั่งเป็นอย่างอื่นโดยให้เจ้าพนักงานบังคับคดีแจ้งให้ศาลทราบถึงการดำเนินการดังกล่าวด้วย

คำขอรับชำระหนี้ของสมาชิกกลุ่มรายใด ถ้ามีผู้โต้แย้ง ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีมีคำสั่งอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้

- (๑) ให้ยกคำขอรับชำระหนี้
- (๒) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้เต็มจำนวน
- (๓) อนุญาตให้ได้รับชำระหนี้บางส่วน

สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และไม่มีผู้โต้แย้งตามวรรคหนึ่ง สมาชิกกลุ่มที่ยื่นคำขอรับชำระหนี้และมีผู้โต้แย้งตามวรรคสอง หรือผู้โต้แย้ง อาจยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลได้ภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันที่ทราบคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดี

คำสั่งของศาลตามวรรคสามให้อุทธรณ์และฎีกาได้ภายในหกสิบวันนับแต่วันออกคำพิพากษา

ม.๒๒๒/๔๓ หมายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มมีอำนาจยื่นคำร้องขอยึดหรืออายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ตามคำพิพากษาซึ่งเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินไว้ในคดีอื่น

มาตรา ๒๒๒/๔๓ เมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินอย่างใดของลูกหนี้ตามคำพิพากษาในคดีอื่นไว้แทนเจ้าหนี้ตามคำพิพากษาแล้ว ให้หมายความฝ่ายโจทก์ในคดีแบบกลุ่มมีอำนาจยื่นคำขอโดยทำเป็น

คำร้องต่อศาลที่ออกหมายบังคับคดีให้ยึดหรืออายัดทรัพย์สินนั้น เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แก่
 หน่วยงานฝ่ายโจทก์ โจทก์ และสมาชิกกลุ่มตามมาตรา ๒๙๐ ตามจำนวนที่มีสิทธิได้รับ

ในกรณีที่จำนวนเงินที่สมาชิกกลุ่มได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ตามมาตรา ๒๒๒/๔๒ ยังไม่เป็นที่ยุติ ให้ศาลที่ได้
 รับคำร้องขอเฉลี่ยทรัพย์ตามวรรคหนึ่งรอกการมีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์ไว้ก่อน และเมื่อได้ข้อยุติในจำนวนเงิน
 ดังกล่าวแล้ว ให้หน่วยงานความฝ่ายโจทก์แจ้งให้ศาลนั้นทราบ

เมื่อศาลได้มีคำสั่งให้เฉลี่ยทรัพย์แล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดีนั้นส่งเงินให้เจ้าพนักงานบังคับคดีในคดี
 แบบกลุ่มเพื่อจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิตามมาตรา ๒๒๒/๔๔

ม.๒๒๒/๔๔ เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินที่ได้จากการบังคับคดีให้แก่ผู้มีสิทธิตามลำดับ

มาตรา ๒๒๒/๔๔ เมื่อจำเลยนำเงินหรือทรัพย์สินมาวางต่อเจ้าพนักงานบังคับคดีหรือเมื่อได้ขายทอดตลาด
 หรือจำหน่ายโดยวิธีอื่นซึ่งทรัพย์สินของจำเลย หรือเมื่อเจ้าพนักงานบังคับคดีได้รวบรวมทรัพย์สินอื่นใดของ
 จำเลยเสร็จ และได้หักค่าฤชาธรรมเนียมในการบังคับคดีแล้ว ให้เจ้าพนักงานบังคับคดีจ่ายเงินให้แก่ผู้มีสิทธิ
 ตามลำดับ ดังนี้

- (๑) ผู้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ก่อนตามมาตรา ๒๘๗ และมาตรา ๒๘๙
- (๒) เงินรางวัลของหน่วยงานความฝ่ายโจทก์ตามมาตรา ๒๒๒/๓๗
- (๓) ค่าฤชาธรรมเนียมใช้แทนโจทก์
- (๔) โจทก์ สมาชิกกลุ่ม และเจ้าหนี้อื่นที่มีสิทธิได้รับเฉลี่ยทรัพย์ตามมาตรา ๒๙๐

อุทธรณ์และฎีกา

ม.๒๒๒/๔๕ คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกา

มาตรา ๒๒๒/๔๕ ให้คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยไม่นำข้อจำกัดสิทธิ
 เรื่องทุนทรัพย์ของการอุทธรณ์และฎีกาในข้อเท็จจริงมาใช้บังคับ

ม.๒๒๒/๔๖ สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์และฎีกา

มาตรา ๒๒๒/๔๖ สมาชิกกลุ่มไม่มีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ยกเว้นในกรณีตาม
 มาตรา ๒๒๒/๔๒

มาตรา ๒๒๒/๔๗ จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกา

มาตรา ๒๒๒/๔๗ ในกรณีที่จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกาให้จำเลยนำค่าฤชาธรรมเนียม
 ทั้งปวงมาวางศาลและนำเงินมาชำระตามคำพิพากษาหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลเฉพาะในส่วนที่จำเลย
 ต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้แก่โจทก์ แต่ไม่ต้องนำเงินมาชำระหรือหาประกันให้ไว้ต่อศาลสำหรับเงินรางวัลของ
 หน่วยงานความฝ่ายโจทก์

คล้าย ม.๒๓๔

จำเลยยื่นคำร้องอุทธรณ์คำสั่งไม่รับอุทธรณ์หรือฎีกา

มาตรา ๒๒๒/๔๘ คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับอุทธรณ์หรือฎีกาส่งมาให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา หากศาล
 อุทธรณ์หรือศาลฎีกาแล้วแต่กรณีพิจารณาเห็นว่าอุทธรณ์หรือฎีกานั้นต้องห้ามอุทธรณ์หรือห้ามฎีกา ให้ยก

อุทธรณ์หรือฎีกา โดยไม่จำเป็นต้องวินิจฉัยประเด็นที่อุทธรณ์หรือฎีกา แต่ถ้าศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา แล้วแต่กรณี พิจารณาเห็นสมควรเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมจำเป็นต้องแก้ไขข้อผิดพลาดจะรับพิจารณาพิพากษาคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์หรือห้ามฎีกาดังกล่าวนั้นก็ได้

ค่าธรรมเนียม

มาตรา ๒๒๒/๔๙ ให้คิดค่าธรรมเนียมตามอัตราดังต่อไปนี้

(๑) ค่ายื่นคำขอรับชำระหนี้สองร้อยบาท แต่การขอรับชำระหนี้ที่ไม่เกินสองหมื่นบาทไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

(๒) ค่าคัดค้านคำสั่งของเจ้าพนักงานบังคับคดีต่อศาลในเรื่องการขอรับชำระหนี้เรื่องละสองร้อยบาท

(๓) ค่าขึ้นศาลในกรณีที่มีการอุทธรณ์เรื่องการขอรับชำระหนี้ หรือการอุทธรณ์เรื่องเงินรางวัลของทนายความ เรื่องละสองร้อยบาท

(๔) ค่าธรรมเนียมอื่นนอกจาก (๑) (๒) และ (๓) ให้คิดอัตราเดียวกับค่าธรรมเนียมตามตารางท้ายประมวลกฎหมายนี้

บรรณานุกรม

- จักรพงษ์ เล็กสกุลไชย. (๒๕๕๖). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง (ภาค ๑ ถึง ภาค ๓), (พิมพ์ครั้งที่ ๑๒ แก้ไขปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.
- ปริญญา จิตรการนทีกิจ. (๒๕๕๕). หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม ๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๓ แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ปิติกุล จีระมงคลพาณิชย์. (๒๕๖๑). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ – ภาค ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๔ แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ไพโรจน์ วายูภาพ. (๒๕๖๐). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค 1 บททั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ ๕) กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ไพโรจน์ วายูภาพ. (๒๕๕๙). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒ ลักษณะ ๑ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น (พิมพ์ครั้งที่ ๗ แก้ไขเพิ่มเติม) กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ไพโรจน์ วายูภาพ. (๒๕๕๙). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒ ลักษณะ ๒ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น หมวด ๑ วิธีพิจารณาคดีมีโนสาเร่ (พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ไพโรจน์ วายูภาพ. (๒๕๕๙). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒ ลักษณะ ๒ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น หมวด ๒ การพิจารณาโดยขาดนัด (พิมพ์ครั้งที่ ๘ แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- ไพโรจน์ วายูภาพ. (๒๕๕๙). คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๒ ลักษณะ ๒ วิธีพิจารณาสามัญในศาลชั้นต้น หมวด ๔ การดำเนินคดีแบบกลุ่ม (พิมพ์ครั้งที่ ๑). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. กฎหมายวิ.แพ่งพิสดาร เล่ม ๑ (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี ๒๕๖๒). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.
- วิเชียร ดิเรกอุดมศักดิ์. กฎหมายวิ.แพ่งพิสดาร เล่ม ๒ (ฉบับปรับปรุงใหม่ ปี ๒๕๖๒). กรุงเทพฯ: แสงจันทร์การพิมพ์.
- อุดม เฟื่องฟุ้ง. (๒๕๖๑). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาค ๑ ตอน ๑ (พิมพ์ครั้งที่ ๘ แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.
- เอื้อน ขุนแก้ว. (๒๕๖๐). การดำเนินคดีแบบกลุ่มและการขออนุญาตฎีกา (พิมพ์ครั้งที่ ๒). กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.